I. Lidia Popiţa
VAI CELUI SINGUR!
Roman

Editura Junimea 1990

Copertă.
ALEXANDRU CHISTIAN MAFTEIU
Iniţiale şi vignete, MIIIAELA MAFTEIU

„O veche şi insolubilă dispută, acel „judeţ al sufletului cu trupul", ilustrat aici de egumenul Macarie, viitorul cronicar, şi domnitorul Petru, se reactualizează astfel printr-o carte bine concepută şi scrisă cu meşteşug".
AL. ZUB

„Îndelunga stăpânire a tehnicii filmului îi dă Lidiei Popiţa o adevărată ştiinţă a jocului cu dimensiunile timpului, prin folosirea foarte strânsă, foarte pertinentă a flash-backului... Despre stil nu pot spune decât că este mmuit cu o măsură rar întâlnită la prozatorii contemporani".
ZOE DUMITRESCU-BUŞULENGA

„Odată începută, lectura acestui roman se împune atenţiei avide a cititorului, care resimte ca o contrarietate inoportună orice obligaţie de a o întrerupe. La sfârşitul lecturii, cititorul rămâne în aşteptarea greu răbdătoare a volumului următor".
AL. PALEOLOGU

Referenţi:
ZOE DUMITBESCU BUŞULENGA
ALEXANDRU ZUB
ALEXANDRU PALEOLOGU

ISBN 973 – 37 – 0101 – 7

Închin această carte părinţilor mei şi lui Nicolae

„… Ne-am apucat deci şi noi… să tragem lanţul cuvintelor până la anii şi împărăţiile din vremea noastră, nu din trufia înaltei înţelepciuni retoriceşti, ci urmând porunca domnească a lui Petru adică cel ales… Căci a poruncit micimei mele, cel mai din urmă dintre monahi, smeritul Macarie, pentru ca să nu fie acoperite în mormântul uitării lucrurile ce s-au întâmplat în vremile şi stăpânirile trecute şi care au ajuns până la noi, ci să le trec în letopiseţ… Să începem, deci, să înfrumuseţăm cununa cuvântului cu slove împletite cu aur şi să plinim datoria poruncii…”

(Din Cronica lui Macarie)

IU!

RIN întunecimea nopţii ploioase, galopul fusese până aici mai mult o orbecăiaia bezmetică. Din ce în ce mai deşi, copacii parcă veneau singuri în întâmpinarea cailor, lovindu-i, făcându-i să se ridice nechezând în două picioare, trântindu-şi călăreţul din şa. Petru se pomeni şi el izbit cu umărul de un trunchi noduros. Se ţinu bine în scări, dar cercul de aur, care-i încingea fruntea şi pletele grele de ploaie, se rostogoli într-o parte, strivit de copilele celorlalţi cai. Nu se opri să-l caute. I se păru chiar că fruntea i se răcoreşte, ca de-o arsură. Rămăsese în urmă, lăsându-şi calul în voie. Toţi cei care-l mai însoţiseră până aici – boieri credincioşi, curteni, copii de casă – goneau înainte, fără să-i bage de seamă lipsa. Abia într-un târziu, cămăraşul Nicoară Hâra se opri şi începu să-l strige. Deşi îl auzea, Petru nu răspunse. Dar calul, simţindu-şi pe-aproape un semen, necheză scurt. Curând, Petru şi Hâra fură alături., Călăreau la pas, ascultându-şi răsuflarea şi gândurile. Pe ceilalţi îi ajunseseră la un popas. Ploaia nu contenea. Toţi se simţeau mustind de apă. Petru nu-i dojeni cu vorbe,

nici măcar cu privirea, că nu-l aşteptaseră. Stăteau în jurul lui, învăluiţi în tăcere.

Zidurile cetăţii Hotinului se iviră părelnic în aburul dimineţii. Privirile ostenite, arse de goană şi neoăihnă, le cercetară neîncrezătoare. Dar caii, mai siguri pe simţirile lor decât oamenii, îşi iuţiră, cu ultimele puteri, pasul. Curând se aflau la poalele cetăţii, aşezată sus, pe stânci aspre, ogimdindu-şi turnurile în apele mari şi tulburi ale Nistrului.

Nici nu-şi dăduseră scama când s-a pornit vântid. Norii se târau jos, jos de tot, aproape de pământ, destrămaţi fi negri.

Ploaia conteni, în sfârşit, să le mai înţepe, aspru şi pieziş; feţele. Nu mai simţeau decât osteneala, care-i făcea să se lase parcă tot mai grei pe spinările cailor.

Cu trei săptămâni în urmă, la sfâr. Situl lunii august, într-o zi de joi – ţinea minte! –, îşi orânduise tabăra ca la vreo două ceasuri de zidurile cetăţii. Aflase că era în primejdie. Dar nu numai apărarea Hotinului îi era grija, îi ajunsese la urechi vestea că toată ţara Moldovei era pândită, la hotarul Dunării, de însuşi padişahul, cu ordie de o sută douăzeci de mii de oşteni şi unelte de război din cele mai straşnice. Atunci nu stătuse să se gândească şi să limpezească pricinile care-l aduseseră, pe el şi Moldova, într-o asemenea încâlcită stare de lucruri. Le ştia, de altfel, dar nu-i era în fire, să piardă vreme multă cu scormoniri ale minţii. Avea să se întrebe şi să-şi răspundă singur numai după ce va fi împiedicat căderea cetăţii Hotinului în mâinile leşilor. Şi va şti şi ce are de făcut mai departe, spre apărarea ţării.

Auzind deci că regele polonilor îi poruncise şi acum tot hatmanului Ian Tarnowski şi cavalerilor săi să-l lipsească de această puternică pavăză a ţării Moldovei dinspre hotarul leşesc, voise a porni el însuşi în fruntea alor săi. Nădăjduia că, simţind, Sau aflând chiar, de primejdia ca osmanlâii să supună Moldova, ajungând astfel hotar în hotar cu Lehia, riga Sigismund va asculta şi de îndemnurile regilor Ioan Zăpolya şi Ferdinand – temători ci înşişi de această vecinătate ameninţătoare – şi va binevoi, măcar acum, în ceasul al doisprezecelea, să încheie pace cu dânsul. El. Petru, le-ar făgădui să nu mai râvnească vreodată la Pocuţia – nici urmaşii urmaşilor lui! –, să păzească pacea

cu credinţă, aşa cum va fi ca cuprinsă în înscrisuri, ba chiar să le plătească leşilor pentru pagubele făcute, ştiind bine că ele sunt de trei ori mai mici decât cele ce i s-au făcut lui de către aceştia, în atâţia ani de gâlceavă. Astfel gândind, îşi chemase pârcălabii, sfetnicii, căpeteniile de oaste şi le poruncise să pornească spre cetatea Hotinului, ca şi cum aveau a se bate cu leşii, dar purtând în suflet şi în minte pacea şi buna înţelegere.

— Nu ne lua în nume de rău, măria-ta, dar le-am ruga să nu te înjoseşti într-atâta, avătându-te însuţi în fruntea oştirii, primind, poate, chiar a te lupta cu acel om de la care, a avut Moldova, măria-ta şi noi înşine umilinţă şi amărăciune destulă. Nu uita că el nu e decât un slujitor al rigăi Sigismund…! Dacă voieşti, cu adevărat, să legi pace cu regatul leşilor, trimite solie şi cere şi regelui să-i îndemne şi pe ai săi la aceasta, trimiţând soli de seamă, cum se cuvine. La această pace suntem într-un gând şi într-un suflet cu măria-ta. La apărarea cetăţii Hotinului, iarăşi, stăm gata a ne porni în fruntea steagurilor noastre şi a lupta, cum ştii că am făcut întotdeauna. Dar nu-l învrednici pe hatmanul Tarnowski să-ţi vadă faţa!

Se făcuse că nu-i aude – pe Dragşin spătarul, pârcălabul Efrem lâuru şi postelnicul Albotă – rămaşi mai la urmă, în cancelaria domnească, unde-i chemase pe toţi dregătorii. Le întorsese spatele, pornind să iasă.

— Însăşi măria-sa doamna e temătoare pentru aceasta, stăpâne… mai încercase lâuru să-l oprească.

Într-adevăr, Petru se-nlorsese câţiva paşi, vorbindu-i pâr-călabului cu glas jos, să nu audă pisarii de ia pupitrele lor:

— Dacă aş şti că măria-sa, doamna noastră, ar fi fost cândva surată ori megieşă de moşie cu soaţa domniei tale, jupâneasa Axinia, m-aş fi gândit la vreo sporovăială între două muieri de-o vârstă şi-o obârşie! Dar să fi tăifăsuit doamna Elena Ecaterina – fiică a despotului lovan Brancovki! – cu domniile voastre despre ce se cuvine sau nu să facă domnul Moldovei, pârcălabe Huru!? Că de la prea înaltele şi împărăteştile rudenii ale măriei sale n-a învăţat a face una ca aceasta, nici cred a-şi nesocoti într-o aşa măsură bărbatul şi stăpânul!

Apoi plecase de-a binelea, îndreptându-se cu paşi apăsaţi spre

cămările doamnei. Cei trei boieri se priviră eu teamă şi în tăcere. Abia când ieşiră, călări, din cetatea Sucevei, comisul Albotă se porni cu dojana asupra pârcălabului:

— Cum ţi-a trecut prin minte, frate Huruie, să pui în seama doamnei asemenea vorbe? Ştii bine că sârboaica nici n-a voit să audă spusele noastre – şi-ale lui Mihu, Matciaş, Trotuşan – când am încercat s-o apropiem gândurilor noastre de linişte şi pace pentru Moldova!

— Mai mult decât atâta – intră în vorbă comisul –, n-ar fi de mirare ca această nemăsurată poftă de mărire ce-l stăpâneşte de-o vrerae-ncoace pe vodă Petru, ca şi neluarea noastră în seamă, să-şi afle izvorul tocmai în firea trufaşă a doamnei. Ehei, cât era de blinda şi bună răposata doamnă Maria. Dumnezeu s-o odihnească…!

— Oare de puţine ori aţi auzit domniile voastre că sunt case în care cântă găina, şi nu cocoşul?! întoarse pârcâlabul Huru vorba către limanuri mai senine. Mai cu seamă dacă găina are pene aurite, iar cocoşu' îi târguit dintr-o poiată de rând! Şi-acesta, ca să-i intre-n voie puicuţei moţate, îi e aminte, sărmanu', a se lupta chiar şi cu un şoim!…

— Pân' ce l-a lua în gheare acela şi l-a sui în înaltul cerului, dând drumul în urma lui tot la câte-o peana din coada făloasă a cocoşului…! împlini spătarul Dragşin sporovăială clevetitoare a celor doi. Şi-apoi, de ce ne-am pune noi de-mpotrivă să-i vadă hatmanul Tarnowski faţa, când a apucat o dată a-i vedea dosu', şi-al lui şi-al calului! – l Toţi trei hohotiră gros şi dădură pinteni, chiruind pe uliţa mare a târgului Sucevei, către casele lor, fiecare.

În odaia coconilor, doamna Elena Ecaterina ţinea pe genunchi pe domniţa Ruxandra, care abia de vreo trei luni trecuse pragul întâiului an de viaţă. La intrarea domnului, copila se lăsă cu dibăcie să lunece din braţele maicii sale, dar rămase cu degetele mâinii drepte bine încleştate de rochia de muselină albă a doamnei. Ochii mari, albaştri, priveau, fără să clipească, în cei ai tatălui, ghicind că nu-i tocmai bucuros de hârjoneală copilărească. Alte daţi, când citea în ochii verzi ceva numai de ei doi înţeles, se avânta cu iuţeală şi vitejie în paşii încă nesiguri, se prindea cu amândouă mâinile de faldurile mantiei lui, ascunzându-şi acolo râsul dulce şi de mare bucurie. Atunci se simţea numaidecât ridicată sus, sus de tot, până pe umerii lui, că o

apuca ameţeala privindu-i de-acolo vârfurile încălţărilor. Când o lăsa jos, copila simţea o furnicătură în trupuşorul plăpând, ţinându-şi răsuflarea, astfel că, ajunsă cu picioarele pe lespezile odăii, ofta uşurată, dar mândră de înălţimea de la care pogorâse.

Acum însă, nu numai ea, dar şi doica şi, mai cu seamă, doamna înţeleseseră că lucrurile stau altminteri şi, drept aceea, la un semn al Elenei Ecaterina, doica luase domniţa în braţe, strecurându-se cu dânsa, în mare tăcere, din odaie.

— … Că mă tem pentru viaţa ta, e drept, Petar; că te vreau sus, acolo unde ţi se cuvine – după sufletul, mintea, înţelepciunea şi vitejia ta – n-am să tăgăduiesc niciodată. Dar, martor mi-e Cel de Sus şi, dacă te-ar face să mă crezi mai lesne, mă voi mărturisi chiar în această seară duhovnicului meu, părintele arhimandrit Cleopa, că n-am ţinut nici acum şi nici altă dată sfat cu boierii, ori cu jupânesele domniilor lor, despre măria-ta, soţul şi stăpânul meu prea iubit, ori despre cele ce se cuvin sau nu a le-nfăptui, în treburi ale domniei…!

Doamna răspunsese astfel întrebărilor puse scurt, aspru şi cu bănuială de Petru, stând dreaptă, fără a-şi feri plivirile de ochii lui ca de gheaţă.

— Şi dacă adevărul se află de partea boierilor. Elenă, sââtuindu-mă să nu merg eu însumi în tabăra de lângă cetatea Hotinului?! Că – zic ei – fratele domniei mele, pârcă-iabul Toader, îi oştean destoinic şi mie cu credinţă, străjerii l-ai din cetate sunt viteji şi-l ascultă. Toate acestea sunt drepte şi adevărate! Numai că mă tulbură mult gândul de ce nu mi-a dat el însuşi semn despre cele ce se petrec la Hoţia?!

— Socoteşte-mă vrednică să cunosc şi eu pricinile care te amărăsc într-atâta, Petar! Ce-i la Hotin? E primejdie iarăşi de război cu regatul Poloniei?

— Ce ştiu mi-a spus un olăcar trimis la mino de vătaful ţinutului aceluia, nu de Toader. Zicea că leşii se gătesc să bată cetatea cu tunurile, dar că, mai întâi, s-au pus de-au săpat pe sub dânsa ganguri, strecurând prin ele oameni de-ai lor, care au potrivit acolo butoaie cu pulbere. La porunca hatmanului Tarnowski, dacă cetatea – adică Toader cu oamenii lui – nu s-ar da prinşi de bunăvoie, lăsând podul şi

deschizând oştirii leşeşti porţile, acei oameni ar primi semn să pună foc poioboacelor cu pulbere, zidurile s-ar sfărâma, cât sunt da groase, iar cetatea ar pieri cu totul!

— Se vede că regele Sigismund s-a tulburat rău la minte, că nu-şi mai înţelege menirea pe care o are orice cap încoronat de a-şi cârmui ţara cu înţelepciune şi a o pune la adăpost de nenorociri şi năpaste! Oare să nu mai poată el pricepea că numai avându-te pe măria-ta vecin şi prieten ar putea îi

„Îl

hetar în hotar cu păgânul, tocmai acum, când Soliman e mai sigur ca oricând că nu-l desparte mult de clipa în care creştinătatea întreagă va fi sub puterea semilunei l?

— Avem să vorbim şi despre acestea, dar acum alta e rhmântarea mea, despre care voiesc a mă sfătui cu tine, «te amnă…

— Te-ascult cu luare-aminte, Petar, vorbi Elena Ecate-Fiila, potrivindu-se în jilţ mai bine.

— Auzind, deci, că cetatea Hotinului va să fie bătută de Ieşi sub porunca hatmanului Tarnowski, la rostirea numelui săli m-am înfiorat adânc. Cu toate că au trecut şapte ani, mi-e vie în minte ziua când acesta m-a făcut să-mi doresc moartea, mi departe aflându-mă chiar de pornirea necugetată să-mi iau singur viaţa… Ştii, acolo, între mlaştinile de lângă Ober-tyyi… Şi, totuşi, e mai tare decât această amintire şi decât toată vrerea mea dorinţa de a-l vedea la faţă pe acest oştean viteaz! Am vrut-o şi atunci, chiar am nădăjduit că acel cavaler de care ţi-am vorbit că se luase după mine şi m-a rănit, într-o scurtă luptă, putea chiar să mă ucidă – nu ştiu nici azi de ce n-a făcut-o?! – era el. Dar n-a fost! îi văzusem penajul bogat al coifului fluturând, în mijlocul taberei, armura strălucitoare, aurită, pe când acela care mă lovise – deşi tot nobil după armură – nu se arăta a fi de rangul hatmanului.

Acum, după trecerea anilor, îmi este şi mai limpede de ce vreau atât de mult să-l văd la faţă, să schimbăm între noi spada cuvântului, nu cea de fier, aducătoare de moarte. Mi-au spus mulţi că e un om cu o minte ageră şi un suflet mare. E” drept că în toţi aceşti şapte ani ostile lui mi-au făcut pagube, mi-au prădat satele de la hotar, iar Pocuţia mi-o ţine astăzi în mână cu putere. Dar nu ştiu de ce au încetat dintr-odată

să mă mai tulbure atât de mult toate acestea, Elenă!?

Petru se oprise din vorbit. Se aşezase pe pervazul ferestrei deschise, privind nu în odaie, ci departe, peste colinele de dincolo de zidurile cetăţii Sucevei. Băgase de seamă că doamna venise lângă dânsul, stând cu o mână sprijinită de canatul ferestrei, iar fruntea şi-o lăsase, odihnitor, pe braţul alb, dezgolit de mâneca largă a rochiei. Ochii ei îi priveau întrebători, aşteptând, cuminţi, ca şi inima, mărturisirea întreagă.

— Am luat în bătălia de-atunci cea mai adâncă învăţătură despre ceea ce poate să însemne şi să aducă bun unui om puterea stăpânirii de sine! De la el! Da, nu te uimi, de la hatmanul Ian Tarnowski! A şti ce şi cum să-ţi porunceşti mai întâi ţie, pentru ca tot ceea ce vei porunci supuşilor tăi – oştirii, ţării! – să nu le fie spre pagubă, ci spre câştig! Şi lor şi ţie! „Fă-te ca un împărat peste inima ta…!", mi-a spus cândva părintele Macarie, dar nu m-am străduit să pătrund tâlcul acestor vorbe. Ba chiar i-am zis că nu-s bune pentru mine, că nu-mi fac nicio trebuinţă… Tarnowski astfel a stat! Cu o răbdare fără margini! îl priveam de pe ridicătura pe care mă aflam, călare. El, în mijlocul taberei închise, pe calul său – avea un cal şarg, înşeuat cu bogăţie mare, ca al unui rege! – sub armura care strălucea orbilor în bătaia soarelui de amiază. M-am gândit o clipă atunci că el, de fapt, nu-i acolo, că armura şi coiful sunt goale, că stă ascuns undeva, în cortul său, între căpetenii, ori singur şi îşi muşcă mâinile a neputinţă… Dar îndată l-am văzut strunind scurt calul, care nu mai avea răbdare, ca de altfel toată oastea din tabără. Ai mei răcneau cumplit, amestecând îndemnuri la bătaie cu sudalme înfricoşate despre Ieşi, socolindu-i stăpâniţi de spaimă. Un oştean de la o archebuză de câmp a dat drumul – ca şi când i-ar fi scăpat fără voie, cică! – unei ghiulele din cele nu prea mari. Ţintaş bun şi dibaci, ghiuleaua lui nimerise şi făcuse groapă, ca o cloşcă, tocmai în ţarina de la picioarele calului lui Tarnowski! Nici calul nu s-a clintit, şi-a săltat doar capul, nechezând scurt, ca o sudalmă pre limba lui. Şi atunci eu am fost acela care mi-am pierdut firea: am strigat ca un bezmetic către ai mei: „Se tem, nemernicii!… Pe ei!" Ce-a urmat ştim, ştiu şi atâţia alţii, din păcate… Dar ce ţi-am spus mai adineauri ştii numai tu, P lenă, şi să

duci cu tine în mormânt această tristă taină şi durere a sufletului meu! De-aceea vreau să-l văd pe Tarnowski la chip, să…

— Fă asta, Pe tar! Numai astfel te vei simţi tu, cel adevărat, cel din adâncurile alcătuirii tale, de care de atâtea ori mi-ai spus că ţi-e dor şi că te-ai înstrăinat…

— Crezi, oare, că acela, care a urlat atunci şi a poruncit începerea bătăliei; care a alergat apoi printre oştenii lui; îmbărbătându-i şi luptând el însuşi; apoi acela care a fost gata să se scufunde, cu cal cu tot, în mlaştina puturoasă şi dospită, acela care… şi care… şi care… acela nu eram eu însumi?! Spune! Spune, ce crezi cu adevărat despre acestea toate! Vreau să aflu de la tine, înţeleaptă mea femeie! Ascult, Elenă! Ci spune odată, de ce taci?!

Petru o cuprinse de umeri. O strângea dureros de braţe, o clătina ca pe-o alcătuire de cârpă, iar ea se lăsa în voia puterii şi deznădejdii lui, simţind că-l înţelege, că-l crede şi că-l iubeşte mai mult ca oricând. Aşteptă să se liniştească tumultul cu care-o stăpânea, apoi, fără a-ncerca să scape din strânsoarea braţelor bărbatului ei, vorbi rar, cumpănit, cu glas cald:

— Desigur, şi acela erai tu, Petar! Dar închis ca-ntr-o cuşcă de fiare în insul care ţi se cerea să fii atunci: domnul Moldovei! Adică aşa cum credeai şi simţeai tu în clipele acelea că trebuie să fii, ca domn al Moldovei. Căci poţi fi într-o mie de chipuri domn al unei ţări. După împrejurări, după ţară, sau după propria-ţi alcătuire! Dar acela care trebuie să fie într-un anume fel din primele două pricini – adică altul de cum se ştie alcătuit – e nevoie să se ascundă pe sine, cel adevărat, undeva, adânc, de unde să nu-l smintească pe celălalt, care are de înfăptuit lucruri potrivite împrejurărilor. E drept că ştiu, cred cu tărie, Petar, şi ţi-o mărturisesc, oricât de mult te-aş răni: acela din tine care se tot ascunde e din ce în ce mai singur şi mereu mai în primejdie să piară cu totul…

Aşadar, nu deschisese focul, nevroind a se bate. Trimisese pe ai săi în tabăra leşilor, cu vorbe de pace, aşteptându-l pe hatman să i se-nfăţişeze şi să pună totul la cale între dânşii cum se cuvine. Solul lui, trimis acolo, se-ntorsese cu un răspuns care, altă dată şi mai ales fără să-i ştie pe turci în coastă, l-ar fi făcut să poruncească pârjol şi vărsare

de sânge! Hatmanul Tarnowski zisese că, dacă ar fi fost să se-nfăţişeze voievodului Petru doar el însuşi, fără a se socoti ca trimis al ilustrissimei maiestăţi regale, adică al rigăi Sigismund, s-ar fi simţit chiar prea onorat de această chemare. Dar aşa, ca slujitor al unui rege, cum este stăpânul său prea iubit, nu-şi poate îngădui a se arăta la tabăra unui principe de rang mai mic, cum este domnul Moldovei! „Rupt în cur, da' tot fudul! izbucnise Petru către ai săi. Numa banii Moldovei n-au avut rang mai mic, cerşiţi de la strămoşul domniei mele, Petru voievod Muşat, ăl dintâi!…" Apoi se-mblânzise dintr-odată, începu chiar să zâmbească unui gând năstruşnic, pesemne…

În ziua aceea de august, apele Nistrului nu erau tulburi şi nici adânci în locul de lângă tabără. Seceta verii acestui an zbuciumat, 1538, le scăzuse năboiul, astfel că albia semăna cu un pat prea larg, în care nu doarme decât un pruncuţ singur. Şi, tot din acea pricină, unda era limpede, că puteai vedea firul de nisip, nu numai pietricelele de la fund. Petru venise în acel loc cu câţiva boieri şi căpitani de oaste. Se oprise pe malul dinspre Moldova, aşteptând. De cealaltă parte, hatmanul Ian Tarnowski, înconjurat de câţiva nobili cavaleri, îşi oprise calul pe buza malului, mai înalt acolo. „La ce şi-or fi pus zale şi coifuri? Ori se tem de săgeţile cuvântului mai tare decât de cele de oţel?!". Zisese Petru către Nicoară Hâra, cămăraşul, aflat lângă dânsul. „Poate că nu mai tare, dar la fel, măria-ta", răspunsese acesta.

Apoi, după cum se-nţeleseseră prin soli şi tălmaci, Petra şi hatmanul porniseră odată spre albia râului. Calul lui Tarnowski se codise o clipă să coboare pe buza malului. De aceea, Petru fu cel dintâi care şi-l oprise pe-al lui în mijlocul albiei, îndată însă, lovit cu pintenul, calul hatmanului făcu un salt scurt şi se opri şi el nu departe. Undele repezi şi limpezi ale Nistrului răcoreau, pesemne, plăcut picioarele cailor, ajungându-le până la chişiţă. Ca la un semn, amândoi îşi plecară capetele, muindu-şi botul în apă, sorbind cu sete, scuturându-şi apoi frâul şi căpăstrul, bogat ţintuite cu argint.

Mantia verde de velur flutura uşor pe umerii lui Petru, în adierea unui vânt părelnic. Pletele, încinse cu cercul de aur, de asemeni. Hatmanul sta ţeapăn în şa, fără să-şi ridice măcar viziera coifului de pe faţă. Lângă cei doi, se aflau tălmacii. Petru îl luase cu sine

pentru aceasta pe Simeon, feciorul spătarului Dragşin, cu toate că el însuşi învăţase bine leşeşte din tinereţe, iar înscrisul de pace, cu toate cele de trebuinţă, cu pecetea cea mică şi cea mare, fusese încuviinţat şi de hatman, în numele rigăi Sigismund, de la care avea puteri depline întru aceasta, înscrisurile cele statornice urmau a se face în cancelariile celor doi suverani, spre a rămâne mărturie urmaşilor. Văzând că Tarnowski nu-şi ridică viziera ci, doar înclinându-se cu mâna în dreptul inimii, îi arată astfel cinstea cuvenită, Petru porunci alor săi să i se aducă două pocale cu vin, Simeon făcu salt cu calul pe mal, unde aşteptau cupele, ţinute în mână de Frângă, cuparul… întors lângă domn, Simeon îi întinse o cupă şi, la semnul din cap al lui Petra, o-ntinse pe cealaltă hatmanului Tarnowski. Petru şopti către Hâra, zâmbind cu-nţeles: „Să vedem dacă înalţi

— 13

mea să hatmanul, are să poată bea cu ochii, fiindu-i sub chivără gura…?!" Tarnowski primi cupa cu mâna dreaptă, iar cu stânga îşi scoase de pe cap coiful.

Ochii mari, nefiiesc de mari, negri, feriră cu câteva zbateri de pleoape privirile de lumina orbitoare a soarelui. Gura, cu buze subţiri şi colţurile uşor coborâte, dezvălui într-un /îmbet stăpânit dinţii frumoşi, cu strungăreaţă la mijloc. Bărbia era înconjurată de o barbă scurtă, bălaie, ca şi pletele. Doar că începuseră a albi, hatmanul neaflându-se la o vârstă prea tânără. Privindu-l cu băgare de seamă, Petru îi văzu faţa brăzdată, mai ales în jurul ochilor, îşi spuse că amândoi ar fi cam de-o seamă. Când Petru ridică mâna, ţi-riând cupa plină, hatmanul făcu asemeni, plecându-şi oleacă şi fruntea.

— Să pecetluirii astfel, pane hatmane, pacea noastră, rosti Petru în limba leşească.

— Veşnică şi adevărată fie această pace, serenissime principe, răspunse Tarnowski.

— Cât de adevărată stă în mâinile noastre, ale celor doi stăpânitori de regat şi ţară; cât de veşnică, însă, nu-i în puterea noastră, decât atâta vreme câtă ne e hărăzită de Cel de Sus în viaţa aceasta. După trecerea noastră dincolo, urmaşii noştri la cârmuirea ţărilor acestora vor face cum vor socoti ei că e cu dreptate să facă.

Petru vorbise acum româneşte, iar Simeon tălmăcise pentru hatman pe limba acestuia. Mai voiesc să ştiu, pane hatmane, vorbi iar Petru în graiul leşilor, dacă domnia ta socoteşti că întâlnirea noastră a ştirbit cumva măreţia rangului maiestăţii sale regele Sigismund, având ea loc în albia unui iau care desparte ţările noastre? Am poruncit-o astfel, tocmai pentru că apa, curgătoare fiind, are să ducă la vale, spălând picioarele cailor noştri, orice urmă de nepotrivire în ranguri… Pentru neplăcerea ce ţi-a pricinuit-o, poate, malul mai înalt de către ţara domniei tale, trebuind astfel să-l coborî ca pe-o treaptă spre noi, iartă Celui ce-a făcut astfel malurile… Ia-o şi domni a-ta ca-n spusele unui sfânt apostol al Domnnului: „Cel ce se smereşte se vanălţa…!” Nădăjduiesc a fi cuprinse ele şi-n învăţătura bisericii catolice… Le-am spus şi pentru mine, când am venit eu însumi să dau faţă cu domnia ta…

— Îngăduiţi să-mi plec nu genunchii, nici fruntea, ci inima înaintea seremtăţii voastre, ilustrissime principe, vorbi hatmanul, asigurându-vă şi de adânca părere de rău că nu pot să-mi pun braţul, spada şi priceperea în ale bătăliilor sub porunca şi în ajutorul sorenităţii voastre. Dar regele-meu, aflând de această rugăminte a voastră, răspunde prin mine – umilul său serv – că, dacă ar îngădui oştenilor mei şi mie să facem aceasta, faptul ar aduce cu sine mânia sultanului, de a cărui bunăvoinţă nu se poate lipsi regatul nostru şi cu care maiestatea sa regală Sigismund a încheiat nu demult, o nouă înţelegere şi o pace pe temeiuri trainice…

— Are să vadă maiestatea sa regele cât de trainice sunt temeiurile unei păci între o ţară creştină şi împărăţia păgânilor! Şi când va afla – dacă nu-i va fi chiar spre pierzanie – oricum are să fie prea târzie căinţa!… I-am vorbit despre cât rău poate face un păgân între doi domni creştini, ca un câne între sfinţi, solului trimis de riga Sigismund la mine – să tot fie patru-cinci ani de-atuncea…! Numele i l-am uitat, dar nu i-am uitat chipul şi ascuţimea minţii. Şi nici curajul. Dacă-l vezi – era pe-atunci, pare-mi-se, staroste al cetăţii Oameniţa – spune-i cum ţi-am vorbit despre dânsul, pane hăimăne. Merită să afle!

— Pan Nicolae Iskrzycki – aşa-l chema – nu se mai află printre cei vii, mărite principe. A fost lovit de săgeata unui străjer al cetăţii

Hotinului, acum trei zile, când au fost descoperiţi ai noştri pregătindu-se să arunce în aer cetatea cu pucioasă. Starostele tocmai le poruncea ieşirea afară din gangurile săpate pe sub zidurile groase, certându-i că nesocotiseră voinţa regelui de a se cuceri prin luptă cinstită cetatea!;

— Oricum, cinstită nu putea fi lupta, împotriva unei ce-* taţi care nu era a lui, a regelui Sigismund, adică! răspunse Petru. Dar pe starostele Oameniţei îl plâng cu-adevărat, pane hatmane! Şi-mi pare rău că n-am ţinut atunci mai îndelung sfat cu dânsul…

…Priveau toţi spre cetate. Sus, la metereze, străjile păreau să nu-i vadă. Nu lăsară podul nici când un sunet ştiut de corn dăduse veste că domnul însuşi porunceşte să se deschidă porţile.

Petru rămăsese – călare – undeva, într-o parte, singur. Vântul se înfăşură în jurul lui, legându-l, cu cal cu tot, într-un şuier prelung. Din pricina asta, poate, nu auzise nici strigutele oamenilor săi către cei din cetate, nici răspunsurile stră-jerilor de la turnuri. I se părea că înoată în apa unui vis urit, în care cineva îl ijironise strâns. Pe lângă urechi, şuieratul vântului îşi lovea săbiile ca într-o luptă şi visul se făcea mlaştină şi copitele calului o frământau, neagră şi clisoasă, împiedicându-l să se mişte… Cu mâna dreaptă îşi prinse umărul stâng, care începuse să-l doară… întoarse capul de la ai săi, privind undeva în urină şi, mai ales, în sine…

Într-un târziu, poarta mică se deschise, lăsând un călăreţ să se strecoare afară din cetate, în urma lui, mâini nevăzute traseră iar zăvoarele, în loc să se înfăţişeze îndată domnului, călăreţul se apropie de cămăraşul Nicoară, îi şopti cu glas de taină că Toader, fratele măriei sale, nu mai e pârcălabul cetăţii. Domnul cel nou a pus alt pârcălab, iar acesta a poruncii străjilor să nu-i lase să intre. Şi, dacă nu vor pleca de bunăvoie de sub zidurile cetăţii, au poruncă să pună tunurile p – ei. Mai şoptise că pe capul domnului Petru s-a pus un preţ mare şi că domnia cea nouă umblă să-l prindă…

Aduse de vânt, vorbele îl pălmuiră pe Petru. Aproape se clătină în şa. De fapt, nu el, ci sufletul i se clătină de durere. Până atunci nu ştiuse că sufletul doare, şi chiar mai cumplit decât carnea…

Strânse tare frâul. Calul cobră scurt. Strunit apoi cu putere, se

întoarse şi se aşternu într-un galop întins.

Goneau de mai bine de două ceasuri. Petru nu privise nici măcar o dată înapoi, să vadă câţi dintr-ai lui îl urmează. Şi încă nu-l ajunsese niciunul. Se opri. Descăleca, scoase şaua şi valtrapul. Din trupul animalului ieşeau aburi. Zăbala, strânsă crunt, îi rănise gura. Petru o scoase cu grijă şi şterse cu dosul mânii sângele aproape-nchegat. Calul îşi frecă botul de umărul lui. Apoi ciuli urechile, ascultând ceva. Nările îi fremătau şi un nechezat scurt sfâşie tăcerea. Tot atunci Petru auzi şi el un zgomot surd, care creştea. Era tropot de cai în galop… Auzul său deprins desluşi, însă, că erau mult mai puţini… Dar veneau!

N DOUĂ zile şi-o noapte, goana trecuse pe sub copitele cailor drumuri ştiute şi poteci tainice, văi cu primejdie şi dealuri blânde, ca îmbierea unui umăr de ibovnică. Din cea de-a dona noapte muşcaseră abia câteva ceasuri şi făcuseră un popas scurt. Alţi dregători şi curteni, din cei care îl urmaseră, cerută şi ei îngăduinţă – cu frunţile în pământ – să se-ntoarcă acasă. La simpla încuviinţare din cap a domnului, se desprinseră de ceilalţi, binecuvântând – unii dintre ei – întunericul, care le ascundea lacrimile.

Nu apucaseră să se mhtuie de tot în pâcla deasă şi neagră, când se auzi o toacă. Cei rămaşi – copiii de casă, oştenii şi câţiva boieri mai tineri – înţeleseră că se aflau în preajma unei mănăstiri, care-şi chema cuvioşii vieţuitori la rugăciunea miezului de noapte.

Petru încalecă şi porni primul, povăţuit de firul nevăzut al sunetelor, când apropiate, când duse departe de adierea vântului. Ai lui îl urmară, ca momiţi de o făgăduială.

Ocoliră zidul ce-niprejmiua aşezarea, călăuziţi de el spre o portiţă tainică. Oamenii ştiau că nu trebuie să vorbească, iar caii înţeleseră şi ei că nu le e îngăduit să necheze. Dească-lecară toţi deodată, fără zgomot, şi se ghemuiră, istoviţi, unii într-alţii, strângându-şi pe lângă trup dolmunele jilave de burniţa nopţii de toamnă.

Toaca tăcuse demult. Petru intră în biserică.

La strană, ţinând în mână o lumânare groasă, un tiv. Ar monah, cu plete bălane ieşind de sub potcap, murmură după ceaslov câniările rânăuite. Glasul lui subţire, ca de copil, îngâna boabele rugăciunii, încet şi egal, urmând picurarea ca de lacrimă a luminării de ceară.

Ceilalţi monahi se ghiceau doar – mogâldeţe ghemuite în stranele înalte – nu puţini fiind aceia care, uitaţi în vârstă şi-n straie, se credeau încă în aşternutul – nici el mai moale şi mai îmbietor – al chiliei, sforăind uşor, ca un ison ţinut fratelui de la strană.

La intrarea domnnului se treziră cu toţii, care din rugăciune, care din somnul furat pe sub comanacul negru. Stareţul Scrapion păşi primul în întâmpinare, dar se opri când Petru se aruncă în genunchi la icoanele împărăteşti, ca prăbuşit de pe o mare înălţime.

Ceilalţi călugări rămaseră în spatele lui, strânşi unii într-alţii, ca un brâu de noapte… Fură lungi clipele şi grea tăcerea boltită peste dânşii.

Petru stătu astfel, neclintit, cu privirile înălţate spre bolta turlei mari.

Apoi, dintr-odată, umerii largi se scuturară de un hohot tăcut, din adâncul fiinţei, şi, treptat, trupul i se aplecă, până ce fruntea îi atinse genunchii, parcă vrând să se adune cu totul în sine.

Călugării sluteau acum şi ei îngenuncheaţi, cu stareţul la mijloc, ţinându-şi greu lacrimile.

Apoi Petru se ridică, se-ntoarse spre sobor, îi prici lung. Egumenul se apropie şi îl binecuvântă pe domn, iar acesta îi sărută dreapta cu smerenia unui om de rând. Ochii şi gândurile li se întâlniră o clipă, fără să fie nevoie de cuvânt…

Preaeuvioşii se şi rânduiseră de-a dreapta şi de-a stânga, ca nişte stâlpi de taină şi statornicie.

Petru ieşi cu paşi repezi din biserică, făcându-le semn să rămână. Abia închise încet uşa grea de stejar în urma lui şi din lăuntru răsună iar, picurată domol, cântarea „ceasurilor".

Afară, oamenii lui îl înconjurară, întrebându-l din ochi. Petru îi luă în seamă pe toţi, parcă să nu le uite chipul.

— Mergeţi pe la casele voastre, le spuse. Nu rămâne nimeni cu mine! Locul şi ceasul îs cu primejdie mare. Hăitaşii lui Ştefan – domnul cel nou – au să ne simtă curând urma… îi mai privi o dată, parcă abia acum ar fi băgat de seamă un lucru anume: „Sunteţi tineri cu toţii! Mult prea tineri pentru a vă începe viaţa cu fugă ferită, ca răufăcătorii… Duce (i-vă acasă şi aşteptaţi-mă acolo. Vreau să aflu feţe tinere şi suflete curate ieşindu-mi înainte, când mă voi întoarce în scaunul ţării… Că am să mă-ntorc, ştiu bine asta! Voi fi ce-am fost… şi mai mult decât atâta! Nimeni nu-ndrăzni împotrivire.

Se apropiară tăcuţi de caii lor, încălecară greoi, strângând frâul. Apoi, unul câte unul, se rânduiră spre ieşirea tainică pe unde intraseră. Se aplecau pe rând, lipindu-şi obrazul de gâtul cailor, să poată trece; Şi, fum să privească înapoi, se mistuită cu grabă, în noaptea – mai neagră şi nud deasă – din ajura zidurilor…

— L 1

ţ

S h

LTIMUL care-l părăsi fu cămăraşul Nicoară.

Se despărţiră scurt, bărbăteşte, jură vorbe. Petru înţelese că nu-l mai poate urma, îi înţelesese, pe rând, pe toţi. Nicoară Hâra avea doi copii şi o nevastă bolnavă de piept. Jupâneasa Anca rămăsese-n cerdacul casei, sprijinită de stil pul încrustat, cu ochii înnoptaţi de fierbinţeală. Fără cuvinte, chipul ei spunea un bun rămas celor ce plecau în pribegie, printre ei numărându-se – din credinţă, supunere şi mai ales iubire de domn – şi bărbatul său. Nu era dojana, nici rugăminte de rămânere în ochii duşi în fundul capului. Doar multă tristeţe şi lupta pleoapelor, clipind des, cu aripa neagră a morţii până nd în trupul firav.

Făcuseră un ultim, popas, înainte de a lua pieptiş cărările jerite şi mai puţin primejduite ale munţilor. De la mănăstirea Bistriţa scăpaseră teferi – într-o fugă nebună – ei doi, caii lor şi încă un roib pe care încărcaseră patru saci cu odoare de preţ şi pungi cu bani. Nici nu ieşiseră pe poarta mănăstrii, când îi ajunse o iscoadă şi le povestise dintr-o răsuflare cum intraseră turcii în Suceava, fără s-o bată cu tunurile – că nici nu aduseseră cu ei tunuri! – iar boierii hicleni îi deschiseseră lui Solhnan visteria tării şi-i dăduseră în vileag şi ascunzătoarea unde se afla avutul domnului. Omul spunea că însuşi împăratul turcesc se minunase de atâta bogăţie strânsă la un loc! Apoi, adunându-şi ordia, acesta se-ntoarse la Stambul, cruţând ţara de alte prădăciuni, iar boierilor le făgăduise pace în schimbul ascultării depline şi a sporirii tributului. Mai voise iscoada să spună ceva despre noul domn, care pusese preţ de spaimă pe capul domnului Petru, cui l-ar aduce viu, dar se zvârcali scurt de a durere cumpliţii în pântece. Toţi înţeleseseră că nenarodtixt băuse apă, dintr-o fântână otrăvită. „Aşadar, norodul îi fusese credincios, ascultându-i poruncile, ca-ntotdeauna”, girdi Petru. Omul nu se chinui mult, dându-şi curând sufletul.

Focul, stins aproape, mai pâlpâia palid pe feţele celor doi pribegi, lumhiându-le slab osteneala şi îndoielile. Poate că, jură el, întunericul ar fi fost mai subţire. Venind ca din adâncuri, vosea lui Nicoară trecu prin ţesătura deasă a nopţii; vorbea pentru sine şi cu sine, uitând că nu e singur.

— Aş mai apuca-o în viaţă… poate… în două zile şi două nopţi de viers…

Petru îl auzi, dar nu spuse nimic un timp lung. Ştiuse că va rămâne singur. Ştia asta, din dimineaţa aceea geroasă, de ianuarie – cu unsprezece ani în urmă – când…

Cele zece sănii încărcate cu peşte, scârţâind sub greutate, trase de câte şase boi fiecare, se târau greoi prin zăpada viscolită de eu noapte. Şleauri nu se mai vedeau şi tălpile săniilor călcau primul drum, ca într-un alb început de lume. El călărea înaintea convoiului. Tovarăşii lui, în tundre niiţoase, înţepenite de ger, călcau greu, pe lângă sănii, îndemnând boii cu glasuri vătuite, întinderea albă, încremenită; părea a coală de pergament gătită de un pisar pentru vreun înscris de seamă. Deodată, undeva, în zarea albicioasă, să iscă un spulber de zăpadă şi-n norul alb se deslușiră cuvânrî siluetele câtorva călăreţi. Depărtarea, zăpada, aerul ca de sticlă al dimineţii de ghenarie făceau ca ochii lui osteniţi ceata de călăreţi să tremure, ca o nălucii e în deşert, i se părea că n-au să mai ajunggă niciodată, că, în loc să s-apropie, să depărtau, sorbiţi de nemărginire… Şi totuşi, curând îl împresurară. Caii răsuflau greu. Din trupurile lor încinse ieşeau aburi groşi, care se prefăceau în promoroacă pe coamele potolite scurt din zbaterea galopului nebunesc.

Doi dintre ei îşi alăturară dintr-o mişcare iute şi dibace caii de al lui, luându-l între dânşii. Unul întinse o mână şi „cu o repeziciune şi îndrăzneală care-l făcură să nu se apere „îi smulse mantaua îmblănită, apoi îi sfâşie tunica şi, odată cu, ea, cămaşa, dezvelindu-i umărul drept… Văzu cum privirile tuturor se grăbiră spre locul dezgolit, acolo unde avea încastrată în pielea albă un cap de bour… Ceilalţi călăreţi erau vreo şase la număr. Straiele bogate îi vădeau pe marii boieri din sfatul domnesc. Nu-i mai cunoştea, însă, po toţi, că ne-potu-său, Ştefăniţă, mai schimbase din ei. Coborâră de pe cai şi îngenuncheară în

zăpadă, descoperindu-se. Glasurile i se păru că răsună nefiresc de tare, spărgând liniştea dimineţii: „Să ne trăieşti măria-ta!" îşi acoperi dintr-o mişcare umărul. Ochii îi ardeau de mânie. „Sunt Petru-Măjaru' – le zise – Ce vreţi de la mine?!" Cel mai vârstnic dintre boieri – logofătul Toader Bubuiog – se ridică primul, iar ceilalţi îi urmară. Nu-şi puseră cuşmele, bogat împblănite, astfel că pletele, ale celor mai mulţi albe sau sure, se învolburau sub degetele vântului subţire. „Măria-sa Ştefaniia nu mai este… vorbi logofătul. A lăsat cu limbă de moarte – şi noi am jurat cu toţii să-i împlinim ultima poruncă – să nu suim pe tronul Moldovei decât un urmaş vrednic şi drept al slăvitului Ştefan Vodă ăl bătrân. Şi el însuşi, cu ultimele puteri, ţi-a rostit numele, când primea împărtăşania din mâna Înalt Prea Sfinţitului Teoctist. Tocmai aşa a spus: Petru-Măjaru'…! Ştiam că faci negoţ cu peşte în Ţara de Jos, către Galaţi, şi am pornit să te căutăm. Pentru supărarea ce ţi-am făcut, iartă-ne, dar am fost nevoiţi să cercetăm semnul acela, ca să nu greşim… Acum, fii bun, măria-ta, încredinţează-ţi poverile şi avutul unui om de nădejde şi vino cu noi la Suceava…"

Îşi roti privirile peste cele zece sănii, lângă fiecare străjuia câte un munte de om, în sarică albă, şi fiecare ţinea, la vedere acum, un baltag. Când îi numără din ochi, cântărindu-i, îngenunche pe rând, descoperindu-şi capetele. Erau soţii lui de negoţ cu peşte, toţi bărbaţi puternici, în floarea vârstei, cu feţe aspre, dar deodată înseninate parcă de-o boare primăvăratică.

El nu simţea nici spaimă, nici măcar uimire. Parcă tot ce se petrecuse ştia dinainte, îl străbătu doar o undă de amărăciune. Parcă totul venea prea târziu… Nu că s-ar fi simţit bătrân, nu! Poate acum înţelegea mai bine tot ce va aduce cu sine această povară, pe care Moldova i-o punea în ziua aceea pe umeri. Şi mai cu seamă un gând se înfiripă din vălmăşagul de întrebări, îndoieli şi judecăţi ce-i bântuiau mintea, gândul întrupat într-o vorbă: singurătate… De ce, oare?… Nu era un om singur. Avea pe-atunci o femeie dragă – Maria – cu care făcuse doi copii: Bogdan şi Chiajna… în serile

— Puţine – de răgaz deplin, când se adunau cu toţii în jurul mesei, simţea de fiecare dată că lumea din afară mi mai există, că lumea întreagă sunt ei toţi şi ceea ce îi lega în ceasurile acelea de tihnă,

de pace şi dragoste… Şi, totuşi, va fi singur, gândi iar… Pentru că din acea clipă nu mai e al lor, ci al Moldovei… Nu va mai fi nici măcar al lui… Ştiind că e zadarnic, rosti, totuşi, către ceilalţi: „De mult aşteptam cu una ca asta să vie… Am vrut domnia! Am vrut-o cu tărie la douăzeci, la treizeci de ani, dar acum, la patruzeci, n-o mai vreau! Lăsaţi-mă-n pace!”… „Acum, când n-o mai vrei, eşti vrednic de ea, măria-ta, zise bătrânul Bubuiog, cu un glas ce părea că nu ieşise din pieptul lui, ci izvorâse din înălţimile spre care soarele bolnav şi palid îşi încerca urcuşul trudnic. Acum, despovărat de vrerea arzătoare pentru poh-fala de-a fi domn, ai să te poţi împovăra cu-adevărat de grijile pentru Moldova! Vei avea răgazul şi înţelepciunea să te dăruieşti faptelor, şi nu vrerii trufaşe!… Apoi, logofătul Toader îşi sfârşi gândul cu câteva vorbe care, dincolo de o înţeleaptă şi măsurată supunere, cuprindeau îndeaproape o poruncă: Să ne grăbim, măria-ta, spuse, fiindcă se cuvine să apucăm cu toţii prohodirea lui Ştefăniţă Vodă… În două zile şi două nopii de mers…”

I

— Du-le, Nicoa ră, du-te!…

Petru rosti cuvintele parcă trezit dintr-un vis, ori întors de pe alte tărhnuri. Focul se stinsese, în schimb, zarea pălise, mijind zorii unei zile mohorâte de toamnă. Umezeala nopţii le pătrunsese şi hainele şi trupurile până la suflet… Fără alte vorbe, Nicoară încăleca, îşi propti un timp privirile în ochii lui Petrii – poate pentru a-şi împrumuta unul altuia nădejde şi tărie. Apoi, strângând jrâul calului, apucă pe drumea-gul ce se pierdea după coama dealului, jură să mai privească înapoi.

*

Al doilea cal, încărcai cu odoare de preţ şi pungi cu bani – câte mai apucase a lua cu sine Petru, în ajunul pribe-girii –, rămăsese în urmă. Din când în când, necheza scurt, a chemare sau a îndărătnicie, purtându-şi povara ca pe o umilinţă.

Fusese al nefericitului Aloisio Gritti, feciorul din flori al dogelui Veneţiei, prea plecată slugă şi iscusit sfetnic al împăratului Soliman, rob credincios, dar şi prieten de taină al marelui vizir şi serasker Ibrahim. Calul i-l dăruise lui G-ritti însuşi sultanul, în urma unei nopţi

de sfat îndelungat şi nu tocmai cumpătată desfătare, petrecute în strălucitorul palat al veneţianului, din Stambul. Se vorbea în şoaptă, în unele case ale renegaţilor din Pera – un loc din apropierea oraşului de scaun al sultanilor –, că trimisul Profetului îşi furişa adesea paşii, printr-o portiţă dosnică, în grădinile ameţitor îmbălsămate ale slujitorului său, însoţit doar de marele vizic Ibrahim-paşa, învăluiţi în mantii largi şi cu chipurile ascunse.

Tainele adânci, care îngreunau cu povara lor acele nopţi, se preschimbaseră, treptat, în priviri trufaşe, mers apăsat „falnic, dar mai ales în planuri nebuneşti de mărire – toate îmbrăcând, asemeni unor straie bogate, făptura şi, mai cu seamă, firea şi purtările lui don Aloisio Gritti.

Curând după aceea şi pornise cu alai şi oaste aleasă: „urmând să treacă prin Ţara Muntenească în Transilvaniaşi apoi spre Buda. Avea însărcinarea de la sultan şi de la marele vizir să facă pace – cu iscusinţa-i ştiută – între cei doi regi: Ioan Zâpolya şi Ferdinand de Habsburg, ale căror capete se buluceau de aproape cinci ani cu mare poftire şi râvnă să se potrivească, ori unul, ori altul, izbutind când unul, când altul, sub coroana Sfântului rege Ştefan al Ungariei, rămasă deşartă în anul 1526, când, în bătălia de la Mohács, tânărul rege Ludovic murise vitejeşte. „Nu-i vorbă că, judecând după deşertul dinlăuntrul lor – îşi spusese Petru atunci –, aceste capete, adunate şi-ndesate bine unul într-altul, cu oarecare străşnicie, ca nişte bostani scobiţi de miez, ar fi încăput şi amândouă deodată sub acea coroană…”

Dar când Petru aflase, de la urechile credincioase lui, la Stambul, că Aloisio plănuieşte să-şi aşeze pe cei doi fii în cele două ţări româneşti, păstrându-şi pentru sine Transilvania şi, poate, de ce nu, şi Ungaria, se tulburase foarte şi, plin de furie, îndemnase pe Vlad, domnul Ţării Muntenești, să-l prindă. Acesta se codise s-o facă, de frica sultanului.

Auzind că era bănuit de astfel de gânduri, Gritti se bătuse cu pumnii-n piept, se jurase pe sfinţii lui papistaşi şi pe Mohamed Profetul – pe care, de fapt, îl slujea – că el n-a putut creşte la sân asemenea năpârci de vrere nesocotită. Chemase asupra lui şi un blestem: „Să mor ca un câine!”, zisese el, dacă puteau fi întemeiate

asemenea învinuiri.

Neîncrezător, însă, Petru îi trimisese, ce-i drept, lui Gritti soli cu daruri alese, să-l întâmpine şi să-l însoţească, tot el pusese la trecători, în munţi, străji şi iscoade, care. Să-l înştiinţeze pe dată dacă înaltul sol al împăratului turcesc şi-ar fi schimbat drumul şi ţinta.

Petru venise apoi şi el în Transilvania, cu oaste, să-i fie, chipurile, de folos, la nevoie, lui Gritti, după cum îi ceruse anume însuşi Soliman, temător pentru viaţa şi izbânda slujitorului şi prietenului său. Astfel, când Aloisio poposise lângă cetatea Mediaşului, domnul Moldovei se afla şi el prin apropiere, cu o mică oaste. Moartea lui Izâbâck – vicevo-ievodul ţării Transilvaniei – îi răzvrăti pe nobilii unguri împotriva trimisului Porţii, bănuindu-l a nu fi fost el străin de aceasta. Înţeleşi cu ei, locuitorii cetăţii îi închiseră lui Gritti porţile în nas. Petru, însă, nu ridicase nici mâna, nici sabia să-l ajute, ştiind prea bine că fapta lui nu va rămâne nepeclepsită.

Chiar în ziua aceea, nu mult după miezul nopţii, îşi amintea că veniseră la el în cort boierii din sfat şi căpeteniile care erau cu dânsul, nerăbdători să-i afle poruncile pentru ei şi oaste. Tăcuse îndelung, lăsând să-i joace pe obraz lumina făcliei din dreapta şi un zâmbet ne-nţeles în colţul buzelor. Apoi poruncise unui fecior să aducă mâncare şi vin, îi pofti la masă, făcu semn cuparului să toarne, bău primul pocal până la fund, fără să aştepte să se ia credinţa, şi izbucni într-un hohot de râs de se clătinaia lumânările în sfeşnice, iar câteva, mai nevolnice, se şi stinseră. Cei de faţă tăceau, uitându-se nedumeriţi la domn, apoi unii la alţii, şi un nod de spaimă li se urca în piept, pentru că râsul acela nu prevestea nicidecum veselie… „Şi chiar a fost vreunul dintre voi, le strigase, care să creadă că am venit aici cu oaste ca să mă bat în slujba acestei spurcate slugi necredincioase, a acestui fecior de târfă ce ne râvneşte ţara pentru el şi-ai lui?! Putut-aţi să mă socotiţi pe mine slugă şi oştean năimit de necredincioşi?! Şi oastea mea, minată de mine, să ocrotească jaful şi pe jefuitor?!… Face asta un domn?!” Deodată, ochii i se aprinseră la un gând: Asta era! îl bănuiseră de o faptă de slugă, de om de rând, nu de os domnesc! Aşadar, minţile lor cloceau, puturoase, năpârci de gânduri murdare… Cu care-l murdăreau pe el şi mai ales pe… îi privi pe rând, numărându-i, fără voie: erau

doisprezece! Aşa se-ntâmplase să fie… Şi el îi poftise la cină… Unul dintre voi mă va vinde, gândi. Şi care va fi acela? Poate că nici nu e printre dânşii… Vor fi alţii, tot doisprezece, dia care se va alege vânzătorul. Sau mai mulţi?… Se ridică în picioare. Făcură toţi la fel. „Pregătiţi oastea de drum, le spuse. Ne-nturhăm acasă!" Le întoarse spatele, îndreptându-se spre încăperea de dormit a cortului. Plecară cu capetele-n pământ, fără să-nţeleagă…

În zori, olăcari trimişi de căpeteniile cetăţii Mediaşului se înfăţişaseră la Petru, vestindu-i cele întâmplate peste noapte:

După ce ungurii aflaseră că din porunca lui fusese ucis Emerick Czibăk, Aloisio Gritti fusese scos în afara zidurilor cetăţii şi încredinţat vicevoicvodului Francisc Kendi, care porunci oamenilor mi să-l omoare, fără vreo altă judecată. Dar, cum aceştia nu se grăbeau s-o facă – mai ales de frica sultanului – s-a ridicat dintre ei unul, după straie de neam ales, dar slut şi spăimos la chip şi la trup. Neluând în seamă nici, părul albit înainte de vreme al osânditului – care nu avea mai mult de cincizeci de ani –, nici îmbi ăcămintea şi podoabele ce-i dezvăluiau rangul, nici durerea şi groaza de pe faţa lui, acel neom zisese că, dacă i se făgăduiesc lui cizmele nefericitului Gritti, el îl ucide… Aloisio, scuturat de friguri şi cuprins de fierbinţeală, îngenunchease, părăsit de puteri, în mijlocul drumului, nemailuând în seamă glodul clisos. Cămaşa se lipise de trup, udă de ploaie. Ascultându-le târguiala mârşavă, copleşit de o adâncă scârbă, rostise cu glas stins: „Pentru Dumnezeu, şi îrşiţi mai repede!" La un semn al lui Kendi, acel om îi despărţise capul de trunchi dintr-o singură lovitură de spadă. Trupul se mai zbătu mult, rostogolindu-se în noroi, pe urmă, cu o izbitură surdă – că era om voinic şi greu – se aşternu întins pe spate, de-a latul drumului desfundat de ploi. Un bărbat tânăr, dintre oamenii lui Kendi, îşi smulse mantia de pe umeri şi o aruncă peste capul desprins, neîndurind să-l mai vadă.

Apoi se depărtaseră cu toţii în galop, spre cetate, luând cu ei doar capul celui ucis… Niciunul nu mai privise în urmă. Chiar slujitorul lui Gritti, îngrozit să rămână lângă batjocoritul stârv al stăpânului său, se trăsese, plângând, mai deoparte.

El povestise pe urmă că ucigaşul nu plecase îndată. Se apropiase

de mortul care încă nu se răcise şi-i trase din picioare cizmele de postav liliachiu. Apoi, fără grabă, nici tulburare, căută în buzunarele lor, părând că ştie ce caută… într-adevăr, găsi într-unul din ele o pungă plină cu pietre scumpe, legate măiestrit în aur. Le prefiră încet, mulţu mit, dintr-o mână într-alta. Câteva, cele mai mari, licăriră scurt în ultima rază de lumină ivită dintr-o spărtură „de nori, spre apus, vestind, poate, contenirea ploii.

Pe la al treilea ceas al dimineţii îi fură aduşi lui Petru, în tabără, cei doi fii ai răposatului Aloisio.

Cel mai mare, Antonio – un tânăr de nouăsprezece ani – părea desprins dintr-o zugrăveală a vreunuia din neîntrecuţii meşteri ai ţării sale, înalt, subţire, stătea drept în faţa domnului Valahici şi a boierilor săi. Nicio scăpărare de spaimă nu izvora din ochii mari şi negri, umbriţi de gene lungi. Doar gura, cu colţurile uşor coborâte, nu se sfia să arate trufie şi silă. Mâna dreaptă se odihnea cu degetele adunate pe mânerul unei săbii scurte. Nicio umbră de smerenie ori de silită supunere nu-i stăpânea făptura. Era îmbrăcat în zale strălucitoare, iar pe umeri purta o mantie lungă, albă. (Se-ntorsese din drum după dânsa… îşi luase rămas bun de la părintele său, signor Aloisio… Nebănuind că n-aveau să se mai vadă niciodată… Nu voise să plece la tabăra moldoveanului, adică a voievodului Petru, cu care tatăl său îi spusese că avea legământ de ajutor şi ocrotire. Inima lui tânără îi prevestea viclenia, sângele iute îl îndemna să lupte, orice s-ar întâmpla, până la capăt. „Tată, zisese cu însufleţire, şi obrazul palid i se împurpurase de o dogoare lăuntrică, de vreme ce tot trebuie să murim, să murim măcar cu sabia în mână!” Don Aloisio îl străbătuse cu privirea din creştet până-n tălpi, parcă spre a şi-l întipări în minte pentru totdeauna; o fulgurare de zâmbet îi lumină fala, dar umbra întristării i-o şterse îndată. „Fă ce ţi-am spus şi nu-mi mai spori durerea, Antonio!” Fuseseră ultimele lui cuvinte către fiul său… înţelegând că orice îndărătnică nesupunere l-ar mâhni adânc pe tatăl lui, tânărul Antonio se îndepărtă de dânsul, urmat de slujitorul care-i aduse calul. Galopaseră o bună bucată de drum când – fără să ştie ce-l îndemnase – Antonio îşi struni roibul şi se repezi înapoi, spre cortul său. Nu descăleca. Ceru doar să i se aducă mantia albă… Şi-o aruncă pe umeri şi dădu pinteni calului).

Întors din această aducere-aminte, tânărul îşi îndreptă privirile spre chipul domnului Petru, care vorbea tălmaciului, fără să-şi ia însă ochii de la Antonio.

— Spune-i că are a se căi amarnic că n-a apucat să vadă Moldova! Măcar să afle din vorbe că e frumoasă şi bogată. Ca să ştie ce pierde! Putea veni ca oaspete şi l-am fi primit cu cinstire. Păcat! I-ar fi şezut bine, chipeş cum e şi neînfricat cum pare, la o vânătoare domnească de bouri… Poate i-am fi aflat şi mireasă! Nepoata de frate a domniei mele, jupâniţa Grozava, de pildă… Da' aşa!?… Chipul lui Petru se-nnegură. Ca voievod al Moldovei. – cum ni s-a spus că l-ar fi visat părintele său – n-are loc! Scaunul domnesc nu-i pentru două şezuturi!… Şi-apoi, Moldova are domn! Au un ştiai domnia-ta asta, signor Antonio?!

Fie din pricină că alcătuirea şi rostirea vorbelor se asemănau cu graiul din ţara lui, fie că le aşteptase tălmăcirea, tânărul răspunse cu glas limpede, privindu-l în ochi pe Petru:

— Şi, Serenissime Principe!

La dreapta lui, Pietro, fratele mai mic, care nu împlinise încă cincisprezece ani, îşi ţinea greu în frâu teama şi deznădejdea. Cu faţa mică, îmbujorată, ochii cu colţurile coborâte, sub sprâncene subţiri, gura cu buze cărnoase şi fragede, de fecioară, deasupra căreia mijea, însă, primul puf auriu de mustaţă, Pietro s-ar fi sprijinit de braţul fratelui său, dacă nu se gândea că ar face astfel de ocară numele ilustrului părinte, despre a cărui cumplită ucidere nu ştiau încă niciunul.

Petru îşi lunecă privirile de la Antonio la Pietro. Pe faţă îi trecu o umbră de întristare. Se apropie de acesta din urmă, îi puse mâinile pe umeri. Trupul firav se clătină sub greutatea braţelor aşezate bărbăteşte, cu apăsare. Numai o clipă însă, pentru că picioarele băiatului se proptiră îndată mai sigure, pieptul i se descătuşa într-o răsuflare adâncă, umerii se lăţiră şi toată alcătuirea lui de copil străl-bî; tu, într-o clipă, drumul întreg spre bărbăţie.

— Te cheamă Petru?! Ca pe mine! Aşa e?

Băiatul încuviinţă cu o înclinare a frunţii. Domnul îl privi încă o dată. Ochii i se opriră pe gâtul firav, ieşind ca un lujer din horbota fină

a straielor. (Antonio îl luase în grabă, fără să-i dea răgaz să-şi pună cămaşă de zale).

— Ştii cât cântăreşte o coroană pe capul unui principe?... E grea, don Pietro! Trebuie grumaz de bărbat şi umeri puternici, fătu' meu! Iar capul se cere nu care cumva să fie o tărtăcuţă golită de miez, că se surpă înăuntru...!

Îi plăcea lui Petru această închipuire despre capetele încoronate – nu pentru virtuţile lor, ci după vreo toană sau alta a sorţii. De aceea o folosea adesea, schimbând doar fructul, ca să nu se plictisească.

Pe măsură ce tânărul Pietro înţelegea cele spuse de domn, faţa i se lumina de bucuria unei nădejdi. Începea să creadă că principelui valah i-a trecut mânia şi-i arde de şagă. La ultimele vorbe, cele despre tărtăcuţă, ochii îi străluciră şi era gata să izbucnească într-un râs zgomotos, de copil. * – Dar o ţară, ştii cât e de grea pe umerii unui domn?!... vorbi iar Petru, cu voce prevestitoare de furtună. Şi dacă domnul e străin de legea şi limba acelei ţări şi s-a urcat în scaunul ei cu sila, ţara aceea e de zece ori mai grea pe umerii lui şi scârba norodului o-ngreunează şi mai mult, pânu-l striveşte pe acela sub ţară! Iar, până una alta, şi Ţara Muntenească are domn! Deşi am auzit că nu ne-a fost prea cu credinţă – nu pe domnia ta te aştepta scaunul acelei ţări româneşti, signor Pietro! Petru!... Şi domnul zâmbi, ca de un gând năstruşnic: Ia socoteşte-te bine: ce s-ar fi petrecut cu înscrisurile şi soliile noastre, unul către celălalt? Nu s-ar fi-ncurcat, oare, şi ele? „Domnul Petru către domnul Petru"... Care din noi, către cine?! Urmaşii, la rândul lor – cei mai depărtaţi în vreme, firește – ar fi putut crede că mi-am scris domnia-mea, domniei-mele! Stricându-mi-se mintea, pesemne, de grijile cele multe ale ţării! Şi dacă, într-o zi, prea luminatul împărat al lumii – Soliman sau altul! – ar fi poruncit ca „sluga sa Petru vodă" să se-n-făţişeze la Poarta Fericirii, să-i sărute papucul, pentru a-l încredinţa de supunere veşnică... Şi acel Petru vodă, în mintea sa dătătoare de lumină, ai fi fost domnia-ta. Dar s-ar fi trezit, în faţa ochilor săi revărsători de bucurie, cu mine?! Din pricina încurcăturii solului! Şi eu nu i-aş fi sărutat papucul – pentru că niciun domn al Moldovei n-a făcut asta, încă! –, iar el s-ar fi mâniat foarte pe domnul Ţării Munteneşti – adică pe domnia-ta! – dar capul care-ar fi

căzut ar fi fost al meu şi ar fi rămas astfel Moldova fără domn?!... Şi dacă...

Petru vru să continue. Vorbise din ce în ce mai tare şi mai repede, abia dându-şi răgaz. Să răsufle. Tălmaciul

„Alerga" după vorbele domnului cu tălmăcirea lor pe-nţelesul color doi tineri, când, deodată, Pietro clipi des de câteva ori din pleoapele trandafirii, apoi faţa i se făcu albă ca varul şi trupul i se lăsă moale „alunecând şi culcându-se încet, cuminte, pe pământ, în Eaţa cortului domnesc.

La semnul kii Petru, câţiva slujitori îl ridicară pe braţe, luându-l şi pe Antonio – care se ruşina de slăbiciunea fratelui său – şi se depărtară de cort.

De sub poala pădurii, dinspre marginea taberei, un oştean se ivi în galop pe un cal alb, arcuit într-o goană nebună, înspumat, cu carnea tremurând de spaimă, ură şi durere, frumosul animal se lăsă în voia călăreţului, până ce acesta ajunse şi se opri în faţa domnului.

Înşeuat cu bogăţie mare, cu valtrapul bătut în fir de aur, căpăstrul şi Mul ţintuite în argint şi pietre scumpe, între care strălucea topazul cât nuca din dreptul frunţii, cu un buzdugan de preţ atârnat de şa, calul sta neclintit, fără să clipească. Doar nările îi fremătau şi, din când în când, din pieptul vânjos scăpa un geamăt surd.

Oşteanul povesti dintr-o răsuflare cele petrecute: Când capul stăpâviului său se rostogolise în noroi, sub ploaia piezişă, calul lui Gritti – căci al lui era – se smucise, cu frâu cu tot, din priponul care-l ţinea, pornindu-se într-o goană fără ţintă... „M-am luat după el, cu calul meu iute, zise omul, l-ara ajuns degrabă şi, galopând o vreme alături, îi sării în spinare, strunindu-l... Ţi l-am adus în dar, măria-ta, că asemenea mândreţe nu-i de nasul nostru!"

Petru voise să se apropie de cal, dar n-apucă să facă niciun pas, că animalul cabra cu un nechezat prelung, aruncându-şi călăreţul la pământ, cât pe ce să-l strivească în copite.

Învăţat de copil cu năravul armăsarilor neîncălecaţi încă, crescut printre ei la grajdurile domneşti, iscusit îmblânzitor al nestăpânitelor făpturi, pe care le iubea cu patimă, Luca – feciorul comisului Albotă – se ivi la vreme. Nu făcu decât să şuiere încetişor, ca

o şoaptă cu anume înţeles şi – ca vrăjit – calul îşi linişti tot trupul, nările îşi opriră zbaterea, pleoapele mai clipiră de câteva ori, apoi ochii priviră cuminţi, umezi şi blânzi, în ochii tânărului. Acesta întinse mâna, mângâie gâtul puternic al animalului, care-şi frecă, recunoscător şi supus, botul de braţul lui. Luca îl inc ălecă, strânse uşor frâul şi, înclinându-se cu smerenie în faţa domnului, porni la pas spre stănoagele de la marginea pădurii.

Îngândurat, Petru vrei să intre în cortul său, când Drao şi-n spătarul se apropie de dânsul, îi spuse că doi trimişi ai voievodului Transilvaniei – Mailat – cer să i se-nfăţişeze, rugându-l să nu le ceară vreo amânare, îi primi. Unul dintre ei ţinea sub braţ o legătură, ca şi cum şi-ar fi purtat coiful său, mai degrabă, o pâine… O desfăcu sub ochii lui Petru, care nu-nţelesese îndată ce vrea să fie acea mogâl-deaţă cu păr alb, încâlcit şi… dar apoi văzu bine, năclăit de sânge… Atunci ştiu al cui era acel cap, care, din pricina aerului, a drumului şi a prafului, deşi fusese învelit cu un ştergar de in nu mai semăna cu ceea ce era de fapt. Petru se cutremură din toată fiinţa. „Să mor ca un câine”… rostiseră aceste buze vinete, depărtate atât cât puteau lăsa vederii dinţii, rari, cu strungă la mijloc, amintind de un rânjet omenesc, ca o luare în batjocură a morţii, sau, poate, a vieţii.

Ca un câine murise Aloisio Grâtti. Să se fi-mplinit, oare, blestemul pe care singur şi-l rostise?! Uneltise într-adevăr aşa cum aflase el, Petru, de la credincioasele – sau, poate, mincinoasele – lui iscoade?

Scârba i se urcase din stomac în gât. Voia şi nu putea să-şi desprindă privirile de ceea ce i se-nfăţişase la picioare. Nimeni nu avusese curajul – sau nu-i trecuse nimănui prin minte – să apese cu degetele pleoapele peste ochii rămaşi deschişi, cu privire sticloasă. Acum era prea târziu. S-ar fi spart ochii, ar fi căzut în lăuntrul ţeste ca într-un hău, lăsând găvanele orbitelor goale… Un scurt, foarte scurt, răstimp, cât ar trece o pasăre-n zbor peste un cireş înflorit, Petru desluşi în ochii rămaşi fără culoare – care fuseseră cândva albaştri – un petic de senin sau, poate, un colţ de mare zbuciumându-şi valurile de un ţărm, nesimţitor acum la acea nelinişte veşnică. Poate fusese doar răsfrângerea cerului în pupilele oprite dincolo de viaţă, ca o tăăăzuire

înţepenită în malul cărnii, hărăzită odată cu el putreziciunii şi nimicniciei?! Erau, desigur, însă, gândurile din urmă ale lui Aloisio Gritti, nemairostite de buze, rămase ne-mplinite pe pragul pleoapelor şi duse mai departe, în nefiinţă.

Îi spuseră că voievodul Mailat îi trimite acest dar, în semn de mulţumire pentru că nu-i sărise veneţianului în

ajutor, la cetatea Mediaşului, aşa cum crezuseră cu toţii că, va face.

Petru află apoi că trupul batjocorit al osânditului Gritti şi-a aflat totuşi odihnă – prin grija papistaşilor – în biserica acestora, din cetate.

Voise să poruncească oamenilor lui să-i ducă acolo şi capul, dar se răzgândi, îi veni în minte că, de fapt, nu trupului trebuie să i se pună în seamă făptuirile rele ale omului. Trupul e numai slujitorul şi purtătorul celor puse la cale de mintea sălăşluită în cap… şi acestea, la rândul lor, întruchipate în urma celor văzute de ochi, auzite de urechi, apoi ticluite şi-ncâlcite mai dihai de întorsăturile viclene ale limbii, în vorbele rostite de gură.

„Aşadar, capul gândise, voise şi urzise planurile de mărire ale lui Gritti şi capul îl pierduse pre el…!" Petru hotărî, deci, să nu-l trimită spre zăcere împreună cu trupul său, pentru a nu mai putea săvârşi în viaţa de dincolo încă şi mai mari răutăţi, care ar încărca, de bună seamă, peste puteri bietul suflet cu grele păcate, împiedicându-l să se înfăţişeze măcar în rândurile celor mai din urmă ticăloşi, la Judecata de Apoi… Fără cap, trupul „se \Ta da firii", cum spune cartea sfântă, unând de toate, şi de cine fusese în viaţă, de câte făcuse – bune şi rele –, pe unde-l purtaseră paşii… Petru porunci să se-nvelească în ştergar curat capul, care, din pricina soarelui, care-l bătea cu toată puterea ceasului de amiază, se înnegrise cu totul, semănând din ce în ce mai mult cu pământul… Le spuse să-l îngroape departe de tabără, în pădure, cât mai adânc, să nu-l poată scoate la iveală şi să-l sfârtece fiarele.

— Gândesc că se cuvine, măria-ta, ca acei doi fii să afle cumplita soartă a părintelui lor şi chiar să fie de faţă la neîntreaga lui îngropăciune, spuse portarul Sucevei – Mihu –, apropiindu-se de Petru.

— Va fi aceasta pildă şi aspră învăţătură pentru viaţa şi faptele lor cele viitoare, întări boierul Trotuşan spusele lui Mihu.: …

— Să nu mai afle nimic despre tatăl lor! Niciodată! Domnul strigă aceste vorbe cu toată puterea glasului, înâio-rând tabăra. Gândul numai că amândoi copiii – şi mai cu seamă Pietro, mezinul – ar vedea această cumplită hârcă şi ar afla ce şi cum s-a petrecut, că sufletele lor – încă prea crude pentru a fi împovărate cu păcate grele – s-ar otrăvi într-o clipă de ură adâncă şi grea – şi pentru ei întemeiată! – îl cutremură pe Petru în toată făptura, şi poate de aceea vorbele lui sunară ca o bsândire la moarte… 4

„Să nu ucizi!" Tot ce urmase atunci i se părea – * acum, în singurătatea şi sălbăticia pădurilor şi, mai cu seamă, în adânca şi friguroasa singurătate a pribegiei în care se ajla – o grea vină şi, deşi nedreaptă, veşnică popară pe umerii sufletului.

Răstălmăcind pentru ceilalţi cu rea-credinţă spusele domnului, Mihu şi Trotuşan făcură dintr-însele cumplită poruncă. Astfel că, în zorii zilei următoare, din acel ai 1534, înainte de răsăritul soarelui, când tabăra forfotea încă stins şi nu întreagă, pregătindu-se de întoarcere în Moldova, sufletele celor doi orfani fâlfâiră speriate, şi fără să-nţe-leâgă, spre înaltul cerului, ca două păsări gonite din cuibul lor de apropierea unei fiare sălbatice.

Şi nimeni nu mai apucase a-i dezvălui lui Petru cutremurătoarele fapte, decât multă vreme după săvârşirea lor, p; intru că, în chiar ziua aceea, la trecerea munţilor din Transilvania spre Moldova, prin pasul Oituzului, se-ntâlniseră cu un trimis al domniei, aducător de veste rea:

— Măria-sa Bogdan? coconul, s-a stins din viaţă la curţile din Hârlău!: / f-iP".

— Când?! Cum?!).

Întrebările se năpustiră din toate părţile asupra olăcarului care, înainte de a i se înfăţişa domnului, se oprise în mijlocul dregătorilor.)…":;").:

— Cum, n-aş şti să vă spun, cinstiţi boieri, decât numai că lucrul s-a petrecut ieri, pe la ceasul dintâi al zilei…

Mai ştia, dar pu de la cei care-l trimiseseră, ci de la moşu-său,

credincios slujbaş al tânărului vlăstar domnesc, că stă pinul lui bolea de multă vreme, dar fără a se plânge 4 e vreo durere anume. Cei care-i stăteau mai mult în preajmă spuneau însă că ades îl cotropea o ne-nţeleasă amărăciune… Nici focurile de ţialcă, vara, nici vânătorile desfătătoare, toamna, nuluminau adâncul fiinţei, înfrăţită din fragedă pruncie cu umbrele. Nici măcar acele bine

I 35

cuvântate învolburări primăvăratice din trup nu-l trezeau la viaţă pentru multă vreme. Ridica fruntea şi ochii – mari, verzi – i se umpleau atunci de o trecătoare fulgurare de lumină, la vederea pomilor înfloriţi ori la trecerea de nălucă a vreunei fete frumoase prin dreptul, ferestrelor de la iatacul său, arareori deschise. Dar numaidecât se-ntorcea iarăşi de către lume, lăsând-o pentru alţii?

Odată cu vestea cernită, mai aflară anume lucruri ciudate despre câinele măiiei-sale Bogdan:

— În ultima vreme – zicea omul. –, acesta nu se mai dezlipea nicio clipă de dânsul, Cerşea mereu, cu scâr să-i fie îngăduit a dormi lângă patul său… îi bătrân pen vârsta lor, a cânilor, trebuie să aibă la vreo doisprezece şi-aproape că nu mai vede. Mirosul, de asemenea, i-a bit, astfel că nu mai adulmecă nici vânatulţ nici mâncare. Se mişcă greu, suflă ostenit la drum, ori la urcuş pe I-a rămas vie, în toată alcătuirea lui de animal, numai dinţa pentru stăpân…

Omul tăcu un timp… Se sfiise că glasul. Îi răsunase a slăbiciune muierească. Tuşi scurt şi trase adânc aer în piept, apoi vorbi iar:

— … Şi cum vă spuneam, dară, îl alungau cămăraşii, copili de casă îi închideau uşa iatacului, dar în zori îl aflau lungit lângă prag, cu botul pe labe, a veghe, în cele din urmă, coconul Bogdan a poruncit să fie lăsat în odaia de dormit… Cam de vreo săptămână însă, mi-a spus moşu-meu», cinele n-avea astâmpăr şi se trăgea mereu de lângă măria-sa, Bogdan, în ziua în care aveam să-l plângem cu durere, n-a

mai fost chip să-l facă cineva să intre în odaie. La cei care se apropiau, încercând a-l sili să treacă pragul – căci măria-sa întreba mereu de dânsul –, mârâia fioros, arătânr du-şi gingiile fără colţi… L-au lăsat în pace… Atunci s-a aşezat cu botul pe labe în tinda caselor domneşti, gemând strâns, dar din adâncul sufletului său de animal, Căci animalele au uneori un suflet mai curat şi mai cu credinţă decât unii bameni., Aşa gândim noi, cei mărunţi şi proşti, măria-ta…

Bărbatul îşi opri vorbele-n gât, privind cu teamă spre domnul Petru, să nu-l fi mâniat cumva nesăbuita cugetare; * Dar acesta călărea la pas, alături, viscolit pe dinlăuntru, nemaidesluşind nimic din afara gândului şi a fiinţei sale, unde începuse, dintr-odată, să urle un câine…

36

Să fi fost, poate, cu trei zile în urmă sau chiar o săptămână? Cufundată în noapte, cetatea Mediaşului părea adormită. Locuitorii închiseseră porţile oraşului cu liniştea şi obişnuinţa cu care-şi zăvorau porţile gospodăriilor, înainte de culcare, în afara zidurilor, tabăra moldovenilor lui mai dădea semne de viaţă, în focurile înteţite, la care oştenii se încălzeau şi se zvântau de ploaia care-i udase, de trei zile, până la piele. El sta întins pe patul lui, îmbrăcat, la lumina făcliei, plimbându-şi privirile după gândurile nevăzute, care parcă lăsau, totuşi, umbre pe mătasea verde a cortului, în urechi îi sfredelea urletul unui câine… Trimisese iscoade şi acestea veniseră, către ziuă, când câinele tăcuse, îi spuseră ce se-ntâmplase: Emerick Czibâk, vicevoie-vodul Transilvaniei, fusese ucis mişeleşte, în cortul său, din porunca lui Gritti, trimisul sultanului… Văzându-i capul rostogolit în ţărână, câinele lui Czibâk începuse să urle, dând bezmetic ocol taberei ungureşti, îl alungaseră cu pietre, îl loviseră cu suliţa, dar înspăimântatul animal uriaşe întruna, ceasuri întregi, revenind din când în când lângă cortul stăpânului, nădăjduind, poate; să se fi-nşelat, ţâşnind iarăşi în tot cuprinsul taberei, într-un târziu, nemaiavând glas, se aşezase lângă căpăţâna stăpânului său, începând o priveghere tăcută. Dacă cineva se încumeta la câţiva paşi, câinele, devenit fiară sălbatică, rânjea fioros, astfel încât n-a fost cu putinţă să-l atingă nimeni. Spre ziuă, totuşi, un arcaş se apropiase de acel loc pe nesimţite. Câinele nu-şi clinti nici măcar coada. La lumina focului care mai

pâlpâia alături, arcaşul ţinti şi slobozi săgeata. Nimeri în plin trupul câinelui. Dar acesta, fără să scoată un geamăt, se răsturnase – ca împins de o mână – pe-o parte. Oşteanul păşise cu băgare de seamă. Câinele tot nu mişca, îl atinse cu mâna. Trupul animalului era rece, fără viaţă. Blana, aspră şi deasă, nu se mai culcă, netezită de câteva ori, în răspăr… în liniştea acelui ceas – trecut de crucea nopţii –, de dincolo de moartea bietei sale făpturi credincioase, izbăvit de chinul singurătăţii, câinele mai uriaşe încă multă vreme deasupra taberei. Şi mai urla şi-acum, în urechile lui Petru.

— Şi ce-a făcut câinele, după ce Bogdan… Spune, omule, ce-a făcut? vorbi domnul, ca întors de undeva de departe, către olăcarul din Hârlău.

— Îndată ce… măria-sa Bogdan nu mai… Când Marina, doica măriei-sale, începu să bocească şi să-şi smulgă părul, ca o maică adevărată care şi-a pierdut ce-avea mai drag pe lume, şi când bătrâna, zic, ieşi din iatacul stăpânului nostru, lăsând uşa dată de perete, cânele s-a prelins înăuntru, bâjbâind, şi numa ce-l vedem că se apropie de patul unde… se ridică pe labele dinapoi, sprijinindu-se de pat cu cele de dinainte, stă un răstimp aşa, adulmecând cu botul în aer, apoi începe să dea ocol, amuşinând podelele, cum făcea când voia să ia urma vânatului… Ai fi zis că vrea să afle pe unde a intrat Alba cu coasa şi încotro a luat-o viaţa tânără care ieşise din trupul stăpânului său… Ocoli aşa de vreo trei ori patul, târâş, pe burtă, scâncind ascuţit, dar stins, apoi, tot pe brânci, se îndreptă iar spre uşă. Se vede că nu le ştia mirosul – al vieţii şi-al morţii – ori, poate, ele se mai aflau încă amândouă în odaie, sus, către grindă, în luptă una cu alta, aşa că de aceea nu le-a simţit cânele…

— Spui prăpăstii, omule… Iartă, măria-ta, îndrăzneala robului tău…

Vorbise un oştean mai bătrân care, fiind pe-aproape, auzise totul, în loc să-l certe, Petru îşi alătură calul de al său, mergând la pas, şi-i făcu semn să urmeze.

— Îi ştiut din adâncul veacurilor – zise acesta – că, după moartea cuiva, sufletul aceluia nu se-ndură uşor să se desprindă de locurile unde a trăit. Trei zile şi trei nopţi el străbate cotloanele

odăilor, dă înconjur acareturilor, pluteşte peste pometuri şi-n ierburile livezii… Dacă primprejur se află un iaz, ori un heleşteu, sufletul se oglindeşte-n ele şi, dacă a fost vechi de zile trupul pe care l-a părăsit, el, sufletul se vede în oglinda apelor tânăr; dacă a fost tânăr, se vede prunc; iar dacă prunc a fost cel răposat, sufletul lui se vede în apă cu chipul tatălui său, ori al moşului, ori strămoşului său… şi se minunează foarte, necunoscându-sa astfel, dar nu se sperie…

Oşteanul îşi opri şi vorba şi calul. Părea mai ostenit şi sufla greu. Privi câteva clipe în zare. Muntele pe care aveau a-l freca era aproape. Stătu aşa, aşteptând parcă ceva, sau o nouă putere, ca să pornească şi calul şi vorba… Petru se oprise şi el, iar în urma lor oastea-călări încremenise în aşteptare.

— Uneori – începu iar bătrânul –, cei care l-au iubit cu adevărat pe acest biet suflet îl pot chiar auzi prin preajmă… Mai întotdeauna el plânge… Dar nu pentru sălaşul lui pământesc, pe care-l lasă să se-ntoarcă-n ţărâna din care a fost purces în viaţă, ci mai amarnic pentru cei ramaşi să-l plângă… şi să-l uite… Omul oftă, dar nu se mai opri. Aşadar, după trei zile, acest suflet pribeag, care de fapt e scânteie de viaţă veşnică, pleacă cu câteva ceasuri înainte ca trupul în care a sălăşluit să fie scos din casă şi dus la groapă… Moşu-meu, din Crasna, spunea că, de fapt, nu pleacă prea departe, ci stă şi aşteaptă să purceadă mortul la ţintirim, se duce cu el – ba chiar o ia înaintea carului cu boi care-l poartă –, se apropie de groapă, se uită-ntr-însa, să vadă unde are să-i steie trupul, ca să ştie, să-l afle cu uşurinţă la a doua venire şi înviere de veci. Apoi, dacă-i mulţămit, pleacă de istov din preajma lui… Pe-acasă iasă mai vine, de-şi caută trupul, până la şase săptămâni. Mai cu seamă noaptea… Iar dacă la acest soroc i se fac toate cule rânduite şi i se dă de pomană, nu mai vine mai mult… Alţii spun că mai cercetează locurile şi pe ai săi până la un an, da' eu nu cred să fie adevărat!

Spusese vorbele din urmă cu atâta convingere, vrând, desigur, să-ntărească, prin tăgăduirea din ele, cele povestite mai înainte, ca fiind sigure şi adevărate… Petru îl aşteptă şi acum să urmeze. Simţea că o îmbărbătare în vorbele oşteanului, chiar în amăgirea – vădită pe alocuri – din ele.

— Şi cum vă spuneam, aceste suflete, aceste seminţe de viaţă fără de sfârşit cată să-şi afle alt sălaş, cât mai degrabă, ca să nu se stingă cu totul, până la Judeţul-de-Apoi… îmi vine în minte că, având tată-meu un moş la Stulpicani, care s-o fost suvârşit din viaţă pe vremea începutului domniei fratelui măriei-tale, Bogdan Vodă, iar eu fiind, se-nţelege, cu-aproape treizeci de ani mai tânăr, ne-am dus să-l petrecem cum se cuvine. Şi-n sară privegherii, când îl aşteptam cu toţii pa popa Scorobete să-i cetească „stâlpii", am fost auzit de la nişte bătrâni din sat cum că sufletul răposatului ar să-şi afle cu-adevărat sălaş în alt trup, numai că asta nu se petrece în orişice fel, ci lucrul ar fi să aibă o rânduială anume. Bunăoară, dacă răposatul a fost creştin cu frică de Dumnezeu şi a păzit cu străşnicie poruncile sfinte, în această viaţă a sa, pământească, sufletul lui ar să fie trimis a sălăşlui o vreme în trupul unui păcătos, ca să încerce, pe cât îi va sta în putinţă, a-l îndrepta pe calea mântuirii… În cele din urmă, curăţindu-se mereu, aceste biete suflete călătoare au încuviinţarea a se cuibări în păsări, pentru a se deprinde cu înălţimile şi cu apropierea de faţa prea luminată a Tatălui ceresc. Dacă vreo pasăre cade, aşa, din senin, tocmai din 'naltul cerului – cum am văzut eu odată una bufnind pământul ca un boţ de lut greu, rămasă pe loc fără suflare de viaţă –, se zice că sufletul care intrase într-însa mai era încă* împovărat de păcate grele şi aripile ei n-au putut să-l poarte în văzduh… Şi numai după această pribegire, pe care sufletul unui răposat o petrece timp de patruzeci de zile, i se îngăduie a se opri la poalele Vămilor Văzduhului – care sunt douăzeci şi una la număr – şi a încerca să le treacă. Iar cel scăpat cu bine de ele se poate duce să se aşeze într-un loc de odihnă şi să adaste Judeţul de pe urmă în linişte şi desfătare… Aşa se face că sufletul măfiei-sale Bogdan – Dumnezeu să-l ierte! – (bătrânul îşi făcu cruce, iar în urma lui răsări o pădure de cruci scrise în aer cu mâinile oştenilor şi boierilor!), aşteptând să plece din acele case, având drum lung până la gropniţa de la mănăstirea Putna, nu l-a mai aflat cinele în odaie… Şi să fii încredinţat, măria-ta, acest suflet bun şi blând se va sălăşlui degrabă în ţărâna altui suflet, de care, însă, noi poate să n-avem niciodată ştire… Mângâietor este, dară, adevărul că nu se va pierde în nefiinţă sufletul răposatului, blândului nostru stăpân,

Bogdan…

Parcă slobozit de aceste vorbe tămăduitoare, Petru îşi struni calul şi porni în galop spre trecătoarea care tocmai se deschidea, umbrită, în măruntaiele muntelui. Câţiva boieri tineri şi straja domnească îl urmară, dar ţinându-se mai departe, lăsându-i singur, cu sine…

— Ţi-o cam luat-o mintea pe coclauri, uncheşule! Dacă te-ar auzi popa din Boianu, ţi-ai face rost de-o afurisenie şi pentru viaţa de aici – câtă o mai ai de trăit – şi pentru cea de dincolo, de pe tărâmul celălalt!

— Da' ce-i, Vasilică, nepoate, ce nu-i bine în cele ce-am grăit către măria-sa, Petru Vodă?

— Mai întâi, moş Sofronie, că n-ai de unde şti domnia-ta, ori altcineva, ce fac sufletele răposaţilor, nici trei zile, da' nici după aceea! Ori simţăşti, poate, că cineva ţi s-o cuibărit în trup, ca să nu piară? Şi cum, adică, unii dintre noi abia o scot la capăt cu un singur suflet, iar alţii au loc de două?! Al doilea, n-ai auzit la prohodirca morţilor spune popa că sufletele lor se duc în cer şi aşteaptă acolo Judeţul cel înfricoşat şi învierea morţilor? De ce, adică, să îmblu eu, după ce-oi muri, să-mi mai caut un prost să mă care prin cine ştie ce coclauri de viaţă, să mă-năbuş într-însul, la un loc cu sufletul lui – poate mai păcătos decât al meu – şi să nu mă duc eu frumuşel, de la-nceput, lângă Tatăl ceresc şi să aştept acolo, cuminte, cele ce vor să vie…? Şi-al treilea, ian gândeşte-te, ce-ar fi dacă s-ar întâmpla după cum ai spus, când sufletul slăvitului Ştefan Vodă ar voi să pătrundă în mădularele unui boier, sau unui oştean, ori ale unui om sărman oareşicare? Ar încăpea, gândeşti, acel suflet necuprins al măriei-sale la un loc cu alt suflet; nevolnic? Nu s-ar desface din încheieturi, cu mare cutremur, toate mădularele acelui biet trup şi s-ar spulbera în cele patru vânturi?… Ar afla el, oare, un trup şi un sălaş pe măsură? Şi ce spun eu, un trup?! O mulţime de trupuri, care să-l ducă, pe rând, până în ziua Judecăţii, că doar nu mi l-o lăsa – peste nu se ştie câte veacuri – în drum, să piară, numai din pricină că nu şi-a mai aflat, la un timp oarecare, om în stare să-l poarte?!

— Ehei, să fii sănătos, nepoate, nu purta tu de grijă sufletului măriei-sale Ştefan Vodă cel Bun! Că după ce acesta o ieşit din cinstitul

său trup, se spune că mai întâi s-o prefăcut în vânt, apoi o luat chip de hulub, zburând afară din curţile domneşti, şi s-o aşezat pe streaşină celei mai frumoase case din târgul Sucevei. De acolo, ştiindu-i Dumnezeu faptele cele bune – care de multe ce-au fost şi măreţe, spre binele Moldovei, le-au fost şters dintr-odată pe cele rele, care vor fi fost făcute de dânsul, că om era, ca noi toţi –, i-o trimis semn ca să zboare către cer, unde are locul de hodină rânduit, fără a mai trece prin cele douăzeci şi una de Vămi, nici prin alte făpturi!

— Măi, Vasile, tu nu te temi că ţi-i farma de-alâta înţelepciune cită ai adunat în tărtăcuţa ceea pe care-o porţi între urechi? S-ar zice că-n tine s-o sălăşluit chiar Moişe Filozofu', cel din vechime, şi-acu' grăieşte cu gura ta, ca n-are alta, sărmanu'…

Bătrânul Sofronie se luase astfel la şagă cu nepotu-său, Vasile, un bărbat trecut de treizeci de ani, voinic ca un brad şi hâtru. Iar pe Vasile îl luase apoi în răspăr frate-său.

Haralambie, doar cu câţiva ani mai mezin decât dânsul… Cei «are ascultaseră războiul lor râdeau cu poftă.

Mai în urmă, alţii îl cuprinseseră la mijloc pe olăcarul din Hârlău, mai descosându-l despre moartea lui Bogdan şi purtându-i de grijă – în sufletele lor simple şi credincioase – domnului Petru, care în curând avea să-şi vadă întins în raclă feciorul ce abia împlinise douăzeci şi doi de ani. Unii îşi închipuiau cât are să se zbuciume măria-sa. Alţii spuneau că are să-şi aline iute durerea la pieptul doamnei Elena Ecaterina, iar jalea după urmaş are să i-o stâmpere coconul cel mic, Iliaş, care-avea de-acum trei ani şi-i era Jjumină-n casă şi-n suflet.

Şi-aşa, dintr-una într-alta, aripa neagră a morţii se depărtase din gândurile oştirii, care zumzăia voioasă, apropiindu-se de intrarea între stâncile cele-nalte, dincolo de care vor păşi pe drumurile Moldovei, către vetrele lor, fiecare.

* * *

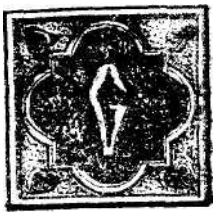

IIEMUIT Ungă scorbura unui copac doborât de vânt, Petru se lăsase – nu de multă vreme – în voia unui somn amăgitor, fără odihnă. I se arătase şi vorbise în vis cu Zo – gofătul Toa Aer Bubidog. Nu mai \ ţinea minte ce vorbiseră unul cu altul, decât că îl pomenise pe Bogdan, pe care Toader îl iubise mult, şi căruia, copil fiind, logofătul îi dăruise primul şoim, primul cal şi primul cline de vânătoare… Şoimul murise, în prima sa luptă cu un râs, care fusese gata să-i sară lui Bogdan în spate, dintr-un brad, unde se aşezase la pândă… Calul se rănise într-o zi, călcând într-un fier şi trebuiseră să-l omoare, pentru a nu-l mai lua să se chinuie. Iar câinele…

Dar noaptea se septembrie – rece în creierul munţi lor – nu îngăduia unui trup flămând şi trudit – cu atât mai puţin unui suflet hăituit – alinare şi somn bun. Cu mantia verde, se velur, căptuşită cu blană de jder, ocrotise spinarea calului său, al cărui valtrap se sfâşiase. Calul lui Gritti, care-i purta avutul, se apăra de frig cu desagii, fiindcă Petru nu-l despovăra nici la popasurile scurte, nici la cele mai lungi, ţinându-l astfel gata se fugă, la cel mai slab zvon de primejdie.

Lumina lăptoasă a zorilor încă nu se zărea nicăieri, cu toate că o vestiseră se câteva aricoeoşii de munte.

Petru se adună iar, chircit, lipându-şi spateld, de lemnul scorburii, îşi strânse pleoapele, nădăjduind să mai poată apuca firul visului, de unde se rupsese. Se răsuci iar, căutându-şi culcuş vita bun.

Dar nu mai putu adormi, din – pricina frigului şi a gândurilor cere-Z împresuraseră, îşi aduse, aminte multe lucruri uitate, dar înaintea ochilor sufletului stăua, ca şi cum l-ar fi văzut aievea, tot Bogdan…) „Părea că trăieşti aievea, Bogdane, doar în acele zile – rare – când te înfăţişai în Sfatul domnesc, străduindu-te să afli dezlegări unor înţelesuri ascunse, din cele ce se petreceau acolo… îndemnat atunci de mine, prin vorbă sau numai cu privirea, te avântai în zborul minţii tale agere, trecând dincolo de ziduri, cuprinzând, poate, cu gândul şi cu inima dealurile, pădurile, câmpiile, Moldova! Simţeam atunci că în zborul acela eram doi vulturi – tată şi fiu – J aripă-n aripă, gând în gând, vrere lângă vrere de bine pentru norod şi ţară… Apoi, d într-odată, zborul ni se făcea greu, parcă ne-ar fi legat cineva bolovani etc picioare… Şi totul sfârşea cu o mare osteneală – a trupului şi a minţii – J iar tu, plecând, te despărţeai de mine că e un om străin, îndepărtat şi singur. Mult mai singur… Nu ţi-am spus niciodată nimic din toate astea… şi-acum e târziu!" Petru' se ridică în picioare. Simţindu-l, calill lui să scuture, zornăindu-şi frâul şi scările. Petru ascultă câteva clipe zvonurile pădurii. Calul îşi încorda şi el grumazul, întinse capul, proptindu-se pe toate patru picioarele. Nu clipea din ochi. Numai urechile – mici şi ascuţite – se mişcară, pe rând, spre faţă, spre spate, în părţi, după cum erau chemate de sunete depărtate sau de fâşâitul vreunei veverițe, ori bufniţe, sărind de la un copac la altul. Se linişti deplin când Petru îi apucă frâul, încalecă – după ce mai întâi dezlegă priponul celuilalt cal – şi fluierându-l scurt, porniră la drum. Călăreau cu mare băgare de seamă. Nu puteau goni, locurile fiind aspre, necunoscute şi pline de capcane pentru picioarele cailor.

La Hârlău sosiră târziu după miezul nopţii. Curţile păroau pustii. Slugile se furişau pe sub bolţi, ca nişte umbre. Noaptea rece, de octombrie al acelui duşmănos an 1534, sticlea oi lună albă şi depărtată. Ferestrele, acoperite cu brocarturi groase, nu lăsau să răzbată afară lumina slabă a lumânărilor de ceară. Pe Bogdan nu-l duseseră-n paraclis, îl aşezaseră în spătărie, aşteptând poruncile.

Nu-B veghea decât bătrâna doică Marina şi sora mezină, care abia împlinise cincisprezece ani – Chiajna.

Petru urcă treptele spre odăile de sus, unde era şi spătăria, silnic

şi anevoie, ca strivit de o prea mare povară, îl urmară doar logofătul Toader Bubuiog, spătarul Dracşin şi vornicul HurUCelorlalţi le porunci să caute sălaş de odihnă peste noapte şi hrană pentru ei, pentru slugi şi pentru cai, pe la casele oaificnilor şi la grajdurile domneşti, în zori, oştirea şi căoeteniile aveau să-şi urmeze drumul spre Suceava.

Străbătu Pridvorul care înconjura încăperile de sus şi, când trecu Prin dreptul ferestrelor iatacului lui Bogdan, se ciri, în pervazul uneia din ferestre – lăsată anuma deschisă, de la odaia de dormit, pâlpâia o lumânare într-un sfeşnic de argint, lângă o strachină de pământ, plină cu apă, o bulcă de pâine proaspătă şi un ştergar alb, de cânepă. Petru stătu mult timp cu fruntea rezemată de canatul ferestrei, cu ochii – deşi aţintiţi în flacăra luminării – privind undeva mult mai departe, în sine, undei i se-nfăţişau privelişti din anii copilăriei, iar în urechi îi răsuna glasul fără asemănare cu alte glasuri al maicei sale, spunându-i: „Să nu uiţi, fătu' meu, să faci şi tu pentru mine ce mă vezi că fac eu pentru maica mea răposată astăzi, pe la ceasul amiezii"… Şi el o vedea cum aşază-n fereastra deschisă de la odaia unde zăcea fără suflare buna lui, Anastasia, o lumânare aprinsă, o strachină cu apă, o pânişoară şi-un ştergar alb, de cânepă. Ochii lui se uitau întrebători în ochii maicei sale, astfel că aceasta îi vorbi mai departe: „Bătrânii spun că, atunci când un om se săvârşeşte din viaţă, sufletul lui, în clipa când se desparte de trup, se chinuie amarnic, parcă l-ar pune cineva pe jăratic… De aceea, se cuvine ca aceia care stau la căpătâiul celui care moare să pună, încă până nu i s-au oprit zvâcnirile inimâţ aceste lucruri în fereastră. Lumânarea va fi semn pentru suflet, timp de trei zile şi trei nopţi, până la-ngropăciune, ca să ştie de unde a plecat şi să se poată întoarce… în apa curată din strachină, sufletul are să se arunce îndată ce a ieşit din trfip şi are să-şi stâmpere setea cumplită, apoi are să se scalde într-însa. Dacă va fi flămând încă, de foame pământească, va veni să se hrănească din azimă. Iar de va osteni, se va aşeza să hodinească pe ştergarul curat"… Se strânsese lângă ungarul mamei, apucând-o de mână, cutremurat. Ea îi cuprinse capul cu mâinile amândouă, răsfirându-i cu degetele pletele b ale şa făcuse maica şi peste zece ani, când se stinsese din viaţă domnul Ştefan, dar acolo, la ei acasă, în Hârlău, Suceava. Veghease şi priveghease singură,

nu la ţig din Suceava. Veghease şi priveghease singură, în sufletul g şi împlinise datina în gând şi în faptă, neştiută nimetii, decât de Dumnezeu şi de sufletul răposatului

U

Ştefan Vodă, care-o iubise tainic, dar cu adâncă şi înfricoşată patimă. Tot atunci aflase de la maica lui că el fusese darul de preţ cu care o dăruise Cel de Sus – rodul binecuvântat al acelei neştiute iubiri… De-atunci, de câte ori mi-ai adus soare şi bucurie în casă, băietul mamii, am fost1. Încredinţată ca Cel ce vede şi judecă toate nu m-a pedepsit, ci mi-a iertat păcatul, poate tocmai pentru că acest păcat a fost săvârşit din prea mare, dar sfântă şi curată iubire… Se cuvine, însă, ca şi de acum înainte, în toate zilele vieţii noastre, noi doi să ştim a păstra mai departe taina, pentru ca sufletul scump al domnului nostru şi stăpânului meu prea iubit să nu se tulbure, acolo, în ceruri, iar urmaşii lui legiuiţi, şi de aceea vrednici a fi cârmuitori ai Moldovei, să nu-ţi poarte ură şi să nu-ţi gândească vreodată pieirea, de teamă că le-ai râvni dreptul pe care legea străbunilor l-a hărăzit în primul rând lor, celor născuţi în cinste şi rânduială creştinească"… Oftase apoi adânc, îl apropiase de pieptul ei, iar el îi ascultase inima, zbătându-se repede, a nelinişte şi-a durere. Îi ridicase capul bălai, prinzându-i obrajii între palmele fierbinţi, îl privise-n ochi şi-i ceruse să jure că nu va spune niciodată şi nimănui ce aflase în acel ceas de noapte şi priveghere… „Iar semnul pe care-l porţi pe umăr să ştii, copilul meu, este pecetea sfântă a tatălui care te-a zămislit şi prin ea te-a-nvr «inicit să ştii că eşti – în faţa lui Dumnezeu – fiul lui…" Aceste vorbe zăvorâseră încă o dată în sufletul lui toată taina. Fusese strbiî-tut în acea clipă de simţiri osebite, dar la fel de răscolitoare, întâi fusese mândru că maica i se destăinuise, nu ca unui copil – avea atunci şaptesprezece ani – ci ca unui bărbat. Fusese cuprins de mândrie că îi ceruse să păstreze o taină atât de mare şi sfântă, şi ea se încrezuse în el pentru aceasta. Dar, în cele din urmă, fiinţa lui fusese bântuită ca de viscol de o bucurie sub care umerii, cruzi încă, se aplecară… Aflase, aşadar, că era, el, Petru, fiul marelui Ştefan Vodă, os domnesc – cum îi auzise vorbind pe oamenii mari. Aşadar, era frate după tată cu domnul Bogdan, suit în scaunul Moldovei prin porunca părintelui său, rostită

pe patul de suferinţă, înaintea morţii! Deodată, însă, această uriaşă bucurie se prefăcu într-o grea şi copleşitoare povară, nu ştia nici el din ce pricină, poate tocmai pentru că jurase s-o ţină închisă şi; cetluită în prea mica lui inimă… Crescuse apoi, era bărbat, ager la minte şi puternic la trup, dar taina aceea tot grea şi

4 S

Împovărătoare îi stătuse pe suflet! maica închisese ochii, el fiind plecat cu pescarii lui, la Dunăre, dar credincioasa slujitoare, care-o veghease până-n ultima clipă, culesese de pe " buzele ei câteva cuvinte, fără-nţelesi pentru ea, dar lui i la spusese aidoma: „… a jurat… să nu uite… tai…" Auzindu-le, simţise o greutate nouă, apăsându-l pe suflet. Taina lor se-n-greunase încă, pentru că, de atunci înainte, avea s-o poarte singur… şi nici astăzi – era de şapte ani domn – nu aflase de unde ştia Ştefăniţă acea taină, rostindu-i cu limbă da moarte numele, arătându-l astfel ca singur urmaş, din os domnesc, vrednic să urce în scaunul Moldovei… Această a doua taină fusese înveşnicită pe buzele nepotului său de suflarea rece a morţii…

…Urmat de cei trei boieri, Petru intră în spătărie.

Doica Marina se ridică din genunchi, cum sta îngânând parcă un cântec de leagăn, la căpătâiul mortului. Lângă ea se afla Chiajna. Bătrâna vru să se-apropie, să-i sărute mâna, dar Petru o opri cu un semn, astfel că se retrase într-un ungher, sub icoana cu candelă grea, de argint, a Maicii Domnului, zicându-şi mai departe cântecul de jale. Din când în când, răzbăteau limpezi crâmpeie din vorbele cântec ului, sfâşiind cu foşnet uşor, ca pe-o mătase, liniştea şi jalea locul. S şi a ceasului.

Domniţa Chiajna se aruncă în braţele părini… I său, izbucnind în hohote amare.

Petru o strânse lângă sine, lâpindu-şi tâmpla de fruntea copilei. Câteva clipe, lacrimile li se amestecară pe obraji, fiecare simţindu-le pe ale celuilalt, sărate şi amare, pe buze… Apoi, copila se desprinse de tatăl său, privindu-l deodată cu alţi ochi – străini şi întunecaţi de un nour de duşmănie. Privirile albastre căpătară – ca şi alte daţi – străluciri de oţel, tăioase şi aspre, amestecând în ele întrebări rămase fără răspuns, mirări de copil în faţa unor prea adânci tâlcuri

nedezlegate, tânjiri dureroase după mângâierile şi alintul mamei – de care-şi mai aducea aminte, adesea, în vis – şi, mereu o tăcută, dar neascunsă dojana…

Petru simţi ca o săgeată sfredelindu-l, pentru că ochii copilei îl trimiteau şi acum în urmă cu gândul şi pe vremea când…

Cu sufletul

Deşi nu se împlinise anul de când buna doamnă Maria îşi dormea somnul de veci la Putna, vodă Petru se lăsase înduplecat de rugăminţile şi îndemnurile stăruitoare ale Sfatului să pună capăt văduviei.

Pe ocolite şi cu grai înflorit, i se dăduse a-nţelege că Moldova ar afla mai multă preţuire la curţile principilor creştini şi chiar la Înalta Poartă, dacă el s-ar uni prin cununie cu o familie de veche şi strălucită stirpe domnitoare.

La toate aceste cugetări, rostite la sfială şi bună-cuviinţă de vornicul Huru – chemat la sfat de taină, împreună cu logofătul Toader şi credinciosul Nicoară Hâra, cămăraşul, în iatacul domnului –, acesta răspunse cu un zâmbet fugar, vestind mai degrabă mânie, cum prevesteşte adesea, căldura cotropitoare a soarelui, o furtună:

— Nu haina face pe om, nici femeia pe bărbat, vornice! Cât despre Moldova, n-are de ce năzui a sălta în ochii străinătăţii pe coturni de muiere!

Ocolind cu dibăcie răspunsul care l-ar fi înfruntat – cei trei aduseră vorba – ca din întâmplare – despre faima şi bunul renume al familiei despotului sârb Iovan Brancovici, ale cărei rădăcini se împleteau prin vreme, ziceau ei, cu vestitele familii domnitoare bizantine ale Paleologilor, Cantacu anilor şi Comnenilor, acum strălucind stins, dar cu atât mai de preţ – ca aurul vechi – în stemele unor veacuri apuse.

Despina, fiica mai mare a despotului Iovan – mort după ce se luptase în Bosnia împotriva turcilor la 1502 –, devenise nevasta tânărul principe Neagoe, de viţă Basarabă, din Ţara Muntenească. Cu el adusese pe lume două fete, deosebite ca ziua de noapte, atât la chip „cât mai cu seamă la tainica alcătuire a sufletului.

Frumoasă, blândă, cu grai şi purtări alese, mezina Ruxandra

ajunsese soaţa voievodului Radu cel tânăr, al Vala-hiei, pricinuindu-i astfel – nu cu voia ei, ci prin întortocheatele şi neînţelesele răsuciri ale sorţii – grea suferinţă din dragoste lui Ştefăniţă Vodă, care-o iubise ca un nebun.

— Ţin minte că pe măria-ta te chemase grabnic, cu poruncă domnească, pornită în miez de noapte cu olăcar, să te-nfăţişezi la curţile din Hârlău. Noroc că nu erai departe, cale de câteva ceasuri în galop îndrăcit. Aveai şi cal bun, nu-i vorbă…

Logofătul Toader înnădise astfel povestirea tocmai ca vodă să nu simtă mrejele în care – fără vreun gând rău şi pieziş, ci cu adevărată şi credincioasă grijă – plănuiseră să-l atragă, hotărându-l, poate chiar în acea noapte, să-i asculte.”, „„”…

Petru începu să străbată încăperea cu paşi mari, scrutând cu ochii ceva din trecut… Vorbi apoi rar, cu opriri lungi, parcă aşteptându-se pe sine să-şi răspundă:

N-a vrut să stea în casă şi să vorbim în linişte, la un pocal de vin… îl ardea locul… Am încălecat amândoi şi-am luat calea codrului, ca lotrii; spre pădurea de lângă Hârlău. Era o iarnă! Cu ger şi viscol uscat… Ştefăniţă era plăpând la trup şi nici prea sănătos nu era de câtăva vreme… Dar cum mi-a vorbit atunci de Ruxandra, nu cred să fie bărbat în stare să zugrăvească în cuvinte o femeie. Făcusem popas la casa unui pădurar. Peste noapte, Ştefăniţă fu cuprins de fierbinţeală. Vorbea prin somn. Deodată, s-a ridicat într-o mână şi, privind undeva, parcă înăuntrul lui, a strigat, ca o fiară săgetată-n plin: „Închide ochii, Ruxandra, că-s prea albaştri!”… Spre zori, ne-a luat urma straja dom’le ască şi-au adus rădvan să-l ducem acasă.

Boierii îl ascultaseră tăcuţi. Toader se foi în jilţ, scuturat de-un fior:

— Aşa a strigat şi-n clipa când sufletul îi ajunsese pe pragul buzelor şi sta gata să-şi ia zborul: „Ruxandra, închide ochii, că-s prea albaştri!”…

— Nimeni n-a înţeles atunci ce vrea să zică… Credeam că aiurează, că-şi pierde mintea… Numai doamna Stana, care tocmai se aplecase asupră-i şi-i ştergea sudoarea de pe frunte, s-a tras cu durere înapoi şi numai ce-o vedem că se duce la fereastră şi începe a hohoti

amarnic…

Mai vitregită de nuri decât sora ei, aspră în grai şi-n purtare, Stana ajunsese ea doamna lui Ştefăniţă, prin aceleaşi uneltiri ale sorţii, fără să-i fi legat vreodată unul de celălalt adevăratul fior al dragostei.

— Ştii, măria-ta, rosti mai cu sfială cămăraşul Nicoară, ca fiind cel mai tânăr, dar nedezlipit zi şi noapte de pragul şi de sufletul domnului Petru, mi-a spus deunăzi jupâncasa mea că doamna Stana – acum monahia Sofia Sofronia – îi cercetată cu dragoste în fiecare toamnă, la schit, de mezina despotului sârb Iovan – Elena Ecaterina… – … care, copilă fiind, sărmana, la moartea tatălui său, a fost luată sub ocrotire de un uncheş al ei, Mitropolitul Maxim Brancovici al Belgradului. El a adus-o la curtea doamnei Despina – sora mult mai vârstnică –, unde şi-a petrecut nu puţine zile de răgaz şi alinare, alături de cele două nepoate, Ruxandra şi Stana. Ele fiind chiar cu un an sau doi mai răsărite decât dânsa, care, aş crede, să aibă acum vreo douăzeci şi şapte…

Vornicul Huru apăsase cumva mai mult pe cuvintele care-i destăinuiau sârboaieei vârsta.

Ascultându-i, ameninţarea din ochii verzi ai lui Petru se stinsese treptat, iar la colţul sting al gurii se legăna acum, ca un cercel de aur, un zâmbet:

— Altceva spuneţi-mi, ca să mă-ncredinţea că-mi vreţi binele, mie şi Moldovei: e frumoasă?… Că dacă nevasta i-i frumoasă şi iubitoare, omul se duce şi la lucrul câmpului şi la luptă ca şi cum s-ar duce la horă. Şi ce-i, oare, lucrarea unui domn, alta decât semănatul griului în ogor, pentru plinea de toate zilele – şi de toate veacurile mai cu seamă –, a ţării şi a norodului său?!…

…Frumoasă şi iubitoare fusese Maria!

Boierii plecaseră târziu, după miezul nopţii. Rămas singur, se trântise îmbrăcat pe patul, zadarnic de larg, în care se simţea ca pe-o nesfârşită câmpie, din mijlocul căreia degeaba scruta zările, că n-avea să i s-arate nimeni, din nicio parte.

Închise pleoapele, strângându-le tare, parcă pentru a fă-rimiţa nemărginirea singurătăţii… Pentru că – gândea el – singurătatea are o nemărginire a ei, osebită, care nu-ţi lasă nădejdea unui liman amăgitor,

ca acela al pământului sau al mării… Nemărginirea singurătăţii nu are nici măcar cele patru vânturi, spre care – dacă strigi – te aude, poate, cineva, din miazăzi, din miazănoapte, de la răsărit sau apus şi-ţi răspunde, măcar întorcându-ţi strigătul, făcând ca şi cum ai veni tu însuţi către tine…”

Îşi aminti, apoi, că singurătatea are şi o nesfârşire a liniştii, a tăcerii… ca atunci… cu niciun an în urmă… în ziua aceea de vară când, ajungându-l solul cu vestea cumplită în tabăra de la poalele cetăţii Feldioarei, unde poposise cu oastea, lăsase în mâinile vornicului Grozav soarta bătăliei ce urma să se dea cu îndărătnicii nesupuşi ai craiului Ioan Zâpolya, iar el luase în copitele calului drumul înapoi, spre Suceava. Gonindu-l şi biciuindu-l fără milă – deşi îl iubea nespus –, Petru i se încredinţase cu totul. La gândul, tot mai copleşitor, că Maria nu mai este, ropotul copitelor se înfunda ca-n câlţi, apoi ca-ntr-un praf gros, şi, în cele din urmă, nu-l mai auzi deloc, ca şi cum ar fi umblat pe nori, în văzduh.

Nu auzise atunci nici podul cetăţii zornăind greu din lanţuri şi înghiţind duruitul galopului nestrunit, ca un covor adânc. O clipă, numai o clipă, îşi auzise paşii pe lespezile iatacului, apoi plutise din nou, ca pe-un morman de lână… Se apropiase de patul larg – de atunci zadarnei de larg – în care Maria părea că doarme încă, îşi încleştase mâinile de tăblia de lemn şi, privind-o lung, cu ochii dilataţi imens, parcă să cuprindă viaţa şi moartea, şi rostul lor laolaltă şi deodată, spusese – fără glas – în el, adânc, ca un huiet de cutremur, uitând atunci că-i domn, că-i bărbat, că-i oştean, fiind doar om: „Maria, ajută-mă!”… Ca prin minune, de undeva, de nicăieri, şi totuşi de foarte aproape, pătrunsese în el, ca printr-o uşă tainică, uitată deschisă, o linişte, o pace şi o nebănuită putere… Deşi nu îngenunchease, i se păru că se ridică din genunchi, că se ridică îndelung, că nu se mai sfârşeşte această înălţare din sine. Abia atunci se hotărî să se apropie şi să-i atingă fruntea cu mâna, apoi cu buzele. Oare cu ce putea asemăna acea răceală pe care o simţiseră mâna şi buzele sale fierbinţi? îşi aduse aminte: era copil, nu împlinise zece ani… în satul megieş cu al mamei lui, lângă Hârlău, domnul Ştefan dăruia pământ unor viteji. Veniseră cu familiile lor, cu bătrâni, femei şi copii. După citirea uricului domnesc cu

pecete ceruită, îngenunchează cu toţii şi, cu o bucurie sălbatică în ochi, luaseră în mâinile lor aspre, cu sfinţenie, bulgări de pământ din brazda proaspăt trasă şi-i sărutaseră, udându-i cu lacrimi… Noaptea, apoi, când osteneala şi bucuria zilei aceleia intraseră sub velinţe, el ieşise tiptil pe prispă, se strecurase în ogradă, sărise gardul de uluci şi nuiele şi se oprise pe marginea pârâului care străbătea grădina, îngenunchease şi el, aşa cum îi văzuse pe oamenii aceia, luase în palmele lui mici un bulgăre de pământ, îl dusese la buze. „Da, aşa era pământul… rece şi aspru la atingere şi greu… greu de tot… ca pământul”…

„Pământ eşti şi-n pământ vei merge, unde toţi pământenii mergem…”

Nemărginirea singurătăţii se mărginise când auzi glasul profund al Mitropolitului Teoctist, făcând să răsune bolţile bisericii, şi-l cuprinse, pe el şi racla de argint în care Maria sta acum întinsă, cu faţa însufleţită părelnic de pâlpâitul lumânărilor din sfeşnicele împărăteşti… – /.

Îi mângâia – nici el nu ştia de când – fruntea şi tâmplele. Când degetele i se strecurau în şuviţele de păr scăpate de sub vălul împreunat sub bărbie, i se părea că rătăceşte în răcoarea unei păduri dese, pe vecie umbroasă. I se păru chiar că, ţinându-le mai îndelung între palmele lui, care ardeau, fruntea şi obrajii Mariei se încălzeau, prindeau viaţă.

„Viu va fi sufletul meu şi te va lăuda…”

Câinii gonacilor se opriseră, fără niciun îndemn, la marginea pădurii, îi ajunseseră curând stăpânii lor şi slujitorii domneşti. Boierii şi domnul rămaseră în urmă, lăsându-şi caii la pas uşor.

Vânătoarea părea să fi pornit, cum s-ar zice, cu stângul. Nu o dată, chiar Petru îşi abătuse arcul de la ţinta atât de sigur şi fără scăpare potrivită în bătaia săgeţii.

Copiii de casă şi boierii care-l însoţeau pe domn nu pricepeau ce se petrece cu el. Era ştiut că ne-ntrecut ţintaş, iar vânătorile domneşti la care el lua parte erau o desfătare, o întrecere care-i umplea pe toţi de legiuită mândrie, orî de câte ori îşi dovedeau meşteşugul în mânuirea arcului.

Dar în ziua aceea Petru nu era trist. Nu părea nici apăsat de gânduri negre, nici copleşit de griji ale domniei. De altfel, nu erau în firea lui asemenea stări. Era un om prea sănătos la minte şi la trup, iar sufletul lui, înfiripat sub zodia celor două, de asemeni nu dădea semne de întortocheată sau bicisnică alcătuire. Doar ochii – verzi că ai mamei – scăldau uneori în apele lor, întotdeauna limpezi, chiar la mânie, nălucile unor gânduri sau amintiri tulburătoare, cum scaldă iezerele de munte, noaptea pe lună, trupurile de basm ale ielelor…

Marginea pădurii străjuia un luminiş, în care se răsfăţa, ca un giuvaier, ascuns privirii muritorilor de rând, schitul de maici.

Ctitorit încă din vremea domniei slăvitului Ştefan vodăs de soaţa nemângâiată veşnic a unui boier – al cărui nume s-a uitat, dar i-a rămas renumele de viteaz în luptele de la

Baia –, schitul de lemn, cu puţinele chilii dimprejur, fusese de-atunci martor multor pătimiri sufleteşti, ogoise râuri de lacrimi, alinase însingurate suspine şi primise mărturisirile de căinţă ale maicilor, în ceasul cel din urmă. De altfel, săvârşindu-se din viaţă, aceste suflete, care-şi duceau zilele plutind ca nişte umbre între chilie şi lăcaşul de rugăciune, nu făceau decât să se mute foarte aproape, în ţintirimul unde fiecare cruce fusese un brad ce foşnise tot pe aici, prin preajmă, şi care nu făcuse, nici el, decât să se lepede de rădăcinile pământeşti pentru unele cereşti…

Acest schit şi-l alesese – după moartea lui Ştefăniţă vodă – ca loc de odihnă şi mângâiere pentru tot restul zilelor, cât şi de odihnă veşnică, doamna lui, Stana.

Adusese cu ea aici nu averi sau slujitoare credincioase, nu deprinderile răsfăţate ale vieţii de curte şi nu numai jaiea după soţul pierdut… Căci îl plânsese mult şi cu obidă pe Ştefăniţă, doamna Stana… Pentru că, deşi ştia că el n-o voise niciodată, ea îl iubise cu patimă adâncă, ţinută greu în frâu, spre a nu fi înjosită de veşnica lui fugă de dânsa.

Şi poate tocmai de aceea adusese cu sine, aici, în sihăstria schitului – dacă ar fi să se dea crezare clevetitorilor –, cumplita apăsare a învinuirii de a fi fost părtaşă, dacă nu chiar singură făptuitoare, a unui păcat de neiertat, nici în cer nici pe pământ:

uciderea prin otrăvire a lui Ştefăniţă!

Adevărul nu-şi arătase, însă, faţa întreagă şi nu izbutise nimeni să aducă netăgăduită mărturie întru aceasta, astfel că doamna Stana îşi purta aici singură povara, de trei ani încoace, îmbrăcând strai cernit şi cucernic, închinându-se pe sine lui Dumnezeu, sub numele de monahia Sofia-Sofronia.

Câinii parcă înţeleseseră nerostita oprelişte şi nu mai făcură niciun pas înainte, înghiţindu-şi lătratul. I

Dinlăuntrul bisericuţei de lemn răzbăteau glasuri firave de femei, într-o tânguire de priveghere ostenită. Soarele nu se ridicase încă prin desişul pădurii, astfel încât cuvioasa aşezare mai plutea ca-ntr-o ceaţă, (

Uşa strâmtă şi scundă lăsa să se bănuie, în întunericul lăcaşului, doar flăcăruile lumânărilor din sfeşnice. Pentru o clipă, o umbră flutură în tindă, apoi dispăru; se văzură alte umbre, mai mult ghicite. Era ca o fâlfâire de aripi negre, speriate.

Câteva siluete ieşiră în pridvor, arătând în lumina palidă a dimineţii chipuri ofilite de singurătate, de îndelungă străbatere, cu paşii sufletului, pe cărările întâlnirii cu Dumnezeu şi cu sfinţii. Maicile erau, cu toate, doar vreo zece la număr, sihăstrite aici din fragedă tinereţe, fie din sărăcia părinţilor, unele, fie amarnic răzvrătite pe-o mincinoasă iubire, altele…

Petru făcu semn celorlalţi să rămână în urmă şi se ivi în luminiş singur. Descăleca, lăsându-şi calul slobod. Câinele, însă avu îndrăzneala să-i calce porunca, urmându-l. Petru nu-l goni, îl privi doar aspru. Animalul îi îndură dojana dar, îndată ce stăpânul făcu câţiva paşi înainte, se luă după el, călcându-i atent şi cu credinţă pe urme, cu labele mari şi vânjoase.

Maicile ieşiseră acum toate în tindă, speriate de sosirea fără veste a domnului. Petru îşi trecu privirile pe feţele ofilite, în smerită plecăciune.

— Pe cine prohodiţi, prea cuvioaselor?

— Vocea lui răsună prea tare în liniştea locului. Petru simţi asta, îşi coborî pleoapele. Apoi, neaşteptând răspunsul, păn spre intrare. Era înalt şi trebui să se plece mult. Maicile nu-l urmară niciuna, înţelegând

că aşa se cuvine.

Rămase câtva timp în uşă, aşteptând ca ochii să se împace cu întunericul din lăuntru, unde, acum nu mai ardea decât, o candelă, deasupra uşilor împărăteşti. De aceea foşnetul unui pas uşor, răsărit undeva, în strana din dreapta, îl făcu să tresară, îşi strânse pleoapele, dar nu desluşi decât cu auzul mişcarea unui trup într-o ridicare pripită din genunchi.

Făcu doi paşi la stânga, dar se lovi de o altă strană. Se simţea ca un vultur într-o colivie. Rămase pe loc, nemaiîndrăznind să se mişte.

Oprită până acum de umerii săi largi, lumina de afară zbucni prin intrarea scundă, aruncând o rază piezişă chiar pe umbra din dreapta. O clipă, vârful botinelor din piele de căprioară zbătură speriate poalele rochiei de catifea siniiie, iar mâinile, nevăzute, strânseră ferit pe lângă trup mantia de postav, îmblănită cu cacom. Chipul rămase ascuns sub vălul alb, tivit cu aur, şi sub marginile largi ale pălăriei de modă franceasc, într-o aplecare graţioasă şi mândră a capului.

— Nu prohodim pe nimeni, măria-ta; ne rugăm pentru ridicarea de pe patul suferinţei a cuvioasei Sofia-Sofronia, care boleşte cumplit…

Glasul stareţei – maica Singli tichia – îl făcu să se întoarcă spre uşă. Silueta în rasă neagră vorbise din prea. Ţ», sfielnic, dar cu demnitatea rangului monahicesc întipărită în statura dreaptă, înaltă, subţire şi chiar în mlădierea voit supusă, dar nu slugarnică, a glasului.

Petru ieşi în tindă, aplecându-se iar. Maicile se rânduiseră câte cinci, la dreapta şi la stânga, ascunzându-şi tulburarea în prefiratul mărunt al mătăniilor pe degete. Domnul, urmat de stareţă, făcu câţiva paşi, ascultând-o.

— Dacă porunceşte măria-ta, mă duc s-o înştiinţez. O veghează de două nopţi sora cuvioşiei sale, Ruxandra doamna.

— E-aici Ruxandra?!

Tresărirea din glasul lui Petru dezvăluia mai mult decât mirarea. Fără să-şi dea seama, pasul îi deveni mai iute, deşi nu avea o ţintă anume, în urma lui, stareţa Singlitichia călca mărunt şi pripit, să se ţină aproape. Câinele îi ajunse din câteva salturi şi acum mergea, fără sforţare, la picior.

— De-o săptămână, doamne. A venit împreună cu mătuşa măriei-saie şi a monahiei Sofia, odrasla despotului Brancovici – Elena Ecaterina…

Petru se răsuci atât de neaşteptat spre stareţă, încât aceasta se clătină o clipă, sprijinită la timp de braţul întins ai domnului. Ochii lui străbătură calea-ntoarsă spre tinda bisericii, unde se ivise, în lumină, făptura abia ghicită înăuntru.

Acum îi zări chipul, în bătaia soarelui, răzbit, în sfârşit, printre cetinile dese. Faţa îi era prelungă şi albă, cu o pieliţă pe care un fir de păr întins ar fi tăiat-o. Deşi puţin cam mare, nasul, arcuit fin, grecește, se îmbina în arcade cu sprâncenele desenate parcă de un zugrav de biserici. Ochii, uşor migdalaţi, îi împrumutau un aer de mister levantin, o somnoroasă voluptate orientală.

Privirile lui Petru se prinseră cu stăruinţă de gura cu buze pline, frumos desenate, fără să ia în seamă cele zece perechi de ochi care-l urmăreau, lăsându-se pe sine, întreg, pradă învinsă a unor gânduri şi dorinţi amorţite, care-i străbătură fiinţa ca un viscol.

Fără îndemn, câinele se aşeză cu labele dinainte întinsei, cu botul culcat pe ele, dădu de câteva ori din coadă cu înţeles şi rămase parcă săpat în piatră, întruchipare a deplinei şi voitei supuneri.

Abia acum, Elena Ecaterina zâmbi. Genele tremurară puţin, dar, stăpânite îndată de voinţa lăuntrică, se liniştiră, lăsând slobozi ochii să cerceteze şi, prin ei, sufletul să ia seama la zbaterile năvalnice ale inimii. Nu voievodul, ci bărbatul trecu pragul privirilor cercetătoare, care-l străbătură în câteva clipe din creştet până-n tălpi, fără) sfială. Se opriră, însă, mai mult în ochii verzi, ocolind îndrăzneţ conturul gurii cu buza de jos plină, care, împreunată strâns cu cea de sus, mai subţire, dădea întregului chip o putere înrobitoare, o voinţă căreia nu i se putea împotrivi nimeni.

Sub poala pădurii, calul necheză scurt, a chemare.

Petru se desprinse cu greu de cel care ar fi vrut să mai rămână…

— Urează sănătate doamnei Stana, maică stareţă! Am să vin s-o văd curând şi cu răgaz mai mult…

Vorbele din urmă sunară ca o făgăduia! a pentru altcineva… Apoi, se-ntoarse şi, fără să mai spună nimănui un cuvânt, se îndreptă

spre calul care-i ieşi cu bucurie înainte, încalecă scurt, dintr-o săritură, struni frâul şi porni în galop spre adâncul pădurii.

Printre copacii deşi, care-l ascunseseră îndată, răzbea acum soarele, strălucitor, dar cu dinţi, al dimineţii de început de martie, al anului de la Cristos 1530. Câinele fu înghiţit şi el de lumina puternică, silindu-se, în salturi largi, arcuite înalt, să-şi ajungă stăpânul.

Cu toate că norocul ocolise de data aceasta vânătoarea domnească, aducând în bătaia arcurilor vânat neînsemnat, ceasul prânzului se arăta desfătător, ca-ntotdeauna.

Locul de popas îl alesese Petru. Le poruncise, aşa, dintr-odată, să se oprească, să facă focuri şi să gătească ospăţul, că-i era foame!

În lipsa lui, vătaful vânătorilor domneşti, Alexa, oprise în vârful săgeţii, cu care-i ţintise inima, un mistreţ.

Slugile îl pregătiră, meşterii de la cuhnii îl botezară cu vin din belşug şi începură a-l roti în frigarea care scârţâia pe crăcanele înalte.

Când fu gata, Alexa desprinse cu tăişul sabiei o halcă, luă credinţa şi apoi i-o întinse domnului. Petru îşi înfipse în carnea mustoasă – fiara fusese tânără – dinţii albi şi puternici, mâncând cu poftă, fără sfială de ceilalţi, ca în vremurile libertăţii sale depline, când ospăta cu tovarăşii lui de negoţ cu peşte. Din când în când, îşi furişa privirea înspre marginea pădurii, încordându-şi auzul, aşteptând parcă ceva. Dar în zarva celor ce se bucurau din toată inima, adăugând la desfătarea vremii blânde şi veselia nemaivăzută de aproape un an pe chipul domnului, nimeni n-ar fi putut desluşi nimic.

Tălmăcindu-i, pasămite, pe dos gândurile, deşi ştia bine ce-l frământă – mai ales că nu era el însuşi străin de pricina acestei frământări şi chiar de punerea ei la cale –, Toaler Bubuiog se-ntorsese spre Petru, cu dorinţă de liniştire în glas:

— De-acu-l vânatu' s-a tras în culcuş, măria-ta; îndată asfinţeşte soarele şi nu mai iese la drum. Numa ciutele şi cerbii au să mai cerceteze izvoarele, la noapte, pe lună plină… Astfel, că te rugăm, porunceşte rădicarea popasului, să putem ajunge pe lumină acasă…

— Te cuprinde spaima de-ntunecime, logofete, Toader?! Oare ai îmbătdnit într-atâta, ori te temi să n-o afli pe ju-pâneasa Anastasia adormită?! îl întrebă Petru, lăsându-se în voia unui râs sănătos, din

toată inima, fără pic de răutate în şuguiala pe seama logofătului.

I şi râsul lui alergă din om în om, până la marginea taberei, cum aleargă vântul din spic în spic, într-un lan de grâu, vara.»

La intrarea în iatacurile Doamnei, se opriră.

Petru îi cuprinse umerii într-o învăluitoare iubire, o privi lung în ochi, a poruncă şi a chemare, deopotrivă de dulci amândouă… Apoi se desprinseră grabnic, fiindcă slujitoarele o întâmpinară şi o însoţiră în iatac. Domnul se-ndreptă spre cămările sale, singur. Din afara zidurilor groase ale palatului mai răzbătea zvonul nunţii şi-al muzicilor, care nu conteniseră trei zile şi trei nopţi şi-aveau să nu contenească până la împlinirea săptămânii – după datina nunţilor domneşti din această ţară…

Roabele îi pregătiseră scalda, înmiresmându-i-o cu apă de trandafir, îi primiră în braţele întinse trupul frumos şi-l zvântară în spuma ştergarelor de in şi damasc, îi despletiră părul ca spicul grâului prea copt şi-l pieptănară îndelung, cu mişcări încete, cântând şi descântându-l, ca-ntr-o Dezmierdare.

O îmbrăcară apoi în cămaşă lungă, de borangic, de sub care liniile trupului se ghiceau ca prin abur, îi puseră în picioare conduri de brocart aurit, iar pe umeri îi aşezară o

şi

mantie de velur, în culoarea vişinei putrede, tivită cu samur. Se împotrivi când vrură s-o gătească şi cu podoabe de preţ. Doar părul i-l domoliră cu două ace mari, de argint, bătute-n mărgăritare.

Mai înteţiră focul în sobele mari, strălucind viu din cahiele smălţuite. Iarna se grăbise să vină, la început de noiembrie, în acel an 1530, aşternându-se cu ninsori sârguincioase peste toată Moldova.

Îi mai cercetară în ochi vreo dorinţă încă neîmplinită, apoi, la înclinarea din cap a doamnei, însoţită de un zâmbet bun, de mulţumire, se retraseră cu paşi foşniţi pe lespezi.

Rămasă singură, Elena Ecaterina se privi în oglinda imensă, care o sorbi întreagă în apele clare. Se plăcu. Şi-ntr-un alint răsfăţat, stătu dreaptă, mândră şi porucitoare, înclinând capul spre dreapta, spre stânga, cum ar răspunde închinării unor curteni şi oaspeţi de seamă…

Deodată, o străbătu un fior de tristeţe. Ochii minţii şi ai

cugetului se umplură de un chip drag… Jivomir! Frumosul principe litvan, îi apăru întreg şi atât de aievea, încât vru să i se arunce la piept, înalt, subţire, cu plete bălaie şi ochii albaştri, Jivomir fusese prima şi singura dragoste a Elenei Ecaterina. Dar moartea fulgerătoare a tânărului principe, de holeră, în ajunul zilei în care ar fi avut să se lege pe viaţă prin taina cununiei, îi cernise Elenei sufletul – credea ea – pentru totdeauna. De atunci zidurile iatacului său din castelul părintesc de la Kupinik se îmbibară de jale şi de hohote sfâşietoare, de nopţile copleşite de dor şi neputincioasă răzvrătire…

Trecuseră de-atunci, însă, trei ani, iar chipul iubit începuse să se tulbure. Nu mai apărea întreg la chemarea gândului, sub pleoapele strânse până la durere, ci, uneori, numai gura, numai inimile, alteori numai gustul sărutărilor, dulci cândva, acum mereu mai amare, udate de lacrimi… Se trăgea parcă înapoi, în nefiinţă, în tot mai rară u lj – Ere aminte, dacă în uitare nu încă.

Acum revenise, o clipă, în apele ochilor negri!: v: niţei, clar, clar de tot, Aproape aievea. Dar se stri…). Repede, tremurat ca un chip oglindit într-un limpede şi nerv: at iezer de munte, pe luciul căruia în fi căzut lacrima unei stele. Şi, cmrând, dispăru cu totul. Pe locul acela, parcă în acelaşi tipar, se cuprinse chipul voievodului Petru, acest bărbat căruia soarta i-o hărăzise. Zâmbetul i se-ntoarse pe buze, îşi aminti cum îl cunoscuse, la schitul de maici, şi-l plăcuse în

58

dată… După plecarea lui, alergase şi-i povestise totul, dintr-o răsuflare, Ruxandrei şi monahiei Sofia, ajutată în istorisire de maica stareţă. Monahia Sofia se ridicase anevoie dintre perne, întoarsă parcă la viaţă de vestea că Petru fusese prin preajmă. Nu înţeleseră însă atunci, niciuna, ce-i însufleţise chipul palid, muncit de boală: spaimă sau bucurie? Şi una şi alta puteau avea temei… Cu spaimă ar fi căutat, poate, în ochii lui Petru răspuns dacă s-a aflat dovada pentru acea grea osândire; cu bucurie i-ar fi deslușit, poate, pe buze cuvintele de izbăvire şi de iertare… Dar numaidecât căzu înapoi, în aşternutul zăcut, care îi primi tăcerea ca o apa albă, a morţii…

Elena Ecaterina şi Ruxandra – cernită încă şi nemângâiată veşnic de moartea cumplită a soţului său Radu vodă şi a pruncului lor,

nevinovat, Vlad, ucişi amândoi mişeleşte de boierii hicleni, cu un an în urmă – ieşiseră apoi din chilie şi sfătuiseră îndelung amândouă despre cele petrecute. Elena îşi sprijini fruntea şi nădejdile pe umărul firav al doamnei Ruxandra, întrebând-o, mai mult prin tăceri decât prin vorbe, despre Petru. Răspunsurile n-o mulţumiră însă; erau ocolite şi întârziate anume, rostite cu glas înstrăinat dintr-odată, străbătut de păreri de rău şi adaceri-aminte greu ascunse.

— Am trimis doamnei tale carte pecetluită, la Târgovişte să nu vii şi nu mi-ai dat ascultare, Ruxandra… Acum, claca gerul şi nămeţii nu îngăduie să faci atât de curând cale-ntoarsă, iar de clevetirile celor de la curtea Sucevei caut a mă feri pe cât îmi este cu putinţă, rămâi. Dar să ştii că, la prohodirea şi îngropăciunea lui Ştefan, soţul meu prea iubit, nu îngădui să te arăţi. Lasă-mă, măcar astfel, fără viaţă, să ştiu că-i numai al meu, că-l pot plânge singură, încredinţată, că, nemaiputându-se uita fără dragoste la mine, nu se mai poate nici gândi cu patimă nestinsă la tine…

— Eşti doamna ţării şi doamna lui, soră dragă, iar eu mă voi supune voinţei şi uneia şi celeilalte. Nu-mi pare, însă, rău că am străbătut atâta cale, căci am făcut aceasta pentru dragostea curată ce-ţi port, Stană… Şi Dumnezeu, care mi-e martor că nu mint, mă va ajuta, îmblânzind vremea, să mă-ntorc cu bine şi cât mai degrabă acasă…

Vălurile cernite ale doamnei Stana şi rochia neagră, de velur, foşniră stins, făcând flacăra lumânărilor de ceară din sfeşnicele mari, care luminau încăperea, să tremure. Doamna se răsuci scurt pe călcâiele botinelor şi, cu paşi iuţi şi mărunţi, se apropie de uşă, o deschide, mai privi o dată spre Ruxandra, cu ochi secaţi de lacrimi şi cu buzele subţiri strânse a durere, apoi ieşi, pierzându-se în întunericul gangului îngust ce lega iatacul său de alte odăi ale palatului. Uşa, rămasă deschisă, lăsă să pătrundă în odaie un val de aer rece, dintre zidurile groase. Ruxandra o împinse încet, puse zăvorul, apoi se-ntoarse către fereastra înaltă şi îngustă, pe care florile de gheaţă nu se topiseră nici la căldura butucilor, mereu alţii, ce trosneau de aseară în sobă. Stinse pe rând toate lumânările, lăsând doar candela de la icoana Maicii Domnului. Pe tavanul boltit, flăcările din sobă îşi jucau umbrele. Ruxandra doamna – pe atunci soaţă tânără a voievodului

Radu al Ţării Munteneşti – se aşeză în jilţul cu spătar înalt de lângă sobă şi rămase astfel multă vreme, depănând aduceri aminte legate de cel care acum zăcea fără viaţă în paraclisul domnesc şi care – ştia bine o iubise mult… A doua zi, pe 3 a amiază, se porni zarvă în curtea cetăţii. Se sculase devreme, se gătise cum se cuvine, în straie cernite, gândindu-se că, poate, măcar de grija clevetirilor Stana va trimite, totuşi, după dânsa. Dar n-o vizitase decât Rada ţiganca, să facă focul, să orânduiască încăperea, iar apoi veniră slujitoarele, aducând prinzi şorul. Ruxandra nu se atinse de bucate, nici măcar nu ridică ştergarul de însă le cerceteze, întrebase doar ce-i vânzoleala de-afară, pe Rada, care tocmai venise să mai arunce butuci peste mormanul de jăratic.

— Apăi, măria-ta nu ştie ce se petrece? Or ajuns olăcarii trimişi de domnia sa logofătul Toader înainte să vestească cetatea şi târgul Sucevei că s-apropie alaiul cu domnul ce nou! Acu' trebuie să fi intrat pe uliţa Sărăiiei, apoi or coti pe uliţa mare şi, dacă n-or face popas la Casa Domniei, într-o jumătate de ceas or s-ajungă-n cetate. Străjile or şi lăsat podu' şi porţile cele mari îs deschise de cum s-o luminat de zâuă. Cetatea-i plină de norod venit din târgul Sucevei să caşte gura. Stau înţesaţi unii într-alţii, să nu degere. Tropotă din picioare, că s-o bătucit zăpada ca-n palmă… Roaba ţigancă se sui pe-un lăicer şi, cu o cârpă în care învelise câţiva pumni de sare, începu a freca geamurile, topind gheaţa. Ian vină, măria-ta, şi vezi ce-i afară!… Ruxandra se apropie de fereastră, adunându-şi în jurul umerilor dulama îmblănită.

Se sprijini cu coatele pe pervaz şi se pregăti să vegheze astfel intrarea alaiului. Fereastra dădea tocmai spre poarta cea mare, astfel că, aceasta fiind dată-n lături şi podul lăsat, privirea putea străbate tot drumul care lega cetatea de târgul Sucevei. O dată doar mai întoarse capul peste umăr, întrebând-o pe Rada, care adăsta slobozire:

— Da' cine va fi domn al Moldovei şi cum îl cheamă?

— Îl cheamă Patru, domniţă, şi-i fecior al slăvitului Ştefan vodă cei sfânt şi uncheş al răposatului vodă Ştefan, pe care-l plângem acuma… Mai mult nu ştiu a-ţi spune, că nu l-a văzut nimeni pe la curte şi se zice că-i neguţător de peşte, adică măjar, cum s-ar spune… Da' eu nu pot gândi şi-a crede una ca aiasta…! auzi, un măjar – domn piste o ţară…! Patru Maya îi zic unii, de când or aflat vestea…

La un semn al Ruxandrei, Rada se făcu nevăzută, înşele înd că sporovăise prea multe. Aşteptarea nu fu prea îndelungată. Curând se ivi privirilor alaiul, venind în galop, stârnind zăpada afinată sub copitele cailor. Dar când intrară pe drumul ce ducea la poarta cetăţii, se opriră toţi odată şi se rânduiră cum se cuvine, pe două şiruri, în faţă mergeau câţivă boieri din strajă, apoi, la mijloc, se aşezară logofătul Toader, alături de care calul lui Petru îşi luă locul îndată. Urmau ceilalţi boieri din Sfat şi oştenii străjii domneşti. Ca la un semn, porniră cu toţii în trap săltat şi curând copitele cailor duruiră pe pod, intrând în cetate. Străjile închiseră porţile în urma lor. Mult norod bulucit rămase afară, împrăştiat anevoie, şi nu numai cu blânde îndemnuri, de pe pod de către străjile cetăţii, Abia când începură a scârţâi lanţurile cele groase şi podul prinse ase-nclina către ziduri, porniră a sări pe malul celălalt curioşii, care gândeau că fără ei nu se va putea petrece o întâmplare ca aceasta, adică înscăunarea unui domn nou… Chiar sub fereastra Ruxandrei, alaiul se opri. Straja se dete-n două părţi, lăsându-i în mijloc: primul sări din şa portarul de-atunci al Sucevei, Onufrie Barbov-schi. Se apropie de călăreţul din stânga lui Toader, logofătul, şi-i ţinu calul. Petru descăleca singur, îşi îndreptă umerii largi şi privi roată în jur, parcă întors acasă după o îndelungată lipsă. Logofătul Toader descălecase şi el. Petru ridică o clipă ochii spre zidurile cetăţii şi ale palatului, cuprinzând cu privirea şi fereastra la care se afla Ruxandra. El n-o văzu, în schimb inima doamnei Radului vodă al Ţării Munteneşti îşi înteţi până la durere bătăile. Nici prohodirea lui Ştefăniţă, nici ultimul său drum spre mănăstirea Putnei, unde avea să-şi doarmă somnul de veci, alături de tatăl său, Bogdan vodă, şi luminatul său bunic, Ştefan, n-o mai făcură pe Ruxandra să iasă din iatac, supunându-se cu uşurinţă şi bunăvoie poruncilor iubitei sale surori, doamna Stana.

Se gândea, însă, mult cum şi când să ceară caleaşca şi însoţitoare să străbată uliţa mare a Sucevei pe la neguţătorii de stofe şi mătăsuri, să aleagă şi-apoi să-şi poruncească straie strălucite şi nu cernite, având hotărâre şi mare nerăbdare să fie de faţă la ungerea noului domn al Moldovei, de la care n-avea pricină s-o oprească nimeni. Se pregătea tocmai să trimită răvaş soţului ei, Radu vodă, cerându-i încuviinţarea

pentru zăbavă. Nădăjduia – scrisese domnia-sa – ca primăvara acelui an 1527 să fie mai timpurie şi, cu primele semne ale dezgheţului, se va încumeta degrabă să se-ntoarne acasă. Dar olăcariise-ncrucişară pe drum, fără a şti unii de alţii. Mai iute de picior fu acela care – trimis de măria-sa Radu – o ruga pe doamna Ruxandra a sosi cât mai ne-ntir-ziat la Târgovişte, întrucât vremile-s nesigure şi măria-sa se prea poate ca, din zi în zi, să fie silit a porni iar la luptă cu cei ce-i râvnesc scaunul şi ţara… Aşteptă, aşadar întoarcerea alaiului care-l condusese pe Ştefăniţă la Putna., pentru a-şi lua rămas bun de la doamna Stana. Avură amjndouă o seară şi o noapte în care plânseră îmbrăţişate, cerându-şi iertăciuni şi jurându-şi iubire nesmintită de-acum înainte, în odaia de dormit a doamnei Stana…

— Aş fi bucuroasă, soră dragă, dacă ai mai zăbovi măcar o zi cu mine. Mâine, de altfel, se porneşte alaiul cu acest Petru, care voieşte a se unge domn – nu ştiu din ce pricină

— La Hârlău, şi nu unde s-au uns toţi domnii Moldovei, adică aici, la Suceava!… Ba de ştiut ştiu de ce, dă-i primejdie a spune… Ţie, însă, n-am să-ţi tăinuiesc faptul că el e os domnesc numai pe jumătate, mama lui fiind o jupânească de răzeş de prin împrejurimile Hârlăului, pe unde lui Ştefan vodă cel Bătrân îi plăcea, se zice, prea adesea să vâneze nu numai cerbi şi căprioare… înainte de plecare, mi-a cerut învoire să vină să mă vadă, aşa că, dacă nu m-ai lăsa singură, mi-ai face mult bine…

— Te temi de el? Au nu se poartă cum se cuvine cu tine? Ţi-a spus cumva vorbe care ţi-au rănit sufletul?

— Nu, nu mi-a spus nicio vorbă şi asta e mai rău decât m-ar fi dojenit sau mi-ar fi rănit cumva sufletul… Parcă nu aş fi fost de faţă, lângă sărmanul trup al lui Stelănită M-a privit doar o dată lung, parcă ştiind ceva anume, şi-apoi şi-a-ntors faţa de la mine. Mă miră chiar ca cere acum îngăduinţă să vină. Şi nu-ţi ascund că mi-e frică…

— Nu voi putea zăbovi multă vreme „doamnă. Alaiul mă aşteaptă de pe-acum în afara zidurilor cetăţii, iar până la curţile din Hârlău, îi cale lungă. Şi grea, pe o iarnă ca asta!

— Dacă nu mă-nşală aducerea aminte, nu eu te-am poftit, ci domnia-ta ai cerut îngăduinţă să mi te-nfăţişezi. Astfel încât, scurtă sau

lungă, zăbava o hotărăşti domnia-ta, singur. Adică nu, numai scurtimea ei, căci întârzierea prea mare mă apasă pe mine, astfel că, umerii mei fiind destul de nevolnici, n-ar putea duce şi greutatea unei amărăciuni pricinuite de vorbe nelalocul lor… din partea domniei-tale…

— Am vrut doar să afli de la mine şi nu de la altcineva că şederea domniei-tale la curtea din Suceava…

Doamna Stana se ridică din jilţul în care şezuse şi rămase dreaptă, împietrită, în faţa lui Petru. Jalea şi straiele cernite îi împuţinau şi mai mult făptura uscată. Mâinile îi tremurau şi, ca să ascundă această slăbiciune, şi le frământa una într-alta, cu nelinişte. Reuşi, totuşi, să-şi stăpânească lacrimile, care îi urcaseră un nod în gât. Când Petru tocmai voia să-şi sfârşească vorba – oprit de ridicarea Stanei – pe uşiţa scundă din dreapta, ce ducea în odaia sa, se ivi Iâuxan-dra. Se opri, aşteptând un semn din partea doamnei.

— … nu va fi tulburată de nimeni, în niciun chip, cât vei voi domnia-ta să rămâi într-însa…

Glasul cu care rosti Petru această a doua parte a gândului început fusese cald şi blând, plin de supunere şi îngăduinţă. Doamna Stana fu singura care ştiu deosebirea şi uimirea el fu atât de mare, încât se aşează din nou în jilţ, sprijinindu-şi capul de spătarul înalt, închise pleoapele, strivind câteva lacrimi. Neînţelegând nimic, Ruxandra rămăsese uimită pe locul ei, privind de la unul la celălalt. Petru se uitase pe sine cu privirile în ochii albaştri ai Ruxandrei. Deodaia, ca trezit dintr-un vis, se desprinse de pe chipul ei, plecă un genunchi şi fruntea în faţa doamnei Stana, îi atinse cu buzele mâna albă, uscată, care se odihnea – străină – pe marginea jilţului, apoi se ridică şi se-ntoarse, ieşind grăbit din odaia.

63

Ruxandrei i se păru că o veşnicie îi răsunară paşii pe Iespezile de piatră, până se pierdură. Dar ochii lui verzi rămaseră de-atunci în mintea şi în inima ei, pentru totdeauna…

Aşadar, despotiţa Elena Ecaterina Brancovici hotărâse să-şi asculte numai mintea şi inima, stăpână ştiindu-se pe amândouă.»

Urmară soliile, după rânduială şi rang, prin graiul înflorit al cărora voievodul Petru o cerea de nevastă. Şi tocmaât pentru că nici

mintea, nici inima nu-i stătuseră prea mult în cumpănire, despotiţa Elena Ecaterina Brancovici îl aşteptai acum, la miez de noapte, în iatacul blând luminat de câteva făclii, pe bărbatul şi stăpânul ei şi al Moldovei…

Petru nu avea mâini frumoase, cu degete lungi, subţiri, cum. Văzuse ea zugrăviţi ctitorii la biserica domnească de la Argeş. Erau mâini de ţăran, late şi cu degete drepte, puternice, făcute să ţină coarnele plugului, să-ntindă cu meşteşug arcul ori să strângă poruncitor frâul calului. Şi, totuşi, mâinile lui erau dulci şi dezmierdătoare la atingere, acum când îi urmăreau conturul fin rotunjit al umerilor, desprinzându-i cu nebănuită dibăcie acele din păr, dezlegându-i, cu poruncă blinda în privirile verzi, legăturile cămăşii de boran-gic, dezvelindu-i pe rând frumosul trup de fecioară. Elena Ecaterina stătea acum dreaptă în faţa bărbatului ei; îi pierise orice urmă de teamă, care o stăpânise tot drumul până la Sui ceva, timpul cât au durat pregătirile şi apoi lunga şi istovitoarea petrecere…

Se lăsă învinsă, stăpânită de privirea lui, de mâinile lui, apoi de trupul lui, care-o cuprinse şi-o strivise dulce, în îmbrăţişări nesfârşite.

Degetele lui îi străbăteau îndelung trupul, înfiorându-l până la pierderea de sine. I se dărui toată, robită deplin da dansul ameţitor al simţurilor descătuşate.

Treptat, sfiala feciorelnică se topi în voluptatea de a fi femeie – femeia lui – a acestui bărbat puternic, în a cărui voinţă on devenise, la cea mai uşoară atingere, o guzlă mi» nunut einlătoare…

Din îiui în elari, în „ra cu câte o privire mişcările, gesturile, i! şi cu bv/. I”. A – Mi. Iv; fi ochii închişi, cu o cută adâncită între sprânceru’ U nif, bogate, aproape împreunate în clipele ac-ica de uitaiv de sine. Era o vrere, o putere şi chiar o îndârjire în acel chip aplecat asupră-i, pe care o au doar ţăranii când apasă adânc plugurile în brazdă, primăvara, iar sudoarea binecuvântatei munci e prima ploaie peste părutntul răscolit şi dornic să poarte în el sămânţa şi să dea rod.

Se-nfioră singură că aceste gânduri puteau fi născute de mintea unei fiice a despotului Iovan Brancovici al Sremulul

Apoi simţi că nu-şi mai poate înălţa capul dintre pernele răvăşite, iar braţele, tot trupul, îi deveniră grele, de plumb şi parcă

înstrăinate deodată de sufletul rămas undeva, petă. Ramuri uitate şi depărtate.

Se cuibări cu capul pe umărul lui. Când bărbatul adormi; somn adânc, de plugar, Elena se lăsă dezmierdată de damascul răcoros al aşternutului, simţind încă pe trup mângâierile şi arsura dulce a muşcăturii de pe umărul drept, rămasă ca o pecete domnească, de luare cu totul şi pe vecie în stăpânire…

De-atunci domniţa Chiajna – pe numele ei adevărat Ana, dar doica Marina, l? gând acest nume cu acela de cneaghina, Cnejina-Ana, se deprinseseră cu toţii să i le rostească pa amândouă odată şi astfel ajunsese Chiajna – nu se mai despărţise de fratele său şi nu mai voise să-şi petreacă nicio zi – nici măcar de sărbătorile Paştilor şi Crăciunului – în palatul de la Suceava. Cu toate că pe atunci nu avea decât unsprezece ani, n-o speriaseră nici poruncile aspre ale părintelui său, n-o înduplecaseră nici caldele rugăminţi sau mâr. Gâie –rile stângace ale acestuia!

Peste încă vreo trei ani, Petru o îndemnase din nou să vină la Suceava. Pe Bogdan îl înţelesese că, aşa cum îi era firea, ciudată, îi priau mai mult curţile de la Hârâău şi împrejurimile lor. Dar copilei de paisprezece ani începeau să-i fie trebuincioase deprinderi de curte, îndeletniciri şi purtări pe care se cuvine a le cunoaşte orice fiică de domn, sortită, poau», ea însăşi să devină doamnă.

— N.

5 – Vai celui singur

Zadarnice fură, însă, toate străduinţele şi stăruinţele, mai aspre şi mai blânde. Pe toţi îi uimise, în schimb, pricina pe care o adusese în ajutorul dorinţelor ei de a rămâne la Hârlău, această făptură, firavă pe atunci, deşi mai înăltuţă decât alte copile de vârsta ei, bălaie, cu ochii mari, albaştri, acest copil cu minte scăpărătoare:

— Mai mult decât măria-ta, fratele meu Bogdan are trebuinţă de mine… Şi eu de dânsul… Iar amândoi te vrem pe măria-ta sănătos şi cu voie bună, pentru că astfel îi eşti de trebuinţă Moldovei… Iar Moldova şi măria-ta puteţi trăi în tihnă şi fără noi.

Neavând încotro, domnul se-nvoise, îi tocmi slujitoare şi-i rândui – acolo, la Hârlău – soaţe de petrecere dintre copilele marilor

boieri. Dar domniţa îşi alese şi încuviinţă să-i fie tovarăşă nedespărţită şi dragă prietenă numai pe jupâniţa Grozava, fiică a pârcălabului Toader de la cetatea Hotinului, frate – după mamă – al domnului Petru.

Doi ani de vârstă le despărţeau, Grozava fiind cea mai maro. Se făcuse – fără să ştie nici ea – o fată frumoasă. Kăltută şi subţire ca o trestie, cu pielea albă şi ochii scăpărători, negri, îşi strângea părul, întunecat, într-o cosiţă care-i ajungea până la glezne şi pe care o aduna apoi – cunună prinsă în ace de argint – împrejurul capului. Dar ceea ce cu osebire stârnea inimile privitorilor şi le punea pe jăratic sufletul era umbletul jupâniţei, părând să poată lesne călca pe un strat de flori, fără să le strivească…

Numele, înfricoşător la rostire, îl primise după naşul său de botez, vornicul Grozav, vrednic boier în Sfat şi vitează căpetenie de oaste, de numele căruia s-a legat, pentru totdeauna, izbânda oştilor moldovene în bătălia de sub zidurile cetăţii Feldioarei, sporind puterea oştirii cu cincizeci de tunuri din cele mari.

De altminteri, blinda şi bună la suflet, suavă şi mângâietoare la auz şi privire, jupâniţa Grozava râdea adesea către prietena şi vara ei, domniţa Chiajna, zicându-i:

— S-ar cuveni mai degrabă să facem schimb de nume, domniţă… în locul domniei-tale nici n-aş mai sta pe gânduri!

— De ce spui asta, Grozavo?! se mira Chiajna, cu prefăcu 1 ă neînţelegere, în fapt, ea ştia bine că jupâniţa Grozava are dreptate.

În anii din urmă, domniţa se-nălţase şi ea, ajungând-o pe soaţa de joacă şi taine curate, de copii. Dar, cu toate că era bălaie şi cu ochii albaştri – culoare îndeobşte izvorătoare de dulceaţă şi dezmierdare – Chiajna avea un fel al său de a-şi purta făptura, de a-şi îndrepta capul şi a-şi scutura uşor părul, pe care n-o putea face nimeni să-l strângă, lăsându-l în voie peste umeri, părând a se preface într-o clipă, din copila firavă şi gingaşă, o aprigă şi temută stăpână, deprinsă a porunci cu tărie. Şi când voia a spune – fără vorbe – că porunca ei nu se cuvine şi nu poate fi nesocotită, îşi potrivea privirile pe chipul şi în ochii celui ce trebuia să i-o-mplinească; iar acesta, sub săgeţile îngheţate şi ascuţite, izvorâte dintre genele dese, se prefăcea îndată, din cea mai neînfricată căpetenie de oaste, într-o făptură supusă şi întru totul

ascultătoare.

Şi se zice că fuseseră prilejuri în care o asemenea prefacere cunoscuse însuşi părintele domniţei, Petru vodă…

— … Coborî, Doamne, pe pământ, şi vezi moartea ce-o făcut, că pe noi ne-o sărăcit…

CtO venit pân' la fereastră şi-o adus carte domnească de la noi să mi-l pornească…

Şi-o venit până la prag şi-o luat ce-am avut drag…

Tăceau demult cu toţii. Plânsul Chiajnei contenise, dar trupuşorul ei se mai scutura de câte-un hohot adânc, ţinut cu greu, dar cu voinţă mare. De aceea, în tăcerea lor, vorbele bocetului îngânat de doica Marina se auzeau acum limpezi. Bătrâna se sfii auzindu-se, fiind plecată undeva, departe, să vorbească cu îngerii care luaseră sufletul lui Bogdan… Petru se apropie de căpătâiul fiului său, privindu-l lung, parcă spre a-l cunoaşte… Frumos ca un arhanghel dormind i se păru Bogdan. Slobozit de orice suferinţă, trupul lui, subţire şi totuşi bine clădit, părea că doarme, primenit ca un mire înaintea nunţii. Un mire curat, cum n-a fost altul, ăla cărui buze n-au cunoscut sărutări păcătoase. Fruntea îi era albă şi limpede, încinsă doar cu un cerc de aur, subţire, peste pletele negre. Nici mâinile, cu degete lungi". Ca ăla Mariei…", nu cunoscuseră dezmierdări vinovate. Ştiuseră, însă, minunat să întindă arcul şi să mânuiască o sabie.

Doar ochii – verzi că ai tatălui – închiseseră pentru veşnicie un chip drag, a cărui vedere în preajmă îi luminase în anul din urmă cotloanele umbrite ale sufletului. Acel chip avea să-l însoţească, încremenit ca într-o icoană zugră

st

vită pe mătasea din lăuntru a pleoapei. Dacă ar mai fi trăit, acea făptui a, aed chip nu i-ar fi fost îngăduite, n-ar fi fost niciodată ale lui, oprite de zidul, cu neputinţă de nesocotit, al înrudirii de sânge. Acum însă, nenuntitul mire îţi luase cu el mireasa în moarte, înveşnicindu-i doar chipul pentru sine, lăsându-i făptura să-l bucure pe acela care-i va fi hărăzit de soartă ea soţ şi tovarăş de viaţă…

Aceasta era de pricina – tainică – pentru care, la un astfel de ceas al durerii, jupâniţa Grozava nu se afla lângă prietena domniei-sale

– domniţa Chiajna – tocmai când amândouă ar fi avut mai multă trebuinţă una de cealaltă.

Privegherea ei se săvârşea sus, în iatac, neştiută de nimeni, unde frumoasa fată se ruga în gând fierbinte pentru sufletul celui ce-i fusese drag, chemându-l în şoaptă pe nume.

Petru atinse cutremurat mâinile împreunate pe piept ale lui Bogdan, îl străbătu un fior şi se simţi iar izbit în lături, spre un alt timp, nu atât de departe, doar cu cinci ani în urmă. „Da, aşa era pământul… rece şi aspru la atingere… Şi greu, greu de tot… ea pământul… Pământ eşti şi-n pământ vei merge…”

Domnul ţinu sfat scurt cu dregătorii, câţi fuseseră cu dânsul în tabăra de lângă cetatea Mediaşului, şi porunci pogribanie domnească pentru voievodul Bogdan, lângă maica rea, Maria doamna, la mănăstirea Putna…

EV A ÎI FĂCU să tresară pe toţi trei – om şi coi –, cere din amorţeala dnre-roasă a gândurilor, care din veghem ascu-ţită-n auz, care din îndurarea silnică a, umilitei supuneri.

Petru sări în picioare şi apucă jrâul catului său, gala să încalece. Animalul se scutură, înfiorat, Nările îi fremătau, ad-ul-mecând ceva, spre adâncul negurii în care încă nu se deslușea nicio formă.

Deodată, calul care fusese al lui Gritti tei încorda grumazul, proptindu-se mai ţeapăn pe toate patru picioarele, Apoi, ca şi cum numai urechile lui auziseră ceva anume, se smuci puternic într-o parte. Lăstarul tânăr de care, fusese legat îşi îndoi trunchiul se îrţâind, până ajunse cu vârfmi aproape de pământ. Dar frâul se rupse şi copacul se ridică, şfichiuind ca un bici aerul.

Scăpat din priponire, simţindu-se liber, animalul ţâşni înainte, luând-o mai întâi într-un uşor trap, nesigur, bâjbâind locul, frecându-se din când în când de copacii rari, ascunşi de-ntuneric. Apoi, poate adulmecând loc deschis împrejur, se aşternu unui galop deznădăjduit. Sacii cu odoare, bine legaţi de şaua grea, nu-l cruţau de lovituri şi nici nu-i îngăduiau să se lepede de dânşii.

Petru îl strigă şi-l fluieră în zadar, încalecă /aiul său şi se luă pe urmele fugarului.

Negurile tot nu se risipeau, mai groase şi mai r…; ajâcf cu cât se apropiau zorii. De aceea goana era un fel de zbatere oarbă, călăuzită doar de zvonul toi mai îndepărtai şi cu ţintă mereu schimbătoare al galopului celuilalt cai.

Într-un târz m şi pe cărări mult ocolite, ajunseră la locuri mai largi, bănuindu-le numai, nemailovindu-se de arbori. Să opriră, asculiând împrejurimile. Spre stânga lor, se mai auzea zgomot de copite căleând pe piatră golaşă. Porniră într-acolo. Deodată, calul lui Petru stătu, ca şi cum ar fi simţit, la un pas, ziduri înalte ori altă oprelişte. Petru vru să descalece, să cerceteze locul, când auzi, foarte aproape, în faţă, o scrâşnitură se stâncă ruptă, apoi bufnitura înfundată a unui trup greu, cuprins într-o rostogolire din ce în ce mai iute, undeva, spre adâncuri nebănuite. Alunecarea, se fapt prăbuşirea, dădea la iveală, din când în când, zdrăngănitul odoarelor de aur şi argint, scăpate din legături, zornăit subţire de galbeni, curgând din pungile sfâşiate.

La început mai fusese ceva: un nechezat lung, ca o stru* gare deznădăjduita de ajutor…

Apoi se aşternu liniştea. Ultima bufnitură fusese, pesemne, foarte departe, în hăul adânc, încât sunetul ei înfundat şi greu urcă anevoie şi încet pe grohotişul care se mai prefira încă la vale.

Sub el, calul lui Petru tremura. Descăleca, luându-l de căpăstru şi-l trase înapoi, pe dibuite, depărtându-se de buza prăpastiei, îl bătu cu palma pe grumaz, linişiinnu-L. Animalul încetă să-şi scuture trupul; în schimb, stăpânul său fu cuprins, la rându-i, ca de friguri. O fierbinţeală umedă îi în cingea fruntea. Simţindu-se sleit de puteri, se aşează pe un stei. Stătu aşa o vreme, golit de gânduri, deşert de orice vrere.

În cele din urmă se ridică, făcându-şi roată privirile. Bagă de seamă că în dreapta lor zarea se albise. Acolo era, aşadar, răsăritul… Moldova!

Treptat, prinseră a se desluşi munţii în stânga şi-n spate. Nuviai înainte nu se zărea decât o grămădire de nori cenuşii, care urcau se undeva, din adâncuri. I se părea că stă pe marginea unei căldări uriaşe, în care nemărginirea dădea în clocot…

Nu mâncase şi nu băuse nimic de două zile. Ultima legătură cu pline se prăbuşise în hău… Nu departe de locul unde stăteau, desluşi forfota unui izvor, îl descoperi se sub frunzele uscate. Apa era rece ca gheaţa. Dar erau însetaţi de drum şi de neodihnă. Bău şi el şi calul. Apoi Petru îşi spălă faţa, simţindu-şi barba rară şi aspră crescută, întârzie mult cu palmele în lungul obrazului, citindu-şi, ca orbii, cu buricele degetelor, chipul supt.

Încalecă, adunându-şi pe lângă trup mantia jv” ° aburii nopţii, mirosind asprii de sudoarea calului, păstn du-i căldura trupului în blana de jder.

Mergeau la pas, fără tragere de inimă şi fără n, alegând drumul cel mai ocolit, pe Unde nu călcase pic, om, nici de cal, pentru că drumurile ştiute şi umblate cvuu pentru ei cu mare primejdie.

Urcuşul îi apropiase acum de crestele pleşuve ale munţilor. Pe slinci, iarba era mai mult un muşchi des şi scurt, din care dinţii calului nu aveau ce să apuce.

De aici începea coborâşul spre Ţara Transilvaniei… „Pozie juceau drumul întors al lui Dragoş, descălecătorul, gândi Petru. Poate din acest loc privise şi el, la un popas, dar dincolo, spre răsărit, spre Moldova… Poate în acest loc îl adusese, cu simţul său, zimbrul, gonit da vânători. De aici, fiara falnică se coborâse prin sihlele pe care ei tocmai

le străbătuseră… Ciudate răsturnări! Coborâşul zimbrului fusese urcuşul lor; şi totuşi, urcuş fusese acela, iar urcuşul lor de acum nu era decât un coborâş înspre abisurile necunoscutului şi ale unei soarie potrivnice, care voise ca el, Petru, să părăsească Moldova fugar… şi poate pentru totdeauna…?! Pentru păcatele melel, se auzi deodată gin, dând cu glas tare. şi pentru că mi-a fost frică…!"

— „Urmaţi-Mi Mie, şi-am să fac din voi pescari de oameni", le-a spus, şi ei n-au stat pe gânduri, şi-au lăsat lotca şi năvoadele, femeia, copiii şi părinţii, şi L-au urmat… Erau pescari ca tine, şi Petru şi Andrei. Şi tu te temi, Petre…?!

— Da, mă tem şi nu mă ruşinez să-ţi mărturisesc aceasta. Dar nu pentru pierderea avutului meu, ci mai degrabă…

— … că n-ai să ştii ce să faci cu-o vistierie?! Caută de-ţi alege vistiernic credincios – ţie şi ţării –, şi avuţia amândurora are să sporească…

— Nu, nu-i aceasta, părinte, răspunse Petru, făcându-se a nu fi băgat de seamă înţepătura subţire din vorbele egumenului.

— Atunci? îţi simţeşti, poate, umerii nevolnici a purta povara grijilor domniei? Dacă aceasta ar fi nepacea care-ţi cercetează sufletul, m-aş bucura, Petre. Aş afla astfel că n-a eşti stăpânit de trufie…

— De ce spui toate acestea, prea cuvioase?! Mă vezi şubred la alcătuirea Crupului sau mă ştii sărac şi încâkit în lucrurile minţii?

Se ridicase de pe fălcer şi încercase să străbată cu paşi largi chilia, cum făcea de câte ori simţea că nu-i departe prăpastia mâniei, în care, odată alunecat, nu uşoară îi era întoarcerea la lumina stăpânirâi de sine. Numai că paşii îi erau prea întinşi, iar chilia prea mică, astfel că, în loc să-şi audă bătăile inimii dlomolindu-se, se simţi atras ca de sorb spre adâncul acela. Se aşează iar, îşi propti bărbiei în piept şi tăcu, întunecat în sine.

— Mult m-ai amărât acum. Petre, şopti stins egumenul, văzându-te cum te depărtezi tocmai de acele virtuţi care trebuie să-i stea chezăşie unui om întreg, în stare să-şi poruncească mai întâi sieşi, ca la nevoie să ştie a porunci peste un norod şi o ţară» spre binele acestora. Te depărtezi acum, când ar trebui să te aproprii de ele… Şi teamă mi-e că tocmai asta are să te piardă! oftă adânc şi tăcu,

preiirându-şi între degete mătăniile. Cum sta în picioare, sub ieoana cu candelă aprinsă – altă lumină neaflându-se în odaie –, pe peretele din dreapta umbra lui se deşira lungă, aplecată, gata să cadă. Apoi glasul lui tună cu o putere neaşteptată din făptura uscată, subţire, parcă sorbită întruna de înălţimi, pregătită să-şi desprindă în orice clipă talpa din lespezile chiliei…

— Îndelung, adânc şi cu tărie mă voi ruga de-acum lui Dumnezeu, fiule, să te apere de cumplitul păcat al trufiei, care te îndeamnă să te încrezi nebuneşte în puterile tale şi înţelepciunea – pe care tot El ţi le-a dăruit – şi să te înalţi, semeţ, peste semenii tăi. Aşadar, nu îndoială ori teamă tr-au adus la mine acum, ci dorinţa de a auzi şi din gura mea cuvinte de slavă, de-a mă vedea smerit în faţa măririi care – vai, cât de curând! – îţi şi întunecă mintea… Amar, ţie, Moldovă! Grele zile te-aşteaptă! Fie, dar Porunceşte, ra Aria-ta, smeritului slujitor ce să spună el, şi va spune, „ce să facă, şi va face întocmai! Dar nu-l mai întreba ce să faci aa Aria-ta să te mântuieşti, că tot n-ai să-i dai ascultare…

Zicând acestea, se-ntoarse spre Petru şi, deodată îngră:

Îiundie şi se smeri la picioarele lui, plecându-şi fruntea. A

— De ce mă pedepseşti atât de aspru, părinte Macarie, rosti cu amărăciune Petru şi, întinzând mâinile spre cel îngenuncheat, îi cuprinse umerii puţini şi slabi, dar care purtau o mare putere din îăuntru, apoi, încet, încet, se lăsă el însuşi să alunece în genunchi… Se-mbrăţişară lung, în tăcere, ascultându-şi gândiirile, limplă lângă tâmplă… Tocmai acum mă laşi slab şi sigur, când am venit la tine ca să fim mulţi şi tari?…

Poruncise – fusese întâia lui poruncă de domn, netins încă, dar ales – ca alaiul boierilor, care-l întâmpinaseră să-l vestească acestea, să facă un popas peste noapte la mănăstirea Neamţului, în ciuda grabei de a-l prohodi pe Ştefaniţă. Aici se afla egumen prea cuviosul Macaiie, care lui Petru îi era de câţiva ani duhovnic – chiar dacă nu-l cerceta întru aceasta decât la praznicele mari ale Naşterii şi învierii. Sosiseră la mănăstire când se-ngâna ziua scurtă şi bolnavă, de iarnă, cu o noapte lungă şi geroasă, cura se vestea să fie. Călugării erau la rugăciunea de seară, dar zarva stârnită la intrarea alaiului pe poarta mare, boltită, de

sub clopotniţă, nu-i tulburase în strane. De egumen, care şedea în strana din stânga altarului, ascultând psalmii rostiţi cu glas cântat, monoton, de cuviosul Teofil – lipsit de lumina ochilor trupeşii, dar văzând tocmai de aceea minuni şi privelişti neînchipuite cu cei ai sufletului –, se apropie, cu smerită frică de dojana şi canon, tânărul frate Azarie. Cu privirile-n pământ, aplecat într-o parte, îi şopti că au sosit oaspeţi de seamă şi că aşteaptă, încălăraţi, afară".

— S-aştepte! îl fulgeră cu glasul, dar mai ales cu privirea stareţul, întorcându-se îndată, şi cu faţa şi cu sufletul, la cele dinainte, i

Slujba se sfârşise abia după vreo jumătate de ceas, dr» r nimeni nu mai îndrăznise s-o tulbure, t

Când aflase şi înţelesese cum stau lucrurile şi ce vânt adusese alaiul la mănăstire, Macarie poruncise să se aştearnă de dormit la arhondărie, pentru boieri, iar la grajduri, pentru slujitori şi cai, să se gătească de cină în trapeza mare. Lui Petru îi făcu semn să-l urmeze în chilia sa…

— Aş crede că are o însemnătate mai înaltă decât poate mintea noastră a desprinde faptul că tocmai tu, Petru-mă-jaru', ai fost hărăzit să fii pescarul acestui norod, să arunci năvodul în marea tulburată de hula păcatelor a vâleatului acestuia… De aceea N-am vorbit de cei dintâi ucenici ai

7 c

Domnului, de felul în care El şi i-a ales să-i asculte şi apoi să-i răspândească învăţă tu! a…

Cuviosul Macarie reînnodase astfel firul vorbelor, care acum curgeau domol de la unul la altul, într-o deplină pace a sufletelor.

— … Şi ceasul a fost să fie înfricoşat, mai zise, rând a pierit în floarea vârstei Ştefăniţă – Dumnezeu să-l odihnească…

— Şi cum a pierit i… Năprasnic… şi cu bănuială cumplită… Aşa se spune…

— Îi drept că se spune, dar eu nu cred… Era de mult, ştii bine, bolnav cu trupul şi, poate, mai bolnav cu sufletul… Înalt Prea Sfinţitul chir Teoctist, Mitropolitul, a stat la căpătâiul lui până şi-a încredinţat sufletul Celui Atoate-făcător şi i-a cules de pe buze ultimele vorbe… între care mai cu înţeles a fost numele tău, ca urmaş drept în scaunul

Moldovei. Dacă ar fi fost aşa cum ss spune, apoi mai întâi ar fi rostit numele celui – sau celor – ce au săvârşit o astfel de faptă, cerând pedeapsa dreaptă a lui Dumnezeu pentru aceia şi apoi iertarea păcatelor pentru dânsul… Nu, n-au fost nici unele dintr-acestea…

— Să judecăm atunci lucrurile după datina care spune că domnul unei ţări – deşi ales de boieri – este mai întâi, se cuvine să fie, alesul şi unsul lui Dumnezeu. Drerje îi părinte?

— Drept, Petre.

— Ştefăniţă n-a fost şi el alesul şi unsul lui Dumnezeu?

— A fost, desigur!

— Amândoi ştim că ar fi fost – şi chiar a fost, cât a trăit, un domn bun pentru Moldova şi neiubitor pentru hicle-niile şi nestatornicia în credinţă a boierilor. De ce, dar, n-a fost îngăduită mai mult şederea lui în scaun – l Ba chiar aş zice că domnia însăşi i-a grăbit sfârşitul…

— Aşa este! Lui Ştefăniţă, domnia i-a fost otravă aducătoare de moarte… Poate că era prea firav şi ne-mplini t pentru dânsa. Ori, poate, i-a venit prea devreme, când alcătuirea lui lăuntrică nu era încă în stare s-o poarte… Şi cumpănirea poverilor ei l-au surpat…

Macarie se-ndreptă spre ocniţa din zidul dedeasupra patului îngust, acoperit cu pocladă aspră, întinse mâna şi luă de acolo o carte cu scoarţe din lemn, cioplite cu măiestrie şi migală de el însuşi, împreunate la cotor cu nojvţe din piele, împletite-n patru şi legate în cruce. Apropie opaiţul, pe care-l aprinse mai întâi, deschise cartea şi puse sub ochii lui Petru o filă de pergament scrisă cu mâna, fără mult meşteşug şi nici în rânduri prea drepte, cu litere chirilice. Urmărind cu degetul arătător cuvintele slavoneşti, începu să le tălmăcească pe loc înţelesul: „Se-ntâmplă uneori că ceea ce pentru unul este leac, pentru altul este otravă. Şi se întâmplă uneori că una şi aceeaşi doftorie, dată unuia la timp potrivit, îi este leac şi tămăduire, şi dată la timp nepotrivit îi este osândire la moarte…”

Arhimandritul închise scoarţele cărţii, strângând-o la piept, şi rămase un timp pe gânduri. Apoi tălmăci pentru amândoi tâlcul celor citite:

— Tot astfel, dacă pentru Ştefăniţă domnia Moldovei a fost să fie otravă şi moarte, pentru tine, bărbat puternic, cu judecata limpede şi

cu destulă – sau, oricum, mai multă – învăţătură de viaţă, domnia poate să fie leac, izbăvire pentru Moldova şi împlinirea firească a celor ce ţi-au fost scrise de Cel de Sus. Dar dacă – aşa cum te ştiu – n-am temeri că nu vei fi un vrednic urmaş al lui Ştefan vodă cel sfânt, asemuindu-te lui în vrednicie, tărie a vrerii şi – cu toate că n-ai avut încă prilej s-o vădeşti – dăruit cu vitejie, este, totuşi, ceva care mă face a sta pe gânduri şi a mă îndoi de tine…

— Spune, părinte, nu-mi ascunde, cum nu mi-ai ascuns nici până acum nimic! Ştii doar că de aceea am venit aici, cu nădejdea să aflu cu ce sunt şi cu ce nu sunt pregătit pentru această răscruce de viaţă.

Petru aştepta cu sufletul la gură să audă răspunsul egumenului, care întârzia să se rostească, acesta părând a fi cu totul adâncit să înteţească jarul care trăgea să moară sub spuză.

— Te gândeşti, poate – încercă iar Petru a-l înteţi, la rându-i, pe Macarie – la păcatul în care m-a zămislit pă* rinteie meu şi că sunt, întrudtva, sor H m, a i plăti, cum se-ntâmplă adesea; ş-atunci n-aş îl, desigur, aducător de pace şi cinstire Moldovei?!

Stareţul se ridicase de la gura sobei, unde focul sălta acum cu limbi strălucitoare de bucurie, mistuind lemnele bine uscate, dar tăcea încă.

— … Sau, vei fi cugetând la obârşia răzăşească a maicei mele, nefiind, aşadar, eu os domnesc pe de-a-ntregul, ci, prin aceasta, bun şi lesnicios vânat pentru clevetirile şi uneltirile boierilor? Că, vorba ceea, l-au hăcuit – sau i-au sădit în trup boală născută din amărăciunea sufletului, şi-i totuna – lui Ştefaniţă, domn legiuit şi urmaş drept întru totul…

Macarie se aşezase pe marginea patului, cu capul plecai şi bărbia în piept cu mâinile împreunate în poala rasei de pănură a, astfel stând, începu să vorbească, rar, şoptit, ca şi cum awi citit din Psaltire, la paveeerniţă: – La amândouă mă gândesc, Petre… Dar nu cum crezi tu, ci altfel. Fiu al celui care ţi-a fost părinte, îi vei fi moştenit, desigur, virtuţile, dar şi slăbiciunile. Iute la mânie dacă a fost el – cum ştii, desigur –, vărsând adesea sânge nevinovat, avea, totuşi, alcătuirea lui destula înţelepciune care să nu lase ciutura acestei iuţeli să salte atât de sus, încât celălalt braţ al cumpenei să se-ngroape în ţărâna

deşertăciunii. Judecă, de pildă, aceea că, în ceasuri de restrişte, de nesiguranţă şi primejdie pentru Moldova, cântărea bine puterea ţării, apoi pe a duşmanului, şi nu-şi arunca oştirea în foc dacă se afla înconjurat din două părţi deodată de neprieteni. Mai întâi făcea pace cu unul, încredinţându-l de mare cinstire şi prieteşug, ca să-l ştie cuminte în bârlogul lui, nu gata a-i sări în orice clipă în spinare… Cât despre puţinele neizbânzi – căci au fost şi de-acesiea, în cei patruzeci şi şapte de ani de binecuvântată domnie –, apoi le ştim deopotrivă. Şi îi de-ajuns să ne-am intim ctx durere de aceea de la Pârâul Alb, de-i mai spun unii Plăzboieni… Acolo însă, ca şi la Şcheia, n-a fost vina lui, ci doar că astfel a voit Cel de Sus să ne pedepsească pe toţi pentru păcatele noastre…

— Sau pentru ale lui! Ori, poate, a greşit rânduiala de bătaie, poate şi-a cântărit prea îndelung puterile, în timp ce duşmanul şi-a ales bine locul şi şi-a îndreptat cu iscusinţă gurile tunurilor… Pe când el…

— Nu-i nici ceasul, nici pricina din care ne aflăm aci, împreună, îndreptăţite să-l cântăreşti astfel pe părintele tău! Şi încă umplându-te de mânie, parcă ai fi asprul său judecător! Nici nu ţi-ai aşezat fiimiea sub coroana care i-a încins pletele cărunte şi tâmplele, nu o dată bătând înfierbântate de grijă şi deznădejde pentru ţara asta, şi iată-te” sume-ţându-te nu ea un fiu şi urmaş, ci ca un uzurpator!

Egumenul coborâse de pe marginea patului cu o săritură sprintenă. Ochii îi erau aprinşi ca de patimă. Nu de ură, dar de aspră dojana i se-ncărease glasul. De data aceasta, Petru fu cel care-şi plecă fruntea, primind în plin tot ceea ce auzea, fără împotrivire… Treptat însă, glasul stareţului se-ncălzi, aducând iarăşi acea tihnită linişte împrejur şi în suflete.

— Te ştiu şi pe tine aprig la mânie şi greu iertător, Petre… Şi, fiindcă m-ai întrebat, ţi-oi spune că mă tem ca tocmai îndreptăţită mândrie că eşti fiul lui să nu se prefacă în sete nemăsurată de mărire şi slavă deşartă care – măcar că e dată de Dumnezeu, slava – îi bine şi înţelept a no feri de dânsa… Mai gândeşte la aceea că iuţimea la mânie aduce cu sine clătinarea firii omului şi a purtărilor sale, făcându-l nestatornic şi-n vorbă şi-n fapte, precum şi-n în rudirea unora cu celelalte… Iar toate acestea nu vădesc alta far dorit o „lipsă de aşezare

a sufletului", cum zice tot sfâniul Ioan Scărarul, din care ţi-am tălmăcit mai înainte…

— Opreşte, prea cuvioase, vorba! Ai pus degetul pe rana care sângerează şi care m-a adus la tine ca la un tămăduitor sigur! M-ai întrebat dacă mă tem de greutăţile domniei. Acum îţi pot răspunde limpede: nu, ci de uşurinţele ei! Nu de nestatornicia boierilor, cât de-a mea, părinte!… Ah, cât de bine mă cunoşti, ca nimeni altul şi decât mine însumi! Dar mă ajuţi cu aceste vorbe înţelepte să mă tămăduiesc încetul cu-încetul…

— Îţi simţi nestatornicia? Ţi s-a vădit ea în vreun fel, Petre? vorbi Macarie, acum ca un doftor cu multă grijă pentru bolnavul care i se-ncredinţează spre tămăduire, în ce fel, cum?

— Nu, nu încă! Nu s-a vădit, vreau să spun, fiindcă drumurile negoţului meu cu peşte n-au avut niciodată una şi aceeaşi ţintă. Iar în negoţ, ştii bine, îi chiar mai înţelept să fii nestatornic, după punga cumpărătorului. Cu domnia lucrurile stau tocmai dimpotrivă sau ar trebui să fie astfel… I

— Vei afla calea şi vei face astfel încât să fii statornic dacă trebuie şi cât trebuie! întrucât cumpărătorul e unul singur şi de punga lui cată a te-ngriji tot tu însuţi…

— Să zicem că mi-aş putea porunci şi mi-aş da şi ascultare. Dar măcar că ţinta domniei îi statornică şi una singură, cum spui, drumurile către dânsa sunt cel mai adesea întortocheate, cu ocolişuri de negândit dinainte, putându-te chiar pierde în ele… Ori, cât despre drumuri, mie îmi place şi mi-a plăcut de când mă ştiu să merg la ţintă pe drum drept, nu cotit, nu ferit, ca un lotru…

— Cotiturile şi ocolişurile sunt în tine, Petre… în firea ta… în mintea ta, care se scormoneşte atâta… Cât despre drumurile domniei, îi drept că uneori e chiar de lipsă a fi ocolite, dar dacă mintea gândeşte drept, ocolişul picioarelor e vremelnic sau, câteodată, chiar singurul şi cel mai bun chip de-a ajunge la ţintă… Dar, despre aceste ocolişuri şi ascunse unghere ale noii poveri ce ţi-a fost aşezată pe umeri avem să mai sfătuim împreună, dacă ai să vrei să faci aceasta cu mine, umilul, tu, care, de mai puţin de-o zi, eşti domnul şi stăpânul meu şi al Moldovei – aici, pe pământ! – şi nu doar prietenul şi fiul meu

duhovnicesc, cum ai fost până ieri…

De data aceasta egumenul vorbise fără urmă de şagă, pătruns întru totul de adevărul clipei şi-al faptei, de întreaga lor înălţime. Voise chiar, după datină, să-i atingă mâna cu buzele, ochii umezindu-i-se la flacăra gândului, dar Petru şi-o trase cu putere şi tăgăduire.

— Să nu faci asta niciodată, părinte Macarie! Iar dacă ţi-ar aminti cineva de pravilă şi datină, să-i spui, oricine ar fi acela, că eu nu-ţi îngădui!…

— Facă Domnul să nu uiţi chiar măria-ta aceste vorbe, să fiu silit a ţi le-aduce aminte… Aşa cum eu aş vrea să mai ţii ascuns în sufletul măriei-tale îndemnul de a nu te lăsa stăpânit de trufia deşartă, care să-ţi întunece dreapta judecată, în ceasuri de cumpănă, când e de trebuinţă, ca aerul şi ca apa, limpezimea minţii şi stăpânirea de sine. „Fă-ta ca un împărat peste inima ta – adică stăpân deplin peste simţămintele şi pornirile firii tale –, spune Sinaitul, şezând înalt întru smerenie!”, adică mândru, dar nu trufaş!

— Fă-te ca un împărat peste inima ta…! Cât de frumos ai spus asta, preacuvioase… Şi cât de înalt a boltit gândul şi sufletul ascultându-te… Numai că despre smerenie avem a mai vorbi noi doi, căci se pare că asupra ei ochii minţii noastre văd osebit, iar alcătuirea lăuntrică – în ce mă priveşte – dă semne că n-ar putea-o cuprinde… sau mai cu seamă…

Un ciocănit sfios în uşă puse capăt gândului care-i aprinsese lui Petru luminile verzi ale ochilor. La încuviinţarea stareţului, se strecură în chilie fratele Azarie, ca o umbră prelinsă prin crăpătura uşii.

— Blagosloveşte, părinte… rostiră stins buzele înguste ale tânărului novice.

— Domnul! răspunse părintele Macarie, binecuvântând asupra creştetului cu comanac. Ce-i, frate Azarie, n-ai somn ori noaptea-i sfârşită şi s-apropie ceasul cel dintâi cu rânduiala sa?

— Somnul îndelung înseamnă lenevire întru lucrarea Domnului, cum ne-nveţi adesea, prea cuvioase părinte stareţ… Noaptea este, însă, gătită de-acuma şi ceasul nu-i cel dintâi, ci al doilea, dacă ar fi despărţite astfel în Ceaslov. Doar că ziua iernatică îi mai leneşă şi mai zgârcită în lumină, astfel că pare încă înnădită cu noaptea. Rânduiala

ceasurilor s-a-mplinit, sub grija părintelui Teofil, aşa că nu-i sminteală nici din această parte.

— Atunci?… Spune mai drept şi lasă înfloriturile pentru când vei avea de scris întâmplări adevărate spre aducere aminte urmaşilor.

— Domnia sa, boierul Toader Bubuiog, care se pare că nici n-a închis ochii, stăruind opaiţul aprins toată noaptea în odaia domniei sale – şi a mai cerut la culcare şi lumânări în sfeşnic! –, ar întreba de îngăduinţă şi binecuvântare să se-nfăţişeze prea cuvioşiei tale şi domniei sale boierului ce-ţi este oaspete…

— Tot ai dat ocol cu vorba – îi drept că mai scurt – pe la acareturi, frate Azarie, dar în cele din urmă a ieşit cu-n-ţeles… Află acum că boierul acesta e chiar domnul Moldovei; dar n-ai săvârşit o prea mare necuviinţă, întrucât n-aveai de unde şti, petrecându-se aceasta doar cu o zi şi-o noapte mai înainte, adăugă stareţul, văzând groaza care cotropise faţa spânatică a ucenicului său. Azarie se aruncă îndată la picioarele lui Petru, neştiind prea bine rânduiala pentru cinstirea şi închinarea către domnul ţării.

— Aracan di mini, Doamne, iartă păcătosului robului tău! Stăpâne… măria ta… se fâstâci în vorbe, nu osândi pentru neştiinţă pe slujitorul măriei-tale… că… prostia…

— Ridică-te şi fii pe pace, frate Azarie, n-ai săvârşit niciun păcat şi n-ai să fii pedepsit nici de mine şi nici canon n-ai să primeşti de la preacuviosul Macarie, stareţul vostru… Iar înfloriturile despre care spunea sfinţia sa, dreptate are că se cuvine a le păstra pentru slova scrisă, sortită a rămâne peste veacuri. Noi, cei de azi, n-avem vreme a ne desfăta cu ele, când ceasu-i cât clipa şi clipa, adeseori, ne trece – fără să ştim – la cele veşnice…

Petru se-ntoarse spre Macarie, cu zâmbetul încă viu pe buze.

— Îngăduie, părinte, logofătului Toader să intre. Ori – se răzgândi – să mergem mai bine noi către arhondaric, unde se află cu toţii şi, desigur, dau semne de nepace şi grabă de plecare.

Ieşiră tustrei, Azarie rămânând în urma stareţului, iar Petru păşi grăbit spre odăile oaspeţilor. Urcă scările, ci te două odată, şi, plecându-şi fruntea sub uşorul scund, intră în încăperea cea mare, luminată încă de făclii şi sfeşnice.

Pe la grajduri slujitorii înşeuaseră caii, iar câţiva boieri mai tineri, din alaiul domnesc, dădeau porunci scurte şi-n-demnau să dea zor cu hrănitul şi adăpatul.

În mai puţin de un pătrar de ceas, erau cu toţii călare, în afara zidurilor mănăstirii, forfotind în jurul foişorului unde se slujeşte sfinţirea apei la Bobotează.

Doar Petru ieşi ultimul, pe jos, pe poarta înaltă, deschisă larg, însoţit de egumen. Se-mbrăţişară şi se sărutară pe amândoi obrajii, Petru îi sărută mâna stareţului, care-i făcu semnul crucii pe frunte, apoi binecuvântă întreg alaiul. Petru încalecă şi el, trecu în faţa cetei de călăreţi, avându-l în dreapta sa pe Toader Bubuiog şi, cu toţii deodată, dădură pinteni cailor.

Curând se pierdură în ceata groasă a dimineţii, care-n-chidea zarea, semn că gerul crăpase şi vremea avea să se-nmoaie…

A ADĂPOSTUL nopţii fără lună, cal şi călăreţ urcaseră, fără primejdie, drumeagul străjuit de stejari bătrâni, care v. U desfrv. Nziseră cu totul încă. Drumul se oprea la poarta înaltă, ferecată, şi zidul gros ce împrejmuia curţile logofătului Toa Aer Bubv. Iog, de la Cozancea.

Ajuns la poartă, Nicoară Hâra descăleca fără zgomot, liniști calul, bătându-l uşurel pe grumaz şi încercă încetişor clanţa de fier de la poarta mică. Nu era încuiată, Nicoară luă calul de căpăstru, îl strecură înăuntru, urmându-l şi închizând la loc portiţa, cu băgare de seamă. Dar nu apucase să înainteze un pas, că începură zăvozii – în spatele caselor, la acareturi – să bată a neprieteni. Ta iatacurile de sus, ale sta pinilor, o singură ferestruică era luminată slab.

Dinspre grajduri i enea către ei o matahală miţoasă. Namila de om, înfăşurat în sarică şi cu o căciulă înaltă, se rostogolea ca un tăvălug către poartă, urmat la dreapta şi la stânga, fără sundrăzneascu a-l întrece eu un pas, de doidului flocoşi, cu ochii sticlind a fiară. Omul îşi trimitea înainte, bocănind în pietre, doar bâta noduroasă, care ieşea cu firire călcâiură de sub sarică. La o aruncătură de buţ de nv – ftiţii oaspeţi ai miezului de noapte, glasul omului lună ca ghioagă izbită cu putere într-o budană goală:

— Cure eşti acolo, măi?!

— Om bun, Vasile, răspunse Nicoară, cunoscându-l pe vuri, marele acareturilor şi-al slugilor logofătului Toader. Avida, la rândul său, îl cunoscu pe camă rasul domnului Petru şi se buluci cu mare bucurie, să-l întâmpine. Nu-şi lângă* iluiră, însă, vorbă multă, nici cu glas prea tare, ferindu-se parcă de noaptea care mai putea ascunde primejdii. Ginii i 4 eleseseru că oaspeiele-i de-ul casei şi cereau mereu să se-apropie, guduronau-se şi fufiindu-şi cozile a prieteşug şi frumoasă primire.

— Cum îi merge boierului? se grăbi Nicoară să ajle.

— Apăi, să ştii, domnia t: i, că nu-i îmbla deloc bine; ba aş cuteza a spune că-i cu mult mai rău de cum l-ai văzut ultima oară. Podagra îi boală fără leac şi fără-ndurare, decât de la Dumnezeu, să-ndulcească chinul. Da' parcă nu podagra I-o doborât cu totul, cât veştile rele care sar zidurile şi intră pe orişiunde, phia la urechile domniei sale, oricât ne străduim cu toţii, şi mai cu osârdie dumneaei jupânaasa Gherghina, sora logofătului, să i le gonim din preajmă. Iar din ziua în care o aflat că măria-sa Petru vodă s-o pribegit şi că Moldova o rămas în ghearele hiclenilor şi-ale paginilor, pe când alt domn o fost aşezat în scaun, iar boierii i s-or închinat de bunăvoie, domnia-sa boier Toader nu s-o mai

rădicat dintre perini. Bucatele le-mpinge-n lături şi face cu mâna o, scârbă şi lehamite, iar somnul nu i se mai lipeşte de gene, decât răspasiiri prea scurte… Iacătă, aiasta-i a treia noapte de când nu doarme… De aceea îi fereastra iatacului luminată ş-acuma, ca semn că veghează şi priveghează şi plânge în sufletul lui pentru Moldova şi domnu' Petru…

Omul tăcu şi se opri în loc, la capătul scărilor ce urcau în cerdacul caselor boiereşti. Se-ntoarse pe călcâie către Ni-coară Hira, îi puse o labă grea, ca de urs, pe braţul stâng şi, cu tot întunericul gros, cămăraşul îi simţi ochii sfreaelindu-i chipul, căittându-i privirea, aşteptându-i răspunsul;

— Da' parcă domnia ta porniseşi să-l urmezi cu credinţa pe măria-sa, boier Nicoară?! Doar nu te-ai lepădat de d. Insul la cântalul cocoşului?! Unde-i, rogu-te, spune-mi degrabă, iar dacă ai adus pe limbă şi pe tălpile-ncaltărilor colb de veste năprasnică, rogu-te n-o pune pe sufletu' şi pe umerii puţini – acu' în crucea nopţii – ai sărmanului nostru stăpân…!

— Ţi-oi spune, mâine, Vasile, de-a fir a păr toate; acu' îs ostenit de drum şi-mpovărat de-o durere – poate că mai măruntă, dar prea proaspătă pentru mine… Doar un lucru îţi pot spune, ca să-ţi afli odihnă în noaptea asta: domnul Petru e teafăr şi-n drum spre Ţara Transilvaniei… Atâta doar că-i singur… O să-l urmez şi eu curând, n-ai grijă, Vasile, mai cu seamă că eu însumi mă aflu acum mai singur decât dânsul… Mi s-o prăpădit nevasta, Vasile… şi n-am mai apucat O-n viaţă…

82!

Vasile se descoperi încet, plecându-şi capul. Buzele lui rostiră încet de tot, pentru sine: „Dumnezeu s-o hodinească…" Apoi, împinse uşa grea, de stejar, care ducea spre încăperile de jos ale conacului. Scoase de la brâu săculeţul de piele în care ţinea amnarul, scapără cu dibăcie o dală, şi feştila mucului de lumânare pe care-l scosese din sân să aprinse îndată, luminându-le drumul. Scara de lemn ce ui ca la odăile de sus scârţâi prehtng sub paşii grei. Vasile mergea înainte, cuznindu-se să calce pe vârfuri, dar greutatea lui de urs făcea să geamă duşumeaua uscată şi veche. Se opri la uşă, bătu uşor cu degetul şi

aşteptă, cu urechea aţintită. Din încăpere se auzi un glas slab, încuviinţându-i să intre. Vasile deschise încet uşa, lăsându-l pe Nicoară să pătrundă singur în odaia puţin luminată de o luminars m-tr-un sfeşnic. Vasile se trase înapoi, închizând binişor uşa. Coborî scara cu băgare de seamă, ieşi în cerdacul casei şi se aşeză pe treptele de piatră cam năruite, într-o aşteptare tăcută. Cei doi dulăi, simţindu-l, veniră şi i se aşezară la picioare. Calul lui Nicoară, uitat priponit Ungă poartă, fornăia, râcâind pământul, din când în când, cu copita. Vasile ştia că animalul trebuie să fie şi el ostenit, flămând şi însetat, dar nu se putu urni să-Z ducă la grajduri, îl pironiseră pe loc gândurile, surpat sub simţământul unei mânii neputincioase împotriva oamenilor, a vremurilor tulbui i şi viclene, care fărâmaseră liniştea ţării şi-l înstrăinaseră, în pribegie, pe acela care îi dăduse şi linişte, şi putere, şi măreţie…

Flacăra slabă a luminării se mişcă viscolită la deschiderea uşii. Nicoară îşi opri răsuflarea. Cu greu i se-nviţiră ochii să desluşească locul, în cele din urmă, zări, undeva în dreapta, spre fereastră, patul cu pernele ridicate stivă, la căpătâi, de care zări rezemată umbra unui trup sfârşit, fără vlagă, cu capul într-o parte, astfel că nu-l vedea pe cel ce intrase. Crezând că e Vasile, logofătul Toader Bubuiog nu-şi cheltui puterile sărace să întoarcă privirile spre veu, dar glasul, deşi puţintel, mai păstra ecourile unui dangăt de clopot şi răzbătu dintre perne, limpede, în liniştea nopţii:

— Ce-i, Vasile, nici tu n-ai somn? De ce bat câinii ceia, Vasile?

— Sunt eu, Nicoară… nu-i Vasile…

Bătrânul se răsuci cu un geamăt de durere, încercă să se ridice în şezut, dar căzu între perne, fără putere. Nicoară se apropie şi îngenunche Ungă palul lui Toader, luându-i tnina slabă între ale sale, ducând-o la buze, ca şi cum i-ar fi fost părinte… Stătu aşa o clipă, apoi ridică ochii şi se priviră lung unul pe altul. Bătrânul vru să vorbească, dur un văl i se pusese pe glas şi nu reuşi decât să geamă încă o dată, cu obidă, apoi aşteptă ca Nicoară să se destăinuie.

Lumânarea se topise de mult… Alta nu mai aprinseră, lăsându-şi ochii minţii să vadă în întuneric ca aievea cele rostite de gură. Nicoară istorisise pe-ndelete cele petrecute, cât timp îl urmase pe domn, mai cu

seamă după ce trecuseră pe la mănăstirea Bistriţa şi rămăseseră numa ei doi în creierii) munţilor. Până acolo, Toader Bubuiog mai aflase câte ceva din şirul întâmplărilor de la unii care se-nturnaseră acasă.

Nicoară Hâra tăcu, părându-i-se că bătrânul a adormit. Crezu chiar că ultimele vorbe nici nu le auzise, dar Toader oftă adânc, ca pentru a lua din aer putere nouă, se înălţă pe vraful de perne de la spate şi grăi cu glas întinerit, de altă dată:

— Aşa zici c-a spus?... „Voi fi ce-am fost?!" Ar mai fi, oare, cu putinţă o minune ca asta? se-ntrebă pe sine. Pesemne, unde nu ştia ce lasă-n urmă, ce prăpăd, şi prădăchme, şi silnicie., îşi răspunse tot singur bătrânul... Eu le-am aflat de la Danciu Huru, pârcălabul, care a venit pe-ascuns la mine – mai vine şi-acum câteodată, când poate şi nu-i cu primejdie –, şi el mi le-a spus pe toate, pe nerăsuflate şi cu lacrima-n gâtlej... Cu toate că-i bărbat şi viteaz, cum ştii bine... N-a putut îndura scârba, zicea, să-l slujească pe noul domn, astfel că acum se ascunde pe la moşiile lui, iar slujitorii domniei îl caută încă... Până acum le-a scăpat din cale, dar cine ştie...?! De-aceea i-am poruncit mereu să nu mai vie, dar nu m-ascultă. Toader oftă ca un părinte al cărui fecior nu-i ia în seamă sfatul şi porunca, îi drept că, în astfel de clipe, cinci suntem împreună, toate parcă-s întoarse la locul lor şi ne-am fost trezit după un vis urât... Ţie are să ţi le povestească toate câte şi cum s-a întâmplat, Vasile, că era în oaste şi-a trebuit să stea şi să vadă, fără să poată face ceva... ca atâţia alţii... Puterile mele nu mai sunt pe măsura faptelor şi întâmplăvilor acelora cumplite, nici măcar să ţi le-nfăţişez în vorbe...

Kiei unul nu băgase de seamă că zorii zilei ploioase, de septembrie, albeau, palizi, în fereastra îngusta, Toader Bubuiog îşi trase cerga până sub barba albă, se lăsă, să aluw. Ee în aşternut, se întinse cu faţa-n sus, cu mâinils pe piept, închine ochii şi stătu aşa câteva clipe lungi... Apoi, glasul lui veni parcă ac departe:

— Să pleci numaidecât, Nicoară, dar cată să mergi pe drumuri ocolii e şi mai mult noaptea, că domnul cel nou, Ş lei an, ţi-a gătit şi ţie moartea... ca şi altora, care aţi fost cu credinţă către Petru. Cu viclenie vă cheamă înapoi, zicând că n-are. Şa fie duşmănos cu voi, numai să vă-ntoarceţi şi să jiţi Ungă dânsul... Dar pe Toader, fratele lui Petru

vodă, pârcălab al cetăţii Hotinului, el a pus oamenii lui de l-au hăcuit, pe drum, cu chip că-l duceau să-l dea viu în mâna sultanului – care-l ceruse –, dar că i-au prădat tâlharii de codru şi pe el l-an ucis, împreună cu femeia lui… Se zice că ar fi scăpat cu viaţă doar copila lor, Grozava, ocrotită cu dibăcie de căpetenia oştenilor puşi de vodă să înfăptuiască măcelul. Dar unde-a dus-o şi ce s-o fi ales cu dânsa nimeni n-are ştire… Am aflat de la slujitorii viei – şi aceştia de la cei de curte – că nu cu gând bun vă cheamă, ci, prinzându-vă – şi se pare că pe tine te vrea mai cu osebire! – să vă stârpească în cazne sau prin tăiere de capete… Acum, că ţi-ai pierdut femeia şi, după cum mi-ai spus, ţi-ai trimis copiii spre ocrotire la moşii lor dinspre mamă, în Ţara Muntenească, eşti liber şi-ţi vine mai uşor să te-ntorci, să-l ajungi cât mai curând din urmă pe acela care ne-a fost drag la amândoi… Poate l-o fi ocrotit Cel de Su s-acum se află în Cetatea Ciceului, Ungă doamnă şi coconi, dar cu siguranţă are să mai aibă mare trebuinţă de iinc! O, dacă aş putea, cum te-aş însoţi şi eu acuma… Dar să-i spui că ani îl aşteaptă mulţi cu credinţă şi să-i ierte că n-au avut destulă tărie în ei să-l urmeze… Oamenii sunt şi ei făpturi nevolnice, iar vremurile au fost întotdeauna mai tari ca dinşâi, Să-i spui mai cu seamă că-l aşteaptă norodul cel mult, sărac şi cuminte, care-l pomeneşte-n rugăciuni, printre lacrimile de obidă şi cele de nădejde… îl aşteaptă cei tineri, să-l urmeze, să-l slujească iar în viaţă cu fapte vrednice de pomenire şi, deopotrivă, îl aşteaptă cei bătrâni – unii să-l binecuvânteze, văzându-l iar cu ochii, alţii să-l pomenească doar cu ultima suflare, în ceasul din urmă… Şi printre aceştia simt că am să fiu şi eu curând, Nicoară…

Scara de lemn scârţâia sub paşi de om greu. Nicoară se depărta de patul bătrânului, după ce-i strânse mâna slabă între mâinile lui tinere şi puternice, închizând în această strângere un jurărnând sfânt. Uşa odăii se deschise încet şi Vasile dădu pasul larg pete prag. Era tot cu sarica pe umeri, iar căciula miţoasă şi-o-nvârtea întruna între degetele noduroase şi aspre. Din când în când îşi Netezea, într-o mişcare fugară, parcă ruşinându-se, pletele lungi, care începuseră să albească înainte de vreme.

— Ce-i, Vasile, ai ceva a-mi spune anume? şuieră bătrânul din pieptul slab şi cil grea răsuflare.

Vasile stătu o clipă într-o mare cumpănă. Parcă ar fi vrut să nu fi intrat încă în încăpere, dar parcă avea, totuşi, şi un neastâmpăr într-însul, care nu-i dădea pace. Se uita la Nicoară, cerându-i din ochi să-l ajute într-o treabă de care acesta n-avea, desigur, ştire. Apoi, ca şi cum s-ar fi opintit să urnească o st mea din locul ei, îşi aruncă un umăr înainte şi se propti în sine, greu şi cu toiul, de teamă să nu-l salte de la pământ vorbele ce-avea să rostească:

— Apă? eu m-aş duce cu domnia sa boier Nicoară pe urmele măriei sale domnului Patru, dacă ai să te-nvoieşti la aceasta domnia-ta şi stăpân al meu, jupân Toader… în locul meu ţi-ar rămâne credincioasă slugă frate-meu, Haralavibie; moşu' nostru, Sofronie, are să vină şi dânsu' de la Iepureşti, să-ţi fie de folos la nevoie. Femeia mea, Pazica, dimpreună cu femeia lui Haralambie, Paraschiva, au să-i fie de toată-n-dâmâna domniei sale jupânesei Gherghina, pe la cuhnii şi treburile din casă, ca şi până acuma. La grajduri aş lăsa cu toată nădejdea pe fecioru-meu, Gheorghieş, căci, cu toate că n-are decât patrusprezece ani, îi băiet vrednic şi ştie rostul cailor mai bine ca mine! Aşa că, în ziua în care ne-om întoarce-n scaunul Moldovei, avem să te aflăm pe domnia-ta sănătos şi-ai să-i ieşi la hotar înainte, să-l primeşti, cu toată pohfala pe măria-sa domnul Patru…

Vasile spusese ultimele vorbe cu o încredere prefăcută în adevărul lor, ştiind bine că altfel are să fie… Nu pentru domn, ci pentru bătrânul logofăt Toader Bubuiog, stăpânul său. Şi acesta înţelesese că Vasile cerca doar să-i dea curaj, aşa cum se pricepea el, şi voind să-l scoată din hăţişid minciunii în care parcă ise-ncurcaseră picioarele ca-ntr-o mlaştină, trăgându-l la fund, zâmbi blând spre cei doi şi se strădui se vorbească fără să-i tremure glasul:

— Te-ai gândit bine, Vasile. Mergi cu dumnealui boier Nicoară Hâra la cetatea Ciceului, la măria-sa Petru vodă. Cei pe care mi-i laşi aci în slujbă sunt, cu-adevărat, de nădejde, astfel că nu mi-s de trebuinţă lângă mine nici aceştia cu toţii. Haralambie are să vă-nsoţească, de asemeni, iar moş Sofronie are să fie singur vătaf peste slujitorii casei mele. Cât despre pohfala cu care am să-l întâmpin pe vodă Petru, de-aceasta să nu vorbim acuma, că, poate, pe mine mă aşteaptă mai înainte o altă pohfală, mai mare şi mai veşnică…

Bătrânul oftă adânc, trăgând aer în piept, apoi îşi lăsă istovit capul pe pernă, cu ochii închişi, cu buzele strânse. Faţa suptă se chirci sub gheara unei dureri adânci care-i străbătu trupul, iar fruntea i se-nroură de sudoare rece. Curând însă, deschise ochi, iar chipul i se netezi ca sub o mângâiere blinda. Durerea trupească trecuse, dar cea din suflet ieşi îndată iar la vedere, coborându-i uşor colţurile gurii şi tulburându-i privirea, îi făcu semn cu mâna lui Nicoară să se apropie de dânsul şi-i vorbi aproape în şoaptă, dar nu pentru că ar fi fost vreo taină, ci pentru că nu-l mai ajutau puterile:

— Prea Sfinţitul Macarie, episcopul de la R. Oman, om înţelept, luminat şi vechi prieten al domnului Petru, s-a apucat a scrie letopiseţul acestor ani, cât l-a avut Moldova domn. Mi l-a cetit şi mie, atâta cât îl are gătit până acuma şi eu am pus de mi-au copiat grămăticii începutul acestuia… Bătrânul scoase de sub perna mare o bucată de pergament împăturită cu grijă. O desfăcu şi, apropiindu-şi lumânarea, pe care o aprinsese, la venire, Vasile, începu să citească rar şi cu adâncă, tulburare: „Ne-avi apucat, deci, şi noi, care, după putere şi până acum, ne silim cu dragoste de muncă pentru aceste lucruri, să tragem lanţul cuvintelor până la anii şi împărăţiile din vremea noastră, nu din trufia înaltei înţelepciuni retori-ceşti, ci urmând porunca domnească a lui Petru, adică cel ales, cel cumplit pentru duşmani, fiul lui Ştefan voievod cel Viteaz, şi a marelui logofăt, chir Teodor…”, adică eu… Toa* der Eubuiog împături la loc fila scrisă şi o ascunse din nou sub pernă… Când a ajuns la zilele de restrişte pe care le-am trăit cu toţii, prea sfinţitul mi-a cetit acele lucruri scrise cu pana muiată într-o grea amărăciune… Şi cu acele vorbe voi pleca în suflet, care-mi răsună şi acum ca o tânguire după vremurile stricate în alcătuirea lor fericită şi ca o dureroasă plângere pentru vremurile şi faptele ce le petrecem astăzi…! Să-i spui numaiăecât ş-acestea, Nicoară, ca să ştie că-l plânge Moldova şi-n vorba norodului şi-n slova cărturarilor… Numai că adâncă părere de rău mă cuprinde la gândul că letopiseţul are să tacă asupra suferinţelor pe care le-a îndurat şi primejdiilor prin care a trecut Petru al nostru, din ziua în care a păşit pssie hotarul Moldovei, luând calea pribegiei şi înstrăinării; că n-are cum şti – ce? care? scrie – toate cele petrecute şi am au fost ele cu putinţă… Văzând o licărire în

ochii lui Nicoară Hira, Toader se grăbi să-i spună: Nu! Nu care cumva să-ţi treacă prin minte a te duce la Prea Sfinţitul Macarie, că-i mai de preţ viaţa ta să ajungă la Petru, decât vorbele tale pe filele de pergament, care mai pot să adaste!

Soarele, sub norii răriţi de vântul din timpul nopţii, străbătuse jumătatea drumului spre ceasul amiezii. Trei cai, între cave al lui Nicoară Hâra, stăteau înşeuaţi, gaia de drum, priponiţi Ungă poartă. Nu-i încărcaseră cu mai multă merinde decât purta la el orice oştean de rând chid pleca la luptă: un burduşel de brânză şi câteva turte de secară, aceasta – pentru ca să nu le îngreuneze fuga şi salturile peste râpi şi prăpăstii.

Curând se iviră, dinspre cuhnii şi acareturi, cei trei tovarăşi de drum lung. Ospătaseră şi îşi stâmpăraseră setea cu vin bun, iar acum se aflau gata de plecare. Cămăraşul Nicoară încalecă primul. Haralambie deschise poarta mare şi scoase ceilalţi doi cai afară.

Nicoară şi Vasile mai aruncară o dată privirea spre fereastra de la iatacul boierului Toader Bubuiog, cu toate că ştiau că n-au să-l poată vedea acolo… Şi, totuşi, fereastra se deschise şi chipul bătrânului apăru în pervaz ca o icoană zugrăvită, îl sprijinea de subsuori jupâneasa Gherghina. Bătrânul îşi ridică mâna dreaptă şi-i binecuvântă rar, făcând o cruce mare în aer, pentru fiecare. Apoi îşi propti bărbia în piept, închizând ochii. Pletele şi barba îi fluturară o clipă, albe, răvăşite de vânt… Cei trei se descoperiseră cu smerenie, apoi Hâra ieşi pe poartă cu calul, urmat de Vasile. Haralambie închise canaturile grele, cu drugi de fier, în afara porţii, fraţii încălecată şi ei, îşi făcură semnul crucii de trei ori, fiecare, apoi, la porunca lui Hâra, îşi struniră caii şi se aşternură la drum, fără să mai întoarcă privirile în urmă.

Înserarea acelei zile îi află străbătând o palmă de pâidure, din care aveau să iasă în câmp deschis doar la noapte. Hotărâţi să adaste lăsarea întunericului la adăpostul pădurii, descălecară tustrei, priponiră caii şi se găteau de odihnă, când pătrunse până la dânşii chiot şi larmă de adunătură, venind nu prea de departe.

— Dac-ar fi să ne aflăm unde suntem, bth? r Nicoară, aiala ar fi să-nsemne zvon de la rateşu* lui Gligore Călţun, de pe şleau', care duce la Târgu* Frumos, vorbi Haralambie.

— Să vede că-i alai mare, după hărmălaia care, s-aude! adăugă, atotştiutor, Vasile. Dacă ai încuviinţa domnia-îa, ne-am apropia şi noi măcar pe lângă cuhnii ori pe la grajduri, să vedem ce şi cum, să iscodim şi, poate, chiar să aducem niscaiva ştiri de câte se petrec în ţara Moldovei de la domnia cea nouă.

— Ca să nu ne înfăţişăm la măria-sa vodă Patru cu urechile deşarte… închise hâtru vorba Haralambie.

Nicoară Hâra stătu o vreme pe gânduri, socotind ce-ar fi mai înţelept să facă, apoi zise:

— Duce-vă-ţi! Numa să nu vă daţi de gol cui nu trebuie! Am să vă aştept aici şi vă poruncesc să nu zăboviţi mai mult decât până s-a lăsa noaptea. Şi nu care cumva să scăpaţi vreo vorbă nesăbuită despre vodă Petra ori despre mine!

Cei doi încălecaseră şi dăduseră îndemn cailor, când cămă-rasul îi mai opri cu un şuierat scurt:

— Sunteţi în stare, dacă vă dibuie oamenii domniei, să nu vă pierdeţi cumpătul, orice v-ar spune şi orice v-ar face? Dacă s-ar întâmpla una ca asta, adică să cerce a vă descoase şi a vă lua urma, să-mi daţi de ştire după cum vă zic eu acuma: dacă ar fi să vă însoţească neprieteni, unul dintre voi să-şi pună cuşma pe-o ureche, ca şi cum ar fi bat, şi să chiuie a voioasă petrecere. Atunci voi sta ascuns, iar peste noapte ne-om urma drum, ul, fiecare pe altă cale. Dar avem să ne aflăm iarăşi împreună sub binecuvântarea Prea Sfinţitului Macarie, la episcopia Romanului. Dacă, însă, ar fi să vă însoţească oameni de ispravă, unul dintre voi să-şi poarte calul de dârlogi şi capul descoperit, înţeles-aţi?

— Înţeles, dară, boier Hâra, că doar nu de proşti ne-o fost minat domnia sa logofătul Toader, steipânul nostru – lungească-i Cel de Sus zilele! – să te-nsoţim în lume… Numai în nu ne-ai spus care dintre noi ar să fie fără cuşmă şi care ar să chiuie de bucurie? Dacă ne-om da de sminteală?!

Fără poftă de şagă, Nicoară nu află vorbele potrivite? x-wtru răspuns şi, în locul acestora, bătu pe crupă calul lui Vasile, făcându-le eu mâna semn de slobozire.

m

Noaptea era senină. Luna, întreagă şi mare cât roata carului, Iv nina prin frunziş ca vara. Nicoară Hâra aţipise o vreme, rezemat de un jag tânăr. Nu osteneala îl biruise, ci gândurile şi, mai ales, gândul la cel care, sub aceeaşi lună plină, hălăduia prin pustietăţi ori poate chiar se afla prins şi pus la popreală. Ar fi dat oricât să-l ştie la Ciceu, împreună cu ai săi.

Larma rateşului se stinsese de mult. Se mai auzeau doar zăvozii bătând, dar nu a primejdie, ci ca să-şi merite coltucul de pâine.

Deodată, desluşi cai apropiindu-se în trap de marginea pădurii. Sări în picioare. Ciuli urechea. Curând, văzu trei călăreţi intrând în pădure. Unul îşi ducea c-o mână calul de dârlogi, iar cuşma o purta în cealaltă. Al doilea îşi strunea calul cam ciudat, că aci mergea drept, aci apuca în câte o parte. Omul avea cuşma povârnită pe-o ureche şi chiuia ca la nuntă. În urma lor venea, bine strunit în buiestru, al treilea cal. După straie, călăreţul părea a fi de rang boieresc.

Nicoară sta în cumpănă. Semnele pe care le poruncise soţilor lui de pribegie se vădeau împlinite amândouă, astfel că puteau să arate şi primejdie, dar şi bună vestire. Cei trei se apropiau şi el nu ştia ce să facă. Să se-ascundă mai bine ori să le iasă în cale? Se ghemui, totuşi, într-un desiş, care-l apăra măcar de razele lunii. Sta nemişcat, ţinându-şi răsuflarea. Numai de n-ar da vreun semn calul – gândi – priponit mai la o parte, ascuns de noaptea deasă. Credea că au şi trecut de dânsul, când îl auzi pe Vasile, care-şi ducea calul de căpăstru:

— Boier Nicoară, noi suntem şi n-ai a te teme! Ţi-am adus un oaspete de la care ar's: a-ţi vină mare bucurie! Vin numai de-l primeşte!

Neîncrezător, cămăraşul mai rămase în ascunziş o vreme. Apoi auzi glasul lui Haralambie răcnind cât îl ţineau bojocii un început de cântare: „Lumea mea ş-a ta, Marie!…", căreia îi puse numaidecât stavilă un sughiţat straşnic.

— Iartă, domnia ta, boier Hâra, da' vinu' lu' Căliun o fost mai parşiv ca mini şi ca dânsu'!

Un alt sughiţ cutremură trupul lui Haralambie. După clătinatul în şa al călăreţului, calul său părea că joacă pe loc, pufnind pe nări şi scuturându-şi coama.

— Arată-te fără teamă, boier Nicoară, că vin cu mare dragoste şi gând curat să te văd la faţă, rosti al treilea călăreţ.

Cămăraşul îl cunoscu îndată pe Luca, feciorul comisului Albotă.

Ieşi din ascunzătoare într-un ochi de pădure în care razele lunii luminau ca ziua. Luca descăleca şi într-o clipă se ajlară îmbrăţişaţi.

m

Luna scăpătase până la mijlocul trunchiurilor, lumina ei părând că taie în două pădurea.

Luca încălecase şi se gătea de plecare. Sfatul de taină cu Hâra fusese lung şi se sfârşise cu veşti bune pentru unul şi pentru celălalt. De la Luca, Nicoară aflase că lată-său, bătrânul Albolă, zace bolnav de piept, la moşia de lângă Bârlad. Zisese că-i mai bucuros că are să plece curând din lumea aceasta, aecât să fi fost silit a face credincioasă slujbă lui Ştefan vodă cel nou. Căci să se fi pus împotrivă, pe faţă, n-ar fi avut putere. Luca era acum comis al doilea, dar îi jură pe ce-avea mai sfânt că este şi va rămâne credincios domnului Petru, pe care-l aşteaptă să se întoarcă în scaunul Moldovei.

Li mai încredinţase o taină, rugându-l s-o păstreze cu sfinţenie: nesocotind porunca părintelui său de a pleca, dimpreună cu doamna Elena-Ecaterina, la Ciceu, domniţa Chiajna îl chemase la Hârlău pe Luca şi-i poruncise să ia cu sine o strajă de nădejde, cu care s-o însoţească la un loc tainic, unde ea avea să rămână, aşteptând vremuri mai bune.

— Îţi mai fac o dată rugăminte să nu destăinui nimănui ce ţi-am spus, boier Nicoară. Taina nu-i numai a mea, ci, mai cu seamă, e a domniţei Chiajna, şi n-aş mai cuteza să-i stau înainte într-o bună zi, dacă ar afla că i-am nesocotit porunca şi i-am înşelat credinţa.

— Fii pe pace, Luca, nu va afla nimic din toate acestea, dar nu-ţi pot făgădui să nu cerc s-o aflu, ca să-i dau măriei-sale veşti de liniştire despre dânsa, în schimb, pot chiar să-i duc răvaş sau cuvânt de la tine, dacă socoteşti că ar prilejui bucurie şi pace în suflet. Ţie şi Chiajnei…

— Asemenea răvaşe nu mă pricep a alcătui, Nico Cât despre cuvânt, îi trimit în toate ceasurile vieţii mele. Dar numai cu gândul, care singur îi slobod să cuteze către dânsa. Şi poate că abia acum – fără să vreau! – ţi-am deslușit pricina adevărată pentru care nu l-am urmat în pribegie pe vodă Peiru…

Luca dispăruse de mult, în goana calului, către rateşu* lui Călţun. Nicoară Hâra cercetă cu ochii şi mai ales ca auzul împrejurimile.

O linişte sihastră stăpânea locia. Deodată, din spatele. lui, la câţiva paşi, se auzi un zgomot gros, urmat îndoia şi îndeaproape de altul, mai subţire. Nicoară asculta jără să mişte. Nu-i trebui mult să-nţeleagă, desluşind ca pe-o cântare în canon mormăiturile, că izvodul lor erau Haralambie şi Vasile. Adormiseră greu, rezemaţi de cue un copac, înveliţi cu aulamă, lăsându-şi slobodă, de sub cuşma trasă peste ochi, numai gura…

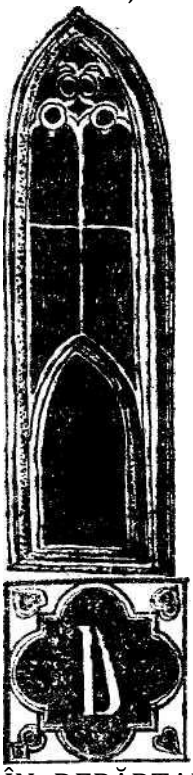

ÎN DEPĂRTARE venea zvon de galop. Noaptea sticloasă, de septembrie, înţepa cu acele stelelor ochii arşi de neodiknă. Pline de răni, picioarele nu mai erau ocrotite decât de carâmbii cizmelor sfâşiate de colţii de piatră, spinii jnepenilor şi alunecarea pe grohotişuri. Petru îşi culcă iar obrazul pe pământul reavăn de brumă.

Atingerea aspră şi răcoroasă îi făcu bine. Urechea deslușI mai limpede apropierea călăreţilor, care, din când în când, păreau să se oprească, pentru a porni iar, toţi deodată şi cu putere sporită… îl căutau pe el, era sigur l Puteau să aibă cu ei zăvozi deprinşi a adulmeca urmă de om. Se temu, în primul rând, să nu-l dea de gol – printr-un nechezat – calul, îi apucă de dârlogi, apropiindu-i botul de umărul lui, făcându-l astfel să tacă. Animalul nici măcar nu oftă. Râcâi doar, de câteva ori, pământul cu copita, a nelinişte.

Se aflau într-un loc deschis. Copaci sau lăstăriş lăsaseră de mult în urmă, în faţă îi aşteptau prăpăstii şi poteci înşelătoare, care sfârşeau adesea în hăuri.

Ochii deslușiră arătarea unul copac desfrunzit de uscăciune, cu crengile răsucite, ca siluite de mâini uriaşe. Petru strânse uşor frâul calului şi se-ndreptară într-acolo, cu mare băgare de seamă. Nu ştia nici el ce aştepta de la acest copac, care, oricum, nu i-ar fi putut ascunde… Mergeau numai când auzeau tropotul urmăritorilor, iar când acesta înceta, se o-preau şi ei, aşteptând cu răsuflarea tăiată. Petru îşi auzea inima bătând ca o toacă în tâmple. Se simţi nevolnic, învins de spaimă şi se ruşina de sine. „Parcă aş fi un lotru care fuge să-şi piardă urma şi să-şi şteargă fărădelegea”, ghidi…

Dar, oare, nu săvârşise chiar o fărădelege? Ce alta era fuga din faţa duşmanului şi părăsirea ţării în primejdie?

Galopul se opri iar. Şi pentru un timp mai lung. Sau, poate, i s-a părut… Porni din nou, înţelese că erau şi raii aproape de locul unde se afla el şi calul. Poate că numai noaptea fără lună îl mai ascundea privirilor pânătoare.

„Vor slobozi, oare, săgeată sau suliţă? Sau, poate, au poruncă să mă prindă viu… Da, aşa are să se-ntâmple. Mă vor în Presura călări, mă vor strânge la mijloc, se vor apropia de mine în cerc – tot aşa făcuseră şi când îl vestiseră că e domn! –, tot mai aproape, până voi simţi în nări sudoarea iute din piepturile cailor, care, speriaţi de spaima mea – t nu, nu mă vor călca în picioare, caii nu calcă niciodată peste: om viu! –, se vor ridica nechezând, apoi un călăreţ cu lancea, cu două vârfuri – unul ascuţit şi celălalt ca o seceră, pentru i, ăoborât călăreţul din şa – mă va agăţa cu vârful întors, măi va trage aproape, iar altul – sau alţii – mă

vor sălta în scări, mă vor pune pe şaua unuia din caii lor, mă vor lega… nu, mă vor lega fedeleş pe mine întâi, apoi mă unr priponi de şaua calului aceluia… pe mine… Petru voievod, din mila lui Dumnezeu… domn al ţării Moldovei… Care domn? Care Moldovă?! A cui Moldovă?! A mea, a domruhn Petru! N?, eu al cui sunt? / Al lui Ştefan vodă cel Sfânt? Ştefan vodă, slăvitul Ştefan îmi era tată! Tatăl meu!… Tatăl nostru… carele… şi tu eşti în ceruri?!"

Speriat de strigătul stăpânului său, calul necheză prelung, cu deznădejde. Dar nu se clinti de lângă Petru, cere se lăsase să alunece încet în genunchi. Tropotul acela, care la strigătul fugarului stătuse, porni iar, de data aceasta foarte aproape, la o aruncătură de suliţă. Dar, în loc să se apropie, coti spre dreapta, spre miazănoapte adică, depărtându-se într-o clipă, lăsând în loc o linişte înspăimântătoare. Petru înţelese atunci că nu fusese decât o turmă de cerbi, minaţi de chemarea sălbatică a boncâluitului, adulmecând ciulele care, la rândul lor, fugeau de ă înşii sau, poate, astfel le răspundeau, în graiul lainic al chemării sângelui.

„Vie-mpărăţia Ta, facă-se voia Ta… V Genunchii nu mai simţeau pietrişul ascuţit părunzână în carne. Ca fruntea sprijinită de crupa calului, care tremura. Petru rosti tot mai rar, tot mai încet: „Că a Ta este-mpărăţia, şi puterea, şi mărirea… V\ 94

„Cine este-acela împăratul măririi?! Domnul cel tare-n războaie, domnul puterilor, acela este împăratul măririi! Deschideţi voi porţile, să intre împăratul măririi!"

Preacuviosul Macarie lovi de trei ori cu crucea de argint în uşa de stejar a bisericii, iar cuviosul Gamaliil, iconomul mănăstirii, al căruia fusese glasul ce răspundea din lăuntru, trase zăvorul şi dădu în lături canaturile. Egumenul, în odăjdii bogate, dăruite mănăstirii de răposata doamnă a slăvitului Ştefan vodă, Maria de Mangop, păşi pragul bisericii, urmat de sobor în veşminte de sărbătoare. Cu toţii purtau în mână lumânări cât un stat de om, bine mirositoare a ceară curată. Din cădelniţa aurită, purtată cu smerenie de fratele Eftimie, se răspândeau în jurmiresmele de smirnă şi tămâie adusă de la Sfântul Munte. Călugării începuseră să ţinte „Cristos a înviat din morţi". Cântarea se înteţi, ca o flacără, din om în om, până ce toată mulţimea

credincioşilor, care umplea curtea mănăstirii şi împrejurimile din afara zidurilor, cânta din răsputeri bucuria praznicului învierii. Şi nu-i clătina în credinţă şi strădanie faptul că cei din curte erau cu două rânduri de cântare mai înaintea celor din afară, şi de asemenea, că şi ceilalţi rămâneau în urma cântării din biserică. Călugării care se legănau atârnaţi de clopotele din turlă – când ridicându-se, unii, când coborând, ceilalţi – auzeau cântarea ca şi cum ar fi fost în trei trepte, ale unei scări proptite de buza cerului, deschis în acea noapte, spre mântuire, tuturor sufletelor păcătoase.

Dar dacă slujba de la mănăstire era ştiută de satele megieşe, aceeaşi fiind ea, din neam în neam, de când s-au fost pomenit cu dânsă şi mai cu seamă de când Ştefan vodă cel sfânt zidise biserica cea nouă, cu uimire şi sporită cutremurare se bulucisră când li se vesti, din gură în gură, fără crainici şi olăcari, că ra Aria-sa vodă Petru şi doamna Maria au tras, încă din Joia Mare, la cetate şi că or să vină să petreacă luminatul praznic la acest sfânt lăcaş. Ss vede că povestiseră chiar străjerii cetăţii către rubedeniile lor – cei care le-or fi avut în Târgul Neamţului. Iar un zvon ca acesta nu putea fi zăvorât nici cu şapte lăcate grele… şi alte şapte, mai micşoare, pentru gurile jupâneselor.

Era cam pe la a cincea Evanghelie – din cele douăsprezece – când, legănată molatic pe arcurile de oţelr civluaşca domnească, trasă de şase cai albi, se apropia încet pe drumeagul desfundat de ploaie care, în acel sfârşit de martie al văleatului 1528, topiseră prea iute zăpezile groase, astfel că pământul n-apucase să înghită atâta udeală. Foarte aproape, la o aruncătură de suliţă, se zăreau zidurile cetăţii Neamţului, negre şi ele de ploaie şi înfricoşătoare pentru cine venea spre ele ca neprieten. Dar sus, pe metereze, străjile se vânzolau cu bucurie, iar înserarea eurândă îi făcuse să aprindă făclii în turnuri şi la porţile cele mari. Podul cu lanţuri de fier fusese lăsat, iar pe laturile lui se rânduiseră străji cu torţe aprinse. Şi canaturile porţilor, din blăni de stejar, bă-tute-n fiare, erau date deoparte, ca semn că erau aşteptaţi oaspeţi de seamă.

În urma caleştii se rânduiau, călări, câţiva boieri din Sfat şi alţii mai tineri.

Roţile mari duruiră pe pod. Caleaşca şi alaiul intrară în cetate, în

urma lor, străjerii închiseră porţile. Lanţurile podului zăngăniră şi se auzi zgomot mare când acesta fu lipit şi priponit de porţile zăvorâte.

Din casele sale din cetate, ieşi să-şi întâmpine cinstiţii oaspeţi pârcălabul cetăţii – jupân Efrem Huru, dimpreună cu jupâneasa domniei sale, Axinia. Slugile se grămădeau pe la colţuri, cu priviri curioase, iar străjerii, cei mai falnici, aleşi pe sprânceană, se rânduiseră, cu făclii aprinse, roată, cât ţinea curtea.

La şuieratul scurt al celor doi surugii, caii se opriră, toţi şase deodată. Doar coamele şi le scuturară pe nad, iar că-pestrele, împodobite cu agint, sunară dulce.

Cel dintâi coborî din caleaşca domnul Petru, făcând-o să se lase într-o parte. Slujitorii săriră să-l ajute, dar Petru le lăqti semn să se depărteze. Întinse braţele şi cuprinse cu grijă mijlocul doamnei Maria, care, cu mişcări încete, coborî din caleaşca. Se opri o clipă, trăgându-şi sufletul, ca după o mare osteneală. Mantia albă, îmblănită cu vulpi, şi-o strânse în jurul trupului cu înfrigurare, iar gluga mare îi înghiţise aproape chipul palid. Un zâmbet şters îi flutură pe buze, privind cu duioşie în ochii lui Petru. Apoi zâmbetul i se stinse, lucind loc unei tristeţi care abia tăinuia o mare suCerinţă.

m

Gazdele se închinară după rânduială şi-i poftiră să la cinstească masa şi casa. Doamna Maria şi domnul urcară scările care duceau la odăile de oaspeţi, însoţiţi de pârcălab şi soaţa domniei-sale. Ceilalţi boieri din alai fură îndemnaţi cu aceeaşi cinstire de slujitori la odăile lor, iar pentru slugile domneşti se găti odihnă şi cină în cetate, ţ)

Încăperile, luminate cu lumânări mari, de ceară, în sff şnice de argint, erau primitoare, cu căldura sobelor înalte, l în care duduiau, mistuindu-se, pădurile codrilor nemţeni. Odăile doamnei se aflau în latura stângă. Slujitoarele şi însăşi jupâneasa Axinia o însoţiră şi o ajutară să-şi schimbe straiele de drum.

La un semn al stăpânei, cele trei roabe ţigănci fremătară din fustele largi şi se făcură nevăzute, închizând cu grija uşile iatacului.

— Mi-e tot mai greu, Axinie… „rosti doamna, sprijinindu-şi fruntea pe pieptul bogat dăruit de Dumnezeu al ju-pânesei Axinia, care legănase şi alăptase şase prunci.

Erau cam de-o vârstă, apropiindu-se de vârsta soţilor lor, adică de patruzeci de ani, şi fuseseră de copile prietene, crescâp. D împreună pe moşiile megieşe ale părinţilor lor, de pa malul stâng al Siretului. Răzeşi dăruiţi cu urice şi pecete domnească de însuşi măria-sa Ştefan vodă, părinţii Axiniei şi ai Mariei se ţinuseră toată \Tiaţa în prieteşug, astfel că şi copilele lor aveau să fie ca surorile, mai cu seamă că niciuna, nici cealaltă n-avea fraţi, fiind singurele odrasle.

— Poate că nu trebuia să te porneşti la un astfel de drum, greu şi lung, măria-ta! Să nu se facă beteşugul de care suferi şi mai greu dintr-aceasta, doamnă…

— Nu-mi spune, măria-ta şi doamnă, Axinie! Suntem la fel ca şi până acum; ce vezi schimbat la mine? Straiele şi pohfala? Nu-mi sunt dragi şi nici mai de preţ decât dragostea ce ne leagă de-o viaţă… Ştii bine, ai fost cea dintâi căreia i-am plâns pe umăr când am aflat că Petru va să fie domnul Moldovei. Am plâns de amărăciune, nu de bucurie. Ştiam că nu va mai fi al meu ş-al copiilor, ci al ţării. Şi, oricât de mult m-am străduit să pun mai presus ţara decât sufletul meu şi casa noastră, n-am izbutit. Poate că sunt săracă în alcătuirea minţii şi nu pot pricepe. Dar cu sufletul simt că l-am pierdut şi mai ales că şi pentru el îi cu primejdie mare.

T – Vai celui siugur

— Dumnealui jupân Efrem, soţul meu, spune că astfel He domn îi trebuie Moldovei, care să fie şi viteaz, dar şi cu învăţătură de viaţă, care să cunoască ţara şi oamenii de la munca lor, cu viaţa lor, că îi de mare trebuinţă azi, mai mult ca oricând, ca norodul să fie trup şi suflet lângă domnul său. Aşa spune dumnealui, eu nu ştiu, dar se vede că aşa trebuie să fie… Aşadar ă, măria-ta – adică, tu, Marie, sora mea dragă – caută să-i fii aproape şi să-i hodineşti sufletul când e ostenit de grijile ţării şi să nu i-l mai împovărezi cu amărăciunile tale… Că aceste amărăciuni îţi sporesc şi beteşugul şi-ţi pot scurta viaţa, de care măria-sa are multă trebuinţă, în orice clipă. Chiar când e la oaste ori în drumurile domniei, când are a cerceta ţara şi supuşii, când are a-i certa pe cei ce nu se supun, dacă ştie că acasă îs toate bune, puterea lui sporeşte, Marie! E ceva de ne-nţeles, dar adevărat este că, noi, femeile, fiinţe slabe şi plăpânde în alcătuirea firii, putem să dăm tărie şi putere

celor alcătuiţi puternici…

— Aşa-i, Axinie, precum spui tu, dar eu îţi voi încredinţa azi o taină despre mine. Beteşugul meu nu-i cu leac şi tămăduire nu este. Mai mult decât atâta, viaţa mea e scurtă de-acum înainte, cu lunile şi, poate, chiar zilele numărate. De aceea l-am rugat pe Petru să înhame caii la caleaşca şi să facem dimpreună acest drum, lung şi greu, cum ai spus – care poate să fie ultimul. Nu, nu tăgădui şi lasă-mă să-ţi spun tot… Am voit să petrecem Sfintele Paşti aici, la mănăstirea Neamţului, iar eu să iau ultima împărtăşanie din mâna preacuviosului Macarie. Gândurile ni s-au întâlnit şi de data aceasta, ca-n toţi cei douăzeci de ani de viaţă laolaltă, căci şi domnului i se făcuse dor de preacuviosul egumen, duhovnicul măriei-sale din tinereţe; „Mă duc, mi-a spus, să iau cuvânt de înţelepciune de la părintele Macarie, că s-a făcut mai mult de un an de când m-am sfătuit cu dânsul…” Mai zicea că are a pune la cale cu bătrânul – de altfel, n-are decât doi-trei ani peste jumătatea de veac, dar după înţelepciunea şi învăţătura lui pare că-i cât veacul! –, deci, că va să se sfătuiască pentru zugrăveala bisericii din Dobrovăţ – ultima ctitorie a părintelui nostru. Ştefan vodă col Sfânt, care a plecat dintre cei vii lăsându-i acesteia zidurile oarbe de chipurile sfinţilor şi de tâlcurile sfintelor pilde şi învăţături creştineşti. Meşteri cu har sunt, vistieria nu-i chiar atât de săracă, încât să lase acest sfânt lăcaş neisprăvit. Spunea deunăzi că, dacă doi domni, urmaşi drepţi – fiu. Şi nepot – n-au ostenit şi n-au gândit la aceasta, se cuvine ca el să lege, prin această făptuire, Domnia minunatului părinte de domnia lui, ca şi cum ar lega albia râului de izvorul care i-a dat viaţă… îmi e atât de drag să-l ascult vorbind. Axinie!

— Frumoase gânduri şi înalte are domnul nostru. Marie; vezi, de aceea tot ce ţi-am spus eu şi mai mult se-ntăreşte. Aşa că…

— Aşa că, soră dragă, n-am isprăvit ce-aveam să-ţi spun. Petru nu ştie că boala mea n-are leac şi că sfârşitul mi-e aproape. L-am lăsat să creadă că-s mici năcazuri femeieşti, că osteneala şi slăbiciunea sunt, uneori chiar închipuite… Nu m-a crezut, firește, ştiindu-mă nu din acele Temei care-şi robesc soţii cu văicăreli neîntemeiate, numai ca să nu-şi îndeplinească îndatoririle de soaţe, mame şi femei la casa lor» Oricum, însă, nu bănuieşte cât de aproape e ceasul despărţirii noastre

pentru totdeauna sau măcar în această viaţă. Mă rog cu tărie lui Dumnezeu şi Preacuratei ea aceasta să nu se petreacă tocmai atunci cine! el va fi plecat departe… Deşi spun bătrânii că aşa-i e dat omului să facă acest pas, singur – chiar şi atunci când e casa plină de cei dragi… Clipa aceea anumită şi grea totdeauna se petrece în singurătate, care singurătate se unduieşte pe nesimţite, de Cel de Sus… Pesemne că întâlnirea cu EL va să se-ntâmple fără martori, fără ochi care n-ar şti să vadă, urechi care n-ar şti să audă şi minte care n-ar putea pricepe.

Doamna se sprijini mai adânc în pernele unui jilţ pe care şedea, răsuflarea i se iuţise, ridicând mai des piepţii rochiei de caşmir de culoarea vişinei putrede.

Axinia se prefăcu a cerceta sfeşnicul cu douăsprezece braţe din spatele divanului, cu toate că lumânările ardeau potolit într-însul, numai ca să-şi poată şterge ochii şi să-şi dreagă glasul, pe care se pusese o scamă.

— Mult trebuie să le fi gândit la toate astea, Marie, că le ţii minte atât de bine şi le-ai pătruns înţelesul atât de adân;: Dar cât le vei fi zbuciumat singură cu astfel de gânduri, surioara rara dragă…

— Cu singurătatea mea de acum şi cu cea din clipa de pe urmă m-am învăţat, Axinie… Mă tulbură mult însă, şi-mi face grea inima gândul la singurătatea lui Petru, de după aceea… Şi-aşa, ca domn al unei ţări, omul e singur cu grijile rare i s-au aşezat pe umeri odată cu clipa în care Mitropolitul i-a uns fruntea cu sfântul mir şi i-a potrivit pe cap coroana. El ştie asta şi mi-a spus-o în ziua când a sosit la Suceava, la prohodirea lui Ştefăniţă. Dar când va rămâne singur şi de mine… care i-am fost cu atâta dragoste şi credinţă, care l-am iubit cu toată puterea sufletului meu, atunci se va plini tot adevărul din spusele Ecclesiastului: „Vai celui singur…!”

Safta, slujnica cea mai de nădejde a jupânesei Axinia, se strecură în odaie, după ce bătaia înceată la uşă primi încuviinţare.

Cu plecăciuni supuse, îşi înştiinţa stăpâna că cina strălucitilor oaspeţi aşteaptă în odaia cea mare, că măria-sa domnul pune ţara la cale, în iatacul său, cu jupân Efrem, stăpânul casei şi ceilalţi boieri sosiţi cu alaiul. Dar că afinată şi plăcintele din care gustaseră cinstitele feţe nu făcuseră decât să deschidă pofta, după drum lung prin aerul

tare al Irn pe e u r imilor.

?

— Poftește pe cinstiții oaspeți la cină, Saftă, spuse juptneasa; măria-sa doamna și cu mine vom sosi îndată, dacă rânduiala îngăduie ca femeile să se afle de față acolo unde bărbații au a vorbi despre unele prea tainice și de seamă. Treburi…

— Rânduiala cea mai bună e aceea ca în jurul mesei și tu prilejul ei să se afle față-n față și alături aceia care, dacă se văd, nu-și strică pofta de mâncare, jupânească Axinie! Cu atât mai vârtos, cu cât această cină are a se petrece în casele unor dragi prieteni și suflete credincioase, nouă și doamnei…

Nu-l simțiseră când intrase, astfel că cele trei femei tresăriră la auzul glasului său. Maria se ridică bucuroasă clinii o pernele jilțului. Fața albă i se îmbujorase și un zâmbet larg îi înflori chipul. Petru o prinse cu ocrotire de după umeri și se îndreptară e-u toții spre încăpeiea ospățului…

Ico.

A doua zi, în Vinerea Mare, către prânzișor, isprăvind căutarea cetății și a străjerilor, aflând tot ce voia să afle despre deprinderea acestora cu armele, domnul Petru trimise vorbă că, în mai puțin de-un ceas, o roagă pe doamnă să se gătească de drum. Aveau să meargă la mănăstire doar ei doi, însoțiți de strajă și pârcăiabul Huru.

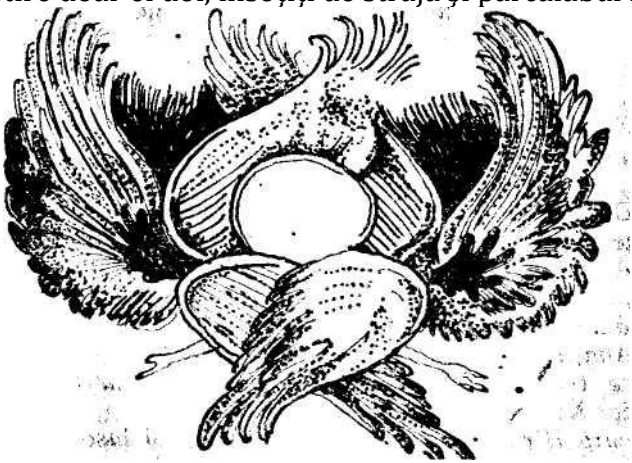

AM GREȘIT calea! Așa-i, dacă n-am stuchit într-o palmă și n-am

făcut apoi cruce cu muchia de la cealaltă, ca să s-arate drumu' cel bun! Ca-n poveste! auzi, măi, Vasâle, ian stai oleacă!

— Ai?! Ce z saşi, bre, Haralambie? strigă Vasile, oprindu-şi calul din galop, strunindu-i atât de tare frâul, că se ridică în două picioare, mai să-l trântească la pământ, îl bătu uşor pe crupă şi-l înturnă spre ceilalţi doi tovarăşi de drum.

— Zâsăi c-o zis domnia sa c-am rătăcit şi că-i de lipsă a ne-ntoarce o postată bună, cam până pe la fagu' cela ars de trăsnet, pe lângă care se face o cărare căiră miazănoapte.

— Da' ce-avem a căta noi la miazănoapte, când am pornit a merge către târgu' Romanului, în Ţara de Jos?!

— Apă tocma că nu ne mai ducem acolo, adică nu acuma, ci avem să facem un ocol pe la schitu' maicii Sân-glitichia…

— Aha, dară! Ei, iacă om merge ş-acolo, dacă aşa-i bine şi-i face trebuinţă numaidecât domniei sale… Porunceşte, dar, boier Nicoară, şi-om lua-o într-acolo!…

Nicoară Hâra descălecase, pe când cei doi însoţitori ai săi îşi dezlegaseră limba, după o zi întreagă de goană ferită şi pe tăcute, îşi aşternuse Ungă un copac dulama şi se povârnişe într-un cot, spre hodină scurtă.

Soarele sta să scapete după crestele munţilor, într-acolo unde se afla cineva tare singur şi în primejdie. Dar încă nu puteau alerga la dânsul, având de împlinit alte lucruri de seamă şi de mare taină, tot pentru acela…

Cei doi descălecară şi ei, aşezându-se pe pământul acoperit cu frunze uscate. Prin aceste locuri nu plouase de curând şi de aceea covorul lor era afinat şi moale. Scoaseră din trăisti merindea şi îmbucară câte puţin fiecare, arămuină-o pentru nu ştiau nici ei câte zile.

— Oare dacă ar să se lase noaptea, om mai nemeri aru-muy către schit, boier Hâra? întrebă, cu oarecare temere, Haralambie.

— Dacă nu zăbovim la taclale, ca muierile, nu ne-ajunge noaptea din urmă, că până la schit nu-i cale mai lungă de-un ceas, aşa să ştiţi. Adunaţi-vă puterile – voi şi caii –, zise Nicoară, sărind în picioare, şi să mergem!

Îndată fură-ncălăraţi cu toţii şi se pierdură, ca trei năluci, în desişul pădurii, pe unde veniseră.

*

Clopotul mic, cu sunet subţire, al schitului, chema cucernicele vieţuitoare la pavecerniţă, când, pe cărarea străjuită de-o parte şi de alta cu tufe de merişor – acum uscate –, se apropiau de intrarea în biserică trei bărbaţi, dintre care unul cu straie boiereşti, dar prăfuite, ca şi încălţările.

Priponiţi de-un brad Uscat, caii rămăseseră mai la o parte. Din chiliile scunde, cu cerdacuri în faţă, de unde oalele smălţuite, în care-nf loviseră toată vara muşcatele, fuseseră adăpostite în beci pentru iarnă, se furişau umbre negre, răzleţe, făcându-se una după alta nevăzute prin uşa bisericuţei. Dintre ele, una se apropie de oaspeţii necunoscuţi şi îi făcu să se oprească.

— Binecuvântează, maiou stareţă, rosti Nicoară Hâra, descoperindu-se. La doi paşi în urma lui, cei doi făcură asemenea.

— Domnul! rosti maica Singlitichia, cu glas apăsat şi limpede.

Se mai împlinise la trup, dar straiele negre îi ascundeau formele, făcând-o să pară doar falnică. Tivită cu alb, cami-lafca îi încadra obrazul peste care vântul vremii parcă nu supase. Nici părul, cărui, nu s-ar fi vă-ut dacă n-ar fi scăpat – în graba către slujba – o şuvţă, pe la tâmpla stingă.

— Cine sunteţi şi care-i pricina că vă aflaţi domniile” voastre în aceste singurătăţi?

— Numele meu II Nicoară Hâra, cămăraşul preaiubitului nostru domn – deşi pribeag acuma –, dar tot domnul nost nu e rjnas pentru cei care l-au slujii cu credinţă şi dragoste adevărată. Iar dumnealor sunt însoţitorii mei de nădejde, pre numele lor Haralambie şi Vasile. La rostirea numelor, cei doi dădură din cap a încuviinţare, că adică aşa-i şi astfel îi cheamă. Apoi Nicoară îi dădu de-nţeles maicii că are a-i încredinţa lucruri de taină.

Vasile şi llaralambie, s-aveţi grijă de cai şi de voi – e s-o mai afla o strachină de ştevie şi-un coltuc de pline pe la trapeză. Apoi îngrijiţi-vă şi de sufletele voastre păcătoase, murgind la slujba de seară, ca să ne-ajute Cel de Sus şi în fie cu noi în drumurile care

ne-aşteaptă!

Stareţa o luase înainte pe potecuţa care ducea spre stă-reţie. Nicoară o urmă îndată.

Odaia scundă şi mică, zugrăvită cu var, mirosea a busuioc şi a gutui înşirate pe policioara de sub icoana Preacuratei. Candela aprinsă juca pe coaja lor pârguită, luminându-le sau umbrindu-le forma prelungă.

Muica Singlii. Ichia aprinse o lumânare într-un sfeşnic de lut. Chilia îşi dezvălui lucrurile, trăgându-şi umbrele înserării în cele patru colţuri. Mâna cu degete lungi, ieşind albă din rasa întunecată, îi făcu semn lui Nicoară către scăuieciul de lângă soba zidită. Stareţa se aşează în faţa lui, pe marginea unei laviţe acoperite cu cergă.

Rămaseră astfel câteva clipe, aşteptându-se – unul să asculte, celălalt să vorbească.

— N-am învoire a-ţi destăinuit, maică stareţă, unde se află acum măria-sa Petru vodă. Mai adevărat e dacă-ţi spun că nici n-a7 n ştiinţă unde-o mai fi ajuns acuma şi dacă nu i s-o fi-ntâmplat ceva rău – Dumnezeu să-l ferească! Am semne însă, şi nici de la cine nu-ţi pot spune, că se află aici, sub oblăduirea preacuvioşiei tale, domniţa Chiajna. Nu, mi te supăra, că nu faţă de mine se cade a păstra taina aceasta, căci, la întoarcerea mea lângă părintele domniei sale, voi fi întrebat anume şi cată să ştiu a răspunde despre dvnsa.

Stareţa se întrista, ca şi cum i-ar fi luat ceva de mare preţ, încredinţat spre grijă şi păstrare. Glasul îi tremură sub un val de amărăciune.

— Îţi voi înlesni s-o vezi, cu toate că, afundu-se, ca să zic astfel, în ascultare faţă de mine, ca stareţă, mi-a dat poruncă straşnică să nu dezvălui nimănui taina aflării măriei-sale aci. Rogu-le, însă, aşteaptă până îţi voi da semn să i le-nfăţişezi. Se mai poate să nici nu voiască a te vedea în sară aceasta, ş-atunci cală să vă-aflaţi sălaş în satul megieş – cam depărtişor –, întrucât nu-i îngăduit a se găzdui aici oaspeţi ac parte bărbătească.

Maica se ridică să plece, dar Nicoară o opri: – Acu’ docă tot ţi-am făcut supărare – fără roia mea –, îngăduie a-ţi mai tulbura sufletul eu o-ntrebare, maică stareţă: dacă ai cumva ştiinţă despre soarta nepoatei

de frate a domnului Petru – jupâniţa Grozava –, «cărei urmă s-a pierdut de la uciderea mişelească a l-ai ălui său, pârcălabul Toader. Mă gândesc că, poate, domniţa Chiajna să fi fost înştiinţată despre dânsa…

— Dacă ţi-am dezvăluit taina aflării aici a domniţei, nu văd că aş săvârşi un păcat mai mare destăinuindu-ţi că tot sub oblăduirea lui Dumnezeu, în acest schit, se află şi jupâniţa Grozava, care, însă, numai câteva zile se mai cheamă astfel, gâiindu-se, în rugăciune şi smerită cugetare, ase-nchina pentru toată viaţa Domnului nostru Iisus Cristos şi luându-şi apoi numele cel nou – cuvioasa Glie ne na. De-aceea n-o vei putea vedea. Iar să fii de faţă la moartea şi învierea ei – sub chipul şi numele cel nou – nu este îngăduit.

Maica Singlitichia ieşi grăbită din odaie, făcând flacăra luminării şi cea din candelă să tremure. Rămas singur, Ni-coară Hâra îşi scoase dolmanul de postav, îşi orândui tunica şi pieptarul, îşi stâmpără şuviţele de păr răscolite de căciula smulsă în grabă. Nădăjduia să aibă norocul a i se-nfăţişa domniţei Chiajna chiar în acea seară şi se străduia să se arate cuviincios în toate. Nerăbdarea şi tulburarea aşteptării şi o ceea ce avea să afle – mai ales cele ce aflase la urmă – îl făcură să-i pară prea mare căldura din odaie, astfel că deschise oleacă uşa. Aerul rece şi curat de-afară, cu miros înţepător de cetină, năvăli, umplând într-o clipă încăperea. Din biserică se auzeau glasurile subţiri ale maicilor de la strană. După ce trase adânc aer în piept, Nicoară închise uşa. Se aşeză pe lăicerul stareţei şi, cu un cot rezemat de pervaz, privi afară prin ferestruica strâmtă. Deodată, zări clipind în noaptea deasă, fără luna care încă nu răsărise, o luminiţă mergătoare, apropiindu-se de chilie. Foarte curând dispăru, ca răpită de un duh. Şi tot în acea clipă se auzi un ciocănit uşor în uşă. Nici n-apucă Nicoară să răspundă, că văzu clanţa mişcându-se, uşa se deschise încet, lăsând să pătrundă în odaie o făptură înveşmântată în negru. Hâra sări în picioare şi nu-i fu de lipsă decât să arunce o privire fugră, că îndată îşi îndoi genunchiul, plecându-şi fruntea.

— Binecuvântat fie Domnul eu mi-e îngăduit să te văd, domniţă, şi să pot linişti pe părintele măriei-tale că eşti tea-fără şi în loc fără primejdie, vorbi Nicoară. Apoi îndrăzni să ridice privirea. I se păru că se înălţase mult cea pe care, când o văzuse ultima oară, cu câteva luni

în urmă, la curţile din Hârlău, o socotise încă o copilă. Subţire ca o trestie, părea şi mai firavă în straiul cernit. Nerimm unenti în gând că domniţa avea acum nouăsprezece ani. Chiajna îşi coborî gluga, lăsându-şi în voie – cum obişnuia – părul bălai şi bogat, ajungându-i pe umeri. Ochii albaştri, cu gene lungi, negre, S2 umplură de lumină, dar într-o clipă, cămărasului i se păru că sering în colţuri lacrimi. Mâna mică, albă, se aşeză ca o pasăre pe umărul drept al celui încă îngenuncheat, îndemnân-au-l să se ridice. Domniţa Chiajna se aşeză pe laiţa cu cergă, făcându-i semn lui Nicoară să înceapă a-şi deşerta povara veştilor – bune sau rele – cu care venise.

Pe măsură ce afla câte una din pătimirile părintelui ei, chipul Chiajnei se întuneca sub vălul unor triste gânduri şi simţăminte. Dar Nicoară băgă de seamă că nu totdeauna milă şi iubitoare grijă îi străbăteau fiinţa, oglindindu-se în taina ochilor, ci, uneori, se strecurau sub zbaterea pleoapelor fulgerări aspre.

Într-un târziu, cămăraşul Hâra isprăvi de înşirat veştile, şi rămase tăcut pe locul său, cu privirea oprita pe chipul domniţei, în aşteptare.

— Domnia-ta eşti vrednic de mare cinste pentru primejdiile pe care le-ai nesocotit, fachiri arest d µm? n nrpirv» –,rile potrivnice hărăzite nouă de Cel-de-Sus. De-aceea, primul gând către părintele nostru – dacă ne-am afla în faţa mâriei-sale – ar fi acela să-l rugăm a rfisvlăli darnic credinţa de care ai dat şi acum domnia-ta dovadă, în al doilea rând, spune-i, când ai să-l revezi, că toate-s la locul lor. Oamenii credincioşi şi cinstiţi, îi drept, s-au tras în tainiţe, cei mai mulţi. Unii, însă, dintre ei şi-au ascuns doar gândurile şi pornirile sufletelor, prefăcându-se a merge şi ei cu apa vremii, înainte, şi nu în susul ei… Cei necredincioşi şi hic-leni, vânztorii pe arginţi, sâni la preţ mare şi au ieşit deasupra, ca lintiţa într-o baltă stătută şi puturoasă. Ţara însă, nu-i baltă, ci iezer curat, în care dacă prweşti, îi vezi albia cu pietrele netezite de ape, iar dacă te uiţi mai cu stăruinţă şi dacă ai sufletul spălat de orice pornire care să te ruşineze – fie că-i hiclenie, credinţă nestatornică ori frică! –, atunci ai să-ţi vezi chipul tău, alături de chipul, spoxit la nesfârşit, al celor mulţi, harnici şi viteji… Mai spune-i, rognte, că acum acrst iezer nu oglindeşte pe nimeni, iar chipurile hâde îi

tulbură ava, îndată ce se apleacă peste oglinda ei… Şi să-i mai spui, Nicoară, că o singură dată am încercat să-mi ghicesc soarta şi să citesc sufletul ţării în apa ei limpede, şi-atunci am văzut acolo, răsfrânt, nu chipul meu, ci un cal şi-un călăreţ, într-o goană nebună, parcă spre marginile lumii. Din când în când, fugarul întorcea capul îndărăt, iar ochii – i-am văzut ochii, Nicoară, erau verzi! – purtau în ei o spaimă înjositoare… Şi îndată s-a tulburat apa, ca şi cum ar fi aruncat cineva cu o piatră după călăreţul acela…

Chiajna tăcu, înghiţindu-şi un suspin greu, din adâncul pieptului.

— Altceva nu-i spune, rogu-te… Doar că am să tot privesc, cu nădejde nestrămutată, în faţa limpde a Moldovei, până oi vedea călăreţul acela înturnându-şi calul către dânsal De aceea am rămas aici. De aceea n-am vrut să plec cu doamna şi coconii şi i-am nesocotit părintelui meu porunca. Se prea poate ca Dumnezeu să hotărască pentru mine a rămâne în acest loc tăinuit până la sfârşitul zilelor mele şi chiar să îmbrac cu-adevărat straie călugăreşti, pentru totdeauna…

— Ca jupâniţa Grozava? folosi Nicoară Hâra prilejul de a aduce vorba despre dânsa. Chiajna tresări şi clipi des din gene. Am aflat – o lămuri Nicoară – de la maica Singli-tichia şi această taină, care socotesc că nu-i mai înfricoşată decât aceea că măria-ta te găseşti aici, domniţă.

— Aşa este. Grozava se află aici, unde am găsit-o eu însămi. E tulburată foarte de moartea cumplită a părinţilor, hăcuiţi sub ochii ei, noaptea, de slugile domniei celei noi. Iar liniştire la această mare durere zice că va afla doar pe această cale. Am luptat din răsputeri – iertat îmi fie în ceruri! – s-o abat de la dânsa, dar n-a fost chip. Nici cu rugăminţi, nici la poruncă. În curând o vom pierde pentru totdeauna – noi oamenii – şi o vor dobândi, poate, cetele îngerilor… Nu poate, ci sigur!

Domniţa oftă cu durere. Nicoară se-nnegură şi mai mulţi Apoi Chiajna îşi urmă vorba:

— Mie nu-mi stă în fire o asemenea cale. Nici mătăniile nici îndelunga răbdare, nici smerita cugetare şi plânsul de pocăinţă nu-s da mine. Mai în largul meu m-aş afla în că-i, masă de zale „călări şi îndemnând oşii la luptă! Dar cum un ca aceasta nu s-a văzut de când lumea în ţara Moldovei, n-are să se vadă nici de acum înainte… Că,

dacă ar fi acest lucru cu putinţă, Doamne, aş şti eu să fac petrecere de poi mână – şi de veşnică pomenire! – cu cine ştiu eu că meritul în ţara asta!

— Irra! Şi numai ce auzim, din tinda bisericii, unde zăboveam, că slujba se gătise, cum suie glasul măriei-sale domniţei Chiajna până-n turlă, de ne temeam că ar să rămâie fără dânsul, adică mută – Doamne fereşte. –, iar apoi numaidecit se făcu o linişte atât de spăimoasă, că ne temurăm pentru viaţa domnâei-tale, îi drept că ne-am fost venit îndată în fire, gândind noi că glasul îi cu-adevărat, paloşul femeilor, dar că n-am auzit să fie vreun bărbat spintecat de ă în-sul! Atâta doar că am desluşit două i-orbe mai înfricoşătoare: „veşnică pemenire" şi acestea ne-au fost tulburat mai tare… Numaidecât însă, am văzut uşa chiliei deschizându-se binişor şi o arătare subţiratică şi negricioasă la straie se grăbi cu paşi mărunţei, dar apăsaţi, către o altă chilie, mai dosnică. Cum era întunecime deasă, n-o văzurăm la chip. Apoi am răsuflat tare uşuraţi cânt te-am văzut pe domnia-ta venind către noi, teafăr şi nevătămat.

Haralambie mai mormăi încă ceva ne-nţeles, ca o rugăciune de mulţumire sau ca semn că lucrurile-s cu tâlc prea adânc şi-i de trebuinţă înţelepciune mai multă a le pricepe…

Călăreau toţi trei la pas. Luna era acum sus, în crucea bolţii. Astfel că aflară cu uşurinţă poteca pe care veniseră, lăsând în urmă schitul, ocrotit de-ntuneric.

— Dragii, mei, avem să călărim până la revărsatul zorilor, apoi vom cerceta locurile, ca să ne odihnim – şi noi şi caii – într-un ascunziş de pădure. Sub lumina zilei nu-i cu cale să ne-arăium în drumuri umblate. Către înserat, orrt porni iar şi nădăjduiesc ca, înainte de miezul nopţii ce vine, să ne învrednicim a ne pleca frunţile sub binecui întărea Preasfinţitului părinte Macarie.

Vorbindu-le, Nicoară Hâra încerca să-şi ascundă amărăciunea pe care, se vede, o luase cu ă însxtl de la schit, în loc de merinde.

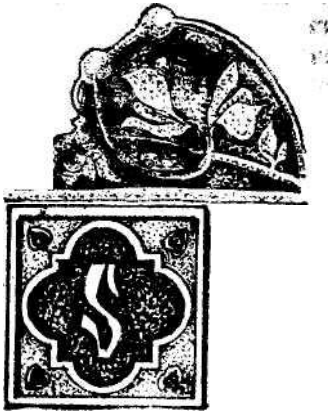

E TREZI cu o arsură între umeri. Frigul f (făcuse să se adune cu genunchii în dreptul frunţii. CU stătuse astfel nu ştia, dar durerea din spate îl readuse la viaţă. Se ridică anevoie în picioare, încercând să-şi întindă mădularele amorţite. Zorii cennuşii vesteau că începea a patra zi a pribegiei. Calul fornăi, scuturându-şi frâul, bătu de câteva ori vământul cu copita, ciulind urechile spre zgomotele xtedemusiţe (de sălbăticiei locurilor. Cocoşii de munte dădeau glas, răspunzându-şi peste prăpăstii şi piscuri.

Petru se întoarse cu faţa spre zarea albită; ştia că acolo e Moldova şi că soarele, ca o pline, se cocea între dealurile ei ca-n ţest, urmând să se arate, rumenit, cam într-un ceas de-acuma.

„Adevărat să fie, oare, că morţii ne poartă de grijă şi ne veghează de dincolo de mormânt?", se-ntrebă în sine, gândindu-se la Maria, la Bogdan, de care îl despărţeau acuma atâta viaţă şi atâta moarte!... Ca un răspuns, simţi că-l cheamă într-acolo lăcaşul mănăstirii Putna, unde ai lui îşi dormeau somnul de veci. Se simţi pe sine ca o cumpănă cu două ciuturi la capete. Una, grea de veşnicie şi tăcere, cealaltă plină cu apa vie a zilelor şi a faptelor ce-i mai erau rânduite. Iar în această a doua ciutură, în unda limpede a amintirii, i se arătă chipul Elenei Ecalerina, al lui lliaş, al Kuxun-drei, al mezinului Ştefan.

Acum, în acest ceas, al cumpănirii din sine, ciutura celor trecute îl trăgea greu, spre pământ, sultând-o pe a doua atât de sus, că nu-i mai putea vedea oglindirile fugare. Dar firea lui nu putea rămâne multă vreme împotmolită în cele ce n-aveuu să mai fie, chemându-l cu toată

puterea şi credinţa la cele viitoare. Se smulse, aşadar, din glodul clisos al aducerilor aminte, şi se întoarse cu sufletul şi gândul spre cele ce-avea de făcut de-acum înainte. Şi erau „multe de înfăptuit şi nu-i îngăduiau deznădejde. Hotărând, deci, că plătise destul haraci tânguirii, porunci inimii să se-ntoarcă de la aceasta, iar minţii să se-ndrepte spre credinţa în lumina adevărului şi a dreptăţii, care nu puteau fi ţinute veşnic sub obrocul întunericului şi al ticăloşiei…

Soarele răzbătuse de după crestele Călimanilor şi acum îi încălzea cu razele lui blânde. Petru puse căpăstrul calului, îi potrivi şaua, netezind sub ea rămăşiţele valtrapului, puse piciorul în scară, încalecă şi porniră la pas spre coborâşul muntelui. Grohotişul ţâşnea de sub copite, pruvălindu-se înaintea lor, la vale. Urmau cărări închipuite, piezişe, dar mai sigure. Deodată, fără s-o fi băgat de seamă, li se căscase înainte prăpastia. Petru strânse frâul. Descăleca, luând calul de dârlogi, păşind încet, cercetând la fiecare pas siguranţa călcăturii. Nu mult mai putură înainta astfel, locurile fiind potrivnice şi primejdioase, iar animalul se proţăpi deodată pe cele patru picioare şi nu mai vru să-şi urmeze stăpânul. Petru se opri şi el. Calul tremura ca de friguri. Petru înţelese că sosise clipa în care aveau să se despartă. De oameni se despărţise cu destulă uşurinţă. Acum îi venea mult mai greu. Ce-avea să se facă sărmanul, singur, în pustietăţile acelea? Dacă au să-l atace fiarele şi au să-l sfâşie? Petru se cutremură la gândul colţilor flămânzi înfipţi în carnea credinciosului animal. Simţi durerea în propria sa carne… La oameni nu se gândise astfel, la cei apropiaţi şi credincioşi lui. Nici măcar la Nicoară Hâra!

„Dacă n-au să-l sfâşie fiarele pădurii, are să moară de foame, gândi Petru. De-ar şti să se-ntoarcă-n Moldova!… În drum, ar afla, poate, o casă de român cu inimă, să-l adape, să-l hrănească şi să-i dea adăpost o vreme. Da, mimai să nu-l pună la căruţă! Sau să are!…” Gândul ăsta îl duru cel mai tare. Parcă l-ar umili pe el cineva, a doua oară! A zecea oară!

Simţindu-i zbuciumul, calul sta neclintit Ungă dânsul. Picioarele îi mai tremurau încă. Petru îl prinse de căpăstru şi, încet, cu îndemnuri blânde, îl trase înapoi, pe un loc mai larg şi mai sigur, îl mângâia lung pe coamă, în tăcere… „Oare. Să-i las pe el frâul cu podoabe de preţ şi

zdrenţele de valtrap aurit? Dacă-l vor prinde urmăritorii domniei, îl vor cunoaşte şi îi vor pune la cazne şi bătăi, văzând că nu le-ngăduie să-l încalece?… Sau, poate, tocmai aceste semne i-ar fi de folus, dacă ar ajunge la oameni de treabă, care, cunoscându-l astfel, că e al meu, domnul lor, care i-am ocrotit şi i-am apărat, tocmai de aceea l-ar adăposti cu dragoste şi cu milă…”. În cele din urmă, Petru se hotărî să-l lase astfel, îi scoase doar şaua grea, care-l putea stânjeni.

Apoi, se apropie, îi luă în palme botul, privindu-l în ochii blânzi multă vreme. I se păru că vede în ei lacrimi, îşi lipi obrazul de capul lui, simţindu-i mirosul şi fierbinţeala răsuflării. Statură aşa, strânşi unul într-altul. Un tremur străbătu trupul calului şi un nechezat îi sparse pieptul. Petru se desprinse de lângă el, îl mai bătu odată cu palma pe grumazul puternic, apoi pe crupă, aşa cum făcea când îl îndemna s-o ia înainte. Calul înţelese voia stăpânului şi, dincolo de ea, o poruncă. Se răsuci cu spatele spre prăpastie şi începu să caute poteca pe care veniseră. Păşea încet, întorcând din când în când capul, oprindu-se, sleptând parcă să fie chemat înapoi. Dar Petru începuse să coboare peretele abrupt, de partea cealaltă, sprijinindu-şi când un picior, când altul, pe câte-un gol în piatră, rănindu-şi mâinile în grohotişul nestatornic, sângerându-şi tălpile, prin încălţările rupte, în bolovanii ascuţiţi. Nu mai aruncă nicio privire în urmă. O dată doar se opri, auzind – destul de departe – un nechezat. Nu-i răspunse, ştiind bine că un singur fluierat ar fi fost de-ajuns pentru a-ntoarce la el credincioasa făptură…

Porni apoi iar să coboare din stei în stei, întorcându-se iar, căutând altă cărare, alt trunchi de copac crescut în malul stân-cos, de care să se agaţe, dacă i-ar aluneca tălpile încălţărilor pe muchia vreunei stânci prăvălite în cale. Se străduia doar să nu piardă din ochi ţinta, mereu spre soare-apune, către care se-ndrepta cu ultimele puteri şi cea din urmă nădejde… „Cine mă va pune în zilele şi lunile cele dinainte, în care mă păzea Dumnezeu, când strălucea lumina Lui peste capul inimii mele?”, se rugă în şoaptă, parcă să nu-l audă nimeni.

„Domnia voastră ştiţi că am cucerit ţara Ardealului cu sabia şi n-o voi da nici unui crai, nici craiului Ferdinand, nici altcuiva, ci o voi da numai craiului Ioan, căci mi-e frate bun şi prieten…”, îşi aminti

Petru un înscris al său. Curând are să afle dacă acesta îi este cu adevărat frate şi prieten, fiindcă prieteşugul se cunoaşte la necaz şi restrişte, nu la bine şi la bucurie! îi va cere ocrotire şi adăpost vremelnic, în cetatea Ciceului, pentru el şi ai lui, şi ajutor – la timpul potrivit –; ca să-şi ia înapoi ceea ce a pierdut.

„Io Petru voievod, din mila lui Dumnezeu domn al Moldovei, scrie domnia mea birăului şi celor doisprezece pârgari din Braşov şi dăm de ştire că, mai înainte, Ioan craiul a dăruit slugilor noastre, diacilor Birtalan şi Ioanăş, dar cu voia domniei mele, trei sate în ţinutul Bârsei… Şi domnia mea v-am făcut pe voie, şi v-am lăsat să-i scrieţi cu dajdie de două ori; dar voi i-aţi scris acum cu 200 de zloţi mai mult pentru două sate. De aceea vă dăm de ştire ca, îndată ce veţi vedea această scrisoare a noastră, să le întoarceţi toţi aceşti bani (…); căci dacă nu-i veţi întoarce, aşa să ştiţi că vom lua şi vom plini de la oamenii voştri aceşti mai sus scrişi bani (…). Şi altfel să nu faceţi! Scris-am în Suceava, ghenarie 24…”

Ferestrele înguste şi înalte ale cancelariei domneşti arătau a minune meşteşugul cu care gerul închegase acele 17, vo-diri neîntrecute, făcându-i chiar pe cei mai vestiţi meşteri de vitralii să se ruşineze

Nici la ceasul prânzului suflarea soarelui palid n-avea putere să le destrame din afară, iar butucii care trosneau din zori în vatra căminului nu desfătau cu dogoarea mor uului de jăratic mai departe de câţiva paşi.

Îngheţul dăduse peste oameni şi locuri la mi: d lui ghenarie, din anul Domnului 1531. Şi ţinea în cleşte utlă suflarea de mai bine de o săptămână.

Petru şedea într-un jilţ. Ungă foc, învelit în mantila căptuşită cu blană de lup. Cuparul îi adusese pe o tipsie de argint un pocal cu vin, apoi se trăsese deoparte, cu ulciorul din care avea, poate, să-i mai toarne, la poruncă.

Întins pe lespezile de piatră, câinele sta cu botul pe labe şi nu dădeau din el semne de viaţă decât ochii pironiţi în ochii stăpânului sau întorşi uneori în alb, după cum se foia pe locul său cuparul. Ghemuit lângă vatră, cu picioarele adunate sub el, diacul Norocel sufla

mereu în pumni, încălzindu-şi degetele, ca să-l asculte când avea a aşterne literele înflorite pe foaia de pergament, îndată ce scrisoarea către, Cei doisprezece pârgari din Braşov" fu gata, la încuviinţarea domnului, se retrase cu închinăciune, furişându-se prin uşiţa scundă ce lega cancelaria de cămara în care scribii curţii îşi aveau uneltele, cernelurile, ceara şi toate cele de trebuinţă pentru întocmirea înscrisurilor.

Petru mai ceru vin, apoi, cu un gest molatic, slobozi ca* parul, care ieşi tăcut din odaie.

Rămas singur, râse încet, pentru sine, sorbind cu plăcere din pocalul plin. Se împlinea un an şi jumătate de când trimisese, tot către braşoveni, o altă scrisoare, aflându-se atunci cu oaste lângă Prejmei –, pentru ca, la rugăminţile craiului Ioan Zâpolya, să-i aducă sub ascultarea acestuia pe locuitorii cetăţii, dovedind încă ei supunere lui Ferdinand de iiabsburg, de-un sânge cu dânşii. Certându-i aspru pentru răzvrătire. Petru le făgăduise ca pedeapsă că, dacă nu – Şi vor veni în fire şi în dreapta judecată, le va pârjoai holdele şi le va prăda ţinutul, lăsându-i în ghearele foamei… Poate că vei.", prea nebuni şi proşti oameni, socotiţi că, fiind între pietreadică între munţi –, pietrele puteţi să le şi roadeţi! Chiar aşa poruncise să li se scrie. Toată tabăra lui se veselie auzind aceste vorbe, încercând – fiecare după puterea închipuirii sale – să-i vadă pe locuitorii Braşovului ronţăind din muntele Tâmpa, la poalele căruia se adăpostea oraşul, pârui ce-l vor fi isprăvit cu totul.

Trimişi ai cetăţii se grăbiră cu dar! / făgăduieli de închinare către craiul Ioan, rugându-l măria-sa domnul principe să-i cinstească, primind n \v şi pete.

— Dacă i-aş cere domniei sale judelui Lukus Hârşeher orologiul bisericii celei mari, crezi că mi l-ar du mai lesne decât pe tine. Hanna?

— Măria-ta se joacă, desigur, cu vorbe frumoase, care pot uşor să tulbure mintea unei fete ca mine, dar dacă n-ai să porunceşti o pedeapsă prea aspră, îţi răspund adevărat la întrebare.

— Vorbeşte, Hanna, dar vino mai aproape, ca să nu-şi sucească tălmaciul gâtul de la unul la altul.

— Să ştii, mărite principe, că tatăl meu nu fei-ar da niciuna, nici

alta de bunăvoie! Orologiul este inima oraşului nostru, iar eu. Sunt inima tatii, aşa zice… Aşadar… Uacă, însă, este cu adevărat mai anevoie a te sui în turnul bisericii ca să

furi orologiul, pe mine mă poţi fura cu mai mică primejdie pentru viaţa domnici-tale…

Odrasla bălaie şi trupeşă a judelui Braşovului îşi legănă şăgalnic şoldurile, făcând să foşnească stins fustele de brocart siniliu, bogate în falduri. Şi fiindcă roşise îndată după ce isprăvise vorba, îşi plecase capul pe umărul drept şi întoarse faţa de către Petru. O rază de soare, strecurată prin vitraliul ferestrei, lumină o clipă volbura de păr auriu care-i juca în câteva inele pe ceafa de alabastru. Bogat şi des, părul tot era împletit într-o coadă groasă şi lungă, înfăşurată în jurul capului, ca o cununa.

Orologiul bisericii mari bătu orele patru ale după-amiezii.

De la catul de sus al caselor judelui Hirscher, panorama burgului părea încremenită într-o stampă veche, luminată blând de soarele, depărtat, dar cald încă, al sfârşitului de octombrie.

Prânzul, îmbelşugat şi ales, se sfârşise. Oaspeţii – cei mai de frunte bărbaţi ai oraşului, printre care senatorii Martin Draud, Iohann Fuchs, notarul Lucas Griingrass şi câţiva starosti de bresle – se găteau de plecare, unii, iar alţii mai zăboveau la sporovăieli molcome lângă o cană cu bere, împrospătată mereu de slugile gazdei.

Domnia-sa judele Hirscher îl lăsase pe voievodul Petru în grija fiicei sale Hanna, cerând îngăduinţa pentru sine să urmărească îndeaproape pregătirea serbării ce avea să se dea, mai spre seară, în cinstea domnului Valahiei. Chemase domnia-sa pe cei mai înzestraţi muzicanţi ai burgului, în fumte cu organistul şi componistul Georg Ostermeyer. Acesta din urmă, pe lângă muzică, pe care o slujea cu har şi împătimire, se îndeletnicea şi cu scrierea întâmplărilor şi lucrurilor care se vădeau şi se petreceau în jurul său şi, mai ales – a acelora la care se afla şi el de faţă.

Apoi aveau să se înfăţişeze principelui Petru trimişii breslelor din Braşov, cu daruri bogate: stofe, postavuri, mirodenii, vin, pălării şi mănuşi, talgere şi tipsii de argint şi aramă, cupe aurite şi lanţuri meşteşugit lucrate, toate după îndemânarcă şi fiecărei bresle.

La dorinţa lui Petru, judele poruncise să i se aducă de la grajd calul şi încă unul pentru Hanna, care avea să-l însoţească pe înaltul oaspete într-o preumblare călări pe dealul numit de ei Warthe, adică Dealul Străjii, în afara zidurilor care apărau oraşul.

La câţiva paşi, îi urmau cămăraşul Nicoară Hâra, Ieremia, nepotul portarului Mihu, şi Luca, feciorul comisului Albotă. S Mai veneau călări, în urmă, doi slujitori, gata a împlini orice poruncă a oaspeţilor şi, desigur, trimişi să o apere, la nevoie, pe jupâniţa Hanna. Rămas văduv la numai trei ani după naşterea copilei, judele nu se mai însurase, purtându-i de grijă şi veghind asupra ei cu o veşnică spaimă că ar putea-o pierde. Preumblarea, în pasul cailor, era desfătătoare pentru toţi, Dar mai cu seamă Petru simţea coboiindu-i în suflet o pa: e lină, ca un balsam peste o rană încă proaspătă… Ca şi cum i-ar fi auzit gândurile, Hanna îşi apropie calul de al lui, potrivindu-i pasul. Fata îl privea din când în când fără sfială, cu ochii mari şi albaştri. Petru îi răspundea asemeni, iar inimile nu aveau trebuinţă de cuvinte. De altfel, nici nu luaseră tălmaci cu dânşii. E drept că Petru deprinsese nu puţine vorbe nemţeşti, în vremea negoţului cu peşte, fiind adeseori nevoit a se târgui cu neguţătorii saşi din ţara Transilvaniei. Dar nu se aflau printre acele vorbe şi unele care să grăiască inimii şi sufletului, ele fiind, desigur, de mai multe feluri şi înţelesuri… De-aceea, când fata îşi mai apropiase o dată calul, Petru întinse mâna dreaptă spre dânsa, iar ea, neuimindu-se, şi-o aşeză pe a fi în palma lată şi aspră. Mâna mică era rece şi tremura, dar nu se trase când degetele lui Petru o adunară şi o strânseră între ele. Clipa nu fusese mai lungă decât o clipă, dar Petru o simţi – grea de dorinţă – cât o veşnicie. Apoi degetele se des făcură, lăsând urma strânsorii pe mâna llannei. Petru dădu pinteni calului şi, îndemnându-l cu un strigăt ştiut, porni în galop. Hanna îl ajunse curând. Ceilalţi îi lăsară o vreme, până se pierdură la o cotitură, după zidul Turnului Alb…”

Intrară în biserică pe sub portalul uriaş în arc frânt, tocmai când orga îşi dădea duhul în ultimele acorduri ale Te-Deumului. Oprite sub pedalele apăsate adânc, sunetele reverberau încă, lung, plutind sub bolţile supte de cer şi încremenite în zborul pietrei frânt de înălţime. Petru, urmat de judele Hirs-cher, de Hanna şi de toţi ai săi, străbătu

biserica printre şirurile de bănci în care respectabilii locuitori ai oraşului ascultaseră până atunci slujba de seară.

Parcă mereu depărtându-se, ca-ntr-o fugă adâncă, masa altarului, îmbrăcată în alb, sporea lumina în capătul celălalt al bisericii, cu cele două sfeşnice mari, de argint, în care ardeau lumânări de ceară. Preotul, în odăjdii albe şi el, cu crucifixul în mână, oprise slujba, aşteptând ca oaspeţii să-şi afle locurile rânduite. De-a dreapta şi de-a stânga lui, câte doi copii, în straie tot albe, lungi, ca de îngeri, priveau smeriţi alaiul.

Petru fu poftit de judele Ilirseher să şadă alături de ei, într-un jilţ de lemn sculptat, aşternut eu un covor de preţ, din şii-ul de jilţuri care străjuiau peretele din stânga, hărăzite înalţilor cârmuitori ai Braşovului. Hanna îşi aflase locul ei într-una din bănci, cu ceilalţi locuitori ai oraşului.

Fără să freamăte prea mult, fără a-şi arăta zgomotos mirarea, credincioşii se cufundară curând în rugăciunea, preotului, în limba latină, îndată începu şi orga să zumzăie din fluierele mici, cu glas subţire, abia atinse de mâinile organistului. Apoi se înlănţuiră şi cele mai mari, cu glas adânc, puternic, ţesând parcă din duh şi din aer cântarea. Bolţile primiră sunetele ca nişte braţe de piatră, întorcându-le sporite peste capetele credincioşilor, care începură şi ei să cânte, la unison.

Petru primi în plin izbucnirea de armonie, lăsându-se pătruns în tot trupul de muzica aceea minunată, necunoscută lui până atunci, îşi strânsese mantia neagră, de velur, îmblănită cu cacom, acoperindu-i straiele de brocart, tot negre, parcă voise anume să stingă strălucirea lanţului greu, de aur, de pe piept. Doar cercul subţire de pe frunte sclipea rar, sub flacăra făcliei din dreapta. Ţinea ochii închişi, poate pentru a îngădyi doar urechilor să asculte. Şi nu puţine fură clipele în care se lăsase în voia acestui binefăcător simţământ şi a gândului că astfel de înălţimi ale sufletului le-a mai atins cândva – fără a le-nţelege atunci – în vecinătatea Ceahlăului. L v. J t I

s „Patrit liqii de florini vor plăti braşovenii măr iei-sale voievodului Petru, în fiecare an de-acum înainte, şi făgăduiesc a se supune de bunăvoie acelui rege care domneşte la Buda şi poartă pe

capul său coroana Sfântului Ştefan…” Cea adevărată!

— Acum acela este regele Ioan Zâpolya, aşadar lui ne vom supune, întâi judele Hirscher cele spuse de notarul Griin-grass şi acoperindu-i ultimele cuvinte, primejdioase. Am vrea să ştim că eşti mulţumit de noi, mărite principe?! mai ales că ţara măriei-tale şi ţara noastră au fost mereu ca o singură ţară, supuşii i» ariei-tale şi ai noştri s-au întrajutorat întotdeauna, iar la Braşov trimişii măriei tale – adică ai Moldovei – au fost cinstiţi cum se cuvine şi întotdeauna însoţiţi la hotar

H6”.

cu daruri alese. Nădăjduim să nu uiţi nici mârâa-ta toate acestea şi să ocroteşti de-acum înainte Ţara Bârsei cu înţelepciunea şi spada măriei tale…

— Aşa vom face, spuse Petru, oprindu-se din preumblarea prin sala cea mare din Casa Sfatului, unde se adunaseră iar cu toţii, pentru a statornici înţelegerea şi pacea dintre dânşli. Şi negoţul va fi de-acum slobod între ţările noastre!

Alaiul străbătuse strada care ducea la una din cele două porţi însemnate ale burgului. Dincolo de această poartă începea marele drum al negoţului către Moldova. De la cealaltă, Poarta Vămii, cobora drumul către Ţara Muntenească.

Înainte de a pătrunde în bastionul porţii, având a străbate ganguri tainice şi întortocheate, păzite straşnic, care-i scoteau în afara zidurilor oraşului, Petru şi cei ce-l însoţeau îşi luară rămas bun de la senatori, juzi şi alţi oameni de seamă ai Braşovului.

Cel din urmă se închină adânc în faţa voievodului judele primar Lukas Hirscher, mulţumindu-i încă o dată pentru cinstirea şi înţelegerea ce le-o arătase. Se făcu, însă, a nu băga de seamă privirile lui Petru căutând pe cineva anume, care, desigur, nu se cădea a fi de faţă…

Salvele celor două tunuri mici, aşezate în turnul dinspre afară al porţii, pecetluiră bucuria tuturor şi pacea statornicită în înscrisuri cu peceţi. Orologiul din turnul porţii, îngemănat cu cel al bisericii şi din turnul Casei Sfatului, fiecare cu glasul său, bătură ceasurile douăsprezece, din miezul zilei.

Abia peste două zile poruncise ridicarea taberei, de sub dealul Sprenghi. Din drumul către Moldova repezise olăcari cu o epistolă către locuitorii cetăţii Bistriţei, Dacă îşi amintea bine, scrisoarea aceea glăsuia astfel: „… Petru voievod, cu mila lui Dumnezeu… Dumneavoastră… pe care nu vă iubim deloc: (…). Am auzit că, prin răutatea şi răscoala voastră, v-aţi ridiJ cât coarnele şi nu voiţi să vă supuneţi nouă şi vă împotriviţi măriei sale craiului Ioan… Şi cu adevărat să ştiţi că, dacă aşteptaţi sosirea noastră acolo, vom pune să vă taie pe toţi… şi nimeni dintre voi nu va avea nădejde şi leac!…" În cele din urmă, se-nţelege, şi bistriţenii se cuminţiseră… Astfel că şi unii şi ceilalţi aflaseră în anul acela – 1529 – cine e domnul Moldovei şi care-i este puterea, că-i mai înţelept a i se supune de bunăvoie şi a-l asculta, căci altfel au a se teme de dânsul!

Petru se ridică din jilţ, aşezând cupa, aproape golită, pe pardoseala de gresie, îşi strânse în jurul trupului dolmanul îmblănit şi se îndreptă cu paşi rari spre fereastra în care soarele – trecut de crucea amiezii – se lăsa să alunece, pieziş, către apus. Florile de gheaţă nu se stricaseră la căldura lui firavă, doar îşi lăţiseră frunzele, în forme mai domoale, gata să se destrame pe margine. Petru suflă de câteva ori într-un loc. Sub fierbinţeala răsuflării se ivi un rotocol limpede, ca o copcă într-un iaz îngheţat. Prin ea privi afară, în curtea cetăţii, unde slugile de la cuhnii, feciori de casă, argaţi de la grajduri şi curteni se vânzoleau după treburi, trecând zgribuliţi unii pe lângă alţii.

Cu gândul însă, Petru era tot în urmă cu doi-trei ani… Ce întortocheată şi nestatornică fusese urzeala faptelor şi a întâmplărilor, până să ajungă aici! Până să aibă sub vrerea şi ascultarea lui acea destul de însemnată parte din ţara Transilvaniei…

Se întoarse la jilţul său. În vatră, mormanul de jăratic adormise, sub pojghiţa de spuză; doar din când în când, se mai iveau scurte scăpărări roşietice, care piereau îndată Câinele îl urmase până la fereastră, întors apoi cu stăpânul său lângă foc, se aşeză pe labele dinapoi, întrebându-l din ochi „ce-aveau să facă?"… Petru se afundă iar în scaun, îşi întinse picioarele spre jăraticul mocnit şi lighioana se tolăni lângă dânsul, încuviinţând din urechi şi prin liniştea cozii la depanarea mai departe a aducerilor-aminte, în încăpere, se întuneca

blând. Petru, cu pleoapele coborâte, se gândea cât de rare îi erau aceste clipe de liniște și împăcare deplină între cele din afară și cele dinlăuntrul său… își aminti iar de cei doi regi dușmani – Ioan și Ferdinand – și de lupta dintre dânșii, fiecare socotind că tronul regatului și coroana Sfântului rege Ștefan i se cuvine lui. După ce ostile biruitoare ale înaltei Porți îl zdruncinaseră din temelii, în bătălia purtată prin mlaștinile Mohâchului, regatul Ungariei, rămas fără cârmuitor, de la moartea, în luptă, a tânărului rege Ludovic, își oblojea rănile. Acel an 1526 – și, mai cu seamă, luna lui gustar – avea să stăruie multă vreme ca un blestem în hronicul acelei țări creștine. Folosind prilejul, nobilii unguri din Transilvania împinseseră, cu viclenie și putere, până la picioarele tronului – gol de șezutul vreunui uns al Cerului – pe vicevoievodul lor, Ioan Zâpolya.

Tot atunci însă, în timp ce împăratul prea luminat al imperiului german de soare-apune – Carol al V-lea –, dușman de moarte al Semilunei, se legăna în toate nopțile și zilele domniei lui strălucite cu visul ca el însuși să pună la cale și să pornească în fruntea oștilor, într-o nouă cruciadă împotriva Islamului, fratele său – Ferdinand de Habsburg, arhiduce de Austria – credea cu tărie, ca principe creștin și, mai ales, dintr-o atât de falnică stirpe, că același tron și coroana Ungariei îi sunt rânduite lui de Dumnezeu. Așa se făcuse, deci, că două coroane ale regatului Ungariei – niciuna, însă, cea adevărată, întrucât aceea se afla în păstrarea și paza marelui vizir Ibrahim – se așezaseră, în sunet de trompeți și bubuit de tunuri, pe cele două frunți.

Într-o zi ploioasă de noiembrie, din anul de la Cristos 1527, când una din aceste două coroane făcu să se clatine sub ea făptura nevolnică a vicevoievodului Io. M Zâpolya, vuiseră îndelung clopotele catedralei din Buda. Peste o lună și șapte zile, aproape de praznicul Nașterii Domnului, în același an, răsunaseră cupolele aurite ale Pragăi de cântecele de slavă și uralele mulțimii care i se închina proaspătului rege Ferdinand, încununat cu cealaltă.

Dar bătălia abia începea, deoarece, din clipa aceea, nu se mai dușmăneau între ei numai doi poftitori oarecare la sceptrul Ungariei, ci două capete încoronate!

Tot în acel an, dar la începutul lui, în luna ghenarie, boierii îl

aleseseră pe el, Petru-Măjarul, domn al Moldovei. Nici n-apucase să se aşeze cu temei în scaun şi să împlinească măcar un an de cârmuire deci, când începuseră a sosi la Suceava soliile, încărcate cu daruri şi urări de îndelungată domnie, din pârlea celor doi proaspeţi regi, odată cu cererile lor „către măria-sa principele Petru" de ajutor – în bani şi oşti – pentru biruinţa unuia asupra celuilalt. El îi primi. Se pe rând, pe solii fiecăruia, le mulţumise pentru urări şi daruri şi le făgăduise – cu aceleaşi vorbe, nemaiostenindu-se măcar a schimba alcătuirea spuselor sale – să pună umărul, mintea şi sabia, în folosul fiecăruia deopotrivă. Boierii din Sfat, de faţă la primirea solilor, se uimiseră foarte, ne. Ştiind ce să creadă despre purtarea domnului, căruia nu apucaseră încă a-i cunoaşte şi a-i înţelege firea. Unii se arătaseră chiar duşmănoşi pentru cele petrecute, rostindu-se cu necuviinţă cum că „domnul cel nou cearcă să-şi potrivească şezutu' în două luntri deodată, ceea ce nu-i cu putinţă, cum zice o vorbă a prostimii…"

— … O vorbă din bătrâni spune – precum ştiţi şi domniile voastre – că, atunci când doi proşti se gâlccvesc pentru vreo pricină sau folos anume, de bună seamă câştigător are să se iveasică unul mai cu minte decât aceştia, adică un al treilea! Şi m-am socotit – cunoscându-mă eu mai bine decât domniile voastre, cinstiţii mei sfetnici – că tocmai acesta, al treilea, am să fiu eu!

Petru privise pe rând la cei câţiva dregători pe care 53, chemase atunci pentru un sfat de taină, în spătăria mică.

Dintre ei, logofătul Toader Bubuiog – ştiindu-l pe Petru, mai de multă vreme şi iubindu-l mai ales pentru asemănarea cu tatăl său, răposatul Ştefan vodă, în slujba căruia Toader se aflase din prima tinereţe – aştepta cu răbdare, ştiind că r domnul are să le tălmăcească parabola şi că, până una-alta!" aruncase doar momeala, cu care să le prindă gândurile, ca un iscusit pescar ce fusese. Şi domnul vorbi iar:

— Îl vom ajuta pe Ferdinand! Nu că m-aş încrede întru totul în acest mălai mare, căruia i se mişcă mintea anevoie, ca un orologiu ruginit, dintr-un turn de cetate părăsită. Dar acum oşti mai numeroase, mai înzestrate cu arme şi meşteşug a le folosi, poate aduna el – adică frate-său. Carol, împăratul. Cât despre acesta, îi ştiut că se înfruntă – deocamdată, cu mintea şi cu inima – cu Padişahul, voind i amândoi

deopotrivă să stăpânească lumea, în visele sale; care-i tulbură somnul de la începutul domniei, măria-sa Că-i rol se vede pe sine în fruntea oştilor sale strălucitoare şi (biruitor în bătălia aceasta măreaţă. Numai că, tot atât de adevărat şi vrednic de luat aminte este faptul că lupta aceasta a lor şi ura ce-o hrăneştese-nchide ca o boltă peste capotele noastre! îi drept, de asemeni, încă un lucru – întristător mai cu seamă –, şi anume că, în timp ce Sultanul îşi găteşte ostile să se bată pentru biruinţa unui singur Dumnezeu, Allah şi credinţa islamică, împăratul Carol mai «reîn grijă să facă pace între aceia care s-au răsculat împotriva stăpânirii bisericii papistaşe, pe de o parte, şi cei rămaşi ere

120

dincioşi Sfântului Scaun de la Râra, pe de alta. Aşadar, aceia s-au pus a-l socoti pe însuşi Domnul Dumnezeul creştin şi adevărat în două chipuri osebite. Cu toate acestea, se cuvine a nu uita că şi noi suntem creştini şi că strămoşii noştri, şi moşii, şi părinţii noştri au avut, de când s-au pomenit, un singur Dumnezeu! Şi pe acela se cade a-l sluji şi a-l apăra şi noi astăzi. Astfel dar, se arată cu cale a ne sta braţul, mintea şi inima alături de principii creştinătăţii, a căror gâlceavă şi învrăjbire trebuie să o privim cu adâncă întristare şi durere… Rogu-vă, deci, prea iubiţii mei credincioşi sfetnici – urmă Petru, după ce tăcuse o vreme, lăsându-i într-o apăsătoare aşteptare – încercaţi a vedea eu închipuirea cât de uriaşă ne-ar fi bucuria la dobândirea izbânzii, ştiindă ne-am alăturat sufletul şi puterea – atâta cită este! – ea să se pună stavilă înaintării lui Sol iman spre inima creştinătăţii, trecând prin ţara noastră, a Moldovei! „Dar dată această poartă a creştinătăţii, care e ţara noastră, va fi pierdută, atunci toată creştinătatea va fi în mare primejdie. Iar noi, din partea noastră, făgăduim pe credinţa noastră strămoşească şi cu jurământul domniei noastre, că vom şi-a în picioare şi ne vom lupta până la moarte… noi, cu e; jp – Îl nostru!”

Zicând acestea din urmă, lui Petru i se aprinseseră ochii, glasul – ce parcă nu mai era al lui – dădea cuvintelor o putere copleşitoare, astfel că toţi cei de faţă se simţeau gata să-l urmeze orbeşte, oriunde le-ar fi poruncit el. Cei mai vârstnici – şi mai cu seamă logofătul Toader – simţiseră în jur, şi pe deasupra lor, şi printre dânşii un duh puternic, um îi învăluie, îi întăreşte, parcă însuşi vodă Ştefan se-n-trupase în

acest vrednic urmaş al său. Cei care le ştiau de pe atunci, îl cunoscuseră acum chiar în aceste vorbi? ale lui, pe care Petru le rostise anume şi altfel, ca venind de departe sau din adâncuri de sine.

— Cât despre mine, vorbi apoi domnul, cu glasul lui ştiut, m-aş jura să nu cunosc pace şi hodină, să nu-mi r-ruţ viaţa şi avutul, ca să-l ademenesc pe însuşi Padişahul şi să-l dau prins în mâinile împăratului Carol! Fiindcă numai eu, dintre toţi principii creştini, ştiu ce trebuie făcut pentru asta. Eu le cunosc osmanlâilor viclenia, dar şi nesăbuinţa pierzătoare, care izvorăşte din prea marea sete de-a stăp: ni şi a îngenunchea lumea sub neţărmurita lor putere.

— Putere omenească, măria-la! Şi, ca tot ce-i omenesc, îi trecătoare…

Glasul mitropolitului Teoctist pluti ca un abur uşor prin încăpere, întors parcă doar pentru o clipă de pe tărâmul celălalt, să se mai întâlnească odată cu alcătuirea de lut în care sălăşluise vreme de peste nouăzeci de ani. Cum se aşezase într-un ungher unde lumina tremurătoare a făcliilor din ocniţele înalte ajungea doar pe jumătate, Înalt Prea Sfinţitul părea mai degrabă icoană, decât aievea. S-ar fi putut spune că are o singură faţă făptura lui, ca sfinţii – aşa cum erau ei statorniciţi în iconostasurile de la Bizanţ – stând lipit de zid, sorbit în zugrăveală.

— Adevăr ai grăit, Înalt Prea Sfinţite părinte! Dar vezi că puterea asta a lor, pământească, se înfruntă în numele puterii Celui mai presus de oameni, zicând că astfel îl apără pe însuşi Dumnezeul lor, fiecare! De parcă Dumnezeu – care este unul singur! – ar fi mai slab decât noi, oamenii, făpturi zămislite de mâinile Sale. Şi, până una-alta, aceşti doi duşmani pământeşti se pizmuiesc şi se bat pe deasupra noastră, care ne uităm la lupta lor ca şi când am privi cum se bat munţii în capete!” Şi cine are să fie strivit sub greutatea stâncilor sfărâmate şi prăvălite în hăuri, decât celelalte ţări şi neamuri ale lumii – mai mici ori mai cuprinse – printre care şi noi, cu ţara Moldovei.

De multă vremea Petru nu mai trăise acest simţământ care îi străbătuse fiinţa în timp ce vorbea. Se văzu pe sine iar pescarul dibaci care fusese, ştiind întotdeauna, ca nimeni altul, să arunce năvodul sau prostovoiul în locuri de unde nu-l scotea decât doldora de peşte. Şi în

ziua aceea, în ceasul acela – dar mai mult când rostise cuvintele părintelui său – crezuse cu tărie că el şi nu altul e chemat să prindă Peştele cel Mare!…

Dar urmaseră apoi amânări, zăboviri, făgăduieli goale de miezul faptei, iar Petru înţelesese că nădăjduia zadarnic ca acei doi fraţi şi toţi principii creştini să se pornească vreodată în deplină înţelegere şi la vreme să-i asculte chemarea, ori să-l ajute.

O noapte întreagă umblase prin iatac fără somn, îşi frânsese mâinile, îndârjit împotriva lui însuşi, pentru mintea necoaptă care îl făcuse să uite că nimeni n-avea să înţeleagă setea de a se bate, de a-şi pune chezăşie viaţa pentru a apăra un norod cuminte, supus, şi o ţară. Mai târziu înţelesese cu adâncă durere cât de tare greşise încercând – nebuneşte – să sfeie singur stavilă năboiului firesc al întâmplărilor şi al vremii.

122".

A doua zi adunase degrabă Sfatul şi, fără multă vorbă de a tălmăcire a gândurilor, le spusese să gătească steagurile şi oastea domnească pentru a porni grabnic spre Transilvania, să-i pedepsească aspru pe cei care nu voiau a se supune

Craiului Ioan Zâpolya, care – zisese deodată – era „frate bun al meu şi prieten"…

Sala mare a spătăriei, unde adunase pe toţi marii dregători şi Sfatul cel de obşte, se umpluse de un zumzet lung şi greu, care se lovi de bolţile înalte şi se întoarse peste feţele, speriate ale boierilor. Nu mai înţelegeau, se vede, nici unii

nimic din cele ce li se înfăţişau de către vodă. Cum putea) el numi „frate şi prieten" pe riga Ioan, care, pentru a birui: asupra duşmanului său Ferdinand şi a-şi simţi bine îndesată pe creştet coroana regatului, jurase de curând credinţă şi; supunere chiar lui Soliman, iar acesta îl socotea – de atunci i –, cu îngăduitoare silă, „fiu al său", când, cu adevărat, nu-l preţuia mai mult ca pe o slugă netrebnică?! Dar nu îndrăzniseră să-l întrebe ce şi cum, văzându-l înnegurat. Ştiau că nu era cel mai înţelept lucru să-l tulbure în asemenea clipe.

Mai târziu, cu alt prilej, când Petru se afla într-o zi mai senină de

griji şi era mulţămit de o judecată care tocmai se săvârşise cu dreptate asupra unor ocine strămoşeşti, pierdute de urmaşii unei familii de răzeşi, boierii îşi luaseră inima-n dinţi, cercând să afle lămurire despre riga Zâpolya.

Voia bună de pe chipul domnului păli într-o clipă, ca şi cum ar fi trecut peste faţa lunii zăbranicul unui nor. Mâna dreaptă i se-ntinse jos, la picioarele sale, unde câinele sta, ca-ntotdeauna, de veghe, îi mângâie în trecere spinarea, îi înfipse apoi degetele în ceafă şi-i ridică spre sine botul. Se priviră un răstimp lung în ochi, apoi Petru îi dădu drumul, bătându-l pe grumaz.

— Uitaţi-vă bine la acest câne al meu şi aflaţi de la mine un lucru ce nu poate cunoaşte tăgadă: craiul Ferdinand nu-i vrednic să stea alături de dânsul, care vedeţi cită credinţă dovedeşte faţă de mine. Pe când Ferdinand este amăgitorul întregii creştinătăţi! Ne amăgeşte şi pe noi de atâta vreme, şi noi ne încredem în amăgirile lui. Ne-am încrezut adică, până acum, dar de azi înainte n-avem să ne mai încredem!

Apoi le spuse că are un plan anume cu nişte cetăţi şi ţinuturi în Transilvania, ce-ar aduce folos vistieriei Moldovei, şi că acestea aveau să fie preţul cerut pentru ajutorul dat lui Ioan, riga Ungariei.

Şi tot astfel, cumpănirile vremelnice se schimbaseră de câteva ori în anii ce urmară, după cum coroana Sfântului rege Ştefan poposea când pe capul lui Ferdinand, când pe al lui Zâpolya.

Îşi mai aminti cum, odată, când tocmai avea să se schimbe iar în cântarul vremii povara din talere, iar el, Petru, se pregătea să-şi alăture nădejdile lângă cel mai puternic, se pomenise cu Toader, fratele său după mamă, zicându-i cum râu-l mai auzise de când erau copii:

— Mai ştii, bădiţă Petre – aşa-i spusese, bădiţă! –, când ne cumpăneam cu Iliuţă al Saftei, văduva, pe-o scin-dură aşezată de-a curmezişul peste un trunchi de copac? Ilie şi cu mine – la cele două capete ale scândurii – coboram şi suiam pe rând, făcându-ne vânt cu picioarele proptite în bătătură. Şi fiind amândoi mai nevolnici şi uşori la trup – ca şi la minte, de altfel – cumpănirea era tare anevoie, ne-fiindu-ne de aceea o prea mare desfătare… Într-o zi însă, ai venit domnia-ta de la curte, de la Suceava, unde fuseseşi, luat pe lângă slăvitul Ştefan vodă. Erai mai mare de ani şi mai împlinit la făptură.

Văzându-ne, ţi-ai făcut vânt, râzând, ai sărit pe scândura noastră cu amândouă picioarele şi ai prins a o-nclina când către mine, când către Iiiuţă, lăsându-te de pe un picior pe altul… Toader tăcu un timp. Petru aştepta să urmeze. Să întruchipeze, oare – urmă zâmbind Toader – tot o asemenea hârjoană a măriei-tale, iubite frate, cu cei doi crai, la fel de nevolnici şi ei cum eram eu cu Iiiuţă al Saftei, văduva? Aşa mi se arată mie să semene. Chiar şi simţesc aceeaşi mândrie ca atunci, când văd că spre cel către care-ţi întinzi braţul şi paloşul se află îndată biruitor asupra celuilalt.

— Aşa e, frate Toadere! Atâta doar ai uitat să spui oii să gândeşti că – aşa cum în joaca noastră de copii neştiutori voi tremuraţi să nu vă salt prea tare-n sus, iar eu mă verse – Le-am tocmai de spaima voastră – tot astfel nădăjduiesc a se petrece lucrurile şi cu aceşti doi bicisnici, adică să fiu tot eu acela care va folosi – eu şi Moldova, se-nţelege – de 1

Încrederea lor în mine! Voi lua şi de la unul şi de la celălalt, pe rând, tot ce-mi va fi de trebuinţă, pentru puterea mea şi a ţării…

Petru tăcu, privind cerul spuzit de stele al lunii lui gustar, din foişorul curţii de la Huşi, unde era de câteva zile oaspetele fratelui său. Urmăreau amândoi dârele scurte lăsate pe boltă de stelele căzătoare. Ştiau de la maica lor că era vremea când cădeau multe. Le numărau în gând, rostind fiecare din când în când numărul la care ajunsese.

— Uncheşul Pantelie, fratele mamei, dacă-l mai ţii minte, ştii ce ne spunea, că fiecare stea căzută în hăurile necuprinsului e un suflet de om care tocmai a părăsit lumea aceasta trecătoare…

— … douăzeci şi nouă, rosti Petru, dovedind astfel că nu încetase să numere… îi amorţiseră picioarele şi i se încălziseră de dogoarea jăraticului încă în putere. Se mişcă, sprijinindu-le de spina

Iva câinelui. Era un dulău ciobănesc, flocos şi mare cât un berbec de prăsilă, încă tânăr, împlinise doar patru ani, cât şi domnia lui Petru, i-l dăruise, în ziua urcării pe tron.

«Zaheu, cel pe care îl rânduise staroste peste neguţătoria lui

I eu peşte de până atunci…

Cu Zaheu erau vechi tovarăşi de negoţ şi legaseră între ei ca o frăţie de cruce. Numai lui îndrăznise Petru să-i povestească, în ziua aceea, de ghenarie 1527 când aveau să-i iasă în cale boierii care-l

căutau să-l facă domn, ce vis avusese noaptea, la rateşul de lângă târgul Bârladului, unde poposiseră: „Vezi tu, Zahee, aceste două dealuri de dincoace şi dincolo de apa Bârladului? „Le văd, dară, şi ce-i cu ele?", mormăise acesta, încă picotind în sarica groasă, legănat de mersul la pas al calului, „în visul meu de azi-noapte, zise Petru, amândouă dealurile erau de aur, cu dumbrăvi cu tot… şi tot săltau şi jucau şi mi se închinau mie… Ce zici, prietene, să fi-nceput a-mi juca, oare, mintea ca acelora fără minte?" Zaheu se trezise atunci de-a binelea şi, privindu-şi tovarăşul, începu a râde în hohote groase, dar cu bunătate. „Nu, Pătxuje, frate, nu-ţi joacă mintea – cu toate că n-ai mai dat cam de multişor pe la nevastă şi nici de trup străin n-ai arătat poftire în ultima vreme! Dar eu aş zice că bun vis ai visat, care va să însemne că om vinde peştele mai cu uşurinţă ca altă dată!"

Când Toader Bubuiog îi vorbise apoi de moartea lui Şte-făniţă şi că acesta îl poruncise cu limbă de moarte să-i fie urmaş, primul care se descoperi şi îngenunche, dintre tovarăşii săi, fusese Zaheu. Glasul lui greu, ca un munte de aramă lovit de buzduganul lunii – îi venise în minte asemănarea aceasta dintr-un basm cu zmeul zmeilor – răsunase singur mai tare decât ale celorlalţi la un loc, când strigaseră cu toţii: „Să ne trăieşti, măria-ta!…" Şi dacă ceva îl îndemnase atunci să primească povara domniei, acela fusese glasul lui Zaheu.

Apoi nu-l mai văzuse, în toată vânzolotila ce urmase, cu îngropăciunea lui Ştefăniţă şi ungerea lui ca domn al Moldovei. Dar pe când ieşea, în fruntea alaiului, din biser: en domnească din Ilârlău, având-l în dreapta sa – greu sprijinit în cârja arhierească, bătiin, înalt şi parcă supl de-n. V: În „k! – pe mitropolitul Teoctist, printre picioarele boierilor, dregătorilor şi igloatei, care st; bulucise în uliţă, se strecurase până la el un ghemotoc de blană alb şi negru, pe patru picioare speriate şi nesigure. Petru văzuse îndată că era minat de aproape de Zaheu care, îmbrăcat în straie de sărbătoare, se opri în faţa alaiului, prinse în Braţe dihania înnebuită de spaimă, şi, scoţându-şi cu o mână cuşma dintr-un miel brumăriu, de sub care căzură slobode pletele sure, vorbi fără umilinţă, dar cu sfioasă supunere:

— Mă iartă, doamne Patrule, de-ndrăznoală, dar n-am avut cum sta împotriva inimii mele, care şi îi că ţi-a fost, mereu cu credinţă. Văd

că ai alături feţe cinstite şi luminaţi1, spre care noi, cei de jos, n-avem prea adesea priloj să ridicăm ochii şi nici să dăm glas gândurilor noastre. Văd, de asemenea, că ai şi oaste aleasă şi vitează, care să le păzească şi să stea gata a-ţi împlini poruncile. Da' să ştii. Patrule – mărite doamne Petre, adică – noi, prostimea, asemuim adesea treburile domniei cu o sâhlă deasă, iar pe domn îl vedem, în închipuirea noastră săracă şi păcătoasă, cuprins ca în hăţişuri primejdioase şi încolţit uneori de fiare nu întotdeauna cu patru picioare, cum se cuvine să fie ele, fiarele… Şi de aceea, aducându-mi aminte de toate, ca şi de cele ce-o pătimit ciobanul cela cu oile pe care i-au fost hăcuit ortacii ca să-i prade turma, îţi zic şi eu măriei tale cum i-a zis oaia cea credincioasă şi temătoare pentru viaţa lui: „Stăpâne, sâăpâne, mai cheamă-ţi ş-un cine…!"

Şi Zaheu ridică de jos ghemotocul de blană cu ochi negri. Un copil de casă îl luă în braţe. Petru îi întinse lui Zaheu mâna, pe care acesta o sărută cu smerenie.

— Du-te cu Dumnezeu, prietene, zise Petru, şi spune tuturor soţilor mei de odinioară, pescari şi măj ari, că atât cât voi domni eu n-au a se teme şi n-au să plătească dări, slobozi fiind a-şi face mai departe, cu cinste şi osârdie neguţătoria cu peşte… Dar mai spune-le că le poruncesc să nu uite a face fiertura de peşte şi numai cu apă din Dunăre…!

„Strajă" – aşa-l botezase – crescuse mare şi rău, gata să sfâşie într-o clipă pe oricine s-ar fi apropiat cu vreun gând viclean de stăpânul pe care se-nvăţase a-l iubi din toată fiinţa şi a tremura pentru dânsul la cea mai slabă adiere de primejdie.

Petru sorbi îndelung din cupa jumătate plină cu vin şi jumătate cu aduceri-aminte, îşi trase picioarele de pe spinarea câinelui, care se lungi pe o parte, căscând şi plescăind a plăcere şi alinare, dădu de câteva ori din coadă, bucuros de mângâierea scurtă a stăpânului, oftă o dată adânc din pieptul vânjos, apoi adormi iar sau, poate, astfel îşi lua de la capăt veghea tăcută şi credincioasă.

Ultimul ciot al butucului din cămin se frânse, risipindu-se în mii de fărâme, care se stinseră grabnic. Foşnetul nu-l tulbură pe domn. Aşezat în jilţ, cu capul rezemat de spătarul înalt şi cu ochii închişi,

părea că doarme.

Câinele ridică botul, adulmecând aerul. Sfârcul cozii începu a se mişca a nelinişte, apoi altfel, a bucurie. Uşa prin care ieşise cuparul fu împinsă fără zgomot. Petru nu deschise ochii, nici nu întoarse capul. Doar un zâmbet fugar îi alunecă pe sub gene şi rămase nehotărât în colţul gurii. Peste pleoapele zbătute uşor se aşază, ca o petală rece, mâna cu degete lungi a doamnei, pe care paşii nu o vestiseră în condurii de satin, plutiţi uşor peste lespezi. Mai mult freamăt trezise în fiinţa şi sufletul lui Petru adierea de mosc ce răzbătea din părul F" lenei Ecaterina, strâns într-o plasă de mărgele. Petru îi prinşi mâna şi o trase uşor lângă sine. Câinele, simţindu-se de prisos, se depărta, aşezându-se mai lângă foc.

Petru tâoii cupa şi-i dădu drumul să cadă zornăind pe pardoseală, îi cuprinse Elenei mijlocul, aşezând-o pe genunchii săi. Doamna ţinea în cealaltă mână guzla, îşi trecu degetele peste fruntea lui Petru. Gura ei atinse cu sfinţenie pleoapele închise. Petru îi simţi pe obraz răsuflarea caldă, aromitoare, apoi dulceaţa buzelor, strivindu-i gura într-o sărutare. Braţele lui o cuprinseră cu înfrigurarea începuturilor, o căutată şi o străbătură toată, într-o clipă, înfiorindu-i făptura, ameţind-o. Apoi, dintr-o mişcare iute şi sigură, o ridică în picioare, se ridică şi el, aşezând-o pe locul său, între pernele jilţului.

— Cântă, Elenă, îi porunci, tolănindu-se la picioarele ei, cu capul rezemat de genunchii femeii. Primele sunete ale strunelor fură uşoare, speriate, nesigure şi fără melodie. Glasul doamnei – şi el – răzbătea greu, de undeva din adâncurile răscolite ale sufletului şi ale trupului. Treptat însă, cântecul se înfiripă tot mai întreg şi cunoscut, iar cuvintele, aspre în graiul sârbesc, se îndulceau rostite de buzele Elenei Ecaierina. Era un cântec vechi, de dragoste, ale cărui înţelesuri i le tălmăcise odată; dar lui Petru îi plăcea mai mult alcătuirea melodiei, cu suiri şi căderi adânci ale glasului, cu blânde tânguiri pe alocuri, tăgăduite îndată de adieri de bucurie şi împlinire. Strunele guzlei urmau supuse, întortocheatele cărări ale cântecului, plângând şi râzând sub, degetele albe alergând peste ele, r între ei doi, vorbele erau adesea puţine. Sufletele lor aveau un grai atât de asemănător unul cu altui, încât cuvintele le-ar fi tulburat înţelegerea deplină. Elena

Ecaterina învăţase destul de lesne graiul locurilor şi al oamenilor, doar rostirea unora dintre vorbe era mai ciudată, fie îndulcindu-le, t rotunjindu-le, fie înăsprindu-le. Tocmai aceste adausuri îi plăceau mult lui Petru, şi de aceea nu o silea să le-ndrepte, îi bucura de asemeni şi îi mângâia blând urechea de câte ori îl striga pe nume în limba ei: „Petar" sau chiar, în alint „Peri ţa".

Printr-o uşiţă ascunsă, numai de el ştiută, cancelaria domnească se lega cu un tunel boltit de iatacurile domnului şi ale doamnei. Petru o purtă pe Eelena în braţe, străbătând gangul întunecos spre odaia sa de dormit. Aici, focul înteţit de curând de slujitoare răspândea o căldură blinda. La gura sobei înalte, căptuşită cu cahle smălţuite, încrustate cu fiori şi capete de bour, erau aşternute blănuri de urs alb, cu păţ înalt şi moale. În mijloc străjuia o raescioară cu picioare scunde, din lemn de trandafir, încastrată cu sidef şi pietre rare, făcând parte din zestrea doamnei şi care împodobise cândva iatacul său din Srem. Pe mescioară, mâini nevăzute aşezaseră două căni de pământ înflorite cu meşteşug de olari şi un ulcior pântecos, cu pereţii aburiţi pe dinafară de răceala vinului din lăuntru. Pe un taler de argint, acoperit cu ştergar de in plăcinte calde, abia scoase din cuptor.

În odaie mirosea a busuioc şi a ceară curată de la lumânările aprinse. Cu toate că ziua nu se mistuise încă, soarele coborâse după colinele ce împrejmuiau cetatea Sucevei, iar lumina scădea văzând cu ochii, sorbită de zidurile groase.

Petru turnă în căni din vinul negru ca smoala, îi întinse una Elenei, închinară privindu-se-n ochi, iar el îşi goli stacana fără s-o mai depărteze de buze. Doamna sorbi de câteva ori şi ea, îşi simţea pleoapele îngreunate de o moleşeală caldă. Obrajii îi ardeau sub galopul năvalnic al sângelui…

Petru dădu cu mâna a o parte draperiile de velur şi deschise fereastra. Cerul părea de sticlă, iar stelele îi înţepară ochii. Cetatea dormea sub zăpada groasă şi curată, care înfunda orice zgomot, ca-n lână. Cine avea auzul ascuţit putea desluşi totuşi, se îrţâitul zăpezii sub paşii străjilor de la metereze. Noaptea trecuse de mijloc. Aerul rece năvăli în odaie. Elena se ghemui sub cerga miţoasă şi moale. Petru luă de pe talgerul de argint o plăcintă. Nu mai erau calde… Rupse flămând

cu dinţii, apoi sorbi o înghiţitură de vin. Se apropie de pat. Elena se întoarse spre el. Petru aprinse o lumânare în sfeşnicul de argint şi, la pâlpâirea flăcării zbătută de aerul de afară, îşi privi femeia cu dragoste şi dorinţă nouă, sporită…

Uitată, lumânarea se stinse. Se stinsese demult şi focul din vatră, nehrănit de nimeni. Fereastra rămasă deschisă, înfrigurase odaia. Zorii se bănuiau într-o parte, albind cerul, astfel că cetatea părea cuprinsă, toată, sub un clopot de gheaţă.

Învelite-n poclată de puf şi cergi de lână, două trupuri coborâseră în somn ca-n nefiinţă…

9 – Va) celui singur – Hi

ETFIU îşi strânse pe lângă trup dulama îmblănită. Tunica era sjâşiată de ghimpii jnepenilor. Şi celelalte straie se zdrenţuiseră de târâşul pe stânci, în locurile dezgolite, carnea sângera. Foamea îi rodea măruntaiele. Uneori, când ridica ochii spre înaltul cerului, simţea o ameţeală, de parcă l-ar fi luat o apă mare. De câteva ori fu. Silit să se aşeze, să-şi tragă sufletul. Dar frigul de peste noapte şi umezeala dimineţii îl făceau să tremure atât de tare, că-l durea carnea. Atunci se ridica anevoie şi începea să umble. Dar erau tot mai scurte răstimpurile fugii şi tot mai dese, popasurile, sau mersul încet, cu durere la fiecare calcă tură. De puţină vreme, se stârnise un vânt. La început, ca într-o joacă, apoi subţiindu-se, bătea pieziş, dinspre miazănoapte, cu duşmănie.

Câţiva stropi de ploaie îi scuipară obrazul zgâriat, murdar, cu barba rară crescută. Se şterse cu dosul mlinii, ferindu-se, ca şi cum cineva avea să-Z pălmuiască. Cu degetele reci şi ude îşi pipăi fruntea încinsă pe care, până nu de mult, stătuse coroana Moldovei. Nu-i venea să creadă că tot el fusese acela. Se uită împresur, la copacii despuiaţi timpuriu de frunze, îşi zbăteau crengile sub răbufnirile din ce în ce mai

înteţite ale vântului. Nici despre ei – despre copaci – nu-i venea să creadă, văzându-i astfel, că-n primăvara trecută plesneau de sevă, nici că purtaseră podoaba verii cu măreţia cu care el îşi purtase coroana. „Parcă noi, oamenii, ajunşi la cumpăna vieţii, sau chiar bătrâni, nu ne-nstrăinăm de noi înşine, ca şi cum n-am fi fost niciodată tineri, sau prunci…”, gândi. Se simţi mai puţin singur, sub scurgerea vremii. „Numai că voi, copacilor, o să daţi muguri la primă

* –, «*; «. *4 – … **; *

fe

«ara, stând tot în aceste locuri, pe când eu, cine ştie?” Fu străbătut de un fior. Când era mic, auzise pe un uncheş zicând că, atunci când simţi că te cutreieră o asemenea tulburare, se cheamă că ţi-a călcat cineva peste locul mormântului. Unde va fi fiind, oare, acel loc pentru dânsul? E drept că-şi zidise biserică şi gropniţă, la Pobrata, lăsându-l egumen al mânăstirii pe văru-său, Grigorie Roşca…

…Se ţinuse de capul lui să-şi zidească gropniţă domnească, alta decât cea de la Putna, fapt pentru care, auzind, pe Roşca îl bestemară călugării putneni, văzându-se jefuiţi de dreptul lor de a avea în grijă, la soroacele de pomenire, mormintele domnilor Moldovei, până în vecii vecilor. Grigorie ştiuse atunci pe cine să-şi ia sprijinitor în această lucrare. Pe Elena Ecaterina. Doamna îi vorbise apoi ceasuri întregi, într-o seară de răgaz, despre copilăria ei, despre soră-sa Despina, doamna răposatului Neagoe, domnul Ţării Munteneşti, şi alte asemenea aduceri-aminte. Tăcută din fire şi neplăcându-i a sporovăi despre sine, Elena îl minunase pe soţul său cu aceste poves-stiri, până ce aduse vorba, pe nesimţite, de Grigorie Roşca şi zidirea Pobratei, care, în acel an, 1536, tocmai se zugrăvea pe dinafară, după asemănarea bisericilor de la Hârlău şi Humor.

— Mult se osteneşte vărul măriei-tale, Petar, vorbi doamna, să fii mulţumit de ctitoria aceasta. Banii dăruiţi din belşug, neîntrecutul meşteşug al zidarilor, înalta ştiinţă şi măiestria zugrăvelii, zice sfinţia sa, stau chezăşie cum că va fi una din podoabele cele mai de preţ ale ocârmuirii tale. Râvna şi strădania egumenului Grigorie o însufleţesc şi o grăbesc cu osârdie.

— Aşa e, doamnă! Dar uneori şi râvna prea multă a cuiva poate

fi tălmăcită altfel, şi nu spre laudă.

— Nu spune asta, prea dulcele meu soţ şi stăpân, se alintă Elena-Ecaterina, coborând glasul cald în acele adâncuri pe care Petru le ştia bine şi le urmase adesea cu bucurie chemarea. Prea cuviosul Grigorie nu-i robul unor patimi deşarte de mărire şi laudă de sine. E plin de grijă pentru acea lucrare tocmai fiindcă ştie că ea îţi va sta mărturie trainica peste veacuri… Căci – cred şi eu, Petar – nu războaiele, purtate chiar şi cu izbândă strălucită, rămân să vorbească urmaşilor despre un principe, nici doar dragostea cu care şi-a ocârmuit supuşii, ci şi alte zidiri, din cele care grăiesc

— 131

despre bogăţia lăuntrică a unui neam, despre puterea lui de a-şi oglindi acea frumuseţe a minţii şi a sufletului în ceva trainic. Mi-a mai spus egumenul nişte gânduri, care m-au tulburat şi mai mult, Petar. Zicea că unui domn ca acela pe care îl are azi ţara i se cuvine ca, atunci când va trece la cele veşnice – Doamne, împinge cât mai departe ceasul! – să-i fie aşezate cinstitele rămaşi (e pământeşti într-o ctitorie a sa, şi nu la Putna, unde, lângă strălucitul mormânt al tatălui tău, candela ta ar putea părea mai firavă…

— Şi care ţi-a fost răspunsul, doamnă?

— L-am sfătuit să-ţi dezvăluie gândul, ca să hotărăşti cum se cuvine să se facă toate. Dar la cele spuse de prea cuviosul egumen, aş dori să adaug că am şi eu un temei pentru care stărui pe lângă iubitul meu domn să încuviinţeze aceasta…

Despotiţa tăcu puţin, plecându-şi privirile spre vârfurile de atlas vioriu ale botinelor.

— Ascult, Elenă, rostise Petru, cu o uşoară nerăbdare în glas.

— Dacă va fi rânduit de Cel-de-Sus ca eu să părăsesc cea dintâi lumea aceasta, se cheamă că voi fi aşezată să-mi aştept soţul prea iubit alături de buna doamnă Maria. Ştiu prea bine că n-avem de ce ne purta duşmănie, dar adânca dragoste ce ţi-am dăruit-o amândouă ne-ar împinge, poate, în acest păcat, după moarte… Dacă vei socoti însă, că datina nu poate fi călcată, că domnii Moldovei se cuvine a fi îngropaţi numai în acea necropolă de la Putna, atunci, rogu-te, lasă un înscris cu pecete ca eu să fiu îngropată singură, la Pobrata.

Îi plăcuse gândul Elenei; adânca şi curata ei dovadă de dragoste. 1 lbucurase şi judecata vărului său Roşca, cu toate că nu-l credea chiar străin de o pornire trufaşă, aceasta fiindu-i în fire, şi el, Petru, îl cântărise bine.

La două zile după sfatul ţinut cu doamna Elena Ecaterina, se înfăţişase cu treburi ale slujbei sale cămăraşul Nicoară Hâra. Treburile mai puteau adăsta, dar credinciosul slujitor se rugase să-l asculte chiar în ceasul acela târziu al serii, când domnul avea să treacă la cămările de culcare.

— Ce-i, Nicoară? îl întrebase Petru, fără a-şi ascunde graba şi supărarea.

— Măria-ta, iertare pentru îndrăzneala fără margini care m-a făcut să te tulbur. Dar numai o clipă îngăduie slujitorului tău să-şi spună păsul. Altfel nu şi-ar mai afla somn.

— Cât ţi-ai sucit mintea să aşezi vorbele ca-ntr-un le-lopiseţ, mi-a sporit supărarea, şi nu e departe clipa să-ţi poruncesc să pleci. Ci spune odată, ce vrei? 1

— Să îngădui să dorm şi somnul de veci lângă pragul lăcaşului veşnic al mărici-tale, adică în ctitoria mărici-tale de a Pobrata. Că, după cum spune egumenul de acolo, prea cuviosul Grigorie, vărul măriei-tale, aceea va fi gropniţa domnească a măriei-tale şi a doamnei Elena…

— Cală să nu te-aruţi curând înaintea mea, Hâro, dacă tot ai scăpat cu viaţă după ce mi le-ai spus toate acestea! Şi-acuma, ieşi!

Cămăraşul rămase în picioare câteva clipe, ţinut parcă de rădăcini nevăzute. Apoi se înclină – nu mai adânc decât o fă-eea întotdeauna – şi ieşi, închizând cu grijă uşa iatacului, în urma lui, Petru zâmbi unui gând: „… toţi au dreptate în cele ce-mi spun şi toţi dau dovadă de mare dragoste pentru mine. Fi-va, deci, Pobrata gropniţa domnească pentru noi Petru voievod, Elena-Eeeaierina doamna şi credinciosul, prea iubitul nostru – prieten, nu slujitor!

— Nicoară Hâra. „Amin!", rostise apoi cu glas tare, ca şi cum ar fi sfârşit rugăciunea de seară şi se grăbi spre odaia de culcare.

Frigul şi ploaia, care se pornise tot mai deasă, îl siliră să şi nu mai stea pe loc, ci să umble. „Voi j-i ce-am fost, şi mai mult

decât atâta!…”. Cinci mai rostise, oare, aceste vorbe? „în noaptea aceea, la Bistriţa… când am intrat în biserică şi am căzut în faţa sfintelor icoane şi am plâns mult… şi cu mine au plâns cu lacrimi fierbinţi egumenul mănăstirii şi tot soborul…” Cinci zile trecuseră de atunci, şi acum, în a cincea zi a pribegiei, nu mai crede în aceste vorbe… Nici atunci nu ere-ruse… poate… dar, spunându-le, îi fusese bine… „Oare trufiei din clipa aceea, se întrebă Petru, să-i fi luat locul smerenia sau măcar acea mult lăudată smerită cugetare?”

— Eu însumi mă pot smeri, pentru mântuirea mea, de unul singur! Dar nu pot cere unui norod întreg să se smerească, să aştepte astfel împlinirea sorţii! Oricine l-ar putea lesne îngenunchea, şi un neam întreg îngenuncheat n-ai vrea să vezi nici preacuvioşia ta, sunt sigur!

— Nu îngenuncheat, nu astfel smerit, dar sprijinindu-şi fiinţa pe credinţă, nădejde şi dragoste. Niciuna din aceste

Irci virtuţi – sau tot atâtea căi de urmat – n-o înlătură şi n-o ocoleşte pe aceea care trebuie să-l ducă la slobozenie, la neatârnare…

Aceste vorbe se încrucişaseră ca nişte spade între el şi părintele Macarie în anul de la Cristos 1529. O toamnă lungă şi blândă mai că făcuse din luna lui brumar o lună de vară.

Porniseră cu alaiul de la curţile domneşti din târgul Ieşi? lor în zori. Când intrară în „codrii cei merei” ai Dobrovăţului, soarele abia reteza pieziş, cu raze lungi, trunchiurile copacilor. Drumul era destul de domol şi nici prea duşmănos pentru picioarele cailor. Nu voise să meargă cu butca cea nouă, pe care tocmai i-o aduseseră în acele zile de la Sibiu, zugrăvită eu meşteşug pe dinafară, iar pe dinlăuntru căptuşită cu mătase verde. Pernele sale moi erau primitoare de mădulare ostenite.

Dar Petru mersese totuşi călare, în fruntea alaiului, având în dreapta pe logofătul Toader Bubuiog, iar în stânga călărea fratele său, Toader, în urma lor se rânduiseră comisul Al-botă, cu fecioru-său, Luca, pârcălabul Huru de la Neamţ, paharnicul Popescu şi alţi boieri, de care acum nu-şi mai aducea aminte.

Îşi lăsaseră caii în trap uşor. Straiele călăreţilor erau de sărbătoare, iar binecuvântata frumuseţe a dimineţii se adăuga la

strălucirea alaiului şi la pacea din suflete. Doar pacea lui vodă Petru nu mai era deplină, petrecute fiind atunci doar patru luni de când săvârşitu – s-a din viaţă Maria doamna. Nu îmbrăcase, însă, straie cernite cu totul. Peste tunica de velur verde, culoare pentru care avea mare slăbiciune, aruncase o mantie lungă de postav negru. Fruntea şi pletele i le-ncingea numai cercul de aur subţire, cum obişnuia la drumuri. E drept că râsul nu i se mai anina de buzele strânse.

Aceasta era pricina pentru care nici ceilalţi boieri nu vorbeau prea tare şi nici nu hohoteau cu veselie. Sporovăiau potolit despre ale lor, despre jupânese şi odrasle, despre cai şi hambarele burduşite cu bogăţia verii aceleia, despre slugi ori prefacerile acareturilor şi ale curţilor, despre neguţătorii lipoveni, care crescuseră anul acela preţul postavurilor de Lipsea, de prisăcile cu ceara de albine, care fusese potop, aducând mult bănet vistieriei.

— Fost-ai, oare, şi domnia ta, logofete Toader, cu sfânt răposatul părintele nostru Ştefan vodă, când s-au ales locul de zidire al acestui lăcaş de închinare de la Dobrovăţ, unde mergem acuma? Cum a pătruns până aici alaiul domnesc, că drum nu cred să fi fost tăiat încă şi codrii erau de bună seamă mai îndesiţi decât astăzi? Iar călare, măria-sa, ştiu bine, chiar din anul acela nu mai putea merge.

— Am fost, dară, măria-ta, şi-ţi voi spune îndată despre toate câte s-au petrecut în acea zi, căci mi-e scrisă pe vecie în suflet, cu toate că s-a scurs de atunci un pătrar de veac. Eu aveam către vârsta mărici-tale de astăzi, adică la vreo patruzeci de toamne şi, ia, acolo, vreo două-trei primăveri pe deasupra… Măria-ta Ştefan – odihnească-l Domnul în corturile drepţilor! – a cerut a merge la o vânătoare, aflându-se dânsul de câteva zile mai în putere, rana de la picior parcă se mai ogoise, iar şederea de o săptămmă la curţile din Hârlău şi în vecinătatea unor dulci aduceri aminte îi întorsese parcă ornicul anilor la ceasurile de început ale tinereţii. Firește că drum nu era şi desişul copacilor era mult mai mare. Aşadar, nici vorbă nu putea fi de rădvan sau butca. Drept aceea, măria-sa a cerut să i se gătească de cu seară calul, surd arătându-se dânsul la rugăminţile şi lacrimile temătoare ale doamnei Voi chita. Vătafii domneşti, chemaţi la sfat în spătăria mică, îi spuseseră cum că s-ar ascunde pe aici vânat de soi, căprioare şi, mai

ales, cerbi cu coarne din cele mari, rămuroase. Că ar să le mai taie calea poate şi niscaiva mistreţi ori iepuri, asta nădăjduiau ei că n-ar să fie cu supărare prea mare… Măria-sa a râs şi a poruncit să purcedem chiar a doua zi vânătoarea în pădurile Dobrovăţului.

Şi chiar aşa a fost, că mai mult de doi mistreţi şi vreo doi iepuri spărieţi nu întâlnirăm, de parcă cerbii şi ciutele s-ar fi ascuns cu bună ştire din calea noastră. Către prânzul cel mare, ajunserăm pe o ridicătură de pământ, aceea pe care se află astăzi mănăstirea. Atunci, acolo era un luminiş strâmt. Măria-sa îşi opri calul şi-şi făcu privirile roată cu mulţămire. Cât vedeai cu ochii, numai copaci cu frunza verde, cum se află pădurea în puterea verii. Păsăretul nu mai cânta, trecute fiindu-i zilele binecuvântate. Curând aveau să iasă puii în cuiburi. Vodă Ştefan vru să descalece. Făcu semn comisului, care sărise să-l sprijine, că n-are trebuinţă de dânsul. Cu toţii ne aşezarăm roată, descălăraţi, în jurul calului său şi-l aşteptam să coboare. Râse scurt, cu bucurie, se răsuci sprijinit într-una din scări şi, dintr-o săritură sprinţară, puse celălalt picior pe pământ. Uitase însă, că acela era chiar piciorul cu beteşug! Se lăsă pe el dar, fulgerat de durere, îngenunche cu celălalt, izbutind să nu se prăvale cu totul, îndată am fost lângă dânsul

să-l ridicăm. Ne-a împins cu o mână, atârnându-se de dârlogli talului cu cealaltă. A stat astfel câteva clipe, apoi a înălţat ochii către cer, şi-a făcut cruce şi a început a zice – mai în tu cu glas slab, apoi tot mai cu tărie – „Tatăl nostru”. Îngenuncheaserăm şi noi, îndărătul măriei-salc. Cum îl priveam din spate, pletele colilii îi fluturau pe umerii laţi şi drepţi, în adierea uşoară a vântului. Când a sfârşit rugăciunea, s-a ridicat, biruindu-şi durerea, şi ne-a privit pe rând, ca şi cum ar fi vrut să ne înveţe pe fiecare după chipul său. Apoi zise: „Aici, domnul Moldovei a fost biruit dinlăuntrul său… Aici a-nge-nuncheat întâia oară, din slăbiciune şi neputinţă omenească”. Se opri. Şi el şi vântul. Ne ţineam răsuflarea. Şi noi şi caii. Vorbi iar: „Aici se vanălţa, din porunca noastră şi din avutul nostrv, o sfântă biserică, spre mulţâmirc către Cel de Sus, carele ne-a dat astfel semn şi ne-a îndemnat către smerenia trupului, dar a şi pogorât duh de înţelepciune peste minte şi suflet, ca să înţelegem tâkul acesta. Drept care, se cuvine

ca hramul să fie sorocit chiar la prea luminatul praznic al Pogorârii Duhului Sfânt. Şi altfel să nu fie! Amin!”

Primi abia atunci sprijinul nostru, se ridică şi, cu ajutorul comişeilor, încalecă iar, poruncind să ne-nturnăm acasă.

— Mai puţin de un an se mai scurse şi-l pierdu Moldova, şi-l plânserăm cu toţii… împlini Dragşin spătarul aducerea aminte a logofătului. Zidirea aceasta – îi drept – se afla atunci sub acoperiş, dar zugravii nu fuseseră tocmiţi încă. Măria-sa Bogdan a uitat curând de acest sfânt lăcaş al părintelui său. Iar Ştefăniţă vodă n-a mai aflat răgaz să ducă la bun sfârşit lucrarea.

— Vom plini-o noi, astăzi, spuse domnul Petru. Că aşa se cade, ca fiul să pornească mai departe din lecui unde a stătut părinte de său. Adică vom plini-o mâine, duminică, la slujba de târnosirc a bisericii şi de sfinţire a zugrăvelii, pe care noi. Petru voievod, am poruncit-o. Mă-ndrept cu mare nerăbdare s-o văd. Am lăsat, precum ştiţi, toate cele rânduite în grija părintelui Macarie, egumenul. De la Neamţ, înţeleptul nostru sfătuitor şi duhovnic. Chiar şi tocmirea meşterilor zugravi, ca să nu mai spun de întruchiparea după canoane a sfintelor pilde şi parabole, icoane şi fapte ale apostolilor, care se cuvine a nu lipsi de pe zidurile oricărei biserici creştineşti pravoslavice, toate i le-am lăsat în scamă. I-am dat bani cât trebuia ca meşterii să fie sârguincioşi, iar mănăstirea de călugări, abia înfiripată, r. M dăruit-o cu ocine şi trei sălaşe de ţigani.

Zidurile începuseră a se zări în dreapta. Cuprins să ne-astâmpăr. Petru dădu pinteni calului, care porni în galop. Toţi ceilalţi îi urmară şi curând se aflau în faţa porţii, care îi aştepta cu canaturile date în lături. Călugării – pe atunci doar vreo cincisprezece la număr – negândindu-se că alaiul are să sosească aşa devreme, îşi aflau de lucru, sub ascultare, în curtea mănăstirii. Arhondaricul fusese dereticat cu migală, pentru că domnul şi boierii din alai aveau să mâie acolo peste noapte, ca să fie de faţă la slujbă încă de la utrenie, Înalt Prea Sfinţitul chir Calistrat, mitropolitul, trimisese răspuns de la Suceava că are să sosească în seara aceea cu rădvanul mitropoliei. Ceruse şi străji pentru a trece – zicea el – netulburat de niscaiva lotri sau răufăcători pădurile cele dese, „Dacă ar în ti lui în cale vreun beteşug, nu din cel prea greu,

încă înainte de a ieşi pe poarta mitropoliei, aş fi mai mulţămit, pândi Petru, care nu-l prea avea la suflet pe acest vlădică, nici cucernic, nici deştept, nici prea destoinic gospodar. Cu atât mai vârtos, cu cât îi urmase în scaun acelui sfânt cu adevărat care fusese mitropolitul Teoctist, trecut în lumea drepţilor. L-aş ierta cu bucurie chiar să nu vină! Că-i şi fudul, pe deasupra, şi arc capul mare! I-ar crăpa mitra, dacă şi-ar îndesa-o mai tare pe ţeasta lătăreaţă, şi i-ar reteza nasul cel bocirnat!"

Caii rămăseseră în grija slujitorilor, care aveau să-i hrănească, să-i adape şi să-i ducă la grajduri. Luca, feciorul comisului, luă în grijă calul domnului Petru.

Vodă? i boierii intrară în curte.

Călugării dispăruseră pe la chiliile lor să-şi pună rânduială în straiele de pe dânşii. În pridvorul arhondaricului, stareţul Ghenadie, înalt şi burduhănos la trup, îşi întâmpină cinstiţii oaspeţi cu vorbe de bun venit, rostogolite ca nişte bolovani în hăuri de prăpastie. Glasul lui puternic şi rostirea înghesuita a cuvintelor umplură locul şi făcură să tacă alte glasuri.

— Binecuvântează, părinte stareţ, şi porunceşte să fie poftiţi domniile lor boierii din alai la odăile hărăzite. Iar nouă spune-ne dacă biserica e deschisă, vorbi Petru, stăvilind du-ruitoarea de la gura egumenului.

— Bine ai venit, măria-ta, şi Domnul să vă binecuvânteze pe toţi, se auzi un glas adânc, liniştitor, iar de după făptura mătăiiăloasă a preacuviosului Ghenadie se ivi, ca un fir de trestie, preacuviosul Macnrie. Eolciii îşi descoperiră abia acum capetele, iar Petru se apropie, îşi plecă fruntea sa, primească binecuvântarea egumenului de la Neamţ).

Ghenadie îşi aminti pe dată că are oaspeţi de seamă şi se repezi pe treptele cerdacului, zbuciumându-şi comanacul eu văl negru. Straiele largi, de mohair, cam soioase, fâlfâiră spre trapeză, chilii şi cuhnii. Boierii fură însoţiţi la odăile lor de către cuviosul Zosima, iconomul mănăstirii.

— Du-mă grabnic, rogu-te, să-mi arăţi gândul care ţi l-am spus acum un an, în noaptea de Înviere, părinte Macarie, spuse Petru,

întinse mâna şi-l cuprinse pe stareţ de după umeri, trăgându-l nerăbdător să coboare.

— Biserica e închisă, măria-ta, meşterul zugrav cu ucenicii lui sunt slobozi şi s-au dus în sat să se primenească pentru praznic. Iar eu singur n-aş voi să-ţi dezvălui lucrarea lor, fără a fi şi ei de faţă. Merită, socotesc, să audă ce vei spune, dacă vei fi mulţămit, cum nădăjduim cu toţii. Acum vino, rogu-te, la iatacul ce ţi-a fost gătit, să-ţi schimbi straiele de drum, să binevoieşti a merge la trapeză. Sunt două ceasuri trecute de la prânzişor. Drumul a fost lung şi vor fi şi ceilalţi flămânzi şi însetaţi, doamne.

— N-am venit să-mi ghiftuiesc pântecele, ci să-mi hrănesc sufletul, părinte Macarie. Să mergem!

Răsucită în broască de două ori, cheia scârţâi lung. Mâna subţire a egumenului Macarie apăsă clanţa grea, de fier, şi uşa se deschise spre înăuntru.

Macarie străbătu cu paşi rari pronaosul şi gropniţa, urmat de Petru. În naos, lumina de afară pătrundea prin ferestrele înalte, trimiţând săbii lungi cu vârful oprit pe pardoseala din faţa altarului. Preacuviosul se opri înaintea uşii împărăteşti. Făcu trei mătănii adânci, apoi intră în altar prin uşa din dreapta şi dădu la o parte dvera de pe uşa din mijloc. La icoanele împărăteşti ardeau două candele mari de argint, jucând pe chipul Mântuitorului şi al Preacuratei cu Pruncul pâlpâirii fugare. Mirosea a vopsea de zugrăveală proaspătă.

Petru se închină în faţa altarului, apoi, trăgându-se în dreapta, se rezemă de jilţul arhiereului. Ridică încet ochii spre peretele din faţa lui, unde se aflau zugrăvite Patimile Mântuitorului şi Răstignirea. Rămase cu privirile îndelung aţintite pe întruchiparea urcării pe cruce, care-l zgudui adânc. Desculţ şi gol, înfăşurat doar cu un ştergar în jurul şoldurilor, Iisus era împins de doi ostaşi păgâni să urce scara sprijinită de lemnul crucii. Mâna stângă îi era întinsă pe braţul crucii şi un alt ostaş tocmai se pregătea să-i bată pironul în palmă. Dar mâna dreaptă – şi asta nu mai văzuse Peti? u nicăieri, în nicio biserică! – în loc să şi-o lase în voia celuilalt ostaş, pentru a se-mplini mai degrabă cele scrise ºC chipul său nu era spaimă, ci o sfântă linişte şi împăcare… şi ştiute. Iisus şi-o trăgea lângă sine, apărându-se. Şi, totuşi, pe chipul său nu era

spaimă, ci o sfântă liniște și împăcare…

— Nu mai puțin decât te văd uimit și tulburat am fost eu însumi, Petre, vorbi Macarie, ivit în ușa altarului. M-am fost întâmplat aici astă-vară, tocmai când meșterul zugrav isprăvise această întruchipare. Era pe la întâiul ceas al după-amiezii. Ucenicul lui cel mai destoinic – Culai îl cheamă – un băiet din sat, harnic și cu har, rămăsese singur în biserică, să pregătească zidul cum se cuvine pentru a doua zi. Când m-a văzut îndreptându-mă către acest colț de zugrăveală nouă, a dat să iasă. L-am oprit și l-am chemat să privim împreună. Apoi l-am întrebat: Cu ce crezi că a greșit stăpânul tău, meșterul zugrav, izvodind această întruchipare? M-a privit oleacă speriat, dar s-a liniștit îndată și mi-a răspuns cu mare credință în cele rostite.

— Cu nimic n-a greșit, cuvioase părinte, eu așa mă socotesc a gândi, adică…

— Dar din câte știi tu, auzind la sfintele slujbe, și după cum îți poți închipui singur, am zis, Mântuitorul avea știință de cele ce avea să pătimească?

— De bună seamă că avea! Doar era fiu al Tatălui ceresc!

— Ș-atunci, la ce bun avea să se apere, ca un om slab, trăgându-și mâna aceea, dacă știa că toate sunt scrise în cer pentru dânsul spre mântuirea neamului omenesc?

— Păi, chiar sfinția ta ai rostit singur răspuns la întrebare… Om slab", adică om cu slăbiciuni omenești, astfel era Domnul nostru Cristos atunci. Adică și cu spaimă de moarte, ca un muritor. Și aceasta era tocmai pentru ca patimile să-i fie adevărate și astfel să creadă în ele cei ce le vedeau…

„Să creadă în ele cei ce le vedeau!" așa a zis băiatul, și cei ce trebuie să creadă suntem și noi, cei de astăzi și toți câți le vor vedea în veacul veacurilor, intrând în această sfântă biserică.

Mnearie venise lângă Petru, vorbindu-i, apoi îl luă de mână și-l plimbă să vadă toată zugrăveala, care grăia singură, cu glasul cald și răscolitor al culorilor, măiestru alăturate unele lângă altele, în închipuirile pline de viață din faptele apostolilor sau minunile sfinților, în naos, se mai opriră la Batjocorirea lui Iisus. Ca și aiurea, în alte biserici, întâmplarea era zugrăvită după canoanele șlinie pe de rost,

urmate cu sfinţenie de orice meşter. Numai că acesta de aici pusese ceva de la sine şi acest ceva stârnea o dureroasă simţire în sufletele privitorilor: înaltă şi subţire, făptura MJntuitorului, în haina de purpură a batjocurii, ţine în mâna dreaptă trestia… Sub cununa de spini care-i sângeră fruntea, chipul nu spune decât milă, dar nu pentru sine, ci pentru cei din preajmă. După pravilă şi scrierile evangheliştilor, nu lipsesc nici cei ce bat din tobe, nici cântăreţii din flaute şi sunătorii din trâmbiţi, închipuind cu toţii alaiul unui împărat… Ochii se opriră însă îndelung asupra a doi tineri dănţuitori, zugrăviţi de-a dreapta şi de-a stânga lui Iisus: cu trupurile răsucite, bat acrul cu mâinile, în care ţin năframe albe. Cu capetele – întors spre dreapta unul, înfundat între umeri celălalt – îşi schimonosesc faţa într-o prefăcută umilinţei, toată făptura lor părând a fi stăpânită întru totul de diavoloştile porunci ale iadului.

Nici Petru şi nici preacuviosul Macarie nu mai iâleuiră în vorbe cele văzute, amândoi având mare:;! multă preţuire pentru meşteşugul zugravului.

Ieşiră trecând prin gropniţă, unde vieţile sfinţilor îşi aveau cartea deschisă în chipuri şi icoane, oprindu-se apoi în pronaosul scăldat în lumina care pătrundea prin ferestre şi uşa deschisă.

Pe doi pereţi întregi erau înfăţişate chinurile şi sfârşitul celor unsprezece apostoli. Un lucru nedumeri pe domn şi îl întrebă pe Macarie, anume de ce, oare, zugravul nu-şi dăduse silinţa ca regii şi împăraţii ce erau, fiecare, din ţările imee au pierit apostolii, să nu semene atât de tare unul cu a tu, la chip, la veşminte şi chiar cum stau în jilţuri?

— N-aş pune asta pe seama leneşei închipuiri a meşterului, măria-ta. Iată că nu l-am descusut cu dinadinsul despre aceasta. Ai s-o faci, poate, măria-ta mâine, dacă vei socoti de trebuinţă. Dar până atunci priveşte, rogu-te, npsi cu băgare de seamă la străjile ce stau în spatele acestor regi şi împăraţi şi vezi ce ţin ele în mână, pe în Găsuliţele cele înalte?!

— Adevăr spui, preacuvioase, izbucni Petru: ar fata i se umplu de un zâmbet larg, ochii i se deschiseră mari, în luminile lor, ca şi în glas, juca o bucurie nemărginită. Sunt chiar topuzuri, adică buzdugane

turceşti, acele arme! Dsr care să fie, oare, tâlcul, dacă este vreunul? Sau poate meşierului îi sunt mai îndeaproape cunoscute acestea, fiind ele din zileia noastre?

— Aş zice că tot pe el să-l ispitim, Petre, chiar dacă eu nu-ţi ascund că ştiu acest tâlc. Dar face să-l auzi chiar tu, de-sluşindu-L E un om luminat la minte şi la suflet, cu multă dragoste de ţara aceasta, drept şi adânc credincios. Are ştiinţă de cai-te, cum nu sunt mulţi din tagma lui, iar harul cu care l-a dăruit Cel de Sus, l-ai văzut.

Ultimele cuvinte ale egumenului aproape nu le mai auzise Petru» oricum nu le mai luă aminte înţelesul, urmărind cu privirea, de jur-împrejurul pereţilor, un brâu alcătuit din feţe cuvioase de monahi, înveşmântaţi în straiele lor negre. Brâul îl conduse la colţul peretelui dinspre miază noapte, unde ochii se opriră pe întruchiparea unei scări, al cărei capăt de sus se oprea rezemat de cer. La izvodul scării se grămădeau câţiva călugări cu feţe cucernice. Pe fiecare treaptă, câte un monah nevoindu-se întru ispăşirea păcatelor şi desăvârşirea vieţii întru sfinţenie. Fiecare călugăr da pe scară era însoţit de un înger, de-a dreapta. Sus, din cerul deschis ca o fereastră, Mântuitorul întindea o mână către fericitul monah ajuns pe ultima treaptă, primindu-l pre dirisul în împărăţia cea veşnică. Acum înţelese Petru ce voise să spună egumenul de la Neamţ cu cele trei căi de urmat: credinţa, nădejdea şi dragostea, văzându-le scrise în dreptul ultimelor trei trepte ale scării. Ajunşi la ele, fericiţii monahi se puteau socoti mântuiţi şi primiţi de-a dreapta Tatălui Ceresc.

— Aşadar, părinte Macarie, aici se află obârşia celor spuse de prea cuvioşia ta mai înainte, când vorbeam de căile mântuirli Moldovei în aceste zile care, deşi liniştite şi paşnice, ale domniei noastre, nu-i sigur că vor fi mereu astfel, căci n-au fost niciodată prea lungi răgazurile pentru domnii ţării acesteia!…

Glasul îi devenise mai aspru şi pe chip se citea că nu-i erau tare pe plac cele văzute şi, mai cu seamă, înţelese.

— Şi cred că nu-mi vei mai spune să-l iscodesc pe meşter despre tâlcul acestei întruchipări, căci e limpede că nu – Ci preacuvioşia ta ai poruncit-o. Sunt încredinţat de aceasta, chiar dacă ai încerca să tăgăduieşti…

— Nu, r. – am să tăgăduiesc nimic. Petre, ci, dimpotrivă, stn să-ntăresc în vorbe cele ce, poate, nu se desluşesc pe de-a-ntregu! din zugrăveală. Egumenul vorbise rar, liniş-l. T, dar apăsând anume pe fiecare cuvânt, ca să nu fie nevoit

Iii să-l mai rostească o dată. Cum, desigur, ai înţeles, aceasta este Scara dumnezeiescului urcuş către desăvârşire, despre care ţi-am mai vorbit şi ţi-am citit din cartea Sfântului Ioan, egumenul călugărilor din Muntele Sinai. Despre acest urcuş ava Ioan spune că este suitor la cer, că începutul său este „lepădarea de cele pământeşti", iar sfârşitul e „Dumnezeul iubirii". Urcuşul e lung şi anevoios, mai cu seamă că de la poalele lui plecăm mult mai grei, cu tot lutul fiinţei noastre pământeşti, pe care bietul nostru suflet abia îl duce. La fiecare treaptă, şi sunt treizeci rânduite de Sfântul Ioan Scărarul, mai lepădăm din scârba păcatelor, ne mai uşurăm de apăsarea fărădelegilor şi a grijilor prea lumeşti, şi, cu cât ne depărtăm de locul din care am purces spre acest urcuş, ne simţim mai despovăraţi, sufletul nostru respiră mai slobod; de aceea, ultimele trei trepte sunt ca o întreită cunună a desăvârşirii întru credinţă nestrămutată într-unul Dumnezeu atotputernic, nădejdea neclătinată în ajutorul lui, după credinţa noastră, în stare fiind şi noi a iubi, precum El ne iubeşte. Te întrebi, fireşte, ce caută această scară, care e alcătuită să ne vorbească nouă, cinului monahicesc, şi nu mirenilor, zugrăvită într-o biserică în care credincioşii vor veni să-şi afle alinare necazurilor vieţii acesteia şi să ceară iertarea păcatelor, după slaba putere de pocăinţă. Priveşte însă, rogu-te, măria-ta, în dreapta, lângă sfânta Scară şi vei afla zugrăvită, întru înveşmântarea gândului tău din noaptea învierii acelei trecute, Rugăciunea Cerească, adică rugăciunea pe care o înalţă către Atotştiutorul şi Făcătorul, în toate cele trei întruchipări ale sale: Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh, pururea rugătoarea şi mijlocitoarea Fecioară Maria şi Sfântul înainte-mergătorul şi Botezătorul Ioan. Numai că meşterul zugrav, la îndemnul nostru, a chemat la această rugăciune pe toţi sfinţii să se roage pentru noi, păcătoşii, pentru poporul Moldovei şi domnul său, pentru izbăvirea de primejdia cotropitorilor păgâni, pentru liniştea ţării acesteia, aşezată la răscrucea celor patru vânturi potrivnice. Nu aceasta mi-ai cerut, oare, să însemne zugrăvirea tocmai

aici, în pronaos, a rugăciunii acesteia, pentru a încredinţa norodul că nădejdea lui este întâi şi-ntâi la Dumnezeu?!... „Domnul cel tare-n războaie, Domnul puterilor..."

— Adevărat, astfel ţi-am vorbit, părinte Macarie, dar...

— Îngăduie, măria-ta, să sfârşesc cele ce vreau a-ţi des-vălui şi apoi judecă şi osândeşte fapta mea după dreptate.

Aşadar, am cugetat mult şi m-am silit a face, pe cel ce intră

I

În acest sfânt lăcaş şi vede această măreaţă rugăciune, să-şi întoarne sufletul şi gândul către păcatele sale şi să se întreb-dacă e vrednic de milostivirea Tatălui ceresc. Şi, dacă se va afla el prea păcătos şi într-aceea nevrednic de ajutorul lut) Dumnezeu şi se va întreba: e să facă întru iertarea păcaltelor, să-ndrăznească, după puterile sale, desigur, a începe! dumnezeiescul urcuş al desăvârşirii prin lepădarea de la sine; a acelor rele deprinderi omeneşti. Acesta este, dar, lâlcul: zugrăvirii alăturate a celor două întruchipări şi tocmai la această parte a bisericii, de unde credincioşii, intrând, chiar fără a avea răgazul a zăbovi prea mult, minaţi de grijile şi l ostenelile vieţii, să plece măcar cu această anafura în suflet; merinde puţină, dar hrănitoare pentru mai multă vreme". Macarie tăcu. Părea istovit şi chipul smead pălise ca sub o grea suferinţă. Mâinile doar, cuprinse de neastâmpăr, prefirau grăbite mătăniile negre printre degetele subţiri. Petru mai încercase de câteva ori să-i oprească vorba la jumătate, dar, fie prin apăsarea glasului, fie prin ridicarea uşoară a mâinii, cerând tăcere, Macarie îl făcuse să-l asculte până la capăt.

Când acesta îşi opri cuvântul, Petru se năpusti în vorbă, simţind că răbdarea îi ajunsese la margini.

— Ceea ce spui, părinte Macarie, e prea adevărat şi meşteşugul vorbirii nu-ţi lipseşte. Dar e prea depărtat de mintea omului de rând – şi socoteşte-mă şi pe mine printre aceştia! E ca şi cum i-ar grăi cineva pe limba păsărilor. Ştiu că vrei, ca şi mine de altfel, să curăţim sufletul Moldovei de necinste, de urâciunea de cuget, de minciună, de atâtea alte rele care-i întunecă faţa şi care o fac mai slabă înaintea duşmanilor – celor din lăuntru, ca şi din afară. Dar nu-i vreme şi nu-s vremuri să-ndemnăm pe oameni la nevoinţe ca acelea din cartea Scărarului.

Adu-ţi aminte că mi-ai citit când va despre unii care stau băgaţi în saci legaţi la gură – la gura sacilor! – şi astfel rugându-se şi pocăindu-se, gemând şi căinându-şi păcatele. Află, preacuvioase, că dacă aş întâlni, în drumurile mele cu treburi ale domniei, asemenea lighioane, aş pune straja să-i ia cu saci cu tot şi să-i arunce în Şiret, cu păcate cu tot şi, mai ales, cu prostia, care, aceasta din urmă, ar ţine loc de pietroi şi i-ar duce la fund, să nu-i mai lase a păcătui vreodată. Auzi?!… „Scara nevoinţelor!”… treaptă cu treaptă… treizeci de fustei! Şi păcătoşii, unii după alţii, înşiraţi şi adăstând, fiecare atât cât îi e de trebuinţă, după firea şi năravul fiecăruia, să se nevoiască şi să scape astfel de câte unul din păcatele înscrise în dreptul fuşteiului… Şi dacă se rupe vreunul şi n-are omul pe ce mai pune talpa, după ce s-a nevoit atâta şi s-a mântuit – de îăeomie, să zicem, de viclenie, de… trufie! Şi iacătă-l – îi sărmanul, că s-a nevoit degeaba!

— Huleşti, Petre, şi pentru aceasta nu-i nicio nevoinţi care să te mântuio!

Nu-l auzise niciodată cu glasul acesta tunător. Iar cuvintele, îi sunară lui Petru ca o afurisenie. Tăcu şi îşi plecă fruntea, cu bărbia proptită în piept, cu ochii închişi, cu buzele strânse. În clipe ca acelea se temea de sine, că nu-şi va putea stăpâni firea şi că va trece marginile prăpăstiei, care i-ar fi despărţit pentru totdeauna. Nu voia asta, îşi încleşta degetele mâinii drepte pe mânerul spadei, până nu-şi roai simţi carnea.

Macarie se îndreptă spre uşa deschisă, păşi peste p: agul de piatră şi se opri afară, fără să se întoarcă. Petru îl urmă în tăcere, aplecându-se la ieşire.

Soarele ajunsese sus şi revărsa o lumină blinda peste toţi şi toate. De la penumbra din biserică, o «… H. 5 i lui Petru strânseră dureros pleoapele. Îi făcu bine această ascundere de sine în lăuntrul său. Ar fi vrut să se poată face nevăzut cu totul, îndărătul unor pleoape uriaşe, ocrotitoare.

Când deschise ochii, Macarie urca scările la arhondaric. I se păru dintr-odată adus de spate, ca sub o greutate care îi apăsa umerii. Petru simţi o durere adâncă. Vrei să ajungă – nu i-ar fi fost greu, cu pasul lui: urans –, dar se simţi înrădăcinat pe locul acela.

Văzându-l singur pe domn, stareţul Ghenadic's. E apropie cu sfială, poftindu-l în trapeză, unde erau adun cu toţii, dar nu îndrăzneau a se atinge de bucate.

— Spune-le să se atingă, părinte; iar nouă porunceşte să ni se aducă o tipsie cu mere, în odaie. Nu vok-se hă văd pe nimeni în această seară. Doar preacuviosul părinte Macarie poată, să ni se-nfăţişeze, dacă pofteşte.

Voise chiar să poruncească aducerea egumenului de la Neamţ, dar se răzgândi, nădăjduind în sine-şi că acesta are să vină singur.

Dar părintele Macarie nu se mai arătă în seara aceea. Nici chiar când fratele Elisei îl vesti că sosise Înalt Prea Sfinţitul chir Calistrat, mitropolitul. Cuviosul se afla în rugăciune când uşa chiliei se deschise încetişor, iar cora Anacul fratelui Elisei se strecură înăuntru şi glasul lui subţiratic ceru binecuvântare. Mâna egumenului făcu semnul crucii în aer către dânsul, îi îngădui cuvânt, dar, aflând cele de trebuinţă, răspunse:

— Când voi plini rugăciunea mea către Domnul Dumnezeu, mă voi smeri şi în faţa Înalt Prea Sfinţiei Sale, dacă aceasta va fi înainte de miezonoptică. Apoi îi făcu semn lui Elisei de slobozire în pace.

În odaia mare de la arhondaric Petru nu-şi afla liniştea. Lumânarea mare din sfeşnic se sfârşise, dar n-o mai aprinse pe a doua, pregătită alături. Prin fereastra destul de largă, luna, ajunsă la împlinire şi strălucirea întreagă, scălda cămara. Cu faţa în sus, îmbrăcat, Petru sta trântit pe patul aşternut cu pocladă moale. Deodată sări în picioare, ca fulgerat. O bucurie mare îi năpădi sufletul… Aşa-i! îl orbise mânia i se-nvolburase mintea până într-atât, încât îi pricinuise prea bunului Macarie adâncă amărăciune, dar nu văzuse tocmai ceea ce abia aşteptase să vadă: gândul lui din noaptea Paştilor trecute…! Rugăciunea aceea, a tuturor sfinţilor, fusese zugrăvită anume la vedere, cum spusese stareţul, astfel ca tot creştinul care intră în biserică să nu poată trece nepăsător pe lângă dânsa, cum se-ntâmpla în alte biserici, unde ca – de fapt, doar rugăciunea Precistei şi a sfântului Toan Botezătorul, nu a tuturor sfinţilor! – se afla tăinuită de umbra naosului. Pe când aici, ea îi cheamă şi pe ei, pe toţi sfinţii şi pe toţi creştinii, pe tot norodul Moldovei aşadar, să-şi unească glasul şi

credinţa, să ceară împreună ajutorul Cerului şi milostivirea Celui Atotputernic… Da!… Iar dacă vor avea parte de războaie, mai vârtos se vor pătrunde de acest adevăr şi vor şti că, dacă îşi alătură glasurile cu ale tuturor sfinţilor acelora, între care se află la locul de cinste, cuvenit, Sfântul Gheorghe, purtătorul de biruinţă, şi Sfântul Ioan cel Nou, de la Suceava, «Domnul cel tare-n războaie, Domnul puterilor» îi va ajuta şi-i va întări şi vor birui! Ca şi până acum şi de-acum înainte, în vecii vecilor. Amin!"

„Mărire ţie, Doamne, mărire ţie!" răspunse strana, cu cele trei glasuri ale cuvioşilor Sofronie, Elisei şi Irineu, atât de cucernic împreunate şi dulce răsunând laolaltă, încât toată suflarea care se afla înţesată în biserică se simţi înălţată până la chipul lui Cristos Pantocrator, zugrăvit sus, în turlă.

Înveşmântat cu mare bogăţie în odăjdii grele, de brocart bătut în fir de aur, cu mitra ţintuită cu pietre scumpe, Mitropolitul, împreună cu soborul, săvârşea Sfânta Liturghie.

Mulţime de popor se strânsese în acest colţ ascuns, aproape de obârşia Dobrovăţului – un râuleţ mititel care se varsă în apa Bahluiului. Veniseră din satele megieşe Alexeşti, Costi-ceni, Munteni, Ostroveni şi mai departe, ostenindu-se, care pe jos, care călare, care cu căruţa, gândindu-se fiecare că poate numai de această dată îi va fi hărăzit să-i zărească la chip, aievea, pe vodă şi pe mitropolit şi atâţia cuvioşi părinţi, la un praznic aşa de mare.

În jilţul său, Petru, în strai de sărbătoare, bogat, cu co-rcana pe cap – n-o mai purtase de la înscăunare – privea cu mulţumire, ascultând slujba. De-a dreapta şi de-a stingă vlădicăi se rânduiseră, în odăjdii, preacuviosul Macarie şi egumenul Ghenadie.

La un timp, domnul întoarse capul şi privi, parcă văzând pentru prima oară, cele trei chipuri de ctitori zugrăviţi în acest lăcaş. Şi se-ntrebă în sine de ce erau trei? Adică primul fiind, desigur, Ştefan vodă,ă l bătrân, tatăl său, cel care actitorit şi a dăruit această mănăstire, pe locul unde se aflase o mănăstire şi mai veche, de pre vremea bunicului său – al lui vodă Ştefan –, Alexandru vodă cel Bun…

Dar al doilea de ce fusese zugrăvit? Acela fiind Bogdan, fratele lui după tată, care însă, nici nu ştiuse parcă de acest sfânt lăcaş, căci nu

se-ngrijise de dânsul cu nimica, nici nu întărise măcar uricul tatălui său! Iar al treilea chip era, pesemne, el însuşi, Petru voievod… Dar atunci îl nedreptăţiseră pe Ştefăniţă, dacă s-ar socoti cu adevărat toate domniile de până acum! Chiar dacă n-a purtat nici el de grijă mănăstirii… Petru mai băgă de seamă că zugravul îi izvodise pe toţi trei aidoma, la chip şi la straie. Şi chiar la vechimea de zile! Să fi fost, oare, tot săracă închipuirea meşterului, ca şi la regii şi împăraţii care i-au ucis pe apostoli? Iată a tteia întrebare care avea să i-o puie zugravului. Amintindu-şi de el, îl căută cu privirea, cercând a-l ghici în mulţime, neştiindu-l, ceea ce nu-i fu cu putinţă. „De s-ar isprăvi odată slujba!", gândi Petru, dornic să se afle iar singur cu Macarie – apoi să-l cheme la sine şi pe meşter. Avea să-l răsplătească cu dărnicie, întrecând preţul înţelegerii dinainte. Are

X U

să-i dea uric domnesc pentru ocină, are să-l facă slujitor la curte, dacă o vrea, să-l ţie pe lângă dânsul, că vor mai fi biserici de zugrăvit de-acum înainte… Şi încă nu numai pe dinlăuntru, ci şi pe dinafară! Gândul acesta îi venise acum, şi se-nfioră când închipuirea îl făcu să vadă cu ochii minţii asemenea minune! îşi va împodobi toate ctitoriile cu zugrăveală ca aceasta de-aici şi încă şi mai frumoasă, cu tâlcuri mai adânci, ascunse în culoare şi forme, în pilde şi parabole, vorbind oamenilor despre viaţa şi năcazul lor de toate zilele. Dar mai cu seamă vorbind despre…

Privirea îi străbătu iar marea de capete din biserică. Văzu însă mai mult ochi ridicaţi în sus, citind cu osârdie şi mirare tâlcurile închipuirilor zugrăvite. Era o vânzoleală de gâturi răsucite în toate părţile şi numai cei din faţă se ruşinau să nu stea smeriţi, privind înainte, la arhiereu şi sobor.

I se păru dintr-odată şi mai neîncăpătoare biserica, la gândul că tot poporul Moldovei trebuie să vadă acestea şi mai cu seamă rugăciunea tuturor sfinţilor… De aceea se mai bucură o dată pentru gândul ce-i venise, de-a zugrăvi şi pe dinafară bisericile. Poate că, uneori, când trece omu' de la casa lui către ogorul pe care trebuie să-l are, să-l semene ori să-i culeagă roadă, biserica e încuiată ori nu-i e lui îndemână să intre, aşa, neprimenit cu straie curate, ostenit şi murdar

de la lucru… Aşa că, dacă le va afla zugrăvite toate acele învăţături, şi altele încă, pe pereţii de-afară, are să se oprească fără sfială, fie şi numai o clipă, să-şi facă semnul crucii şi să se smerească la gândul păcatelor, dar şi rugându-se îndată pentru iertarea lor, apoi şi pentru apărarea liniştii lui şi-a pruncilor, a casei şi-a ţării.

— … Şi ce-ai răspuns, meştere, lui vodă, când te-o fost întrebat despre regii aceia?

— Ce să-i spun? Că nu m-am ostenit să le fac chipuri osebite, deoarece se aseamănă toţi la faptele lor cele ticăloase. Şi că îi ne-nsemnată înfăţişarea omului cea din afară, dacă cea din lăuntru îi hâdă şi netrebnică.

— Da' ce te făceai domnia ta dacă măria-sa credea răspunsul aista bun de luat în seamă şi pentru cea de a treia întrebare, despre chipurile cele trei de ctitori?

— Măi, Culai, se vede treaba că nu-i tocmai goală tăr-tăcuţa pe care-o porţi între urechi, măi băiete! Ei, află, dar, că era cât p-aci să se-ntâmple una ca asta! Numai că, simţind cu ea vodă se tulburase, am păşit mai înainte cu-o vorbă? icându-i că şi dimpotrivă, când înfăţişarea din lăuntru a omului îi frumoasă şi cu dreaptă alcătuire, cea dinafară îi slobodă oricum să fie. Am mai adăugat însă, că m-am fost străduit chiar anume la asemănarea cinstitelor feţe, aceeaşi fiindu-le izvodirea de sânge dinspre partea bărbătească… Şi chiar aceasta mi s-o părut a-i face mare bucurie lui Petru vodă!

— Dar despre topuzurile celea, ce i-ai zis, meştere? întrebă Culai, mai cu jumătate de gură, ştiind că despre aceasta nu-i plăcea zugravului să vorbească.

— Apăi cu topuzurile îi altă treabă, pe care am rânduât-o eu cu măria-sa împreună, mai în taină, fiind de faţă încă numai preacuvioşia sa, părintele Macarie. Astfel că ţie ţi-oi spune când va veni ceasul să afli despre aceasta…

Meşterul zugrav şi ucenicul său străbăteau pădurea Do-brovăijlilui călare. Pe un catâr încărcaseră sculele şi vopselele rămase. Se-nturnau acasă, în Pângăraţii de lângă mănăstirea Bistriţa. De fapt, numai meşterul era de acolo, dar Culai se rugase să-l ia şi pe dânsul, fiind orfan şi alte rubedenii n-avea să-i ducă dorul în

Ostrovenii de lângă obârşu Dobrovâtului. Meşterul se învoise bucuros, mulţumit foarte de îndemiiiarea şi firea supusă a ucenicului, ghicindu-l blagoslovit de Dumnezeu cu har mare. Vodă fusese darnic cu ei, făcându-le danie de bani şi straie noi. Meşterul se rugase de iertare că nu poate primi cinstea de-a fi slujitor la curtea domnească, socotindu-se nevrednic de asemenea înălţare. Ceruse doar milostivirea măriei-sale să-i mai zugrăvească măcar o biserică, până n-a fi prea bătrân, zicea, să nu-l mai asculte condeiele şi mistria. Până atunci, îl va învăţa pe Culai cu de-amănuntul tainele meşteşugului, care îi va fi urmaş într-acestea. Drept aceea, vodă Petru îi şi tocmise pentru zugrăvirea pe dinlăuntru – dar şi pe dinafară – a bisericii cu hramul Sfântului Gheorghe, de la curţile domneşti din Hârlău.

IU A era pe sfârşite şi ploaia nu contenise încă. Ba chiar se-ndesise iarăşi de-o vreme, iar stropii începuseră să fie ace subţiri, re? peziţi în obraz de un vânt duşmănos dinspre miazănoapte. Straiele ude se lipeau pe trupul cuprins de fierbinţeală. Ar fi putut (ace un foc dacă ar fi aflat măcar două pietre uscate şi o iască. În pustietăţile în care ajunsese, şi pe o vreme atât de potrivnică, până şi hăuaşii, puşi de domnia cea nouă să-l prindă, se vor fi lăsat păgubaşi, crezându-l, poate, sfâşiat de fiare ori prăvălit în prăpastie. Astfel că focul nu l-ar fi dat la iveală pentru nimeni. Nu-i rămase, însă, decât să caute pentru noapte un adăpost sub vreo râpă ori într-o văgăună mai ferită, până ce întunericul nu se va fi lăsat peste dânsul.

Tâmplele îi zvâcneau, strânse într-un cerc de arşiţă. Hăsuflarca i se-ndesise, iar picioarele erau din ce în ce mai nevolnice. Ameţeala

aceea acum, nu-l mai părăsea nicio clipă, simţindu-se mereu ca într-un vârtej. Odată chiar se poticnise şi îngenunchease o clipă, dar se ridică îndată, oricât de anevoie, temător că n-ar mai fi fost în stare s-o facă în clipa următoare.

Atât cât putuse vedea şi înţelege, cer cetind locurile şi scruâând depărtarea în ziua aceea, socotea că mâine avea să treacă hotarul în ţara Transilvaniei, de partea cealaltă a munţilor, «-acu peste noapte nu vor ieşi la pradă fiarele pădurii, cu care n-ar fi avut putere să lupte, ori să fugă, şi dacă nu-l va doborî osteneala şi frigul.

Foame nu mai simţea, din pricina fierbinţelii; numai o seie mare îi usca limba şi gâtlejul. Mulţumi înefând lui Dumnezeu, că nu înlueşte un firicel de apă care, desigur rece ca gheaţa, i-ar fi înteţit focul din măruntaie.

O scobitură într-un mal, prăvălii de un copac doborât de vânt, i se păru ascunziş bun pentru noapte. Rădăcinile dese ale copacului ocrotiseră pământul de ploaie, astfel că locul era uscat. Petru se cuibări în scobitură ca-ntr-un leagăn prea scurt, nevoit să-şi adune genunchii, sprijininâu-şi de ei fruntea învinsă. Tremura din tot trupul, dar strânse dinţii, izbutind, treptat, să-şi poruncească mădularelor stăpânire. Apoi, o amorţeală îl năpădi de la tălpi până-n creştet, făcându-l să nu mai simtă nimic, să uite de sine şi de ceasul şi de locul unde se află…

*

— Scoală, Petre, că or venit neguţătorii iioveni să ia peştele arvunit!

Adormise îmbrăcat, în odaia de la han, unde poposiseră peste noapte. Erau în drum spre Ilârlău, de la băjţile Braieşului, unde avuseseră, trei zile în şir, noroc de năvoade pline. Şi nu cu peşte mărunt, ci tot cu din cel care, zbătându-se de moarte, îngreuna şi mai mult truda pescarilor de a-l trage la mal. Petru avusese poftire să arunce şi el prostovolul şi năvoadele, la rând cu ortacii şi pescarii care-i erau tocmiţi în slujbă, într-un rând, se prinsese în prostovolul lui o namilă de peste douăzeci de ocale – un crap – că nu mai lăsase loc pe lângă dânsul nici măcar unei fâţe, în lumina roşietică a amurgului, care începea să se lase printre stufărişuri, solzii sclipeau ca arama. Peştele se zbătu câtă vreme prostovolul nu-şi strânsese cu totul gura,

cuprinzându-l în capcană, dar, când Petru începu să-l tragă către lotcă, peştele, strâns covrig ca un câine în culcuş, nu mai dădu niciun semn de viaţă. Lotca se aplecase mult către apă în partea aceea. Pavei, un pescar tânăr, abia de câteva săptămâni în slujba domniei sale, măjarului Petru, se aplecă, lăsându-şi toată greutatea trupului în partea cealaltă, cercând a-ndrepta lotca. Era un flăcău înalt, de aproape un stânjen domnesc, bine legat şi cu multă putere. Petru se-ntoarse către el, râzând că lotca tot nu se aşezase drept pe luciul apei, fără primejdie de răsturnare:

— Ţi-ar mai fi de trebuinţă şi o ibovnică în braţe, Pavele, ca să faceţi la vin loc cât mine dimpreună cu prada din prostovol! îi strigă Petru, apoi, cu o mişcare dibace, îşi desfăcu picioarele, de-a latul lotcii, lăsându-se mai mult pe dreptul, iar cu mâinile trase deodată prostovolul în lotcă, de parcă n-ar fi avut într-însul nimic. Trântit pe scândura udă, peştele se trezi la viaţă şi începu să se zbată între ochiurile prosto-volului, acum desfăcut la un capăt. Din când în când, se ridica în sus, ca şi cum ar fi avut braţe să se sprijine, deschidea? ura către înaltul cerului, de parcă ar fi vrut să strige într-a-iutor tăriile. Ruga lui mută ţinea câteva clipe, apoi cădea iar, cu bufnitură surdă, făcând lotca să se cutremure. Capacele roşii ale urechilor, prin care i se vedeau bojocii, se desfăceau şi se lipeau iarăşi, dar din ce în ce mai rar şi mai anevoie, stând de fiecare dată mai multă vreme deschise. Se mai ridică de două ori, dar mai fără putere, gura se desfăcu mai puţin, iar tăcerea care ieşea dintr-însa făcu şi mai jalnică neputinţa căreia voise să-i dea glas până atunci. Ochii rotunzi ieşiseră şi mai mult în afară, oglindind, încă vii, ultimele raze ale soarelui, căzute pieziş pe fundul lotcii. Curând se lăsă doborât pe podeaua mirosind a mâl, mai bătu de câteva ori slab din capacele urechilor, îşi plesni o dată tare, cu o necrezută putere, coada tocmai de cizma lui Petru, apoi stătu.

— De-acu' îi gata cu dânsu', zise Pavel, pregătindu-se a-l lovi în căpăţână cu ciomagul folositor la aceasta. Pescarii făceau astfel pentru a putea aşeza stivă peştele şi a-l găti de suit mai lesne în căruţele care îi aşteptau la mal.

— Stai oleacă, Pavele, îl opri Petru.

Flăcăul se opri cu ciomagul în aer. Petru se aplecă, îşi vârî

amândouă mâinile sub capacele urechilor, apucând zdravăn şi ridică peştele care, astfel, îi ajungea aproape sub bărbie. Namila, care încă nu murise, mişcă din coada despicată ca a rântdunicii şi bătu, parcă având o zadarnică nădejde, din aripioarele înotătoare. Pavel lăsase jos ciomagul şi privea minunându-se de mai multe lucruri pesemne, că nu numai mărimea peştelui părea să fie pricina. Deodată, dintr-o răsucire, atât de puternică, însă, că lotca fu cât pe-aci să se răstoarne, Petru aruncă peştele în apă, făcând-o să se ridice ca o fântână ţâşnitoare. Neaşteptat de iute, crapul îşi veni în fire, se repezi arcuit în susul râului şi îndată se făcu nevăzut, cu o iuţeală de săgeată, apa fiind foarte adâncă în locul acela.

— De ce i-ai dat drumul, stăpâne? întrebă Pavel, ascunzându-şi greu ciuda, ştiind că nu i se cade să şi-o arate.

Când ai în viaţă un noroc mare, zicea maica mea, nu se cade a-ţi da frâu liber bucuriei şi a te fuduli cu dânsul, că astfel soarta nu-ţi mai scoate altul în cale. Şi cine ştie dacă nu-ţi este hărăzit de Cel de Sus unul şi mai mare! Ţine minte

tâlcul ăsta. Pavele, că poate ai să-l cunoşti tu însuţi, vreodată, norocul cel maro, adică…!”…

După două zile de mers cu carele încărcate, în pasul tărăgănat ai boilor, ajunseseră – seara, când tocmai răsărea \Una – la rate. Şul ascuns între păduri întinse de stejari, nu departe de iârgul Şcheia. De aici până la Târgu-Frumos mai aveau a merge toată ziua de mâine, iar pe la toacă se socoteau a ajunge acolo. Osteneala drumului, vinul bun şi trupul încins al Frusinii, hangiţa, îi făcuseră pe Petru să cadă astfel răpus pe poetata miţoasă.

Zaheu năvălise în odaie, dar, văzându-i somnul adânc, se oprise la uşă, îi vorbise încet, ca unui prunc, să nu se deştepte cu spaimă.

În odaia cea mare a rateşului, nu se aflau pe la mese mai mult de doi trei oaspeţi, picaţi tocmai la ceasul prânzului. Cât despre cei vechi, fie că plecaseră – în zori – la ale lor treburi şi daraveri, fie că mai huzureau încă în aşternutul bine mirositor a levănţică şi busuioc, cu care Frusina îşi bucura drumeţii, de avea ospeţia ei un atât de bun renume.

Mai aproape de uşa larg deschisă – ghicindu-se iarăşi o vă cu arşiţă mare –, neguţătorii lioveni şedeau la o masă aşternulă curat, pe care abureau caltaboşi calzi şi vin rece din beciurile adânci ale hanului. Nu mai avuseseră răbdare să-i aştepte la Târgu-Frumos, cum le fusese înţelesul, ieşindu-le în cale la Şcheia.

Erau doi. Unul mic şi pântecos ca un ulcior, se apropia de anii bătrâneţii, judecând după pletele colilii, tăiate drept, sub ureche. Dar după faţa cu pielea întinsă şi roşcovană, cu obrajii ca un dos de prunc scos atunci din scăldătoare, părea mult mai tânăr. De brâul lat, care-i încingea pântecul ca o doagă de bute, spânzurau două pungi din piele, burduşite şi dulce zornăitoare ori de cele ori pântecele domniei sale sălta zguduit de râs. Că jupân Ianek era om voios şi hâtru în cela ce rostea pe limba sa încâlcită. Straiele de mătase şi brocart îi dovedeau bunăstarea.

Cei de-al doilea părea a fi mai degrabă un slujitor al celui dintâi, cu toate că nici straiele lui nu se arătau mai prejos. Doar că, de câte ori se-ndrepta cu vorba către jupân Ianek, se săltaoleacă de pe laviţă, aplecându-şi, în semn de umilinţă, capul, înalt şi deşirat, cu pletele castanii, retezate drept pa frunte, deasupra sprâncenelor coborâte plângăreţ, pe de lături ajungându-i la sfârcul urechilor, omul număra doar la

15:

vreo treizeci de toamne. Spre deosebire de jupân Ianck, însoţitorul său, Gaspar, nu era un om veac! ci parcă-i tot ningea şi ploua în suflet. Când jupân Ianck spunea o vorbă de duh şi tot ei se zdruncina de râs, soţul domniei-sale îşi silea colţurile gurii coborî te să se îndrepte măcar, dar nu izbutea să arate decât o jalnică strâmbătură. Faţa lungă, uscată, se-n-gusta atunci şi mai tare pe lângă nasul ascuţit, cu nările strânse, aproape lipite, de nu ştiai cum mai răsuflă prin ele. De câte ori voia să spună şi el câte ceva, ca răspuns, poate, la sporovăială lui jupân Ianck, mâinile îi ieşeau de sub mantaua de postav subţire, liliachie, sub care era de mirare ca nu asudă. Degetele lungi, ciolănoase, cu pielea smeadă ca şi obrazul, începeau atunci să freamăte, însoţindu-i vorba, dar fără vreo legătură între înţelesul unora faţă de cealaltă. Altminteri vorbea puţin, scurt, în cuvinte

îngrămădite bolovănos printre dinţii lungi, galbeni. După fiecare osteneală de-aceasta, mâinile se potoleau, ascunzându-se grabnic sub mantie. Glasul tăcea şi ei, dar buzele subţiri mărim – ţeau încă rămăşiţe de vorbe sau gânduri nerostite.

— Dobrje utro, pani!

Petru intrase prin uşa care ducea la odăile de culcare ale hanului. Se apropie cu paşi largi de masa liovenilor şi se aşeză între dânşii, îşi freca mulţumit mâinile, iar în ochii verzi juca o neaseunsă bucurie de viaţă, în urma lui venea Zaheu„Fără de care Petru nu făcea niciun târg cu nimeni. „Nu că m-ar putea înşela cineva – îi spusese odată –, da' ca să am cu cine mă sfădi, că n-am luat preţ bun, după aceea…!" Râseseră amândoi atunci şi se sfădiră şi se împăcară de multe ori până acuma.

De data aceasta, negoţul mersese uns şi de-o parte şi de cealaltă, jupân Ianek numărase cu voie bună zloii roşii, atâţia câţi ceruse Petru pe măjile lui, căci nu târguiau întâia oară de la dânsul şi-i cunoşteau meşteşugul de-a prinde peşte de soi. Zaheu adună cu palma cât un maiu' banii, pe care-i înghiţi o alta pungă de piele, de la brâul său. Petru bătu din palme şi o slugă a hangiţei se ivi să asculte porunca.

— Mâncare şi vin, Costeo! Da' poftesc să le-aducă Frusina! Ori poate încă nu s-o luminat de ziuă şi pentru dânsa?!…

— Nici nu s-o-ntunecat de noapte, domnia ta, aşa să ştii! Glasul femeii, învăluitor, îl făcu pe Petru să tresară şi să-ntoarcă brusc capul. Hangiţa intrase prin uşa mare, de-a-fară. Soarele o lumina puternic din spate, astfel încât nu i se vodca chipul, făr' decât părul ca arama, lăsat slobod, părea cu, luase foc şi-o va mistui curând toată.

— … că omului nu-i vine să doarmă din două pricini: ori de durere şi supărare, ori că-i prea bucuros şi-i e bine…

— Şi ce supărare mare are doamna hangiţă? întrebă cu viclenie în glas jupân lanek, iar Petru îi tălmăci spusele.

— Care poate fi supărarea mai mare ca aceea că s-o gătit B/ea iute o bucurie? răspunse hangiţa, cu ochii aţintiţi lung, cu-ndrăzneală, în ochii lui Petru.

— Chiar aşa, are dreptate dumneaei, hangiţa, răspunse jupân lanek, după ce femeia se depărta să împlinească porunca. La fel se

poate că va simţit şi măria-sa, Bogdan, domnul vostru, atunci când a aflat, că sora majestăţii-sale regale, Sigismund, domnul nostru, nu mai voieşte a-i fi soţie… Se spunea pe la noi că, auzind ea cum că mirele n-are un ochi, a-nceput a-şi smulge părul cu deznădejde şi a se ruga să fie lăsată să meargă la mănăstire, decât să-şi ia un soţ care s-ar uita numai pe jumătate la dânsa. Că ochii fiind ferestrele sufletului, se temea, sărmana, că şi sufletul lui i s-ar arăta numai pe jumătate. Ca să nu vorbim – că nu se cuvine – despre înjumătăţirea tuturor celorlalte haruri, de mare trebuinţă unui mire şi soţ…

Zicând acestea, pan lanek se zgudui iar de râs, dar îl trezi pumnul izbit de Petru în tăblia mesei.

Gaspar îşi scoase mâinile din mantie şi începu să le fâlfâie în aer, fără însă a le însoţi de vorbe, îi făcea semne de tăcere lui jupân lanek şi de împăcare către Petru. I se mişcau buzele, dar fără sunetul glasului.

Jupân lanek înţelese că era mai cuminte să tacă, dar firea nu-l ascultă nici acuma, cum nu-l asculta nicio dată la îndemnurile de bine. Mai ales dacă îl ajuta într-aceasta şi vinul.

Aşadar, nu tăcu:

— Astfel au femeile… minte puţină, ce să-i faci, pane Petre! Şi ce dar de nuntă îi făcuse măria-sa, voievodul Bogdan: Pocuţia! Pe lângă stofele cele fine şi giuvaierurile de preţ poruncite tocmai la meşteri litvani. Îi drept că darul cel mare nu era, cum s-ar zice, chiar un dar. Nu se cheamă dar, când dai cuiva ceva care a fost, de fapt, al lui şi i-a fost luai cu sila… Aşa că domniţa i-a trimis înapoi domnului Bogdan stofele, blănurile şi giuvaierurile, cu rugămintea să nu-i poarte pică. Dară, din câte ştim, Pocuţia nu se afla nici în suferele, nici în sipetele acelea… Ne bucurăm, însă, că voievodul cel tânăr, Ştefan, se pare a avea alte griji şi că boierii îi cam tulbură liniştea în casa lui, astfel că pacea dintre ţările noastre îi ca un iaz liniştit, iar noi ne putem vedea de ale noastre fără nicio primejdie… Decât dinspi e partea moldo-vencclor, care, unele, fac pentru un biet bărbat cât şapte bătălii pentru o oştire…! Jupân Ianek îşi sâiv şi vorbele într-un gâlgâit de râs gros, care-l sălta cu totul din scaun.

— Nu face nici a mia parte această blestemată bucată de pământ, din cât sânge s-a vărsat şi câlă pagubă s-a făcut pentru

dânsa!…

— Dacă ştii asta, de ce stărui s-o iei de la Ieşi, Petre?

— Pentru că-mi face trebuinţă!

— Ţie?

— Moldovei!

— Ce să facă Moldova cu dânsa?! Au nu-i destul întins între Nistru şi crestele cele nalte ale munţilor şi apoi până la gurile Dunării?! Să tot ari, şi să sameni, şi să culegi! Să pască cirezile şi turmele, să rodească livezile, să se umple fagurii de miere, iar ceara să ajungă să pâlpâie la căputuul urmaşilor urmaşilor noştri şi chiar ai altor neamuri!

— Când un domn îi gospodar şi iubitor de ţara şi de supuşii lui, niciodată nu-i e destulă moştenirea strămoşilor, a înaintaşilor. Vrea să-i sporească el însuşi puterea şi averea, şi astfel s-o lase moştenire după dânsul!

— Tot lăcomie şi trufie se cheamă aceasta, măria-ta; că-i îmbrăcată în strai domnesc, cu coroană şi schiptru, îi cu atât mai greu atârnătoare în cântarul cel de apoi!

— Mă dojeneşti aspru, părinte Macarie. Ca-ntotdeauna, de altfel…

— E mai bine să rabzi pe lângă un învăţător aspru şi să nu cauţi pe vreunul gata la slăbirea frâului! Deşi, din câtt văd, măria-ta nu mai prea cauţi niciunul de-a cesta, nici du altui, de-o vreme încoace. Eu, însă, îmi plinesc şi de data asta datoria duhovnicului de odinioară, faţă de cel cart-l cândva îl căuta cu duhul, iar acum îl caută numai ca să-şi afle împăcarea de sine că a făcut-o şi pe-aceasta… Ştii, mă na-ta. Petre – ce dragi mi-erau ceasurile când, sfătuindu-ne împreună, îţi puteam spune astfel, fără teamă că săvârşesc o necuviinţă şi o dovadă de nesupunere către domnul meu – că duhovnicul poate dezlega şi lua asupră-şi păcatele cuiva, chiar dacă acesta nu i le-a mărturisit? Tăinuindu-i-le duhovnicului, nu-i pot fi tăinuite lui Dumnezeu, care-l va întreba pe duhovnic de ele, nu pe cel ce le-a făptuit…

— Lasă-mă să-mi sfârşesc vorba, prea cuvioase şi jude-că-mă după aceea sau nu mă mai judeca decât în gând şi-n sufletul sfinţiei tale, că sunt eu destul de-mpovărat ce judecata celor potrivnici mie…

Datoria de a lua şi a păstra pentru Moldova această ţărişoară a Pocuţiei – fie-i numcie blestemat în veci! – mi-a fost lăsată, chiar dacă nu de-a dreptul mie, ca o sfântă moştenire – şi, de altfel, singura, că ţara nu mi-a lăsat-o mie, atunci când a-nchis ochii! – de către prea dulcele meu părinte. Şi nu-i pot nesocoti diata, care-i 3 ege pentru orice fiu, dacă vine de la părinţii lui!

— Înseamnă, deci, că tatăl măriei tale ţi-a lăsat moştenire datoria săvârşirii unui păcat, cum spuneam că este trufia! Nu ştiam că părinţii pot lăsa urmaşilor şi păcate, drept moştenire sfântă.

— Şi fratele domniei mele, Bogdan, s-a străduit să-i împlinească porunca.

— Da, până a dat de boiul şi straiele muiereşij, atât: a iest vie în suflet datoria de fiu către părintele său! îi drept că şi aceasta o avea moştenire tot de la dânsu, Dumnezeu să-i ierte pe amândoi, în nemărginita Sa înţelegere pentru slăbiciunile omeneşti…

Era de trei ani domn al Moldovei, când se dusese la Neamţ, să ia cuvânt de înţelepciune, zisese, de la prea cuviosul părinte Macarie. Destăinuirea se petrecuse în toamna anului de la Domnul 1530, prin luna noiembrie, când vânătorile de mistreţi erau în toi. Pornise la vânătoare, dar întorsese alaiul din drum. Trimisese câţiva boieri tineri cu gonacii şi şoimii să-şi vădească meşteşugul vânaţii lui, iar el, dimpreună cu straja domnească, uând cu sine dintre curteni doar pe comisul Albotă, Dragşin urmaşul şi cămăraşul Nicoară Hâra, se abătuse pe la mănăstire. Goniseră ca nebunii, silind până peste puteri caii, de parcă aveau pe urmele lor ostile lui Maniac Han! Calul lui îl asculta ca niciodată, de parcă n-ar fi avut splină într-însul! Ai celorlalţi se mai poticneau, asudaţi şi cu zăbalele rănindu-le gura, încât, ajungându-l o clipă, Nicoară îi strigase:

„Opreşte, măria-ta, că plesnesc caii sub noi şi se mai întâmplă o altă minune, ferească-ne Cel-de-Sus!” El întorsese doar capul peste umăr, strigându-i: „Calul trebuie să alerge după cum îi sufletul călăreţului, Hâro! Şi-al meu îi încă tânăr!” Nici nu la nevoie să-i mai dea pinteni, de parcă animalul i-ar fi înţeles vorbele. Se aşternu într-un galop atât de înalt, de-ai fi zis că nici nu mai apucă să-ţi întâlnească toate patru picioarele cu pământul. Astfel ajunse primul, inti a singur

pe poarta mănăstirii, fără măcar să aibă vreunul din strajă cu dânsul. Fratele Lavrentic, care tocmai se ostenea să închidă porţile cele mari, deschise, pesemne, vreunei căruţe cu povară de trebuinţă cuvioşilor vieţuitori, rămase ţintuit locului, cu mâinile încleştate pe unul din canaturi, iar celălalt, dat în lături, îl lăsă pe domn să pătrundă ca o nălucă între zidurile sfintei lavre. Călugărul îşi făcu trei cruci mari, Cu mătanie adâncă şi, când să se încredinţeze că nu-i vedenie diavolească, se pomeni cu restul alaiului domnesc în faţa porţilor. Dar cu toţii descălecară în afara zidurilor, lăsându-şi caii priponiţi de salcâmii de la intrare. Oştenii din strajă luară în grijă caii boierilor, începând a-i şterge de spumă şi sudoare cu şomo-icage de fin uscat, aflat la oblâncul şeilor.

Lângă cuviosul Lavrentie se apropiase un frate firav şi negricios, care fusese şi el marlor, mai dintr-o parte, la intrarea domnului. „Parcă era Sfântul Gheorghe răpezindu-se către balaur şi care de bună seamă că va fi fost mort numai de la vederea lui, înainte de a-i simţi sulița străpungindu-l”… „Aşa-i, frate Epifanie, numai cată a nu-i sta nainte, să nu te ia drept balaur!”, „Pi mini, cuvioase Lavrentie? Poate doar o biată şopârlă slăbănoagă şi puţintică. Nici cât a mai rămâne ceva sub copita calului!” într-aceste cugetări prea-adânci, alaiul pătrunse în curtea mănăstirii, Căutându-l din ochi pe domn. Dar acesta nu se afla. Numai calul, liniştit, de parcă până alunei păscuse în voie, se lăsa dus de dârlogi de-o slugă de la grajduri.

Petru intrase vijelios în stăreţie şi, văzând uşa de la odăi? stareţului oleacă deschisă, o împinse uşor cu mâna, străbătând cu ochii încăperea.

— Părintele stareţ îi la bolniţă, măria-ta, se auzi în spate un glas tremurat. Un călugăr cu barbă lungă, albă şi pletele asemenea, ieşindu-i din comanac, se ploconi în faţa domnului, vorbind cu ochii închişi, ca în rugăciune.

— Poftește-l, rogu-te, preacuvioase, că nu-s pus pe zăbavă, zise domnul. Iar pentru cei care sunt cu domnia mea, să se gătească oarece merinde pentru întoarcerea acasă. Până-n sară voim să fim în Suceava! Călugărul dădu să împlinească poruncile, când vodă îl mai opri o dată:

— Da’ ce face prea cuviosul părinte Macarie la bolniţă?

— Apăi, măria-ta, socotesc că de-acum o fi apucat a-l griji cum se cuvine pe părintele Teofil-orbul, care poate chiar în aceste clipe se găteşte a se-ntâlni cu Judecătorul cel drept… Dacă nu cumva sufletul lui va fi pornit de-acum pe drumul cel făr' de-ntoarcere…

Petru rămase pe gânduri o vreme, apoi făcu semn cu mâna de slobozire către cuviosul călugăr, care nu mai îndrăznea să plece fără-nvoire.

Egumenul Macarie se ivise nu tocmai îndată, dar Petru nu îndrăznise să-l certe, cum ar fi făcut, poate, la îndemnul nu firii lui nestăpânite. Pe faţa părintelui Macarie era întipărită o durere adâncă, dar senină, dacă aceste două înfăţişări ale durerii puteau sta cumva laolaltă. Adâncă era, pentru că, odată cu trecerea la cele veşnice ale cuviosului Teofil, prea cuviosul Macarie pierduse un prea vrednic şi cucernic slujitor întru lucrarea duhovnicească, iar dacă nu s-ar fi gândit la neîngăduita sumeţire de a judeca faptele oamenilor, l-ar fi socotit chiar un sfânt, prin viaţa curată şi fără de nicio alunecare în ispită, pe care o dusese de-curând-răposatui. Senină era durerea părintelui Macarie tocmai pentru că îi ştia pe acela ajuns, încă din viaţă, pe treptele cele mai de sus ale dumnezeiescului urcuş către desăvârşire, adică atât a8 aproape de cea din urmă, încât, sigur, în sinea lui, îl şi vedea acum pe cuviosul Teofil primit de mâna întinsă a Mântuitorului nostru Iisus Hristos, ajutat s-o urce pe cea din urmă, care-l trecea pragul în împărăţia veşnică.

După cuvenitele urări de bun-venit, Petru îi sărută dreapta egumenului, nu fără a se încredinţa de astă dată că nu sunt alţi ochi care să-l vadă. Părintele Macarie se arătă a nu se tulbura, deşi în suflet i se făcuse dintr-odată frig, îi binecuvântă pe domn, îndemnându-l cu plecăciune smerită să se aşeze în jilţul de lemn fără nicio învelitoare pe dânsul. Părintele Macarie rămase în picioare, aşteptând să afle ce vânt îl adusese aici pe cel pentru care avea şi acum aceeaşi dragoste de părinte şi aceeaşi luare-aminte de duhovnic.

Spunându-i, în cele din urmă, că nu-i este cu putinţă a da înapoi de la datoria lăsată lui moştenire, părintele Macarie înţelese că aştepta de la dânsul doar binecuvântarea dinaintea bătăliei.

— Fie cum socoteşti că-i spre bine, măria-ta! Ai în grijă nu

câteva suflete desprinse de lume, ca mine, ci un norod întreg şi o ţară, pe care eşti hărăzit de Cel de Sus a o duce pe calea binelui. Nu sunt, deci, eu chemat, nici nu se cade a-ţi da poveţe întru lucrarea unui domn şi stăpân ce eşti. Aşadar, îngăduie smeritului tău slujitor să te povăţuiască doar în cele ale sufletului, căci acesta are pavăza lui, mai presus de orice scut de fier şi oţel, şi de la această pavăză a sufletului se bucură şi cunoaşte ocrotire şi trupul. Vei pleca, înţeleg, curând la luptă. Pentru a cărei pricină, n-are însemnătate dacă eu sunt sau nu pe-o potrivă în gânduri cu măria-ta. Dar pornind către acea luptă, înarmează-te – în afara armelor celor de fier – cu rugăciunea. Ajungând la clipa începerii bătăliei, întinde mâinile la cer şi biruieşte pe vrăjmaşi cu numele lui Iisus, rostindu-ţi-l în minte. Căci nu e în cer şi pe pământ armă mai tare. Amin!

— Am să văd eu oştirea aceea şi pe vitejii ei, de care v-aţi

spăimântat ca muierile! Nu bărbaţi aţi fost voi, ci momâi ne-l volnice!

Altă dată, glasul tunător şi vorbele grele ale domnului ar fi stârnit înfricoşare şi oarbă supunere. Acum însă, oastea

— Sleită de hărţuială – stătea ca un zid, surd şi mut, de care dojana şi furia lui Petru se izbiră şi se întoarseră, sunând a deşertăciune.

J Urcându-şi apoi glasul până la strigăt, domnul vorbi parcă mai mult pentru munţii din zare şi tăria de deasupra: – Am să dau eu însumi faţă cu dânşii! Am să-i birui şi-am să-i mân cu biciul, legaţi în funii, până la Suceava! Cei doi boieri care conduseseră lupta – oşteni încercaţi şi destoinici purtători de solii deopotrivă – îşi ţineau strâns caii de dârlogi, cu privirile în pământ, dar fără umilinţă.

Bărbat chipeş, în puterea vârstei, înalt şi cu umeri largi, Toma Barnovschi ridică primul ochii, sprijinindu-şi privirea de chipul tulburat al domnului; clipi des de câteva ori, la izbirea vorbelor aspre, apoi pleoapele se îndărătniciră să mai acopere luminile albastre, primind dojana în plin.

Cel de-al doilea, Vlad, părea strivit sub povara cuvintelor grele. Tânăr, viteaz şi războinic, era însă alcătuit de fire mai cu migală. Astfel că, odată cu trupul puternic şi bine clădit, îi fuseseră dăruite mâini

frumoase, cu degete subţiri, De ctitor zugrăvit în biserici, în mijlocul obrazului prelung, nasul fin pornea drept din îmbinarea arcadelor boltite, ca dintr-o singură şi dibace trăsătură de pensulă. Numai ochii, mici, ca de viezure, păreau sortiţi lui din greşeală, când s-er fi potrivit mai degrabă unui chip de rând.

Tresări când îşi auzi numele rostit într-o amară osândă: să se întoarcă acasă! Nu se afla pedeapsă mai cumplită pentru un oştean, decât să fie scos din bătălie teafăr şi trimis la vatră. Ruşinea îl copleşi. Era mai bine să-l fi tras în ţeapă, ideşi ştia că nici astfel urmaşii şi urmaşii urmaşilor lui nu şfs-ar mai fi spălat vreodată de scârba acestei înjositoare moşteniri…

V Apoi domnul Petru porunci altă osmdire, care cutremură şi mai adânc ostile şi pădurea: Toma Barnovschi avea să fie despărţit de capul său, împovărat singur şi cu toată vina ce; să nu fi adus biruinţă, părăsind sub zidurile cetăţii Gwozdieck ” sufletele a peste două mii de români, iar el lăsându-se gonit, Cu resturile oştirii înfricoşate şi destrămate, de vitejii hatma-snului Tarnovski.

— Toma încercase, în vorbe alese şi pătrunzătoare, să în făţiseze cinstit şi cu însufleţire întâmplările, atât pentru domn, 6 cât şi pentru toţi cei de faţă:

— Luptaserăm pe viaţă şi pe moarte; cetatea fusese de

! trei ori în mâinile noastre, dar în zorii celei de a treia zi a bătăliei ne pomenirăm înconjuraţi şi apăsaţi greu din urma de întăririle sosite leşilor peste noapte. N-am întors nici l atunci spatele, ci ne-am bătut orbeşte, hotărâţi să biruim ori să pierim cu toţii. Şi-au pierit mulţi, muştând ţarina străină a Pocuţiei. Prinşii nici nu mai apucarăm să-i socotim…

Astfel, leşii se puteau iar socoti, cu-adevărat, stăpânii cetăţii. Noi am mai zăbovit o vreme, să ne îngropăm morţii şi să ne oblojim răniţii. Acum, măria-ta caută să judeci, ca-ntotdeauna, cu dreptate, faptele şi întâmplările. Apoi, dacă vei socovi adevărată şi fără putinţă de tăgadă vina, porunceşte pedeapsa cumplită…

Barnovschi tăcu. Simţise tot timpul că vorbele lui răsună zadarnic pentru urechile domnului, care părea să-şi fi trimis gândurile aiurea, departe.

În tăcerea grea care se lăsase, Toma Barnovschi îşi înturnă jar gândul şi sufletul spre ultimele ceasuri de după bătălie.

Un asfinţit roşu mai stăruia atunci peste movilele proaspete, lingând cu târzie căldură leşurile încă rămase deasupra şi rănile celor vii, îl apucase aşa, dintr-odată, pe un oştean mai bătrân să cânte un cântec de pe la ei, din satul Străjeşti, binecuvântat de apa Siretului. Era un cântec de ostăşie, dar omul îl trăgăna lin, scăldându-l când în dulceaţa cântecului de leagăn, când în amărăciunea prohodirii de moarte. Soarele se oprise pe ultima treaptă, adăstând sfârşitul tânguirii, mai privise o dată înapoi, spre morţi şi spre cei rămaşi în viaţă, apoi îşi trase după sine ultimele tiviri roşietice, lăsând în urmă o lumină bolnavă… Mai zăboviseră preţ de un ceas, încărcând pe spinările cailor pe cei hăcuiţi, dar suflând încă, apoi, rânduiţi de plecare, cei patru mii de oşteni rămaşi, cu căpeteniile lor, la un semn al lui Toma, îşi descoperiseră capetele şi, luându-şi un ultim rămas bun de la Moldova, pe care o lăsau să doarmă somn de veci, sub ţărână străină, se grăbiră către Moldova, care-i aştepta acasă…

La capătul aducerii-aminte, Toma Barnovschi ridică din nou privirea spre Petru. Domnul sta tot neclintit, călare. Ochii aveau, din când în când, fulgerări de oţel, dar în celelalte răstimpuri păreau să privească adânc în lăuntrul său, ascultând întrebări şi răspunsuri numai de el auzite…

„I-am lăsat de izbelişte! gândea; nesocotit-am meşteşugul temut al hatmanului Tarnovschi în ale oştirii şi armelor… Şi, mai cu seamă, trebuia să mă gândesc că leahul de rând, neştiutor al înscrisurilor cu peceţi, îşi apără cu străşnicie un petic de tară despre care nici părinţii, nici moşii, nici strămoşii nu i-au spus vreodată că n-ar fi al lui! Şi drept îi aceasta, numai că vezi, eu, Petru, de când m-am pomenit pe lume, ştiu ca pe o datorie sfântă faţă de părinţi, moşi, strămoşi – şi urmaşi acum! – că Pocuţia e de drept a Moldovei şi-i de trebuinţă să rămână a Moldovei!” Petru îşi chemă în gând toate cele aflate, pe când era abia un copil mai răsărit, de la viteazul şi credinciosul Luca Arbore, despre această Pocuţie…

Îi fusese lăsată chezăşie – spunea Luca – de Vladislav Iagello, riga Poloniei, măriei-sale Petru Vodă Muşat, pentru cele patru mii de

ruble de argint cu care vistieria – înfloritoare pe atunci – a Moldovei scăpase de la ananghie, în acele timpuri, scaunul megieş şi, în vremea aceea, prieten. Nu mai

H – Vai eetui singur

apucaseră să înapoieze banii Moldovei, nici Vladislav, nici urmaşii lui, dar – din când în când – aceştia uitau ori se făceau a uita că sunt datornici, amintindu-şi, în schimb, că Pocuţia li se cuvine!

Şi nu at U pentru acea datorie scosese marele său părinte, Ştefan Vodă, sabia, cerându-le şi luându-le, în cele din urmă, blestemata bucată de pământ leşilor. Ci pentru făţarnică prietenie arătată Moldovei, dar în înţelegere cu duşmanul ei de moarte, Mehmet Sultanul, închisese ochii, lăsându-i lui Bogdan Moldova cu Pocuţia cu tot, s-o stăpânească şi s-o păstreze…

„Da, frate, dar ai pierdut-o ca un zevzec, încrezându-te în îăgăduiala mincinoasă a regelui că te face cumnatul lui! Bogdane, Bogdane!…" Fără să-şi dea seama, Petru rostise de două ori numele acela cu glas aproape şoptit, dar destul de răspicat, astfel încât marele spătar Dragşin – care se afla în dreapta lui – îl auzi şi îl privi cu mirare. Dar domnul nu continuă să-şi rostească gândurile. Şi le urmărea cu ochii minţii. Odată înscrisurile pecetluite între Bogdan şi riga Poloniei, mâna trufaşei surori regale alunecase, ca o dalbă părere, din mâna nenuntitului mire valah, şi Pocuţia intrase iar în stăpânire leşească… Bietul Ştefăniţă, fiul lui Bogdan, n-avusese răgaz şi zile de viaţă s-o mai ceară ori să se bată pentru dânsa…

…Şi-acum el. Petru, jurase în faţa icoanei Prea Sfintei Făcătoarei de minuni şi, mai ales, în faţa Moldovei, s-o ia înapoi!

Încercase mai întâi calea cuminte şi cumpănită a soliilor către craiul Poloniei, care aveau poruncă de la el ca, prin scrisori înflorite sau vorbe meşteşugite şi cuviincioase, să-l înduplece pe rege. E drept că, rostindu-şi gândurile către solii săi – şi aceştia aveau să înveţe pe de rost vorbă cu vorbă –, Petru uita adesea dulceaţa simţirilor de prieteşug şi îndatoritoarele cuvinte de curte, lăsându-şi gândul să-i sară ca o capră neagră în steiurile ascuţite şi tăioase ale izbucnirilor trufaşe… „Ţara aceea, Pocuţia – poruncise el o dată să se scrie către craiul Sigismund – ne este nouă de mare trebuinţă şi vom pune

stăpânire pe ea, pentru că este ţara noastră adevărată şi avutul nostru legiuit!”

Într-alt rând, aducându-şi aminte de vremea negoţului cu peşte, încercase calea tocmelilor negustoreşti, pe faţă şi cinstite. Îi scrisese regelui – ca unui datornic ce era –, dar cu grijă şi cinstire, cerându-i în locul Pocuţiei şase mii de galbeni pe an, spre a împlini cu ei suma tributului către Poartă, care – de la patru mii de galbeni – sporise acum la zece mii…

Încăpăţânarea lui Sigismund îl scosese din sărite şi-i pregătise o scrisoare care-l făcu pe grămătic să greşească înfloriturile şi să scrie tremurat, ca sub friguri:

„Atâta vreme cât trăim noi – poruncise Petru să se scrie –, nu vom suferi să nu fim cinstiţi cum se cuvine! Regele Ioan ne-a dăruit cetăţi, sub pavăza cărora stăpânim acum o întinsă parte din Transilvania. Cu toate acestea, n-am dat acestui rigă niciodată dovezi de prietenie, cum am arătat Majestăţii Voastre, trimiţându-vă prin solii noştri daruri de preţ, pe când Majestatea Voastră n-a îndemnat spre noi nici măcar un câne cu un inel în coadă…!”

Fie că Petru strigase ultimul cuvânt atât de tare, încât gemură bolţile cancelariei domneşti, fie că îl bântuise o spaimă anume, dar grămăticului îi căzu pana şi cernelurile se văr-sară peste pergamentul scrisorii. Adunându-le, îşi năclăi mâinile şi largile mâneci ale caftanului, tivite cu jder. Ochii – şi aşa mari şi negri ca două văgăuni tainice – îi năpădiseră, parcă, toată faţa, aţintiţi cu groază spre chipul, deodată zâmbitor, al domnului.

— Te-ai speriat de coada cânelui, loasafe?! Tai-o! spuse Petru, dându-şi drumul într-un hohot sănătos de râs.

Ioasaf izbutise să pună rânduială pe strana cu scule de scris, bucuros în sine că cerneala scursă nu acoperise slovele aşternute. Apoi, prinzând curaj, rosti cu voce sfioasă, de fată mare, în ciuda pletelor negre, bogate, şi a bărbii care-i dădea chipului frumuseţe şi bărbăţie:

— De-un câne şi de coada lui nu s-a scris încă nici unui rigă, Măria-Ta… De-aceea…

— Ai fost sortit să fii tu primul care scrie, loasafe, iar regele

Sigismund – primul care primeşte o asemenea scrisoare! întotdeauna cineva începe şi cineva e cel dintâi… Scrie mai departe!

Ultima poruncă o spusese răstit, iar zâmbetul i se trase în lăuntrul chipului, ascunzându-se.

— „… Majestatea-voastră să ştie că, dacă e să ne mai tocmim, apoi s-o facem după obiceiul creştinesc; dar dacă trebuie să începem lupta, atunci să ne luptăm! Dacă măria-ta nu va arăta bunăvoinţă şi nu-mi va lăsa cu bună înţelegere această bucată de pământ, atunci o vom lua cu' sila şi o vom zdrobi, ca să nu fie la niciunul de folos!"

Tot timpul cât rostise aceste vorbe, rar şi cu linişte, anume pentru ca grămăticul să nu greşească, Petru stătuse potolit în jilţ, cu capul sprijinit într-o mână, iar ochii îi zburdau în voie pe fereastra deschisă, spre dealurile dimprejurul Sucevei. Adia de afară un vânt dulce, de primăvară încă ne-ncepută, şi aducea un miros de pământ reavăn, întors cu fierul plugului…

Deodată, sărind în picioare, domnul se apropie de tetra-podul din colţ, unde, sub pâlpâirea candelei, lucea stins, de sub foiţa de aur bătut şi încrustat cu pietre preţioase, chipul luminos al Mântuitorului, „cu moartea pre moarte călcând). Puse mâna dreaptă pe icoană, cu toată palma, cu degetele răsfirate în raze, sprijinindu-şi în ea tot trupul. Stătu câteva clipe astfel, cu bărbia în piept. Pletele castanii, lucind auriu în raza de soare strecurată pieziş dintr-un vitraliu, îi acopereau jumătate faţa, scăpate de sub cercul de aur. Apoi, fără să se întoarcă, repezindu-şi doar mâna stângă, cu arătătorul întins spre colţul grămăticului, îşi dezlănţui glasul, treaptă cu treaptă, strigând:

— Aici este icoana Sfintei învieri, înaintea căreia am jurat răzbunare până la moarte şi nu mă voi lăsa, nici dacă s-ar surpa toată lumea peste mine! Ai scris, Ioasafe?!!

Nu, nu scrisese… Nu putuse, aşa iute cum le rostise domnul, dar ţinuse minte vorbă cu vorbă şi le repetă întocmai ucenicului, care le buchisi cu-ndemânare pe un colţ de pergament, ca să nu le uite…

În cele din urmă, Petru pusese în acel ţinut, la câteva cetăţi şi oraşe, străji de-ale lui, să le păzească, iar leşii le atacaseră şi le hărţuiseră în câteva rânduri. De aceea îi trimisese acum pe ei, pe Toma şi pe Vlad, cu oaste, acolo, în Pocuţia, să-i potolească…

„Greşise, poate, lăsându-i, fără întăriri, să se descurce singuri?”, îşi spunea acum Petru. Dar astfel de gânduri limpezi nu ţinură mult cumpăna dreaptă şi neclintită în mintea lui. Şi mai ales cumpăna se strică iute în inima lui năvalnică.

Fu gata să rostească încă o dată porunca celor două osân-diri, când Mihu – de curând portarul Sucevei – îşi ivi ca

lui înaintea oştilor, cerând învoire să vorbească. Domnul îşi opri cuvântul pe buze, făcându-i semn de încuviinţare.

— Măria-ta, începu rar Mihu, vei face, de bună seamă, ce vei crede de cuviinţă şi vei socoti cu dreptate. Dar îngăduie slujitorului tău prea smerit o rugăminte de păsuire, dacă nu una de iertare.

Se opri ca pentru a-şi trage sufletul, străduindu-se să arate o mare osteneală în a rosti vorbele, dar ochii nu osteneau să-şi plimbe privirile agere pe chipul domnului şi peste toată adunarea.

— Aceşti doi boieri – vorbi iar – vădesc limpede o adâncă părere de rău, nu pentru fapta lor – pe care nu de voie au făptuit-o aşa, de ruşine –, ci mai ales pentru neiz-butire în lucrarea spre care i-ai trimis. Sunt amândoi, cum bine ştii, oşteni de nădejde, căpetenii destoinice, şi au fost chiar vrednici soli ai măriei-tale la craiul leşilor. Ţi-au slujit până acum cu credinţă şi cinste… Bătălia nu s-a sfârşit încă, îngăduie-le prilej să-şi mai aştearnă o dată piepturile în faţa morţii. Judecă-i apoi cu dreptate şi osândeşte-i fără îndurare dacă vor cădea iar în greşeală ori de se vor acoperi de ruşine, fugind din faţa duşmanului. Atunci ia-le chiar capul şi stinge-le dacă vrei neamul cu totul de pe faţa pământului… Iar mie, stăpâne, iertare dă-mi, pentru îndrăzneala de a-ţi cere toate astea şi…

Mihu se opri dintr-odată. Dar pentru că rostise atât de răspicat vorbele, cu vocea lui adâncă şi plină, cu mare stăpânire de sine, în liniştea aşternută peste cei de faţă, păru că se aude în tărie rostogolirea repetată a unui dangăt de clopot.

Să-i fi plăcut, oare, lui Petru cărturărească înşiruire a vorbelor, alese şi puse cu meşteşug unele după altele, într-o curgere limpede, cu străluciri calde şi cu o putere lăuntrică greu de ghicit din ce anume adunată? Simţi că nu se va putea împotrivi acestei rugăminţi şi poate de-aceea întârzia răspunsul. Dar sigur mai avu şi o altă pricină: în ochii

lui Mihu zărise o licărire ciudată, ca o nălucă iute pieritoare, iar glasul îi fu străbătut de-un zvon fugar de linguşire vicleană… Petru îşi aminti câteva prilejuri trecute când aceeaşi îndoială i se strecurase în suflet la auzul unor vorbe ale boierului şi, mai cu seamă, la vederea ochilor lui, care lăsaseră să scape aceeaşi alunecoasă strălucire…

Îl privi lung, ca şi cum l-ar vedea pentru întâia oară. Erau de-o vârstă. Faţa osoasă şi smeadă, în mijlocul căreia poruncea nasul vulturesc şi puternic, erau mărturii vădite-ale obârşiei lui de pe alte meleaguri.

Ce-i drept, până atunci, o cât de slabă necredinţă nu-i dovedise de când se suise domn în scaunul Moldovei şi-l fă –, cuse pe Mihu portar al Sucevei; iar Petru nu judeca niciodată oamenii după vreo trecătoare simţire îndoielnică, născută în cuget din năluci deşarte. Socotea a fi un dar al femeilor răsucirea minţii şi a sufletului după astfel de semne.

— Spune-le domnia-ta că-ţi datorează iertarea de azi şi viaţa, câtă le-o mai hărăzi-o Cel de Sus, vorbi către Mihu. Mie mi-e silă şi scârbă să le-o spun singur!

Îşi întoarse calul, depărtându-se spre pădure.

De aceea nu apucă să vadă faţa lui Mihu, străbătută de un zâmbet anume, greu de pus numai pe seama unei simple bucurii omeneşti, cât mai degrabă dezvăluind – ca-ntr-o străfulgerare – bucuria unei izbândiri a clipei de faţă, în aşteptarea şi ca sigură chezăşie pentru tăinuite plănuiri viitoare…

Trecu, iute, însă, de pe chipul său acel zâmbet, făcând loc unei dezlănţuite bucurii, mărturisită zgomotos în vorbe şi năvalnic în îmbrăţişări frăţeşti cu osândiţii de mai înainte.

Apoi Mihu încalecă, se îndreptă în şa, strânse frâul calului şi porni după căpeteniile şi boierii care, mai la o parte, H înconjuraseră pe domn, ascultându-i poruncile. Ajunse tocmai când Petru părea să-l caute din ochi, dovedindu-şi astfel, încă o dată dibăcia în a se afla, ca din senin, în locul şi la timpul potrivit, dacă domnul ar fi avut cumva mare trebuinţă de dânsul.

— … Iar domnia-ta, boier Mihule, iei două mii de oşteni buni şi te sileşti să ajungi cu ei până în seară Ungă satul Obertyn, unde mi-au

spus iscoadele că şi-au aşezat leşii tabăra de luptă şi ne aşteaptă. Se cuvine să nu le facem aşteptarea prea lungă. Îţi ştiu iscusinţa şi de vitejie n-am îndoială în ce te priveşte. Faci cum socoteşti, să afli tot! Eu voi ajunge acolo cu oastea cea mare curând după miezul nopţii…

Petru tăcu un timp, ca şi cum ar fi vrut să nu uite nimic din ce avusese să spună. Apoi, amintindu-şi parcă ceva de seamă, se întoarse iar spre Mihu!

— Dacă vrei, ca să nu te simţeşti în prea mare singurătate pe drum, ia-ţi de-a dreapta şi de-a stânga pe cei doi datornici, pe care ţi i-am îndatorat eu astăzi cu zile de viaţă…!

Aş da mult în clipa asta să ştiu căruia dintre ei ai să-i spui că va fi cu tine în rai…

La ujtimele cuvinte, Petru râse scurt, mai mult pentru sine. Mihu nu-şi clinti niciun colţ al obrazului, nu-şi dădu îngăduinţă nici măcar unui zâmbet, socotind cu cale să pară că pune mai presus greutatea lucrării cu care a fost încredinţat, decât şuguiala trecătoare din vorbele domnului.

Se şi grăbi să-şi aleagă oştenii. Plecarea lui, tăcută şi pripită, îl făcu pe Petru să simtă ceva asemănător cu atunci când iei în pumni apă dintr-un izvor şi, până s-o duci la buze, ţi se prelinge din căuşul mâinii, scăpând printre degete, iar adierea vântului îţi lasă în palmă un frig umed…

Dealuri blânde ocroteau între ele o vale ferită. La două aruncături de săgeată se afla satul Obertyn.

Portarul Mihu sosise aici, după poruncă, pe înserat. Pusese să se dea foc satului, pustiu de locuitorii bejeniţi în păduri. Zicea că la vâlvătaia lui iscoadele vor putea desluşi mai lesne împrejurimile şi împrejmuirile taberei leşeşti, aşezată în mijlocul văii.

Domnul sosi, în crucea nopţii, cu oastea cea mare, istovită de drumul lung şi fără popasuri.

Flăcările încă mai înălţau limbi puternice, cât un stat de om voinic, luminând locurile şi oamenii. Petru opri cu un semn puhoiul oştirii, până a nu fi luminată întreagă de nesăbuitele flăcări. Privi, strângând pleoapele, spre vale. Tabăra hatmanului Tarnowski părea

cufundată într-un somn adânc. Străji nu se vedeau mişcându-se, nici în lăuntrul ei, nici afară. Tremurat şi nestatornic, flăcările dădeau la iveală când o latură, când numai un colţ din pătratul alcătuirii leşeşti.

Uneori, rar de tot şi pentru prea scurt răstimp, lumina creştea şi cuprindea întreaga tabără, ascunzând-o îndată iar, sub acel întuneric ca de nefiinţă…

Deşi la început voise să poruncească stingerea focului, domnul întârzie, totuşi, s-o facă. Astfel că, la porunca lui Mihu, căpeteniile oştirii îngăduiră pâlcurilor să se aşeze după rânduiala ştiută. Tunarii începură a îndemna – fără zarvă mare – boii care trăgeau tunurile mari, potrivindu-le cu gurile spre duşman. Petru nu-i opri. Le spuse doar să nu ridice corturi. Descăleca lângă un stejar cu ramuri largi, se aşeză cu spatele proptit de trunchi, privind stăruitor spre tabăra lui Tarnowski. Dar parcă vedea mult mai de

1 (57

parte, nu atât în întinderi de pământ, cât în desfăşurare de vreme. „Avea să fie cea dintâi bătălie de seamă a lui, gândi…? Acum îşi va face ştiută şi temută iscusinţa şi vitejia, atât de către oaste, cât şi de către duşman".

I se păru un veac noaptea. Clocotul sângelui îi spărgea tâmplele. Izbânda i se nălucea înainte atât de aievea, ca şi: cum bătălia nici n-ar mai avea însemnătate. Venise cu oaste numeroasă şi cu cincizeci de tunuri din cele mari, luate de la nărăvaşii supuşi – sau mai bine-zis nesupuşi! – ai ri-găi Ioan, de către vornicul Grozav, la Feldioara, în anul

Domnului 1529.

Leşii nu păreau să fie mulţi în tabăra legată între şirurile de căruţe. Trufaşi cum sunt din fire şi fuduli, socotesc, pesemne, că unul de-ai lor face cât zece! Or să vadă ei cum o să-i înmulţească românii lui, făcând tot câte doi şi câte patru dintr-unul, cu paloşul! Dacă or ajunge la astfel de luptă şi, nu cumva, spăimântaţi de mulţimea lor, a românilor, se vor împrăştia de bunăvoie.

Ar pune tunurile pe ei, acum, noaptea, dar nu se cuvine să ucizi oamenii în somn… Ş-apoi, vrea cu tot dinadinsul să se vadă cu hatmanul faţă către faţă! A auzit că-i om chipeş şi mândru. Bătăliile sunt şi mai strălucite atunci când căpeteniile oştilor învrăjbite sunt

bărbaţi adevăraţi şi oameni frumoşi.

I se arătă apoi în faţa ochilor minţii, cât stătuse cu pleoapele coborâte, părând că doarme, convoiul leşilor legaţi cu funii şi minaţi din spate de oştenii lui. Are să-l pună pe Mihu să-i mine şi, între prinşi, o să-i poruncească a-i lega şi pe Toma Barnovski şi pe Vlad.

Pe hatman îl va pofti să meargă călare alături de el, dar tot legat fedeleş, pe calul lui, până la Suceava. Apoi va trimite solie la Sigismund să-l înştiinţeze de izbândă şi să-i spună că, dacă-şi vrea prinşii înapoi, să repeadă degrabă soli şi olăcari cu înscris – cu pecetea cea mare! –, cum că din acea zi Pocuţia este a Moldovei, şi astfel va rămâne până la Judecata de Apoi!”

Treptat, flăcările se micşorară; mai linseră un răstimp scurt pământul, ca pe nişte buze arse de pojar, apoi fură înghiţite în adâncuri. O vreme statură cufundaţi cu toţii într-un întuneric negru şi des, părându-li-se că zorii au uitat să calce pe urmele nopţii, după rânduiala firii şi-a astrelor. Oastea părea legată cu funii nevăzute de pământul uscat.

Mulţi dintre oşteni nu-şi îngăduiseră somn aievea, ci rămăseseră în picioare, sprijiniţi în suliţă, arc sau paloş, învăţaţi să doarmă astfel – după obiceiul cailor – atunci când ştiau că răgazul pentru odihnă avea să fie prea scurt. În cele din urmă, zorii izbândiră, ivindu-se ca un abur alb-cenuşiu din pământ.

Petru sări în picioare. Cămăraşul Hâra îi puse pe umeri mantaua şi comisul Albotă îi aduse, gata înşeuat, calul. Drag-şin spătarul îi întinse coiful şi sabia. Domnul încalecă. Nu fu nevoie de alt semn ca oastea şi căpeteniile să treacă lesne şi aproape pe nesimţite, din nefiinţa unui somn tulbure, la veghea ascuţită în toate simţurile, ca pentru pândă şi apărare.

Toţi deodată priviră mai întâi spre tabăra leşilor. Nici acum nu se mişca nimeni acolo. Se putea însă desluşi că domneşte o desăvârşită rânduială, fiecare părând a fi zugrăvit pe locul său: oameni, arme şi animale.

Chiar şanţurile ce împrejmuiau tabăra păreau săpate de mult. Sub carele legate cu lanţuri, pedestraşii stăteau ca şi cum ar fi dormit încă somn adânc.

Spre miazănoapte şi spre miazăzi, tabăra avea lăsată câte o poartă, păzită fiecare straşnic de călărime în zale. Tunuri se vădeau să aibă puţine şi numai din cele mici. Dar erau toate rânduite cu gurile spre oastea lui Petru. „Cum ştiuseră leşii pe unde va veni el cu oastea şi unde avea să se aşeze?!”

Domnul porunci oştirii sale să ia forma unei potcoave şi să-i împresoare pe Ieşi, tăindu-le orice ieşire. Aşa aveau să-i prindă pe toţi, dintr-odată.

Ivit din albastrul cerului, un vultur porni să se rotească deasupra, în cercuri tot mai strâmte. Desigur, el văzu bine cum oastea Moldovei, cu zumzet greu, se rândui destul de iute, după porunca domnului, repetată de căpetenii pentru fiecare pilc în parte.

Înaintau pas cu pas, nestricându-se în rânduială şi formă, când tunurile lui Tarnowski lătrară scurt, izbind cu putere. Dar din tabără tot nu se ivi nimeni afară.

Deodată, străbătând în galop rândurile pedestrimii moldovene, apoi pe ale călăreţilor din faţă, trecând ca o nălucă printre tunurile mari, gata de tragere, se opri în faţa taberei leşeşti un călăreţ. Petru şi ceilalţi îl cunoscură: era Vlad!

r

Şi de o parte şi de alta se făcu linişte. Vlad le vorbi leşilor în limba lor, cerând ca un luptător din tabără să iasă afară şi să se lupte cu dânsul în luptă dreaptă, hotărând ast-iel soarta bătăliei, fără atâta vărsare de sânge nevinovat. Dar n-apucă a-şi sfârşi chemarea, că o piatră, ţintită din praştia unui călăreţ polon, îl izbi în frunte cu putere, prăvălindu-l – fără viaţă – de pe cal.

Fusese parcă semnul aşteptat. Petru porunci tunurilor să tragă?

O dată! De două ori! Crezu că doar o întâmplare făcuse ca nicio ghiulea să nu ajungă în tabăra leşilor, trecând peste capetele lor, dincolo, în pădurea dinspre miazănoapte. Apoi înţelese: cel care le orânduia ţinta le făcea cu voie greşită bătaia… Ca un trăsnet se abătu Petru spre tunuri, sosind îndată să-l vadă la faţă pe acela. Nu se-nşelase tind se gândise la popa catolic din Baia! De altfel, mare meşter în mânuirea acestor unelte drăceşti, cum printre moldoveni nu se afla vreunul, popa se arătase credincios la Feldioara şi slujise cu

pricepere, făcând ca bătălia aceea să încline talerul izbânzii pe partea vornicului Grozav şi a oştii Moldovei. Acum însă, ce se petrecuse, oare, în cugetul lui şi cine-i sucise vrerea spre folosul celor de-o seamă în credinţă cu dânsul?

Pomenindu-se cu domnul în coastă, popa se cutremură ca de-o vedenie. Apoi, glasul lui Petru îl încredinţa că e aievea acolo! Sabia strălucea în mâna voievodului, scoasă din teacă, aproape, foarte aproape de grumazul plecat în vicleană smerenie şi neascunsă spaimă.

— Ţinteşte bine, iudă! urlă domnul.

Tunarul se prelinse de sub tăişul spadei, se apropie de tunul cel mare, potrivindu-i bătaia spre tabără. Porunci oşteanului să pună ghiuleaua, aşeză el însuşi pulberea şi, cu vergeaua înroşită în foc la un capăt, făcu maşinăria să lucreze. Ţintise de data asta atât de bine, încât ghiuleaua căzu în mijlocul taberei leşeşti, aproape de picioarele hatmanului Tarnowski. În tabără se iscă o mare vânzoleală. Căpeteniile îeşilor se adunaseră în jurul hatmanului şi, din felul cum îşi mişcau braţele, capetele, ameninţând cu spadele ori zăngănindu-şi scuturile, era limpede că cereau să înceapă lupta.

Tarnowski ridică glasul şi sabia, cerându-le tot ascultare şi aşteptare.

— Se tem, nevolnicii! strigă Petru, apropiindu-se de căpeteniile sale. Cine spuma basme de speriat copiii şi babele despre oştirea asta fără asemănare?! Unde-i acela, să vadă?! Tăiaţi-le calea de fugă spre pădure! porunci domnul, cuprins dintr-odată de o şi mai mare încredere în biruinţa de netăgăduit. Apoi strigă la slujitori şi copiii de casă: Adus-aţi carul cu funii? Trageţi-l mai aproape! Curând voi avea mare trebuinţă de ele!

Călăreţii şi pedestraşii se năpustiră asupra laturii dinspre pădure a leşilor. Dar tunurile acestora bubuiră sec şi pedestrimea lui Tamowski îi hăcui iute.

Apoi se petrecu ceva cu totul neaşteptat. Flancul stâng al moldovenilor ţinea sub pază latura taberei leşeşti dinspre răsărit, fără să simtă vreo primejdie acolo, judecând după nemişcarea şi rânduiala dinlăuntrul ei. Ochii şi inimile românilor erau aţintite spre bătălia dinspre pădure, când flancul stâng fu izbit ca din senin de cavaleria

leşilor pornită la atac. Spaima clipei strică rânduiala în acea parte a oştirii moldovene. Văzând aceasta, Petru porunci ca şase mii de ostaşi din rândurile ce străjuiau poarta de la miazăzi să alerge în jurul flancului stâng. Dar, rămase astfel fără apărare, tunurile sale fură atacate fulgerător de călărimea lui Tamowski! Ciudat de grabnic, la prima năvală a duşmanului, căpeteniile românilor se risipiră, iar restul oştirii, care avea în grijă tunurile, se vânzoli înspăimântată. Îndată, toate cele cincizeci de tunuri mari ale moldovenilor trecură pe rând şi cu mare uşurinţă în stăpânirea leşilor.

Apoi, în zarva care cuprinsese văzduhul şi împrejurimile, în urletele de biruinţă ale polonilor şi strigătele de groază ale moldovenilor, acoperind chiar tropotul năprasnicei buluciri în neorânduială a cailor şi mugetele ca de înjunghiere ale boilor, paharnicul Popescu îşi ridică glasul, răcnind el însuşi porunci de fugă din faţa prăpădului.

La început, Petru urmări – ca pe o vedenie dintr-un vis urât – cum oastea se risipea, urmându-şi căpeteniile, bezmetice şi ele, nemaiascultând de nicio poruncă, niciun îndemn, decât acela lăuntric, care-i spunea fiecăruia să-şi scape în orice chip şi cu orice preţ pielea.

Apoi, ca trezit din acel vis, se năpusti călare, ca o nălucă, ivindu-se în locurile cele mai neaşteptate ale pâlcurilor în risipire. Dar strigătele lui – care la început fură porunci, apoi ameninţări şi sudalme înfricoşate – nu le mai asculta nimeni… Nu mai auzi nimeni nici când ele se topiră în rugăminţi dureroase. Toate se loveau de neascultarea mulţimii tălăzuind, în goana de spaimă, cai peste oameni, oşteni peste căpetenii, că thţ” minaţi din urmă de-pwărime.

a leşilor. „–”, „”—:

ţ

Dealurile Obertynului rămăseseră undeva în dreapta, dar, în spaima de moarte, românii rătăciră drumul spre casă, nimerind între mlaştini necunoscute şi viclene. Şi rămaseră mulţi din ei să-şi dea ultima suflare în mocirla puturoasă, dospită de căldura zilei de august, înroşită pe alocuri de sângele oamenilor şi al cailor, iar la urmă şi de moartea soarelui, care părea să-şi I’i luat singur viaţa.

Fără să mai poată face un pas înainte, în lături, sau înapoi,

zbătându-se pe loc şi afundându-se tot mai mult, până la piept, calul lui Petru se opri şi nu mai vru să se mişte. Cu toate că frâul stăpânului îl lovea sălbatic peste ochi, nu-l scutură din şa, iertându-l. Îşi simţea, poate, povara în primejdie de moarte, îngreunată şi înrăită de rana din umărul drept: ajuns din urmă de un nobil polon călare, Petru încercase o luptă, dar, rănit, scăpă sabia şi coiful îi fu smuls de pe cap de lancea nobilului mânuită iscusit. Cu o ultimă sforţare, calul pornise atunci în galop să-şi scape stăpânul. De aceea nu simţise – cu puterea pe care o au caii de a presimţi de departe locul cu primejdie – apropierea mlaştinii, în care intră în plină goană, orbeşte.

Bizuindu-se, în cele din urmă, pe înţelepciunea credinciosului animal, Petru nu-l mai lovi.

Balta miloasă înghiţise câteva stârvuri; un cal care-şi pierduse călăreţul se scufunda încet, cu picioarele în sus, fără să se mai poată întoarce.

Deodată, ca din pământ, de partea cealaltă a bălţii, Ni-coară se ivise călare. Căutându-l pe domn, luase cu sine – nu ştia nici el de ce – una din funiile hărăzite leşilor, înţelese numaidecât primejdia. Desfăcu nodul funiei, o desfăşură şi aruncă un capăt spre Petru. Acesta o prinse. Apoi, aplecându-se cu un geamăt de durere, o petrecu, greu, cu mâna stângă, pe sub burta şi pieptul calului ca pe un laţ. Şi astfel, ţinându-se bine în şa, lovi cu palma uşor, ca într-o dezmierdare, grumazul animalului, îndemnându-l blând. Ni-coară îşi petrecuse celălalt capăt al funiei peste pieptul lui, făcând nod şi începu să tragă de ca încet, spre sine, cu amândouă mâinile.

Calul lui Petru se încrezu în îndemnul stăpânului, dar mai ales se încrezu în graiul numai de el înţeles al semenului său; păşi cu grijă, izbutind să ajungă pe loc tare. Simţind că nu se mai afundă, făcu un salt scurt şi se opri alături de calul lui Hâra. Cei doi descălecară. Se îmbrăţişară lung, fără cuvânt. Vă? îndui rana care sângera, Nicoară îşi sfâşie cămaşa, legându-i lui Petru umărul, îl ajută să urce pe cal, încalecă şi el şi porniră la pas uşor spre Moldova.

— Toma Barnovski, paharnicul Popescu şi logofătul Toader Bubuiog au căzut prinşi de Ieşi, spuse Nicoară cu glas încet.

Petru nu-i răspunse nimic. Poate nici n-auzise…

Lăsară în urmă noaptea groasă, cu cer plumburiu, bâj-bâind potecă prin aerul îmbâcsit al locurilor străine, urmăriţi de roiuri de ţânţari flămânzi, până intrară în pădurea ocrotitoare.

Mai izbuteau să ghicească drumul printre copaci numai la lumina fulgerelor, urmate de bubuitul tunetelor dezlănţuite. Dar parcă cineva ţinea legate frâiele ploilor. Odată cu unul din fulgere, mai stăruitor decât celelalte, în mintea şi inima lui Petru se făcu o lumină. Glasul lui se auzi ca venind de pe alte tărâmuri, cu o înţelegere nouă asupra acestor lucruri şi întâmplări cu tâlcuri oricum ciudate şi ascunse:

— Focurile! Focurile lui Mihu au vândut, Nicoară!... Pe câţi arginţi, oare?!

Galbenii zornăiră, la început toţi deodată, pe lespedea de piatră şlefuită, apoi zgomotul lor dulce se răsfiră, fiecare sunând parcă altfel, după cum se rostogolea mai aproape sau mai departe, învârtindu-se mai mult sau aşezându-se îndată, cuminte, pe una din feţe.

Ţigăncile roabe şi slugile aflate de faţă se repeziră să-i culeagă, bolborosind cuvinte de blagoslovenie şi preamărire pentru stăpânul darnic.

Apoi uşa de la iatacul doamnei se deschise şi Petru păşi cu grijă înăuntru.

Încăperea, scufundată într-o penumbră dulce şi răcoroasă, la adăpostul zidurilor groase şi al draperiilor grele de velur liliachiu, cusute cu fir, respira arome de nart şi le-vănţică proaspătă.

Domnul făcu semn credincioasei Iovanca, slujnica sârboaică adusă de Elena Ecaterina, să plece. Femeia se închină cu smerenie şi ieşi, legănându-şi belşugul trupului, ocrotit de straiele curate şi bine mirositoare a busuioc.

Petru se apropie în vârful picioarelor de jâaitul pu polog! de mătase, în culoarea stânjeneilor, întârzie jp fifjjâcuinpăiţ cu mâna pe una din laturi, când se auzi strigat?;!; J

— Ai venit, Pero?!? Aşa suna numele lui pe limba sârbească, şi Elena Eca-3

terina îi spunea astfel mai cu seamă atunci când îi era foarte drag şi voia să-l dezmierde. Acum însă, glasul ei nu era decât o adiere a

celui adevărat, împuţinat de osteneala şi dulcea toropeală ce-i stăpânea trupul. Petru dădu la o parte pologul şi o privi o clipă, neîndrăznind să se apropie. Faţa îi era albă, poate mai albă din pricina pernelor, iar fruntea îi strălucea de o lumină limpede şi curată.

Cu mâna arzând ca de fierbinţeală, Elena îi răsfira părul lui Petru, care îngenunchease lângă pat.

Ochii li se întâlniră o clipă, el n-avu timp să rostească întrebarea care se zbătu ca un fluture între gene, că răspunsul veni de pe buzele ei arse, într-un zâmbet de bucurie mândră:

— E băiat, Petar.

Deşi ştia asta – aflase până încă nu intrase în Suceava marea veste –, acum, că o auzi rostită de ea, i se păru o bucurie nouă, mai mare şi mai adevărată.

Fără s-o simtă nimeni, Iovanca intrase, îi făcu semn lui Petru, din cap, că ar fi bine s-o lase pe doamnă să se odihnească. Facerea fusese grea şi muncile începuseră în amiaza zilei trecute, chinuind-o cumplit şi istovind-o. De altfel, Elena adormise cu mâna lângă obrazul neras al lui Petru, pe care barba rară, dar crescută de câteva zile, era aspră şi ţepoasă.

Fu aproape bucuros că trebuia să plece, mai ales că, din pricina luminii slabe ce domnea în odaie, ea nu-i văzuse chipul supt ca de boală, nici straiele asudate şi pline de colbul drumului şi fumul bătăliei. Nu-i văzuse nici mâna dreaptă sprijinită într-un ştergar petrecut după grumaz, ocrotindu-l astfel de durerea umărului rănit. Şi, mai cu seamă, se bucură că nu trebuise să-şi mărturisească amara neizbândă. Abia atingându-i degetele cu buzele, se prelinse uşor, pe nesimţite, afară din odaie.

Străbătu încăperile ce legau iatacul doamnei de al său, fără a lua în seamă urările şi voioasele închinări ale boierilor şi slujitorilor, care, întorşi din luptă, îşi bucurau, astfel, sufletul şi trupul cu îmbelşugate pocale de vin din pivniţele domneşti, mulţămind astfel Celui de Sus şi pentru că scăpaseră cu viaţă şi pentru că doamna dăruise Moldovei şi domnului Petru un fecior.

— Se cade să lepezi – odată cu straiele astea ponosite şi prăfoase – tristeţea care te apasă, măria-ta. Să-ţi primeneşti şi sufletul

odată cu trupul, să îmbraci strai de gând curat şi proaspăt, luminos şi alb, de bucuria cu care te-a întâmpinat Moldova şi doamna. Curând clericii vor cânta în paraclisul domnesc cântarea de bucurie a botezului: „Câli în Cristos v-aţi botezat, în Cristos v-aţi şi-mbrăcat”, când coconului cel nou, Iliaş, îi va fi rânduit îngerul păzitor. Se spune că îngeru-acesta creşte şi el odată cu pruncul care i-a fost încredinţat, astfel încât…

— Vorbeşti frumos, da’ mult, Mihule! Şi vorbele şi: U cele mai sigure ascunzişuri ale gândului adevărat şi ale simţirii celei adânc sălăşluite în cugetul omului… Nu mă fă su cred că vrei să ne jucăm amândoi de-a v-aţi ascunselea! Te aflu iute, să ştii asta!

Mihu îl aşteptase pe domn la uşa iatacului, cufundat într-un jilţ şi-n gânduri. Auzindu-i paşii, se scutură şi veni din sine afară, la iveală… îşi trecu grabnic mâna peste fală, parcă punându-şi un chip nou, de sărbătoare, şi, oricum, mai cuvenit clipei. Petru intră în iatac, trecând pe lângă el fără să-l privească. Lăsă, însă, în urmă uşa deschisă. Nu-l chemă. De altfel, Mihu nici nu aşteptă să fie chemat, strecurându-se şi închizând uşa grea, de stejar.

În timp ce portarul Sucevei îşi prefira ca pe nişte mărgele vorbele mieroase, Petru aruncă de pe sine veşmintele de luptă, iar doi feciori de casă i le adunară din zbor, bucată cu bucată. Gol, până la brâu, domnul îşi privi vătămătura de la umărul drept, apoi smulse cârpa lipită de rana destul de adâncă. Poate durerea îl făcu să-i răspundă astfel lui Mihu:

— Altceva dacă mai ai de spus, domnia-ta, boier Mihule, spune acum… Dacă sunt lucruri tot aşa de însemnate şi care nu sufăr amânare ca acestea de până acum, aş zice să adaşti până la iarnă, când ne-or lăsa, poate, treburile ţării să băsnim… la gura sobei, despre câte-n lună şi stele. Da, da, Mi-hule, la flacăra butucilor de fag, gândurile şi limbile se dezleagă mai lesne şi ochii minţii văd dincolo de cei ai trupului… Ehei, câte nu văd ei la lumina vâlvătăilor! Ştii şi domnia-ta asta, foarte bine… ţ.

I
*
K I
* Î
r — 12
Ţ
Lr
CU
— (

RA CALD şi bine în arhondaricul Episcopiei din Ţara de Jos, de la Roman. Soba înaltă, îmbrăcată în cahle smălţuite, în care meşterii închipuisem cerbi şi păsări uriaşe, alături de chipul Sfântului Gheorghe biruind balaurul necredinţei, răspân-dea o dogoare dulce în încăperea spoită cu var alb, curat, fără altă podoabă pe pereţii boltiţi afară de icoana mare, ferecată în argint, a Maicii Domnului cu Pruncul în braţe, sub care ardea o candelă cu lanţ gros. Câteva jilţuri de lemn, cioplite şi vopsite cu măiestrm de meşteri din Târgu' Neamţului, se rânduiau la dreapta şi la stânga jilţului celui mai mare, al arhiereului.

— Binevoiţi, domniile voastre, să adăstaţi oleacă aicea. Prea Sfinţia Sa ar să se-arate numaidecât, bucuros de-ase-tnenea soli şi oaspeţi.

Călugărul aprinse apoi câteva lumânări din sfeşnicele aşezate în ocniţe scobite anume. În odaie se răspândi o lumină blinda, şi tainică. Paşii lui târşâiţi, parcă într-un fel de curgere, ocoleau cu grijă scoarţele aşternute, din loc în loc, pe pardoseală. Adus de spate, sub povara anilor, cuvioasa arătare ştergea în trecere pereţii albi cu umbra sa fugară, deşirată, şerpuitoare. Fără să mai spună ceva, ieşi aplecându-se mult, printr-o uşiţă scundă, urmat de umbra care se prelinse după dânsul.

Îndată, canaturile uşii celei mari se dădură în lături şi se auzi un foşnet de straie lungi. Un pas uşor străbătu încăperea. Cele trei perechi de ochi se ridicară o dată, cu trupurile din jilţuri, ca la poruncă:

— Sărutăm dreapta şi binecuvântează, Prea Sfinţite Părinte! rostiră trei glasuri într-unul singur.

— Domnul cu voi, fiii mei, şi fiţi bineveniţi sub acoperişul casei noastre.

Glasul care rostise binecuvântarea şi urarea de bun venit răsună plin şi adânc în liniştea locului şi neliniştea ceasului, nu prea depărtat de miezul nopţii.

Vlădica Macarie scrise, cu trei degete de la mâna dreaptă, semnul crucii în aer, deasupra capetelor plecate ale drumeţilor. Era tot înalt şi subţire, dar parcă umerii îi erau mai laţi, mai puternici. Sraiele negre, de mohair, cădeau bogat şi jalnic. Pe piept strălucea engolpionul de aur, bătut cu pietre scumpe, şi lanţul, de aur de asemeni. Faţa prelungă şi smeadă era acum înconjurată de barba albită şi lungă. Sprâncenele stufoase încărunţiseră şi ele. Ochii negri, vioi, răspândeau când o cucernică îngândurare, când o putere neînţeleasă, care pătrundea ca o sabie. Potcapul cu vălul negru, lung, de mătase, îi sporea înfăţişarea măreaţă.

— Ne iartă, părinte, îndrăzneala de a te fi tulburat la ceas atât de iârziu, rupse Nicoară Hâra tăcerea care boltise peste dânşii.

— Ceasurile bucuriei, ca şi ceasurile restriştei nu-s nici târzii, nici curânde. Sunt ceasuri. Iar în alcătuirea lor stau clipele… Şi nu

arareori aceste clipe, chiar dacă-s iute trecătoare, înveşnicesc oameni şi întâmplări; sau măcar le statornicesc pentru mai multe veacuri… Uneori îi spre bine, această statornicire în vreme, alteori, însă, aduce mare scârbă şi grea povară. Şi pe oameni şi pe veacuri.

Episcopul Macarie nu se aşează în jilţ, astfel că şi cei trei rămaseră în picioare, temători că toată nădejdea lor – de găzduire şi odihnă a trupurilor, precum şi de uşurare a sufletelor – se va fi sfârşit cu aceste cuvinte, înmuiate în miere, dar rămase doar vorbe frumoase. Mai cu seamă Nicoară se temea că nu va apuca să schimbe gânduri sau să deşarte desagii cu povara faptelor petrecute, pe care vlădica n-avea cum să le afle mai cu de-amănuntul de la nimeni, nici el să-i poată duce domnului Petru veşti de cele câte şi cum s-au fost săvârşit în ţara Moldovei, după plecarea sa în pribegie.

— Vom ţine mâine sfat despre toate cele ce-avem – şi unii şi alţii – a deşerta din desagii prea plini ai sufletelor, rosti Prea Sfinţitul, ca şi cum i-ar fi auzit gândurile. Acum aveţi a vă încredinţa odihnei trupurile ostenite.

Fără să facă vreo chemare ori semn anume Prea Sfinţitul, călugărul cel cocoşat se ivi prin uşa de taină, aşteptând cu smerenie porunca de ascultare.

— Cuvioase Ioile, spune să li se aştearnă de dormit oaspeţilor noştri în chiliile de lângă trapeză şi îngrijeşte cuvioşia ia de hrana lor şi a cailor. Domnul cu voi! mai rosti episcopul, binecuvântându-i din nou, acum cu amândouă mâinile ridicate, încrucişate pe rând şi cu cele trei degete de la fiecare împreunate ca pentru semnul crucii.

Drumeţii se închinară smeriţi şi îl urmară pe cuviosul loil prin uşa scundă.

— Ce porunceşti să facem în lipsa domniei tale, boier Nicoară, cât vei şedea la sfat – tăinuit, cum se cuvine – cu Prea Sfinţitul? întrebă cu sfială Vasile, ivit în uşa chiliei.

Primenit cu straie curate, Nicoară şedea pe marginea patului acoperit cu cergă albă. După ochii încercănaţi, obrazul supt şi aşternutul neatins, se putea ghici cum îi fusese noaptea şi odihna… Ajuns în al treizeci şi şaselea an de viaţă, cămăraşul Nicoară Hâra începuse a cărunţi, mai întâi în barba scurtă şi mătăsoasă, puţin

roşcovană, care-i dădea chipului o înfăţişare de tânăr pan din Lehia. Pletele, ajungându-i pe umeri, bogate în firul sănătos, erau drepte şi mai bălaie decât barba. Obrazul prelung dădea întlietate nasului drept şi subţire, cu nări largi, sub care gura, ocrotită de streaşină mustăţii dese, părea a fi făcută anume cu dărnicie spre desfătările dragostei. Ochii căprui, cu gene scurte şi rare, aveau o veşnică tulburare şi nelinişte într-înşii. Clipitul des al pleoapelor le sporea vioiciunea. Când aveau să oglindească însă, vreo durere a sufletului – ca acum –, acei ochi se adânceau ca două fântâni, al căror afund părea că atinge inima de foc a pământului. Atunci şi pleoapele aproape că nu se mai închideau peste luminile adumbrite, lăsând slobod pe oricine să bea apă otrăvită din ele…

Toată noaptea Nicoară avusese un neastâmpăr în fiinţa lui, nu numai în ochii care alergau fără odihnă asupra vedeniilor din afară, dar, mai ales, a celor din lăuntru…

*

Depărtându-se nu prea mult de schitul maicii Singliti-chia, Nicoară Hâra băgase de seamă că osteneala pusese stăpânire – fără voia lor – pe tovarăşii săi şi pe caii acestora. Se gândise atunci că ar fi mai cu cale să le-ngăduie hodină până la revărsatul zorilor. Nici n-apucară, deci, a se răsturna pe ăolmanele groase, că începu pământul a durui sub sforăituri, ca un pod, peste care trece o căruţă încărcată. Cămăraşul îi privise cu dragoste pentru sufletele lor curate şi credincioase. Apoi, ca îndemnat de ceva mai puternic decât dânsul, se ridicase în picioare, îşi luase calul de dârlogi, chemându-l încetişor după sine, până ieşiră la poteca din marginea pădurii. Acolo încăleca şi dădu pinteni. Calul se supuse şi porni în galop. Ajuns în preajma schitului, Ni-coară descăleca, îşi legă calul de un copac. Aşezarea dormea, cu toate chiliile întunecate. Cămăraşul străbătu cărarea ce ocolea biserica, spre absida altarului. La o singură ferestruică, în rândul cel mai dosnic al chiliilor, pâlpâia o luminiţă firavă. Nicoară se apropie tiptil. Inima îi bătea, cutremurându-l. Simţea că ceea ce face e în afară de orice bună-cuviinţă, dar nu se putea opri. Ceva mai presus de sine îi mâna paşii. Urcă uşor ca o miţă cele trei trepte de lemn, care duceau la cerdacul unde strălucea fereastra luminată. Privi cu băgare

de seamă în jur. Un vânticel subţire, stârnit parcă din senin, făcu să foşnească pădurea. Mişcat de vânt şi el, clopotul mic seinei în chingi, fără dangăt. O ţâţână cârâi lung, ascuţit, ca o cioară. Cămăraşul se ghemui în cerdac, sub ferestruica luminată. Zgomotul se potoli îndată. Nicoară se ridică încet, îşi întinse grumazul şi ochii lui izbutiră a desluşi încăperea. Sub firida cu icoana Maicii Domnului ardea o candelă. Alături, pe policioară, o lumânare în sfeşnic de lut schimba pâlpâiri jucăuşe cu flacăra candelei, între ele, ca zugrăvită cu fum, se ivea pe peretele alb al chiliei o umbră îngenuncheată. Plete lungi învăluiau umerii, iar trupul subţire parcă tremura sub cămaşa de in ea zăpada. Două mâini împreunate sprijineau în vârful degetelor bărbia. La câte o pâlpâire mai înaltă, lumânarea dezvăluia privirilor călcâiele feciorelnice ale făpturii surpate în rugăciune. Deodată, capul dat pe spate lăsă slobod chipul dintr-o parte, luminat de candelă. Ochii ridicaţi spre cer îşi coborâră pleoapele, iar buzele tremurară pe perele, rostind ceva neînţeles. Nicoară îşi apropie mâna de canatul ferestrei. Două degete se pregătiră să bată. Dar, ca oprit de cineva nevăzut, cămăraşul îşi coborî braţul pe lângă trup, fără vlagă. Făptura din lăuntru se ridicase în picioare, întoarsă cu spatele, acoperise lumânarea cu trupul, ale cărui linii se citiră desluşit în lumina dimpotrivă. Grozava se aplecă spre lumânare, suflând asupră-i. Numai sub flacăra din candelă, făptura ei se stinse, trăgându-se în ungherul cel mai întunecat al chiliei, unde pesemne se afla patul.

Nicoară Hira izbuti să coboare fără zgomot treptele cerdacului. Trecând pe lângă altar, îşi făcu cruce şi buzele lui rostiră: „Iartă-mă, Doamne!” Se grăbi spre marginea luminişului, unde-l aştepta calul, încalecă, dădu pinteni şi se pierdu în pâcla dimineţii de toamnă. Ajunse la ai lui când aceştia încă nu se treziseră. El fu acela care-i îndemnă să mai doarmă, când ei, văzându-l călare, săriseră, gata la poruncă… În ghid, Nicoară Hâra mai mulţumise o dată lui Dumnezeu că l-a oprit să-ntoarcă din calea spre cer un heruvim sau un înger…

— Prea sfinţitul Macarie vă aşteaptă pe toţi trei în odaia pisarilor, se auzi glasul stins al cuviosului lo il, al cărui paşi nu l vestiseră dinainte.

Un bărbat cu picioare lungi şi pasul întins ar fi străbătut

încăperea doar din vreo treizeci de călcaturi. Ferestrele – numai pe o parte, înguste şi înalte, lăsau să intre de afară o lumină cenuşie. Scribii şi pisarii, opt la număr, în rase negre şi comanace, şedeau înşiraţi, unul în spatele celuilalt, aplecaţi peste pergamentele pe care aşterne au cu pene de gâscă, bine ascuţite, bitchile încâlcile şi încârligate ale slovarului chirilic. Unii dintre ei migăleau înfloriturî în jurul care unei litere mari, de-o şchioapă, care făcea începutul unei file, cu cerneluri viu colorate sau aurite. La intrarea oaspeţilor, nu se auzi decât un fâşâit de pergament netezit cu mâna sau iute făcut sul, şi băncile scârţâiră sub şezuturile răsucite o clipă spre uşă. Dar nimeni nu se ridică în picioare decât în clipa în care apăru între canaturi însuşi episcopul Macarie. Un murmur pe opt glasuri, neînţeles la început, lăsă apoi să se desluşească doar vorbele: „Blagosloveşte şi iartă, stăpâne”. Macarie binecuvântă încăperea, apoi, zâmbindu-le celor trei oaspeţi ai săi, le făcu semn să-l urmeze, în fundul încăperii, într-un colţ mai ferit, sta aplecat pe o mescioară scundă un călugăr tânăr, subţiratic la trup şi cu faţa măslinie. Plete negre ieşeau de sub potcap, unduite pe umeri, în ciuda părului des şi bogat, barba creştea rară şi firavă, dându-i chipului o înfăţişare tristă. Ochii, cu colţurile lăsate şi sprâncenele urmându-le coborâşul, înscriseseră de-a pururi pe chip o nevinovată uimire.

La apropierea episcopului, se ridică în picioare şi rămase smerit, cu privirea în pământ. Mâinile, cu degete lungi, subţiri şi nefiresc de albe faţă de obrazul oacheş, îşi ascundeau qreu iremurul. Pe mescioara de lucru se ajlau două teancuri de pergament. Pe cel din stânga, erau scrise rânduri multe, şi dese, cu literele aruncate în fugă şi neorânduială. Pe celălalt, rândurile erau drepte, literele scrise cu migală şi meşteşug, iar foaia era umplută doar pe trei sferturi.

Macarie îşi petrecu privirile de pe o foaie pe cealaltă, urmărind cu vârful arătătorului rândurile. Ochii păreau să câniărească ceva într-o balanţă nevăzută.

— Li bine, Eftimie, îi bine, fâtu’ meu, dar merge cam încetişor, aş zice… Acuma du-te şi te hodineşte oleacă, până ce am să le înfăţişez şi eu să le dezvălui cinstiţilor prieteni şi oaspeţi ai noştri taina acestor semne, al căror rost, cel mai de seamă, este acela ca să nu lase să fie acoperite în mor-mvntul uitării lucrurile ce s-au întâmplat în vremile şi

stăpânirile trecute, şi care au ajuns până la noi, ci să fie trecute în letopiseţ…

Diacul adună, cu mâinile care fâlf iiau ca doi hulubi speriaţi, teancul de file din dreapta, le netezi cu grijă marginile una peste alia. Pe cele din stânga, mai multe, le dădu vlă-dicăi, cu o plecăciune adâncă, săruind dreapta întinsă să le primeascu…

Odaia de taină se afla Ungă odaia de dormit a episcopului Macarie. Avea un singur jilţ, rezemat de unul din pereţii albi, de chilie. Jur-împrejur, câteva laviţe de stejar, cu cergi miţoase aşternute pe dinsele, în soba căptuşită cu cahle nesmălţuite, dar încastrate cu flori, frunte şi păsări măiestre, trosneau lemnele uscate, pe un morman de jăratic. Era cald şi îmbietor la sfat şi visare.

Un frate tânăr, în rasă neagră şi potcap scurt, ce-i stătea mai mult pe vârful capului – cam mare pentru puţinătatea trupului şi subţirimea gâtului silit să-l poarte –, aduse un vas de aramă şi patru căni de pământ smălţuite. Din vas se răspândi îndată un abur uşor, de vin bun, fiert şi dres cu mirodenii al căror miros nu le dădea în vileag obârşia, nici soiul, Macarie se aşeză în jilţ, pnfundu-i pe cei trei să sten şi dânşii. Li se întinseră cănile şi li se turnă licoarea aromită.

Vlădica făcu semn de tăgăduire către cana întinsă, dar îi îndemnă pe ceilalţi să guste. Vasile şi Haralambie se lăcomiră să soarbă adânc, cu sete, dar aroma puternică şi tăria vinului îi făcu să tuşească. Se ruşinară. Obrajii le ardeau ca focul. Episcopul zâmbi cu îngăduinţă… Nicoară îşi umplu mai întâi nările de mirosul dulceag şi viclean al băuturii, apoi îşi muie doar buzele, purtând cu vârful limbii de pe ele în cerul gurii, picăturile sorbite. Chipul lui oglindi pe dată o adâncă bucurie. Nu era un băutor dintre aceia căzuţi în asemenea patimă de ocară, dar deslușea în vinurile de soi – pe care le cunoştea cu ochii închişi – şi mai ales în dulcea moleşeală ce-i răspândeau în sânge, toropindu-i fiinţa, o bucurie şi o înălţare lăuntrică, o adevărată înaripare a gândului şi a simţirii… „Să-ncepem, deci, să înfrumuseţăm cununa cuvântului cu vorbe împletite cu aur şi să plinim datoria poruncii…”. Glasul adânc al părintelui Macarie îl coborî pe Nicoară din înălţimile cugetului tulburat de mirodeniile înşelătoare… Citea rar, împodobind fiecare cuvânt cu o unduire a glasului – cald şi duios, ca un

cântec. „În acelaşi an şi lună – Ghenarie, 1527 –, după lumânarea lui Dumnezeu, a fost ales domn Petru cel Minunat şi a fost împodobit cu cununa domniei… Şi acesta era una din odraslele veşnic pomenitului Ştefan, ascuns ca odinioară lumina sub obroc…” Aici Macarie se opri. I se puse un nod în gât şi glasul îi slăbi ca sub strângerea unei mâini nevăzute.

Vasile se ridicase în picioare când fusese rostit numele lui Vodă Ştefan şi nu ştia dacă îi era îngăduit, dar îi veni să se-nchine. Haralambie rămăsese pe laviţă, cu mâinile sprijinite de genunchi, cu ochii ţintă la buzele vlădicăi, sorbind de pe ele fiecare vorbă.

— Se vede că roata vieţii nu se-nvârteşte pentru toţi oamenii cu aceeaşi repeziciune. Unora, de pildă, întâmplări trăite odată li se mai arată tocmai în preajma morţii, la adânci bătrâneţi, iar altora chiar nici nu mai apucă să le mai vină rândul la ele… Dar sunt, pesemne, unii cărora Dumnezei le-a dat brânci în spiţele roţii mai cu tărie, să-i încerce, făcându-i să mai treacă prin năcazuri prin care au mai trecut nu cu prea multă vreme în urmă… Mă gândeam, în timp ce ne dezvăluiai bogăţiile din slovele izvodite de inima şi mintea Prea Sfinţiei Tale, la lumina aceea ascunsă sub obroc, cum ziceai… Că dacă domnul Petru a stat cu adevărat sub obrocul neştiinţei norodului cum că el se află şi e chiar o-draslă a însuşi slăvilului Ştefan, apoi acum iar s-a fost acoperâf strălucitu-i chip de norul restriştei şi-al pribegiei… Şi ce-nseamnă, oare, în cântarul veşniciei unsprezece ani, câţi au trecut de când abia a fost scos la lumină?!

— Mult adevăr e în cele ce-ai rostit, prietene şi fiule Nicoară! Dar, mai presus de orice, minune săvârşit-a Cel de Sus că mi te-a trimis tocmai acum, când ştiinţa mea asupra celor întâmplate domnului Petru s-a oprit şi, deci, cuvântu’: ar fi trebuit să tacă, iar pana pisarului să rămână cu cerneala uscată… Şederea lui sub obrocul necunoaşterii, înainte de a ne fi fost stăpân iubit şi vrednic, poate trece ca un păcat mai lesne de iertat la Judecata de Apoi, când avem cu toţii a da seamă, fiecare de el însuşi şi unii de alţii, întrucât de neştirea celor ce au a se petrece în juru-ne nu suntem singuri vinovaţi, ci adesea de vină sunt mimai vremurile. Dar a-l lăsa acum singur, văduvit de ştiinţa oamenilor – cei de azi, cât mai ales cei de peste veacuri, apoi aceasta nu

ne-ar ierta-o nici urmaşii urmaşilor, nici Dumnezeu însuşi! însă, după mine, nu este nimic în viaţă, nici stăpânire omenească, nici bogăţie, nici noroc, care să nu fie tulburat de furtuni şi supărări… Dumnezeu ne-a încercat şi de data aceasta, împlinind judecăţi tainice, precum, a ispitit pe Iov…

Episcopul Macarie îşi plecă iar ochii pe filele de pergament şi citi mai departe, întrucât cele ce spusese nu aşteptau răspuns…

”. Ce şi cum s-au întâmplat, vino, cuvânt, şi vesteşte povestirea şi cele vrednice de aducere-aminte…! Deci, în acelaşi an, 1530, un oarecare Mihul, în aregătorie înaltă, de neam arbănaş, om înşelător care… arătând că păstrează către domn dragoste din inimă, în taină, însă, pregătea trădarea şi ţesca sfaturi pline de clevetiri. Şi s-a întovărăşit cu cei care voiau a pune mâna pe averi ale altora şi ale lor să le înmulţească cu nedreptatea…”

Lui Nicoară îi veni în minte ziua aceea şi cele ce se petrecuseră atunci:

Cei doisprezece boieri din Siat încăpuseră lesne în odaia de taină a domnului, unde acesta părea să fie mai degrabă dornic de-un sfat slobod, îi pofti să şadă în jilţurile fără spătar, aduse de la Veneţia. Pe mescioarele scunde, încrustate cu sidef, care erau risipite prin odaie, se aflau carafe de argint pline cu vin, pocale aurite, iar pe talgere de aramă strălucind stinse se găseau mormane de mere roşii, cu coaja ceruită şi miez de nuci încă neuscate. Doi feciori de casă turnară vin în cupe, după ce cuparul luă credinţa.

Ziua era, tot ca aceasta, posomorâtă, îşi aminti Nicoară; doar că era iarnă… Gerul se înmuiase, iar norii îşi desfăcuseră băierile. Peste cetate se pornise o ninsoare deasă, liniştită şi temeinică. De aceea slugile aprinseseră făclii în cele patru colţuzi ale odăii de taină, a căror flacără, însă, nu spori prea mult lumina, îndesind umbrele în unghere.

— Am zice, aşadar, cinstiţi boieri – vorbi dintr-odată domnul, din jilţul său, ţinând în mână un măr mare, din care muşcase – că din partea aceea, a Transilvaniei, avem linişte, întrucât nu o bucată mică din ea – şi chiar una foarte bogată! – ne dă ascultare nouă şi este ca şi cum ar fi a Moldovei! Ştiţi bine că românii de acolo – care alcătuiesc grosul locuitorilor acestui ţinut – ne socotesc un izbăvitor al lor de sub

apăsarea neamurilor străine, ce le amărăşte pâinea. Suntem încredinţat că, la greu şi primejdie, aceşti fraţi ai noştri ne-ar sta alături cu credinţă şi jertfelnicie. Craiul Ioan şi supuşii lui, cei de altă naţie şi de altă limbă decât a noastră, ne sunt – cel puţin pe faţă! – plini de recunoştinţă că regatul Ungariei şi-a aflat odihnă şi coroana cap care s-o poarte… Că nu ne-or pomeni şi în rugăciunile către sfinţii lor papistaşi, când se duc seara la culcare, lângă soaţe sau ibovnice, atâta pagubă!

— Să nu ne pomenească mai mulţi în blesteme, măria-ta, că apoi ele te-ajung şi-n viaţa cea de dincolo, dacă în aceasta de-aici le scapi printre degete, ridică glasul vornicul Huru, om înţelept, dar hâtru din fire.

— De ce ne-ar blestema, frate Huruie? Că am stins jăraticul de sub regatul lor, în care vrajba, răscoala şi nepa-cea fierbeau în clocot, ca-ntr-un ceaun?! Şi dacă aburii fierturii i-ar fi gâdilat plăcut nările Padişahului, atâta ar fi aşteptat acesta să se poftească singur la praznicul de îngrociune al întregii creştinătăţi!

Comisului Albotă îi plăcea vorba înveşmântată în straie mai colorate, al cărei înţeles se putea ghici nu din învelişul de deasupra, ci din însăşi urzeala meşteşugită, îi plăcea şi lui Petru cum vorbea acest credincios sfetnic al său, mai cu seamă că el avea în grijă hergheliile domneşti şi punea pe cai uneori chiar mai mare preţ decât pe oameni.

Domnul le vorbise apoi mult de unele treburi ale cârmuirii, ca şi de căile pe care trebuia cercetată sporirea şi întărirea oştirii. Tot atunci dăduse poruncă să ia fiinţă o nouă slujbă domnească – aceea a vătafilor de ţinuturi. Aceştia aveau să vegheze asupra liniştii, bunăstării şi rânduielii în colţul de ţară care le era încredinţat, fiind ei acolo ochiul, urechile, vrerea şi paloşul domniei… Vremurile de pace îi lăsau să-şi vadă liniştiţi de împlinirea poruncilor de sporire a avutului ţării şi al domnului, de strângerea dărilor şi alte asemenea îndeletniciri de cinste şi dreptate, iar în zilele tulburate, de războaie şi bătălii cu duşmanul, ei erau aceia care aveau acolo sub ascultare oştirea. Boierii se minunaseră de porunca domnului Petru, socotind că dânşii singuri erau destui şi destul pentru toate aceste îndatoriri. Mai cu seamă că ei erau aceia care – la nevoie, când ţara era în primejdie.

— Răspundeau cu steagurile lor chemării domnului. Dar Petru nu pierdu multă vreme cu tălmăcirea vrerii sale – cum nu făcea niciodată aceasta, fiind încredinţat, în astfel de împrejurări, că judecata lui e dreaptă şi prea destulă şi că, dacă el fusese ales de ei să-i fie cap Moldovei, apoi de ce nu le-ai fi tot el cap şi domniilor lor câteodată!? le spuse doar că nu-i în firea lucrurilor ca – mai cu seamă în vremuri tulburi şi tulburate pentru Moldova, cum erau cele de acum.

— Să fie lăsată atâta ţară, câtă se întinde între ţinuturile din miazăzi şi miazănoapte, fără stăpân; că el e unul, iar ei sunt puţini pentru acestea toate. Nemaiavând încotro, tăcură şi se supuseră cu bucurie mare.

Apoi Petru îi întrebase ce treburi mai sunt de rânduit grabnic, ce şi cum ar fi mai bine să facă şi să aşeze trainic domnia pe temeiurile statornicite de strămoşi, cum să afle mai cu de-amănuntul trebuinţele şi nevoile norodului, cum sunt judecăţile, dacă sunt ele cu dreptate sau cu nedreptate făcute şi multe alte asemenea iscodiri cu care-i încercase în ziua aceea. Nu-i scăpară, pe feţele lor, trecătoare umbre de batjocuri şi strâmbăturile cu înţeles, ale unora dintre boieri, când pomenise de nevoile norodului. Dar îi lăsase să creadă că nu le vede…

Anul se sfârşea curând şi un nou văleat avea să-şi înceapă urcuşul. Dar acesta se cuvenea a fi aşezat de pe acum pe rosturi folositoare pentru ţară şi locuitorii săi, astfel că el, Petru, îi ruga cu blândeţe să poftească a spune deschis domnului lor ce gânduri şi ce griji le tulbură, poate, somnul, pentru binele Moldovei.

Răspunsurile se bulucirăunele peste altele, din râvna prea mare a câtorva de a arăta cu câtă sârguinţă şi tărie îşi împliniseră îndatoririle, cum judecaseră ei numai după pravile şi dreptatea lui Dumnezeu toate pricinile, cum şi-a pierdut înţelesul – pe moşiile lor – nedreptatea sau împilarea.

Apoi, vorbind în numele tuturor, se ridicase Mihu, portavul Sucevei. Aducea gminte, cu sfială şi supunere, obiceiul pământului, care glăsuieşte că avutul, de orice fel ar fi el, al unor boieri ce, făcându-se vinovaţi de hicicnie faţă de domnul dinainte sau cel de acum, s-au pribegit prin ţări străine ori şi-au primit pedeapsa cuvenită faptei lor, îi drept să se împartă acelora dintre dregători şi boieri pe

care domnul îi va fi socotit vrednici de răsplată pentru credincioasă şi de laudă slujbă. Cerea iertare pentru îndrăzneala sa, dar socotise că poate domnul Petru să nu fi apucat sau să nu fi avut de la cine să afle toate câte trebuie un domn să le ştie…

Petru se ridică dintr-odată din jilţ, ca şi cum s-ar fi năpustit asupra lui Mihu, care-i stătea în faţă. Acesta păli şi toţi ceilalţi îşi încleştară palmele pe braţele jilţurilor, simţind primejdia. Dar Petru întinse mâna după cupa din care nu băuse încă şi, abia muindu-şi buzele, se aşeză iar, îl privi pe Mihu în ochi şi-i făcu semn să urmeze.

— E vorba, măria-ta, rosti rar Mihu, după ce-şi drese glasul, pe care se aşezase o scamă, de avutul boierilor hicieni care, după urzirea mişelească împotriva lui Ştefăniţă-vodă, s-au fost pribegit, mai cu seamă în Lehia, şi-au rămas acolo, de teamă să nu-i afle acum, vrednici de tăişul ei, spada măriei-tale…

Şi nu erau puţine sau neînsemnate nici ocinele, nici curţile cu acareturi îndestulate, nici satele cu vecini şi zeciuială bogată, nici pădurile, iazurile ori averile mişcătoare – herghelii de cai, turme de oi, sau cirezi de vite!

Cum sta şi-i privea, ascultându-i, Petru îşi desprinsese într-un timp gândul de la ceea ce voiau ei să spună, ca şi cum s-ar fi depărtat atâta încât să nu mai înţeleagă vorbele, în zumzăiala asemeni unui roi de albine. Strânse pleoapele, lăsând lumina ochilor să răzbată printre gene, ca prin cetinişul unei margini de pădure… Şi, deodată, i se păru că nu mai au chip de om, ci de sălbăticiune, cu ochi scăpărând de poftă, ca nişte fiare flămânde, îşi aminti atunci de vorbele lui Zaheu… şi de Strajă, care sta şi acum, ca-ntotdeauna, lângă picioarele lui.

De doi ani încoace – gândi Petru – nu mai îndrăzniseră să-i pomenească de aceste lucruri. Pesemne ţinuseră minte că – îndată ce se urcase el pe tron – celor ce ridicaseră atunci glasul – erau şi aceştia printre ei, desigur – întru asemenea cereri le răspunsese tăios şi apăsat, că n-are încă de ce face danii, că Moldova are alte nevoi la ceasul acela, când vistieria trebuie sporită, că fiecare să-şi vadă de rosturile cu care l-a încredinţat domnia şi-or mai vedea la urmă, ce şi cum se va alege cu toate ale domniilor lor trebuinţe…

De data aceasta, însă, li se păruse, desigur, că domnul se află în

toane bune, bucuros de cele dobândite.

— Ţi-am stat alături, măria-ta, eu steagurile noastre, în toţi aceşti trei ani de războaie… îi drept că au fost mărunte, dar de hărţuială, ştii bine. În urma acestor războaie, hotarele ţării au sporit cu ţinuturi bogate, cum drept ai spus mai înainte. Suntem gata cu toţii să te urmăm mai departe, cu credinţă, şi să-ţi slujim cu aceeaşi neclintită râvnă, dar nu nesocoti nici măria-ta vrerile noastre împământenite şi legiuite de veacuri. Şi tatăl măriei-tale, însuşi Ştefan-Vodă cel Bun, ar fi făcut astfel, cunoscând că e drept şi ni se cuvine…

„Oare de când vorbea întruna Mihu?! Cât timp el se gândise la fiarele pădurii şi părea plecat pe alte tărâmuri tăcuse ori nu?" Petru nu-l auzi, însă, decât când rostise numele părintelui său. Atunci se-nturnă printre dânşii cu urechile şi cu ochii. Dar mai ales cu inima. Ultima vorbă îl scoase din fire cu totul. Se ridică din scaun, privindu-i pe rând: unul după altul se ridicară şi ei. Ştiau că se va dezlănţui furtuna.

— Dacă se cuvin cu adevărat cuiva aceste averi şi bunuri ale boierilor fugari, apoi aflaţi că ele au să fie cu folos vistieriei Moldovei, în care cam bate vântul, după cum v-am mai spus şi ştiţi domniile voastre cu toţii. Şi vor fi ale visteriei, pentru că faţă de Moldova şi de domnul ei au fost acei boieri vânzători, şi nu faţă de vreunul din domniile-voastre! Cât despre ce şi cum ar fi făcut părintele domniei-mele, n-aveţi cum şti, fiindcă n-aţi plecat niciunul după dânsul… încă! Şi, neplecând, nici nu aţi avut cum veni cu veşti de pe tărâmul acela şi de la cei ce s-au strămutat acolo! Petru se-ndreptă cu paşi apăsaţi spre uşa pe care două străji o deschiseseră îndată. Din prag se mai întoarse şi zise: Afară doar dacă nu cumva vreunul din domniile-voastre voieşte să-mi ceară acum obol pentru luntraşul care trece sufletele răposaţilor prin apa morţilor de pe un mai pe altul… Ce-ai spune, boier Mihule, de-un gros de argint?! Ţi-ar fi destul să te treacă şi-napoi, să ne-aduci poruncă şi învăţătură de la Ştefan-Vodă?!

N-aşteptă răspuns, lăsându-i încremeniţi într-o tăcere de gheaţă. Se-ndreptă singur spre cămările sale.

Treptat, se dezmeticiră cu toţii. Unii ridicau glasurile tare, neascunzându-şi nemulţumirea; alţii îşi rosteau gândurile în şoaptă şi

numai către cei în care se puteau încrede. Logofătul Toader Bubuiog ieşi primul, cu faţa senină, poftindu-i să petreacă restul zilei la curtea domniei sale pe stolnicul Col un şi Glăvan Vistierul. Acesta din urmă îşi ceruse iertare, zicând că-i e copila beteagă şi-i arde sufletul să ştie cum se află, în locul lui, bătrânul Toader îl luă de umeri pe Efrem Huru, pârcălabul cetăţii Neamţului, şi îl pofti să-i cinstească masa şi casa. Spunea că poruncise de cu seară slugilor şi jupâneselor de la cuhnii să încingă cuptoarele, să stropească acei curcani cu vin ori să gătească porumbei la ţiglă, că are să sosească dumnealui cu oaspeţi de seamă.

La căsoaia de vânătoare de pe moşia boierului Gavriia Trotuşanu, se gătise chiar un ospăţ mare. Era atât de sigur că la sfatul din acea zi avea să dobândească pământurile boierului Cozma Şarpe şi toată averea familiei sale, încât poftise cu mare bucurie pe boierii megieşi – portarul Mihu, comisul Albotă, Glăvan vistierul şi Dragşin spătarul, făgăduind să-i desfete cu bucate alese, pregătite din vânat de soi şi stropite cu vin vechi, din care – zicea domnâa-sa – apucase a bea „însuşi Măria-sa Bogdan-Vodă, tatăl Slăvitului Ştefan, la nunta aceea înfricoşată, de la Reuseni, înainte de a fi ucis mişeleşte de slugile năimite de frate-său, Aron-Vodă”.

Aveau să sosească, de asemeni, Luca, feciorul comisului, şi Ieremia, nepotul de soră al portarului Mihu. Iar, pesemne făcându-se grabnic sănătoasă fiica domniei sale, Glăvan vistierul nu se mai codise să vie…

…De mai bine de două ceasuri, spre nămiezi, jupân Chirîlă chel arul şi Vanghele, mai marele vânătorilor din ţinut, ieşeau mereu în cerdac şi scrutau depărtarea în adâncimea pădurii, spre locul unde se desfăcea drumeagul care avea să aducă oaspeţii. Ogeacul, ascvns vara de umbra deasă a copacilor, era acum slobod privirilor, printre crengile desfrunzite. Nu aveau încă niciun semn că alaiul ar fi pe-aproape. Ziua sta încremenită într-o pace albă, adâncă şi sticloasă, fără scamă de nour…

Abia într-un târziu, când soarele începea să scapete între cele două dealuri domoale din spatele căsoaiei, în fundul pădurii, se stârni o pulbere uşoară de zăpadă răscolită în copitele cailor.

Jupân Chirilă, Vanghele şi celelalte slugi ieşiră buluc pe prispă,

cu feţe îmbujorate, şi de bucurie, dar şi de cele câteva pahare sorbite în grabă, pe furate, în iureşul treburilor.

Ultimele raze ale soarelui luminară, stins dintr-odată, feţele oaspeţilor iviţi în luminiş. Tot drumul galopase în frunte, iar acum îşi struni calul cu tărie stăpânul locurilor şi al casei. Pe faţa smeadă, uscată, cu nasul prelung, ascuţit, şi ochii mici dar ageri, ca de fiară tânără, coborâseră mai mult colţurile gurii cu buze subţiri şi strânse. De câte ori îl vedeau astfel, ai lui – slujitorii şi chiar dumneaei, jupânesa Mare-na – ştiau că-i întunecat rău în adâncul sufletului şi că nu trebuie cu niciun chip să-l tulbure, nici să-l descoasă cu întrebările. Pe cât puteau, se răspândeau în cotloane ascunse privirii sale, căutându-şi de lucru, dispărându-i din preajmă, până avea să se ivească iar soarele.

Jupâneasa Marena îşi aducea chiar atunci aminte de ghemele şi stativele încurcate, de culorile rău potrivite în câmpul înflorit al scoarţei la care tocmai lucrase, aşezându-se degrabă în faţa războiului, iar degetele începeau numaidecât să freamăte între firele întinse ale urzelii, trecând suveica printre ele cu mare repeziciune şi măiestrie. Ca prin farmec, florile începeau să se ivească în mijlocul câmpului, în culori vesele, luminoase şi calde. Uneori, deşi trecută de jumătate de veac, jupâneasa Marena îşi mai dădea învoire unui cântec, susurat cu sfială de glasul care rămăsese tânăr şi limpede, în asemenea împrejurare, nu rareori se-ntâmpla ca boierul Gavrilă Trotuşanu să intre în odaie, să se apropie de război, cuprinzându-i soaţei sale umerii cu braţele, odihnindu-şi; obrazul în părul femeii strâns la ceafă. Acesta era semn sigur că furtuna trecuse. Atunci numaidecât slugile se iveau din toate părţile, grăbite şi mai sârguincioase a-i împlini poruncile, iar curţile şi casele boiereşti răsunau iarăşi a voie bună şi bucurie de viaţă… în ziua aceea, însă, boierul Trotuşanu «descăleca sprinten, cu toţi cei şaizeci de ani ai săi, trecu frâul calului în mâinile unui argat, apoi făcu semn oaspeţilor să-ţi urmeze. Aceştia, nici ei, nu zâmbeau. Păreau mai degrabă. Cufundaţi într-înşii, dar nerăbdători să-şi descarce povara gânt durilor tulburi în prima stacană cu vin limpede.

Ş

După noaptea îngheţată, spre ziuă, gerul crăpase, de parcă o

suflare depărtată – mai caldă – se răzbunase.

Mergeau la pas. Zăpada tot mai scârţâia sub copitele cailor. Mustăţile oamenilor şi coamele animalelor albiseră – colilie – prinzând promoroacă în aerul umed şi rece al dimineţii.

Aburii băuturii nu le înceţoşaseră minţile, iar în frigul de afară capetele se limpeziseră de-a binelea. Doar un gust sălciu şi amar totodată le coclea gura, nu atât din pricina mistuirii greoaie a bucatelor săţioase şi-a vinului vechi şi mult, cât dintr-acele vorbe cu mai multe înţelesuri, din veştile aflate asupra unor hotărâri ale domniei şi-a încă ceva, nedesluşit, a primejdie şi-a hiclenie, ce plutise în odaie cât ţinuse ospăţul…

— Şi-a adus dintr-odată aminte că-i proaspăt portar al Sucevei şi căpetenie a oştilor domneşti, făcut de domnul Petru, şi-ai văzut, domnia-ta, comise Albotă, parcă şi-a-nghiţit limba Mihu, tocmai când se hotărâse să deşerte sacul cu veşti de taină…

— Da” tot a apucat a spune că Vodă vrea să pornim război pentru Pocuţia, împotriva Lehiei…

*

La aceste vorbe, tresăriseră cu toţii. Care era cu ulcica de vin ridicată, s-o ducă la gură, o lăsase înapoi pe masă; altora le rămăseseră dumicaţii în gât, cât pe ce să se înece…

— Dacă ai auzit asta din gura măriei-sale, de ce nu i-ai spus că ţara-i sătulă de nepace şi că ostile boiereşti – şi noi toţi, de altfel – am mai sta şi pe la casele noastre!? De ce-ai tăcut, frate Mihule?!

— Apăi eu văd că n-am făcut bine spuindu-vă lucruri pe care nu ştiţi a le afla cu înţelepciune! Da’ dacă-i pe-aşa, frate Dragşine şi cinstiţi oaspeţi ai prea iubitei noastre gazde, rău îmi pare şi m-oi certa cum se cuvine pentru aceasta! Aţi fi vrut, adică, să-l înfrunt eu pe vodă?! Eu singur!? Ei, iaca n-am făcut-o! mai întâi pentru că nu mi se cuvine să-l înfrunt p. Cel care ne e rostuit stăpân, aici pe pământ, prin vrerea şi milostiy ”-a stăpânului nostru, al tuturor, din ceruri! Al doilea, catjf să vă aduc aminte, fraţii mei şi prieteni, că noi toţi de-aceea suntem dregători şi boieri în sfat, ca să plinim slujba şi poruncile domniei! Şi-al treilea – sau mai degrabă ce! mai de seamă lucru, pe care, pare-se, l-aţi uitat – domnul de-aceea-i domn, ca să poruncească!

Mihu rostise totul cu «las din ce în ce mai înalt şi repezit a gâlceavă. Toată voia bună care – la ceasul acela de după miezul nopţii – luase locul posomorârii cu care veniseră se destrămase într-o clipă. Isprăvind ce-avea de spus, Mihu se-ndreptase spre uşă, dându-le a-nţelege că-l mână oarecari trebuinţe omeneşti.

*

— Mă uitam după dânsul, spuse Ieremia, care călărea lângă comisul Albolă, că nu-i erau nesigure nici pasul, nici limba.

— Ce spui, Ieremie, da' n-ai băgat de seamă că bardaca lui era mereu plină, ară să-i toarne păhărnicelul prea des? Iar de la o vreme nici n-a mai pus gura pe dânsa…

— Şi credeţi, oare, domniile-voastre, careva, că lui Mihu nu i-ar i-i mai cu priinţă a sta în jilţul Sfatului sau a rândui treburile cetăţii Sucevei, decât a îmbrăca mereu zalele grele şi a dormi pe apucate, în picioare? Nu mai e nici el tânăr… Dragşin vorbise cu glas de-mpăcare şi parcă vrând să le-arate că-l înţelege pe Mihu. Şi-apoi, nici nu-i e în fire să-l înfrunte el pe vodă Petru!

— Nu, că nu-i prost s-o facă… pe faţă! Dar tocmai astfel de oameni sunt mai nesiguri… îndrăzni a intra în vorbă Luca, feciorul lui Albotă. Mie, de pildă, nu mi-a scăpat, nici mi-a plăcut rânjetul lui când a ieşit afară, care părea a spune că proştii suntem noi, cei ce rămânem pe loc, iar ceea ce se ştie el nu ştie nimeni… Nici domnul, poate?! Şi mi s-a părut că ultima privire a aruncat-o spre boier Trotuşanu, care nici dânsul n-a mai băut de la o vreme, zicând că nu-i îngăduie podagra…

La un timp, văzând că nu mai vine Mihu înăuntru, şi mai mult de gura oaspeţilor, Trotuşanu îl trimisese pe Cosma păhărnicelul să-l caute. Acesta zăbovise destul de mult afară, dar când se-ntorsese, nu arătase defel vreo neliniște sau bănuială. Spusese doar at. It: că domnia-sa boierul Mihu „o-ncălecat în grabă şi-o luat drumul înapoi, spre Suceava.

Domnului Petru i le povestise toate Ieremia, în inima căruia Mihu – uncheş după mamă – nu îşi aflase loc bun, de când acesta, hrăpăreţ şi apucător cum era, îşi socotise ca ale lui ocina, acareturile şi pădurile cu iaz rămase după moartea soră-sii, Varvara… Rămas orfan de maica lui când nu împlini se nouă ani, iar de taică-său nici nu-şi mai

aducea aminte.

Ieremia crescuse la curtea uncheşului, dar nu mai cunoscuse din clipa aceea dulceaţa dezmierdărilor şi a vorbelor de mângâiere, după care oricare copil tânjeşte. E drept că nu trăise în lipsuri, iar când se făcuse flăcău şi-i mijea mustaţa Mihu îl dăduse în grija unui slujitor destoinic, să-l înveţe mânuirea arcului, a paloşului şi călăria. Jupâneasa Sofia, mătuşă-sa, femeie bună la inimă, dar tăcută şi care parcă uitase a râde, avusese grijă de nepotul soţului domniei sale să se arate-n faţa oamenilor potrivit rangului, rânduindu-i straie de preţ, pe măsură. Dar pentru că nici ea, nici uncheşu-său, boier Mihu, nu uitau să-i spună adesea că el altă avere n-are, decât înţelepciunea şi îndemânarea cu care l-a înzestrat Cel de Sus, şi se cuvine deci a se purta cu veşnică recunoştinţă şi-a nu ieşi din cuvântul lor, Ieremia strânsese multă amărăciune în suflet, dragoste adevărată pentru rubedeniile sale nemaiavând astfel loc să-nflorească. Aşa ajunsese flăcău de douăzeci de ani, chipeş şi dăruit la minte, când Petru fusese ales domn, în ziua întâia, după ungerea cu sfântul mir, Ieremia fusese de faţă, împreună cu dregătorii, boierii din Sfat şi odraslele lor de parte bărbătească, veniţi anume, odată cu zorii, să i se-nchine. Medeanul curţilor de la Hirlău, unde noul domn îşi petrecuse întâia noapte, era înţesat de lume. Slugile şi argaţii nu mai puteau pătrunde decât sărind peste ulucile înalte, pentru a intra la cuhnii, grajduri şi acareturi. Aburii calzi care ieşeau din piepturile atâtor suflete, în dimineaţa sticloasă de ghenarie, se uniseră într-un nour albicios şi subţire. Şi cum nicio adiere de vânt nu se isca din vreo parte, acest norişor stătea nemişcat, nu mult deasupra zecilor de capete dospind sub cuşmele de blană.

Când vodă se ivise în cerdacul caselor domneşti, toate cuşmele acelea săltaseră deodată, spărgând aburul de deasupra, dar îndată un altul se ivise, când toate gurile dăduseră glas urării cuvenite: „Să ne trăieşti, măria-ta!” … Petru, îmbrăcat în caftan de domnie, peste care-i aşezaseră feciorii de casă un dolman din blană de jder, cu capul descoperit, încins doar cu un cerc de aur peste pletele scurte, se sprijinise de stâlpul foişorului cu mâna stângă, şi stătuse astfel îndelung, cercetându-i cu privirile verzi, luminoase.

Lui Ieremia îi plăcuse mult acest bărbat, în care simţise putere,

voinţă şi înţelepciune. Nu-l cunoscuse până atunci niciodată, şi se aşteptase să vadă un om mai scund la statură, ştiind că era feciorul slăvitului Ştefan, despre care aflase doar din povestirile bătrânilor. Poate de aceea îi păruse

13 – V ui celui siliyur

Petru foarte înalt, cum de fapt şi era, bine legat, cu umeri laţi şi puternici.

Deşi tânăr, Ieremia avea minte de bărbat şi judecată înţeleaptă, în clipa aceea, în sinea lui, neauzit decât de Dumnezeu şi de sufletul maicei sale răposate, îi jurase credinţă veşnică şi deplină acestui voievod, a cărui înfăţişare îl robise cu totul.

Acelaşi îndemn lăuntric, nestricat, îl făcuse să-i povestească cele petrecute şi auzite – peste trei ani – la căsoaia de vânătoare a boierului Gavrilă Trotuşanu… Dar tot în acel an 1530, primăvara – ghemul zilelor fu sortit să se gate pentru sărmanul Ieremia.

Nicoară Hâra îi istorisi apoi Prea Sfinţitului Mearie şi altele ca acestea; de pildă cum, cu timpul, şi alţi boieri, mari dregători în Sfat şi cu oeine bogate, începuseră a circo a între ă înşii, mai adesea cu prilejul unor ospeţe, cumetrii ori praznice, când vinul, bun şi din belşug turnat în cupe, le dezlega limbile, începând a spune şi ceea ce ghidul tăinuia undeva, în străfunduri.

Aşa aflase Petru, odată, ce vorbiseră unii dintre meseni, în primăvara ce urmase acelei ierni lungi şi aspre, o primăvară caldă şi bogată în floare, parcă anume lăsată de Cel de Sus să înalţe talerul anului 153-l spre lumină şi nădejde nouă.

Nunta lui Ştefan, feciorul pârcălabului Danciu Huru, cu Domnica, mezâiia postelnicului Liciul, fusese hotărâtă în ultimiie zile ale lui cireşar. Chemaseră nuni pe vornicul Grozav şi pe jupâneasa domniei sale, Catinca.

Era pe la al treilea ceas din noapte. Bucătarii aşezaseră pe masa întinsă în curtea din faţa caselor boiereşti, sub umbrar de tei, cocoşul fript, cu pene cu tot. Ştefăniţă, feciorul cel mic al vistiernicului Glăvan, se strecurase sub masă, în dreptul nunilor, şi cântase de trei ori cucurigu, după datină, vestând zorile. Mirii fură petrecuţi de nuni şi părinţi la odăile lor apoi nuntaşii cei tineri făcură semn lăutarilor să

înteţească sufletul jocului. Cei mai vârstnici se-ntoarseră pe lângă talere şi pocale.

Spre răsărit se-nroşiseră crestele dealurilor, dar noaptea mai coclea prin ungherele grădinilor adormite. Petrecerea de nuntă se sleise şi ea, strunele ceteraşilor se înmuiaseră parcă de rouă şi răsunau mai alene. –; – 194

Nunul mare ridicase glas către vecinul său din dreapta, socrul mic – postelnicul Liciul –, cu care închinase până atunci pocalul mereu plin, veselindu-se din toată inima. Se oţărise aşa, din senin, ca împuns de-o viespe, şi începuse a grăi vorbe nu tocmai la locul lor despre domn şi domnie, jupâneasa Catinca se speriase foarte şi-l ţistuise, ghiontindu-l pe sub masă cu piciorul, dar degeaba! Bărbatul – înalt şi lat cât un munte – se ridicase, nu fără şovăire, în picioare, se smucise în lături şi, dându-şi drumul glasului plin şi adânc, zăngăniră talerele de aramă şi pocalele goale de pe masă.

— Întâi şi-ntâi voiesc a vă spune, cinstitelor feţe, că domnia asta a Moldovei stă într-un picior! îi privi un timp pe cei dinaintea lui, care se uitau la el cu o atât de-nfricoşată mirare, că nu mai puteau deschide gura să rostească o vorbă. Vornicul Grozav urmă, aşadar, singur a se tălmăci pe sine: Aţi uitat, oare, că măjaru' are os domnesc numai pe-o parte şi, deci, numai cu aceea i se cuvine să şadă în scaunul domnesc?! Ş-atunci, nu se cheamă că domnia Moldovei îi şchioapă? Bogdan-Vodă – fratele după tată al măjarului –, îi drept, era orb de-un ochi, dar cu cel bun vedea cât cu doi! Ş-apoi, pe celălalt ştie oricine că şi-l pierduse, ca un viteaz, în bătălie… Cât despre osul domnesc, apăi apesta era întreg într-însul! Ş-atunci, vă-ntreb eu, boierilor şi vitejilor, de ce ne tot poartă, după capul şi voinţa lui, pe coclauri, ne mână să ne batem, ba pentru un rigă, ba pentru altul, primejduindu-ne viaţa? Iar la urma fiecărei bătălii cu biruinţă mare, zice că el a izbândit, singur! Apoi, pentru a întări cele spuse, Grozav se întoarse către pârcălabul Huru, care-i şedea în dreapta: Erai de faţă, domnia-ta, pârcălabe şi frate al nostru, când – după izbândirea de la cetatea Feldioarei, unde am fost pus stăpânire pe toate tunurile cele mari ale saşilor, aducându-i sub ascultarea rigăi Ioan Zâpolya, în loc să mă răsplătească pentru credincioasa şi vitejeasca slujbă, m-a certat aspru, zicea că „pentru

trufie „… „Nu se cade – zicea, ca să mă ruşineze, de faţă cu toate căpeteniile – să te sumeţi în faţa domnului tău, numai pentru că ţi-ai plinit cu cinste – aşa cum se cuvine – slujba către domnie şi către ţară!” Apoi, a pus să se scrie către craiul Ioan că el a biruit pe cei ce nu voiau să i se supună! Şi tot el a primit în dar cetatea Bistriţei, cu tot ţinutul Rodnei şi bogăţiile aflătoare într-însul! Eu unul, nu mai rabd! Aşa să ştiţi! Şi nu mă mai duc! Să mă trimită unde-o vrea cu ostile, eu nu mă mai duc!;

V; – Şi ce-ai să faci, cumetre, te călugăreşti sau alegi calea pribegiei? Doar nu eşti domnia-ta omul să prinzi rădăcini pe lângă jupâneasa Catinca! Ţi-ar rugini mădularele şi ai scirţu, ca o osie de car, neunsă la vreme…

Toader – fratele după mamă al domnului Petru şi pârcălab al cetăţii Hotinului – încercase, cu aceste vorbe de şagă, să-i îmblânzească firea şi să facă pe cei din jur să uite înţelesul necugetat al celor spuse de Grozav. Doar îi botezase fata – pe Grozava – şi se aflau buni prieteni din tinereţe. I-ar fi părut rău să ajungă la urechile lui Petru aceste gânduri nesăbuite, spuse de om la un pahar cu vin mai mult decât se cuvine şi cu mintea astfel înceţoşată şi tulbure…

— Ei, domnia-ta, cumetre Toadere, ai măcar două picioare de acelaşi fel şi poţi merge drept şi sigur pe ele, nu se lăsase vornicul oprit din pornirea otrăvită, îi drept, însă, că mintea şi inima ţi-s cam împărţite în două cu domnia! Şi ele te cam poartă astfel pe două cărări sau, cum spune basmul, nici pe drum, nici pe lângă drum! Se cere a cugeta la aceasta şi-a fi cu băgare de seamă…

Pârcălabul Toader strânsese din măsele ca să tacă, să nu strice petrecerea, dar se ridicase de la masă şi-i făcuse un semn soaţei domniei-sale, frumoasa jupâneasă Evdochia, să-l urmeze. Ieşiseră nevăzuţi din curţile comisului şi socrului mare, se urcaseră în rădvanul care aştepta în uliţă şi porunciseră argatului de pe capră să-i ducă degrabă acasă.

Pe cei rămaşi îi străbătu un fior rece. Vornicul Grozav se potolise ca prin farmec, întristându-se şi coborând în sine şi-n tăcere, ca-n mormânt… Jupâneasa Catinca plângea mocnit într-un colţ al mesei, iar cei din jur începură să se ridice, gătindu-se de plecare.

Oricum, nunta se stricase înainte de vreme, bucatele rămăseseră, vinele, neatinse, pe masă, vinul coclea în cupe de aramă şi argint, iar cântecul lăutarilor suna stingher şi parcă împotrivă… Noaptea se răcorise binişor, înfrigurându-i pe cei încă aşezaţi în jurul mesei. Jupânesele îşi strângeau şalurile groase ori mantiile de postav şi de camhă în jurul umerilor, stăruind, cu sfială, pe lângă bărbaţii lor să plece acasă.

1 f

Toader nu-i spusese nimic fratelui său, Petru, socotind pricina mai prejos de urechile, mintea şi inima unuia ca dânsul… Dar acesta, aflând de la alte guri, cu vicleană credinţa, îl întrebase, certându-l pentru tăcere, socotindu-l necredincios şi că nu-l iubeşte – nici ca domn, nici ca frate! Pârcălabul nu plecase capul şi nu se ruşinase, ci vorbise cu liniştită cumpănire:

— Mă certi, poate, pe drept, stăpâne şi frate al meu! Dar dacă pui în cumpănă aburii vinului, care înceţoşează mintea omului, de-o parte, şi slujba credincioasă şi dăruită pe care vornicul Grozav ţi-a făcut-o până acuma, de cealaltă, pricina dintâi se ridică, uşoară ca un abur ce este, în văzduh cu toate vorbele nesăbuite într-însa, şi se pierde pentru totdeauna; pe când a doua trage greu în cântarul faptelor unui om. Astfel, am socotit că nu făcea să-ţi tulbur sufletul şi încrederea în slujitorul tău, pentru o nesăbuită răbufnire, la băutură…

— Dar nu te-ai cutremurat auzindu-l că-mi terfeleşte numele în faţa tuturor, că îi face de ocară pe moşii şi strămoşii mei, dar mai cu seamă pe părintele meu?! Petru se opri şi îl privi în ochi pe Toader. Chipul lui se întunecă de o durere ascunsă. Dar ce-ţi spun eu ţie?! Ce-nsea. Mnă părintele meu pentru tine?! Nu ţi-e părinte şi nu te doare!… Cum nu ţi s-a-ncrânccnat atunci gândul şi simţirea, auzind tâiit în mocirlă şi numele sfintei noastre maice, Toadere?! Au nici de dânsa nu-ţi pasă?!…

— Mă doare sufletul, frate, văzându-te tulburat într-atâta şi cu strălucirea minţii înăbuşită sub zăbranicul pornirii pătimaşe şi nedrepte… Din pricina acestei porniri, nu mai ajung pe buzele tale cuvintele înţelepte şi gândurile judecate, ca-ntotdeauna… Nu mi-aş fi dorit de la Dumnezeu ceasul în care să văd că poţi fi nedrept în

osândirea şi cântărirea faptelor supuşilor măriei-tale! Oare să tragă mai greu în cântarul minţii şi-al sufletului tău îndoiala asupra obârşici, aruncată-ntr-o vorbă aiurea a unui om, decât faptul că acesta şi-a pus viaţa şi pe sine întreg la picioarele tale, urmându-ţi cu supunere porunca şi vrerea…?

Petru îşi asculta fratele, simţind că-i e ca niciodată aproape. Dar ceva nedesluşit, din adâncul fiinţei lui, îi priponea pornirea de dragoste ce-l îndemna să-l îmbrăţişeze şi să-i urmeze sfatul. În cele din urmă vorbi, iar în gândul lui se strecură o căldură blinda, mângâietoare:

— Se-nţelege că n-am să uit vreodată că vornicul Grozav mi-a pus pe aceşti patru ani de domnie cununa unei mari izbânzi de arme şi pentru aceasta nu-l voi scoate din inima mea, în vecii vecilor… Dar vorbele lui pline de veninul necredinţei şi-al urii mi-a: „nit adânc şi pentru totdeauna sufletul. Aşa să ştii şi aşa – ştie şi el, mai cu seamă! Drept aceea, tocmai pentru ca lăptuirea braţului său viteaz să rămână nepătată şi întreagă în hronicul Moldovei, să nu fie întinată şi întunecată de vorbele de hulire, gura care le-a rostit se cade a o astupa ţarina, odată cu capul care le-a zămislit şi care se cuvine să cadă…

Nu căzuse capul vornicului Grozav, dar în inima şi privirile lui Fetru nu-şi mai aflase loc. Şi chiar din acea pricină, nemaiputând îndura depărtarea din privirile domnului său – pe care-l iubise –, trecerea acestuia peste dânsul ca peste un loc gol în Sfatul domnesc, vornicul se dăduse singur deoparte, fără să se înstrăineze de ţară, doar zăvorându-şi şi zădărnicându-şi astfel viaţa între zidurile curţilor sale din Dobrovăţ, ferindu-se din calea faptelor şi-a domnului. Ai. It de mult şi de tot pierise din ochii, gândurile şi inima tuturor, chiar ale prietenilor, ineit murise peste zece ani, neştiut de nimeni şi plâns doar de ai săi…

Drept răspuns la tot ce ascultase, povestit de Nicoară Elra, Prea Sfinţitul Macarie dădu se câteva ori din cap cu tristeţe şi adâncă părere de rău, dar şi cercând a spune, fără cuvinte, cec nu stă în puterea nici unuia din cei de faţă să judece şi să osândească…

— Eheâyfm mei, oftd apoi Vlădica Macarie, voi spune că tot în acst an 153-l s-au fost întâmplat şi cu mine unele zdru-cinări ale vieţii, când, roda bisericii învârtindu-se de la unii la alţii, m-a ajuns şi pe

mine, smeritul, întorcându-se sus, şi m-a aşezat hi scaunul episcopiei din Ţara de Jos, adică a Romanului Dar şi aşezarea aceasta au fost venit după un mare zbucium. Preasfinţitul tăcu îndelung, lăsându-şi oaspeţii aninaţi se vorbele lui, într-o smerită aşteptare. Ochii lui priveau drept în flăcăruia candelei, părând a vedea acolo întâmplări petrecute cu şapte ani mai în urmă…

— Era pe la-nceputul lunii martie, îşi aminti părintele Macarie, Dar semne de pumăvară nu se vădeau încă… Ba chiar ninsese câteva zile şi nopţi cu spor şi aşezat, astfel că mănăstirea şi împrejurimile mai dormeau încă somn iernatic, sub zăpada groasă. Clopotele cele mici, trase de vecernie, sunau şi ele ca sub o cergă; pe cel mare nu-l trăgeam decât la praznice şi la venirea domnului la Neamţ. Eu zăcusem mai bine de o săptămână, zdruncinat de o tuse care-mi vlăguia trupul. De două zile se mai ogoise, fierbinţeala mă iertase şi ea, dar puterile îmi erau încă puţine pentru a merge la slujbă. Fratele Evâampie tocmai îmi adusese fiertura de flori de tei, îndulcită cu miere de albine, îmi pusese lumânare nouă în sfeşnic, cercetase şi adăugise untdelemnul în candelă… I-am cerut să-mi aducă din firida de sub icoană cartea Sfântului Ioan Scărarul ş-apoi l-am slobozit cu binecuvântare. Dar odată cu el, să iasă, apăsase clanţa uşii, să intre, un oaspete nepoftit şi nevestit. După straie se ghioea a fi un trimis al domniei. De sub giuga îmblănită, trasă peste căciula de oaie, nu i se zăreau decât sprâncenele stufoase şi-o mustaţă care-i acoperea aceluia toată gura. Şi sprâncenele şi mustaţa făcuseră promoroacă, de ger şi de goana calului.

— Blagoslovește, preacuvioase părinte arhimandrit şi iartă îndrăzneala, grăi oaspetele, dar aduc poruncă domnească tocmai de la curţile din liniau, unde se află măria-sa vodă Petru.

— Domnul cu tine, fiule, i-am răspuns. Care poruncă şi pentru cine? lim întrebat după aceea.

— Porunca îi pentru preacuvioşia ta şi cată să te-nfăţişezi de-ndată măriei sale, zise omul. N-are să treacă, nădăjduiesc, mai mult de un ceas, şi-o sanie – gătită şi trimisă tot din poruncă domnească – are să mă ajungă din urmă. Zicea măria-sa că poate nu-i tălpuâtă sania mănăstirii, ori îs nevolnici caii să plece la drum lung, iarna.

— Sania îi cu tălpici noi, de oţel, iar caii-s în putere, i-am

răspuns. Nevolnic îs eu însumi a porni la o cale atât de lungă, în toiul nopţii şi pe-o vreme ca asta. Astfel că, ro-gu-te a te în turna la Hârlău şi a-i cere iertare măriei-sale că nu mă pot supune la poruncă…

Mai mult n-am puiuţ spune, că m-a fost cuprins iar tuşea şi-mi chinui pieptul îndelung, istovindu-mă cu totul.

Vlădica mai povesti apoi cum Evâampie îi trase podada aspră până sub bărbie, învelindu-i cu grijă trupul cuprins de tremur. Mai puse pe deasupra încă două cergi groase.

La nici două ceasuri însă, după-aceea, făptura preacuviosului Macarie, înfundată între perne moi, se pierduse sub blănurile şi velinţele cu care vodă poruncise a se rândui sania, chiar neavând ştire de boala egumenului. Iar acesta, nesocotindu-şi slăbiciunea şi rugăminţile călugărilor, se hotărâse, totuşi, în toiul nopţii, să ia drumul spre Hârlău. „Ce mi se poate întâmpla alta – zisese – decât să fiu chemat mai curând de Tatăl Ceresc la Sine?! Astfel că, dând ascultare, aşa cum se cuvine, chemării unsului lui Dumnezeu pe pământ – care este domnul ţării –, aş înnădi călătoria până pe tărâmul celălalt, unde nu este-ntristare, nici suspin, ci viaţă fără de sfârşit… Şi pentru una şi pentru cealaltă îs pregătit a da seamă". Cuviosul Varsanufie îl rugase cu glas tremurat să nu-i întristeze astfel şi mai mult, vorbind de moarte. „Oare aţi uitat cuvântul Sinaitului, le răspunsese Macarie, precum că aducerea aminte de moarte este o moarte de fiecare zi?" Cuviosul Varsanufie mai zise că se teme şi pentru o astfel de primejdie – mânia lui vodă – care, după cum îi ştiau firea, nu spre bucurie poruncise egumenului să i se-nfăţişeze, în toiul nopţii şi pe-o vreme ca aceea! Drept care mai încercase o dată a-l opri să plece. „În Dumnezeu am nădăjduit, nu mă voi teme: ce-mi va face mie omul?" îi răspunsese părintele Macarie, cu vorbele psalmistului.

— Bine-ncleială şi straşnic ghintuită, sania nu scârţâia la nicio încheietură, îşi urmă vlădica povestirea către oaspeţii săi, care păreau şi ei duşi cu dânsul în acel timp şi acele locuri. Auzeam doar jâşâitul, ca de pergament sfâşiai, al tălpicilor pe zăpada-nglieţată. Surugiii – doi flăcăi cât malu' în tundre miţoase şi sub căciulilenalie – scoseseră zurgălăii de la gâtul celor patru cai. Pentru a nu surni lupii înfometaţi din bârloguri, ziceau ei… Trei oşteni din strajă, înarmaţi cu paloş,

suliţă, arcuri şi săgeţi, însoţeau călări sania, dimpreună cu slujitorul care-mi adusese vestea şi porunca.

*

„Temerile lui Varsanufie nu-s ele fără temei" gândise atunci părintele Macarie.

Judecând după felul cum se despărţise în toamna trecută, la sfinţirea zugrăvelii pe dinafară a bisericii domneşti din Hârlău, nu se putea aştepta acum la vorbe bune şi de prieteşug din partea lui vodă Petru, care, din ziua aceea, nu-i mai dăduse niciun semn, nici măcar nu se mai spovedise şi împărtăşise la praznicul luminat al Naşterii Domnului.

Şi, de fapt, nu cu prilejul sfinţirii îşi învrăjbiseră sufletele, ci mai înainte ca zugrăvirea bisericii să-nceapă, când domnul îi poruncise – adică îl rugase – să-ntocmească, precum făcuse la Dobrovăţ, cuprinsul amănunţit al întruchipărilor şi icoanelor de trebuinţă a fi aşternute pe zidurile acestei ctitorii de la Hârlău a bătrânului vodă Ştefan, tatăl său… îi rămăsese acea zi adânc crestată pe răbojul sufletului părintelui Macarie.

Anul 1529 dăduse atunci pasul spre urmaşul său 1530 abia cu două săptămâni din luna ghenarie, când Petru poruncise iar o vânătoare prin pădurile din preajma cetăţii Neamţului, abătându-se apoi, bucuros de noroc la vânat ca şi alte daţi, pe la mănăstire.

Lui Macarie i se păruse Petru întinerit cu zece ani, cum îl văzu intrând în curtea mănăstirii, descălecând şi cercetând cu ochii scăldaţi într-o adâncă bucurie cucernica aşezare. Îi ieşi în întâmpinare sus, în cerdacul stăreţiei. Petru urcă treptele câte două deodată, îl cuprinsese cu dragoste, ca un fiu pe părintele său şi numai apoi îşi plecă fruntea, sărutându-i dreapta şi cerând binecuvântare.

— Îngăduie, părinte, smeritului fiu a-ţi spune că-i flămând ca o jivină a pădurii! Nu-l depărta de la tine, fără să-i stâmperi mai întâi această foame pământească, iar apoi avem să ne ospătăm şi cu cele ale duhului, că noaptoa-i lungă şi sfinţia ta eşti învăţat s-o petreci în rugăciune şi nu dormind! Porunceşte, rogu-te, să se găsească şi pentru domniilelor, însoţitorii mei, un blid de linte. Că pântecele prea ghiftuit face ca să urce o pâclă groasă către minte, îngreunând judecata…!

Petru îşi slobozi glasul într-un râs din toată inima. Proa cuviosul Macarie zâmbi şi el, dar mai cu măsură, încuviinţând însă a se plini rugăminţile oaspeţilor.

— Şi pe dinafară! Toată, părinte Macario, întări Petru cele ce spusese mai înainte, lămurind o întrebare pusă, pesemne, cu mare uimire de stareţ.

Trapeza se umpluse de larma glasurilor celor ce se ospătau încă, având îngăduinţă şi către o cană cu vin din beciurile mănăstirii, unde budanele, mai înalte decât un stat de om voinic, ar fi fost îndestulătoare pentru două veacuri, dacă le-ar fi rostuit numai de-mpărtăşanie… Şi cum nici vreun post nu punea la acea vreme stavilă mâncărurilor de dulce, doi berbeci fură frăgeziţi cu mare ştiinţă în cuhnii. Firește, soborul şi fraţii nu-şi smintiră rânduiaia cumpătării, dar unii dintre ei se mai înfruptară totuşi – păcăluind tocmai prin agonisirea cu videşug – din câte o tiosvârtă de carne şi-o ulcică de vin, în capul mesei lungi, având-u-l pe domn de-a dreapta, egumenul Macarie nu se atinsese încă de strachina în care fratele Evlampie, ucenicul său cel mai aproape, îi pusese dinainte un boţ de brânză, şi nici de cana cu lapte aşezată alături. Le împinsese pe amândouă mai la o parte şi, cu bărbia sprijinită-n palma stingă, îl asculta cu mare luare-aminte pe Petru.

— Închipuie-ţi, preacuvioase, că porunceşti unui pisar-ucenic de-aici, dintre aceia care cu atâta meşteşug copiază şi-înfrumuseţează cu litere aurite cărţile sfinte, să-ţi aducă o carte – o Evanghelie, să zicem…

— De ce să-mi închipui numai, măria-ta, când putem să şi împlinim aievea aceasta, vorbi egumenul, privindu-l cu-nţeles pe Evlampie, care făcea smerită ascultare la stânga lui. Acesta se ridică de îndată şi dispăru, pe uşă. Trapezei.

Nici Petru şi nici ceilalţi n-apucară să se dumirească ce voia Macarie, când Evlampie şi sosi, ţinând cu sfinţenie pe braţe o carte mare, ferecată în scoarţe de lemn, legate în piele şi în copci de argint. Cu plecăciune smerită, Iii îndemnul stareţului, o-ntinse lui Petru.

Domnul se arătă bucuros, luă cartea, îi desfăcu legăturile care zornăiră plăcut şi, deschizând-o, încerca şi izbuti – s-o-ntoarcă astfel,

încât scoarţele se pierdură în mijloc, lăsând pe dinafară scrisul înflorit, la vedere.

— Iacă, preacuvioase părinte şi domniile voastre, prieteni şi slujitori ai mei, astfel voiesc să arate bisericile care voi porunci sa de zideascâ şi să se zugrăvească de-acum înainte. Ca nişte cărţi de învăţătură pentru tot norodul Moldovei, stând în picioare şi arătându-şi tâlcul în lumina zilei, tuturor celor ce le vor privi.

— Dar, oare, zugrăveala dinlăuntrul bisericilor noastre de până acum nu tot carte de învăţătură este? întrebă Macarie, fără să se tulbure.

— Ba, vezi bine că da, părinte! Numai că, întâi şi-ntâi, au poate fi citită deodată decât de-atâţia oameni câţi încap în acea biserică şi, dintre aceia, câţi vor fi care să-şi ridice ochii, să-şi sucească gâtlejurile, să vadă pula sus, în turla mare, sau sub bolţile la care lumina zilei n-are cum ajunge, iar lumânările-s nevolnice a le face desluşite? Pentru aceea

— Zugrăvite pe dinafară – pildele şi parabolele, Rugăciunea cea maro, Imnul de slavă închinat Preacuratei şi altele ci, acestea vor fi lesne de citit, de la prunci la cei vechi de zile…

— Şi dacă ai fi măria-ta mitropolitul ţării, nu te-ai f; putut gândi mai bine cum să faci ca norodul Moldovei să sporească în credinţă şi frică de Dumnezeu! vorbi comisu Albotă, căruia vinul de-mpărtăşanie al mănăstirii îi înteţise firea de om hâtru şi curajos de a-şi vădi aceasta în faţa domnului şi chiar pe seama lui… îi drept că vlădica cel nou – Calistrat – nu s-ar fi gândit la unele ca acestea dacă el ar fi fost domnul ţării…

Mesenii râseră cu toţii – unii mai cu sfială, alţii cu mare poftă şi fără oprelişte-n glasuri. Petru zâmbi şi el, privind spre Macarie. Acesta nu se uita la ei, ducându-şi la buze, încet, cana cu lapte. Apoi domnul vorbi iar, ridicând glasul, ca toţi ceilalţi să-nceteze cu larma:

— Nu numai la sporirea în credinţă a norodului am gândit, ci vrerea mea a fost apăsată de temeri mai mari. Ştiţi cu toţii că Solâman îşi tot întinde poalele stăpânirii sale peste noi ţinuturi, robind neamuri, jefuind averi şi pământuri. Slab şi bicisnic, regatul Ungariei e doar un prag uşor de trecut către inima creştinătăţii. Pentru ţara Ardealului

ne-am bătut nu din poftă de stăpânire, nici pentru bogăţiile acestui ţinut, ci pentru ca fiind sub ascultarea noastră, noi să-i stăm în ajutor împotriva paginilor. Domnul ţării Munteneşti – Radul, acel viteaz fără de noroc, soţ al doamnei Ruxandrr.

— Şi-a aflat odihna veşnică ucis de boieri, anul trecut. Cu Moise vodă, domnul cel nou, această ţară ar putea fi încă o poartă deschisă, îmbiind ordiile lui Soliman să poftească 1 b praznic! Până acum, veştile-s bune din acea parte. Dar mart nădejde n-am că, dacă ar trece Soliman Dunărea sau şi-ai trimite ostile spre ţara Transilvaniei, s-ar împiedica de el în Ţara Muntenească. Cât despre ţara noastră a Moldovei, ea-i stă-n gât padişahului, neputând porunci nici tătarilor să-i vină-ntr-ajutor, având a trece printr-însa, nici el însuşi neputând trece, ca printr-un sângeacat, către Lehia sau Transilvania. Îi stăm, aşadar, în cale. Dar suntem singuri! AU văzut cum ne-am înşelat, nădăjduind ajutor de la Fer-dinând, frate-său, Carol, având alte treburi şi griji, să-şi apere împărăţia…

V-am împărtăşit acestea, cu toate că le ştiţi şi domniile-voastre. Dar am vrut să-nţelegeţi de ce socotesc că iară ajutorul lui Dumnezeu, numai cu puterea noastră, cea pumintească, nu vom putea ţine piept încercărilor care, sunt sigur că ne aşteaptă…

Vreme de rugăciune îndelungă nu este, mulţimile să stea îngenuncheate cu ceasurile nu ştiu. Vor trece, însă, pe lângă biserică, se vor închina, vor spune-n gând „Doamne-ajută!” şi îşi vor vedea de drum… În urma lor, toţi sfinţii credinţei noastre pravoslavnice, în frunte cu Maica Preacurată, vor rămâne astfel să se roage în zugrăveala absidelor, a întregii zidiri, de sub acoperiş până la temelie, pentru biruinţă şi liniştea ţării”.

Un murmur se stârni în trapeză, când Petru tăcu. Un freamăt izvorât din sufletele celor de faţă, răscolite de vorbele domnului.

— Prea cuvioase părinte Macarie, se-ntoarse Petru către arhimandrit, ia aminte, rogu-te, când vei întocmi cuprinsul celor ce vor fi zugărvite la Hârlău, să-ndemni pe meşteri a întruchipa şi acea întâmplare pe care au trăit-o cei din cetatea Constantinopolului, când au luat-o cu asalt perşii, acum aproape o mie de ani… Se spune că pe creştinii împărăţiei Bizanţului de atunci i-a ajutat Sfânta Fecioară

de-au biruit pe perşi, şi ei i-au înălţat atunci, întâia oară, Imnul de slavă, pe care-l cântă azi toată creştinătatea. Şi pentru ca norodul Moldovei să priceapă că tot astfel se cuvine a ne încredinţa – noi şi ţara noastră – ocrotirii Sale, pune ca, în loc de perşi, cei ce împresoară cetatea să fie osmanii, care-o bat cu tunurile. Iar cetatea însăşi, cu turle de biserici şi palatele sale, să semene mai mult cu cetatea Sucevei…

Cercaţi cu toţii, domniile voastre şi prea cuvioase feţe, să vă-nchipuiţi aceste ziduri grăind în vopselele şi izvodirile măiestre, fără a fi nevoie de tălmaci ori grămitic a ceti pentru cei mulţi!

— … şi proşti! Aşa e, măria-ta, drept ai socotit!

— Nu, nu proşti, pârcălabe Huru! Că mai adesea am văzut multă prostie grămădită într-o ţeastă de boier – chiar ştiutor de carte! –, decât am dibuit în vorbă înţeleaptă şi judeca astfel numai pentru că ei, cei mulţi, tac şi îndură! spusă de-a dreptul, fără ocolişuri, la un ţăran de rând! Nu-i şi-apoi, nici vorba deasă nu-i totdeauna aleasă! Frate Ev-lampie, ian spune-ne şi nouă, celor neştiutori, ce zice ava

* întreaga noastră gratitudine lui Sorin Ulea, căruia îi datorăm teoria privind originea şi semnificaţia ideologică a picturii exterioare moldoveneşti din epoca lui Petru Rareş (n, a,).

Ioan Scârarul despre multă vorbire; că adică ce-ar fi aceasta? se întoarse Petru către ucenicul stareţului.

—… Multă vorbire este catedra slavei deşarte, prin care aceasta se arată pe sine şi se face cunoscută; este semnul neştiinţei, uşa clevetirii, călăuza şuguielilor, slujitoarea minciunii, născătoarea sau pricinuitoarea trândăviei, înaintemergătoarea somnului, împrăştierea minţii, pierzătoarea pazei de iine…”

— De-ajuns! puse capăt domnul rostogolului de vorbe care abia-i lăsa loc de răsuflare tânărului novice, în sârguinţa lui de a-şi dovedi cunoştinţa şi smerita ascultare, de care era stăpânit cu totul.

Monahul grăise fără să ridice ochii, parcă citind în sine ca-ntr-o carte, dar, când fu oprit, se uită cu sfială spre egumenul Macarie, parcă s-ar fi aşteptat să-l certe… Acesta îi puse mâna pe braţ, încuviinţând din cap şi-i făcu apoi semn de slobozire la locul său…

Nu multă vreme mai sporovăiră mesenii în trapeza mare, căci stareţul Macarie se ridicase spre rugăciunea de mulţumire pentru

îndestulare, binecuvântase cu mâna asupra celor de faţă, cu ochii închişi însă, parcă neplăcându-i să vadă chipurile încinse ale unora dintre dânşii.

Frateleevlampie, încremenit în stânga egumenului, luă semn din ochii acestuia şi-i rugă apoi pe prea cinstiţii oaspeţi a-l urma spre odăile pregătite pentru noapte.

Rămaşi singuri. Macarie şi Petru tăcură o vreme. Voia bună se stinsese dintr-odată de pe chipul domnului, lăsând loc altor gânduri, care păreau să-l macine.

— De ce nu mă cerţi, părinte, pentru veselia nesăbuită care m-a făcut să uit că nu se cuvine… Mai cu seamă că venisem tocmai să ţinem sfat şi să punem la cale praznicul de pomenire pentru buna mea Maria, la şase luni de la plecarea ei dintre cei vii.

— La ce bun te-aş certa, măria-ta, iar apoi ţi-ai schimba chipul cel dinafară, pe când sufletul ţ. I-ar zburda încă pe dinlăuntru… Dar nu te cert tocmai pentru că ştiu că sufletul nu-ţi zburdă! Astfel că, ce laşi să se vadă de către toţi nu lasă să se dezvăluie oricui ceea ce nu se vede şi nu trebuie să ştie nimeni, decât măria-ta însuţi. Ba chiar m-am bucurat văzându-te astfel şi, mai ales, de cele ce mi-ai spus despre zugrăvirea bisericilor pe dinafară…

— Aşadar, vei sta ş-acum lângă mine şi vei veghea cât toate cele ce vor fi zugrăvite pe zidurile lor să-mplinească şi mai cu folos gândul nostru de la Dobrovăţ?!

Petru se ridicase şi venise lângă egumen, care, rămas în picioare după rugăciune, îşi cerceta cu degetele subţiri mătă-niile. Petru îi cuprinse umerii cu amândouă mâinile, privindu-l în ochi, a-ntrebare. Preacuviosul Macarie îl cercetă îndelung, cu privirea limpede şi pătrunzătoare.

— Voi sta, Petre… Dar se cuvine mai înainte a limpezi toate gândurile care s-au tulburat între noi la Dobrovăţ.

— Avem să limpezim, părinte, tot ce va fi de trebuinţă! se grăbi Petru, îndemnându-l uşor pe egumen, să părăsească împreună trapeza, temându-se că ceva anume ar putea tulbura liniştea şi pacea pe care-o simţise toată ziua aceea în suflet…

Se dospii măvăr ase, apoi, devreme, în anul acela – 1530 –, astfel

că sfârşitul lui fevruarie se arătase cu dezgheţ şi zăpoare între malurile Bahluiului, care, vădindu-se prea strâmte pentru năboiul apelor, le sloboziseră pe uliţele târgului, bătând în zidurile Curţii domneşti. Târgoveţii şi oşteni din strajă, slugile şi robii ţigani de la curte se porniseră să facă şleauri pe marginea uliţelor, îndreptând apele la vale, către partea de jos a târgului, ajuţindu-le să-şi afle matca pierdută. Neguţătorii armeni şi ovrei îşi căinau dughenele în care apa intrase de-un lat de palmă, îşi puseseră nevestele, slugile şi copiii la muncă, urcând mărfurile pe rafturile cele mai de sub grindă, cărând apa cu chiupurile afară, spălând podelele de mâlul rămas în urmă.

— Ci spui, jupân, LEraim, di-atâta apă? strigă de la fereastra dughenei de peste drum jupân Sânii, către megicşul domniei sale.

— Ci să spun, parcă dacă spun ceva, or să deie-napoi? Ţăranii spun că-i un fel de semn că s-ar afla peşte mult în iazuri în vara care vine, dar parcă poţi să ştii?!

— Ei, iacă, eu ştiu pe cineva care ştie mai bine, dar nu ştiu pe cineva care să aibă aşa un coraj să-ntrebe…

— Ci spui?! Şi cine-ar fi, mă rog, acela?

— Apoi, ar fi chiar măria-sa, Pătru-Majă… Da’ iacă nu ţi-am spus nimic şi nu m-ai întrebat nimic, jupân Ifruim, că di belele nu ducem lipsă, ştii bine!…

Jupân Şrr J! se trase de la fereastră, închizând obloanele şi fereeindu-le pe dinlăuntru. Acelaşi lucru făcu odată cu dânsul, şi jupân Ifraim. Uliţa rămase pustie şi miloasă. Un câine cu blana năclăită de glod se ţinea cu greu pe-un bolovan uscat, ocolit de apă, nădăjduind să-şi încălzească mădularele şi să se usuce la soarele, blând acum, în crucea amiezii.

Iflode, şelarul şi curelarul, care-şi avea dugheana mai din sus de jupân Şmil, scăpase fără năvala apelor, fiindu-i casa rădicată pe bolovani mari, de râu. Bucuros dintr-această pricină, îşi sorea mustaţa bălană în uşa prăvăliei. Auzise, pesemne, ce vorbiseră megieşii săi de negustorie, că se sco-borî pe cele patru trepte de lemn şi, din câţiva paşi mari – că era om înalt şi voinic –, ajunse sub oblonul lui jupân Şmil. Bătu de câteva ori uşurel cu pumnul în scândura ferecată cu un drug de fier. Ţâţâna neunsă se încă scurt şi aripa oblonului se crăpă

numai cât cel din lăuntru să-l poată zări pe cei de-afară.

Iftode prinse cu mâna lui mare, ca o labă de urs, scândura, ca s-o deschidă mai tare, se apropie de faţa lui jupân Şmil, care se iţise a-ntrebare şi vorbi răspicat, cu glas puternic, că ar fi auzit toată uliţa, dacă nu era pustie:

— Găteşte-te degrabă, jupân Şmil, dacă vrai şi-ţi face trebuinţă să-i întrebi oareceva pe măria-sa Petru vodă, că acuşi ar3 să treacă pe sub fereastra domniei talc cu alaiul, venind la Hârlău, la curte!

— Ci spui, jupân Iftode, chiar vine măria-sa?! Da' ce păcatele mele să-l întreb eu, un amăxât şi-un prăpădit ce mă aflu, pe aşa un domn luminat cum se află voievodul nostru?! Poate doar să deschid dugheana şi să poftească măria-sa, dacă o să vreie să caute la marfa mea i! Daci spun eu, ci, asta-i marfă pentru aşa un vodă de mare, asta-i marfă pentru feţe mai puţin luminate şi pentru târgoveţii noştri… Da' pe domnia-ta te rog nu care cumva să spui ce-am vorbit cu jupân Ifraim, că, aşa să-mi ajute Moişe profotu', şi Iahve, şi Dumnezeul vostru, al creştinilor, dacă am avut vreun gând rău către măria-sa…

Jupân Şmil schelălăi jalnic ultimele vorbe, îşi scoase din jiletca soioasă o cârpă mototolită cu care-şi şterse zgomotos nasul, cu mâinile tremurând şi cu ochii holbaţi de-o spaimă întârziată.

1207

— Şezi, binişor, jupân Şmil, nu te frământa, că n-am ce spune, doar aş zice să nu mai pomeneşti nici în somn de Pătru-Majă… Că, cine ştie, poate ai obiceiul a vorbi când dormi, şi vorba ceea… zidurile au urechi…

Un duruit înfundat se auzi înspre capătul de sus al uliţei mari şi îndată se iviră, călări, doi oşteni din straja domnească. Trecură în galop, ca două năluci, pe lângă Iftode cure-larul, rămas lipit de peretele dughenei lui Şmil. Acesta tocmai deschisese amândouă aripile oblonului şi privea afară. În spatele lui, se ivise jupâneasa Raşelă, iar pe sub făptura multă a domniei sale, mai-mai strivindu-l pe bietul său sol, se iţiră trei capete de copii, ciufuliţi şi cu nasurile având mare şi grabnică trebuinţă de-o mânecă sau de poala cămeşii.

Oştenii se depărtară îndată, cotind spre curtea domnească, şi-n urma lor se aşternu pentru câteva clipe liniştea. Dar apoi se ivi, în

goana calului, însuşi domnul Petru, iar lângă dânsul călărea cămăraşul Nicoară Hâra, îndată după dânşii veneau alţi boieri şi dregători, curteni, slugi şi copii de casă, ducând pe cai cele de trebuinţă pentru o şedere mai lungă a domnului la această curte.

Când ajunse lângă Iftode, Petru îşi opri calul, aşijderea făcând şi Nicoară. Curelarul îşi scoase grabnic cuşma şi, plecându-şi cu supunere fruntea, se grăbi să-ngenunche. Dar vodă îi făcu semn să steie-n picioare.

— Să te-nfăţişezi mâine la curte, Iftode! vorbi domnul. Avem a-ţi porunci căpestre noi şi câteva şei dintr-acelea cum faci numai tu, în toată ţara Moldovei! Şi de-aceea nici să nu-ndrăzneşti a mai vinde altcuiva, decât domniei mele şi celor ce vor veni cu poruncă domnească a-ţi cere!

— Tocma am gătit una pentru măria-sa Bogdan, co-conu', măria-ta. Nădăjduiesc a-i fi pe plac… Mi-a şi trimis poruncă să mă-nfăţoşez mâne, în zori, cu dânsa!

— Aşa să faci, Iftode, vorbi domnul, apoi îndemnă calul. Dar strânse îndată frâul, dând cu ochii de jupân Şmil, care nu mai avu răgaz să se facă nevăzut, aşa că îşi plecă smerit capul, în jurul său rămăsese gol, jupâneasa Raşelă izbutind a – Şi trage după dânsa cele trei odrasle, care, aşa cum se aflau, nu erau vrednice a se arăta înaintea lui vodă. Cum îţi merge negoţu', jupân Şmil? întrebă Petru. Cât vom şedea la curte, avem să trecem să alegem câteva năvoade, undiţe şi mincioguri noi, că năboiul de-acum al apelor îi sămn de-nmulţire a peştilor în iazuri şi nuri…! Poftim să mergem să cercăm

I

peştele la Lacu' Strâmb în această vară, dacă ne-or da răgaz treburile domniei şi ale ţării!

Petru dădu acum pinteni calului şi porni în galop, urmat de alai, fără ca jupân Şmil să aibă răgaz a se dezmetici din spaima care-l cuprinsese la vorbele domnului… Când alaiul se pierdu la cotul uliţii, Iftode curelarul îşi dădu cuşma pa ceafă şi râse cu poftă de cele petrecute.

— Ai văzut, jupân Şmil, că n-a mai fost de trebuinţă să te osteneşti a-l întreba pe măria-sa!?

— Râzi, domnia-ta, râzi, jupân Iftode, da' vorba-i de unde o aflat măria-sa ce-aveam eu de gând să-l întreb, dacă aveam de gând?! Adică se vădeşte că-i adevărat că are acest domn al nostru ochi şi urechi în toate cotloanele, cum se spune… Ei, să-i ajute Dumnezeu să aibă, să afle numai aşa gânduri rele cum i-am gândit eu! Şi dacă are de aflat ceva rău, apoi să afle… La vreme!

ŞI

— … Adică-nainte de moarte! cât îi viu şi se poate-n-drepta! Nu ce să facă omul pentru a dobândi împărăţia cea veşnică – despre care n-are cum şti dacă-i place şi-i face cu-adevărat trebuinţă –, cât mai cu cale-i să afle ce să nu facă, dacă nu vrea la Judeţul cel înfricoşat să-l arunce pentru vecie în focul Gheenei!

În spătăria curţilor domneşti de la Hârlău fuseseră chemaţi – chiar în ziua a doua de la sosirea domnului Petru – egumenul Macarie şi meşterul care zugrăvise, în vara anului dinainte, biserica mănăstirii Dobrovăţului. Un pisar îşi i înduise unelte, cerneluri şi câteva file de pergament pe o mescioară, lângă soba încinsă. Sfatul începuse la ceasul al doilea, după prânzişor. Către amiază, capetele – şi de la ele, vorbele – se înfierbântaseră. Peste glasul domnului, care urcase până sub boltă şi se spărsese peste dânşii, ca un trăsnet, cu ultimele vorbe, se aşternu o linişte grea, ca o apă. Apoi, ca vită din larg o corabie, glasul preacuviosului Macarie începu a tăia liniştea:

— Las mai la urmă cele ce am a spune asupra acestor Vămi şi păcatului însuşi al credinţei în ele. Zugrăvirea lor pe zidurile unui sfânt lăcaş nu-i îngăduită nici de sfinţii părinţi, nici de sinoadele care au statornicit regulile sfintei noastre biserici drept-credincioase. Dar cu atât mai amar voi plânge că însuţi măria-ta porunceşte aceasta!

— Petru se frământă în jilţul său, strâcluindu-se să tacă. Arhimandritul se făcu a nu băga de seamă, urralndu-şi vorba:

— Mă bucuram să văd că eram într-un gând şi-o vrere amândoi, să-ndreptăm norodul Moldovei pe calea pocăinţei şi-a curăţirii vieţii sale de relele ce-au năpădit-o, ca buruienile, întru aceea, am socotit, că, zugrăvind Scara dumnezeiescului urcuş către desăvârşirea sufletească, se vor îndemna mulţimile ia cugetare mai adâncă, fiecare creştin luându-şi asupra sa nevoinţele de care se ştie în stare. De la prima

treaptă – ş-apoi a doua – ava Ioan povăţuieşte pe oameni a nu preţui mai mult trupul, cu toate ale lui pofte şi trebuinţe fireşti, lăsându-şi în paragină sufletul, care ne face asemeni Ziditorului nostru…

— Şi care-i calea pentru a cunoaşte aceasta? nu se putu stăpâni Petru să-ntrebe.

— Lepădarea de viaţă… Adevărat, aceasta-i calea, şi nu-i uşoară. Dar este a lăsa o viaţă care-i „umbră şi vis", pentru împărăţia cerurilor, care e veşnică.

— Dar pentru „împărăţia" noastră, a Moldovei, pentru dragostea de dânsa, de vetre, de prunci, de părinţi, cine are să mai facă ceva, în viaţa aceasta, care ne e dată tot de Dumnezeu, ca s-o trăim?!

— Vor rămâne destui şi dintr-aceia, măria-ta, că nu toţi – şi nu mulţi! – se vor şti şi se vor putea nevoi cu osârdie spre folosul sufletelor… Iar Domnul Dumnezeu îi va despărţi pe unii de ceilalţi, cum a despărţit pământul de ape la Facerea lumii şi cum desparte plugarul griul de neghină, înainte să-l semene…

— Ştiu: Evanghelia de la Matei citire, zis-a Domnul: „N-am venit să aduc pace, ci sabie! Olci am venit să despart pe fiul de tatăl său, pe fiică de mama sa…" Dar ce să creadă oamenii, auzind acestea şi apoi altele, răsturnându-le înţelesul, ca de pildă: „… fericiţi făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema!" Alt Dumnezeu?! Iar Domnul nost™ Iisus Cristos spune: „Eu sunt iubire!" Şi chiar în Scara lui ava Ioan, ultima nevoinţă nu-i Dragostea?

— Ava Ioan tălmăceşte astfel cuvântul Evanghelici: „… să despart pe iubitorii de lume, de iubitorii de Dumnezeu…"

— Dar lumea a cui lucrare este? Nu a lui Dumnezeu, dată oamenilor"!).

— Ţ… pe iubitorii de slavă, de cei smeriţi a cuget…" sfârşi abia acum egumenul rostirea, ca pe-oectenie.

— Aşadar, iată-ne în primejdie să ne despartă şi pe noi, unul de altul, pe mine – „iubitorul de slavă", de preacuvioşia ta cu adevărat „smeritul la cuget"… spuse Petru cu prefăcută spaimă.

— Nu… Nu Dumnezeu ne va despărţi pe noi, mărâa-ta, ci cugetul nostru, care ne poartă paşii pe cărări prea osebite ca să le fie dat a se mai întâlni vreodată, la vreo răspântie de viaţă… Acum, însă, nu-i

ceasul despărţirii sosit. Şi chiar dacă ar fi, cată a zăbovi oleacă, pentru a duce la bun sfârşit cele începute.

— Aşa să facem, părinte! Şi mai cu seamă de aceste cărări voiesc a ţine sfat împreună.

Petru se ridică şi începu a străbate spătăria de-a lungul peretelui cu ferestrele înalte, încrucişase braţele, vârându-şi mâinile în mânecile largi ale tunicii de postav negru şi vorbea, fără să-şi oprească preumblarea.

— Dacă bine îmi amintesc, de când mi-ai citit dintr-însa, Scara Sinailului arată calea spre mântuire unor oameni care au fost cândva oameni, dar care, fiind rupţi şi înstrăinaţi de cele ale oamenilor, păcatele acestora sunt, şi ele, străine oamenilor vieţuitori încă în lumea aceasta. Pe când acele Vămi cereşti, despre care ştie tot românu' şi creştinu', povestite de părinţi, moşi şi strămoşi, din tată-n fiu, zugrăvite pe zidurile dinafară ale bisericilor, nu înăuntrul lor, le vor înfăţişa păcate de rând unor oameni de rând! Şi dintre acestea, nu puţine sunt mai greu de ispăşit decât cele pomenite de Scară, tocmai pentru că sunt păcate lumeşti, adică săvârşite în viitoarea vieţii acesteia, cu năravurile şi ispitele ei… într-un fel izbuti-va să-l zăticnească pe om de la calea cea bună doar gândul la vreo ispită, şi-ntr-alt fel ispita însăşi. De pildă, îi lesne unui bărbat a alunga de la sine gândul la trup de muiere, dacă i-ar tulbura somnul; în schimb, poate să-i fie cu neputinţă a-ndepărta din odaie, sau chiar din aşternut, o asemenea ispită în carne şi oase. Sinaitul grăieşte doar de Curăţire, de Neprihănire, pe care le numeşte a fi – citeşte, Ioasafel porunci pisarului, iar acesta, zăbovind nu mult în căutare printre filele unei cărţi groase, dădu citire:

—… Curăţia este o însuşire a firii netrupeşti… Neprihănit este cel ce, chiar şi în visuri, nu simte în sine nicio mişcare a patimii sau schimbare a stării sale…". T.

Dt! i Pt

— Mai departe! porunci Petru. * i

— „Neprihănit este acel ce a dobândit o desăvârşită nesimţire faţa de osebirea dintre trupuri…", citi pisarul şi se poticni, tremurându-i glasul, înecându-se cu o fărâmitură ne-nghiţită…

— Ce-i, Ioasafe, te ruşinezi citind unele ca acestea, ca şi cum te-ai şti nevrednic de ele? vorbi domnul şi începu a râde. Apoi porunci ar: tălmăceşte, Ioasafe, ce spune ava Ioan la cel de-al patrulea înţeles al Curăţiei?! Ioasaf tuşi scurt, izbutind a-şi drege glasul, apoi citi:

— „Fericit cu adevărat este cel ce a câştigat o desăvârşită nesimţire faţă de orice trup, coloare şi frumuseţe! …

— Acesta-i un mort, nu un om viu! Chiar dacă umblă! puse Petru capăt rostirii pisarului. Apoi se-ntoarse către meşterul zugrav, care tăcuse smerit, dar fără a se sfii să râdă, cuviincios, când domnul dădea prilej cu vorbele sale de duh. Despre care păcat pomenesc – întru această latură a firii omeneşti – Vămile, meştere?! Ştii a ni-l spune?

— Cum de nu, măria-ta, vorbi zugravul, dând să se ridic? în picioare, dar rămase în jilţ, la un semn al domnului. Şi nu-i vorba numai de unul singur, ci de trei păcate! Şi încă grele, ai căror nume nu gândesc să-mi fie îngăduit a-l rosti înaintea domnului meu şi a preacucerniciei-sale, părintelui arhimandrit…

Petru se feri să privească înspre egumenul de la Neamţ, care tăcea, cu ochii închişi, cu mâinile împreunate, pălind că se roagă. La un semn al lui vodă, zugravul vorbi:

— Aceste păcate sunt, prespurcatul lor nume, Curvia, Preacurvia şi Sodomia…

— Întocmai! întări Petru. Au, oare, nu ştie oricine că, dacă eşti un om cu frică de Dumnezeu, se cade a te feri de aceste păcate, ca de foc?! înscriindu-le la locul lor, Vămile cereşti îndeamă pe cei care le-ar săvârşi să caute cu tot dinadinsul a se lepăda de ele. Dacă are tăria s-o facă! Dacă nu, sufletul lui îl vor câştiga diavolii cei negri! însă nu-i cere nimeni a-şi silui firea, fiind nesimţitor şi apărându-se a-mplini ceea ce i-a hărăzit tot Dumnezeu – a zămisli prunci adică, iubindu-se cu femeia lui şi „fiind amândoi un trup”, cum spune popa la sfânta taină a cununiei.

— Atâta doar se cuvine a nu uita că şi pentru iertarea acestor păcate – vorbi încet Macarie, ca venind de departe – calea este tot cea a pocăinţei şi-a lacrimilor amare, a rugăciunii celei necontenite, cu genunchi plecaţi şi fruntea smerită înaintea sfintelor icoane, a mărturisirii acestor păcate către duhovnic, în taina spovedaniei…

— Pocăinţă, spui? Te gândeşti la aceia despre care tot sfântul Ioan Scărarul scrie că stau în rugăciune cu mâinile legate la spate, ca nişte osândiţi; sau alţii care, plângându-şi păcatele, zice el, „gemeau cu inima, dar cu gura împiedicau sunetul tânguirii, însă, nemaiputându-l ţine, ţipau pe neaşteptate”?! Apăi, nu ştiu, zău – neavând nici măcar cu ce-şi face cruce! – cu ce ar ţine cei dintâi paloşul sau arcul? Sau, căznindu-se vreunul dintre ai noştri a face asemenea celorlalţi, curând ar fi toată Moldova un chilălău ca acela, că românii nu-s dintre neamurile care pot ţine multă vreme gura-nchisă… Despre alţii, Sinaitul spune că au ajuns la treapta plină de-nţelepciune a gândului ne-ntrerupt la trecerea în lumea dreptţilor… Oare a văzut cineva – cu ochii minţii măcar! – oaste pornind la luptă, să-şi apere ţara, suspinând şi având înainte numai gândul morţii?! Aşadar, un norod întreg în rugăciune, suspine şi smerită cugetare, căruia îi sunt oprite bucuria şi râsul!? Adică să uităm a râde?! Dar ce-i mai frumos în om şi pe chipul său decât lumina râsului?! Cu suflet curat, din toată inima! Numai fiarele nu rând. Ele rânjesc!… Şi ce să facă românu’, bietul, care, dacă nu râde măcar de prostia altuia, se-năbuşă?!

Vorbind, Petru începuse să străbată iar încăperea. Ochii i se aprinseră treptat de un val de mânie, tot mai greu strunită şi ascunsă.

—… Începutul nemânierii este tăcerea buzelor… mijlocul este tăcerea gândurilor. Iar sfârşitul ei este seninătatea împlântată în suflarea vânturilor necurate…” murmură egumenul.

— Pentru ca acestea toate să-mi fie cu putinţă mie, ar trebui să fiu mort, părinte! Măcar pe jumătate! Atâta cât să nu mai pot grăi, răspunse domnul.

— „Blândeţea este lespedea aşezată peste marea mâniei…” mai rosti Macarie, cu ochii iarăşi închişi.

— Frumos sună vorbele acestea, preacuvioase, dar nu-s pentru mine! Se cuvine, oare, a fi blând cu un duşman? Cu Soliman, de pildă!? Să-l gâdil între coarne, ca pe-un ied, când ar veni să ceară sporirea tributului, ori să ne calce ţara?!

—… Cei blânzi vor moşteni pământul!” şopti stins Macarie.

— Care pământ?! Cel din adâncul gropii în care-şi vor odihni ciolanele, dacă cel de deasupra îl calcă duşmanii, îl pârjolesc şi-l

spurcă! Ce să facă românii mei dacă vine turpu' în casa lor şi le ia pâinea de pe masă, şi pe ei îi face robi, le batjocoreşte fetele şi nevestele?! Să zică: ei, las că-i bani şi-aşa, numa să nu ţi superi domnia-la, turcule, să nu ţi simţăşti străin în ţara noastră… Şi să plece, să-l lase!?

— „… atunci într-armează-te cu rugăciunea… şi biruieşte pe vrăjmaş cu numele lui Iisus, căci nu-i în cer şi pe pământ armă mai tare 3".

— Asta, da! De-aceea ţi-am cerut rugăciunea tuturor sfinţilor; de aceea voiesc ca zidurile ctitoriilor mele să se roage-n tencuială, cum am mai spus cândva! Cântând în culoare imn de slavă Fecioarei şi lui Dumnezeu, cerând îndurare pentru poporul Moldovei, pentru ţara lui şi pentru domnul ei! Asta să faci şi-acum, părinte arhimandrit! Asta să zugrăveşti, meştere!

— Va fi precum ai poruncit, măria-ta, răspunse zugravul, înţelegând că rostul lui în acest sfat se gătise. Se ridica în picioare, veni lângă domn şi-i sărută mâna întinsă, luă, saaerit, binecuvântarea stareţului de la Neamţ şi se făcu nevăzut din odaie. Asemeni lui, la un semn al lui vodă, pisarul îşi adună uneltele şi, cu plecăciuni adânci către cei doi, ieşi de-a-ndăratele. Câtva timp, cei doi rămaşi tăcură, fără să se privească.

— Va fi precum ai poruncit, Petre, vorbi apoi Macarie, stând drept, în picioare. Sub strădania stăpânirii de sine, răsuflarea îi era grea, mâinile, împreunate pe cngolpionul de argint şi email, cu chipul Mântuitorului, atârnat la gât, îşi vădeau, din când în când, tremurul. Fiindcă ai poruncit… Şi se cuvine a mă supune, căci eşti stăpânul meu pe pământ! Nu vrei să mai vezi Scara nevoinţelor zugrăvită pe zidurile ctitoriilor tale? Nu va mai fi aceasta! Dar nu mi-aş socoti împlinită datoria către Stăpânul nostru, al tuturor, cel din ceruri, dacă nu te-aş opri – sau n-aş cerca s-o fac, cu orice preţ! – de a săvârşi un păcat greu de iertat vreodată! Şi care păcat stă scris chiar şi în născocitele Vămi şi se cheamă Eresul… l Tu, Petre, fiul m-au sufletesc, ale cărui păcate omeneşti – mai grele şi mai uşoare, dar nu cumplite, încă! – le-am luat asupra mea de-alâtea ori, ca să te uşurez de ele şi să te poţi apropia curat de Dumnezeu şi de cinstitul trup şi sâr. Cele Mântui torului

nostru, tu, un erotic!? Căci asta ai fi, dacă nu te-aş îndupleca să nu aşezi cele 2. – l de Vămi izvodite dimpreună cu viaţa acelui Vasilie cel Nou, care-şi zice sfânt, alături de chipul Preacuratei, al Mântuitorului ş-al altor sfinţi, mucenici şi martiri ai credinţei noastree provo –, slavice!; „.; „…; „… „…;

Arhimandritul răsufla greu, ca după un urcuş lung şi anevoios pe creasta unui munte.

— Şi care-i, mă rog ţie, preacuvioase, păcatul şi eresul acestor Vămi, când ele nu fac decât să-i înveţe pe oameni

— Pe-nţelesul lor, ai celor mulţi, neştiutori a „teologhisi" şi a răsuci gândurile ca pe fus – cum să fie mai drepţi, mai buni, mai cu frică de Dumnezeu, în viaţa aceasta, arătându-e ce pătimesc bietele lor suflete după moarte, dacă au trăit strâmb şi întru necurăţie!?

— Singur ai numit, măria-ta, păcatul acestor Vămi, şi nu al Io; ci al celui care le-a izvodit, şi le-a dezvăluit oamenilor: dacă ziditorul lumii ar fi socotit că făpturile sale alese

— Adică oamenii – sunt vrednice să cunoască toate tainele vieţii şi, mai cu seamă, taina cea mai adâncă şi mai înfricoşată – a morţii şi a vieţii celei veşnice –, le-ar fi destăinuit-e prin proroci, prin sfinţii părinţi sau odată cu venirea Fiului Său pe pământ. Dar dacă El n-a făcut aceasta, cum îndrăzneşte un om – numindu-se singur pe sine sfânt, acest Vasilie din părţile Ţarigradului – să se facă a şti şi slobod a spune cele ce sunt date pentru sufletele răposaţilor, înainte de a se-nfăţia ia Tronul înţeleptului Judecător?!

— De ce-l judeci atât de aspru, părinte Macarie?! Oare pentru că nu s-a ascuns în pustie, agonisindu-şi mimai iertarea păcatelor sale, ci a venit între oameni, punându-se pe sine, cu umilinţă, în slujba lor, învăţându-i să-şi ciobndească, aici, pe pământ, merinde din fapte bune, pentru împărăţia cerurilor, se cuvine a-i socoti eretic? Pentru că k-a dat tuturor celor slabi în credinţă şi întru fapte plăcute lui Dumnezeu o nădejde de ispăşire după moarte, le-a mângâiat gândul că, odată desprins de carnea trupului, sufletul nu rămâne singur în drumul său către celălalt tărâm, ci îl însoţesc îngerii, care-l ajută să se dezvinovăţească de păcate?

— Vai lumii, din pricina smintelilor. Că smintelile trebuie să

vină, dar vai omului aceluia prin care vine sminteala”! oftă cu durere preacuviosul Macarie. Petre, Petre, de ce vrei să fii şi tu unul dintre aceia?! Că smintită este de-ajuns lumea şi vremea, ticăloase sunt faptele oamenilor peste măsură, încât poate începe Judeţul cel de pe urmă… Aproape e ceasul acesta al lumii şi se îxbă cumplita, a cuprins desigur pe Ziditorul a toate, vârând stricăciune asupra lui rării Sale! Mult nu va mai răbda şi va trimite peste noi cea ce s-a arătat Sfântului Ioan de către Îngerul Domnului: „Ş-am văzut un cer nou şi un pământ nou. Căci cerul cel

2) 5

dintâi şi pânântul cel dintâi a trecut…”. Unele ca acestea arată-le supuşilor tăi, în întruchipări înfricoşătoare ale Judecăţii din urmă, dacă vrei să-şi ia seama şi să se-ndrepte! Şi nu ticălosul târg între îngeri şi diavoli, ca neguţătorii la tarabele lor, lăudându-şi în gura mare marfa, înţelegându-se din preţ cu cel care cumpără…! îngerii mituindu-i pe draci cu bani lumeşti! Dumnezeu, tovarăş de negoţ cu Satana!? Ai fost neguţător de peşte, e drept! dar nu lua numele Domnului în deşert!… Nu sunt mitropolitul ţării, sunt doar cel mai umil dintre călugări, slujitorul smerit al Tatălui din Cer, iar tu eşti domn şi stăpân al acestui popor. Dar ca duhovnic ce-ţi sunt – sau ţi-am fost –, cu străşnicie îţi dau canon să te căleşti pentru gândul acesta, înainte ca el să se-mplinească în faptă, dator fiind eu să nu-ţi îngădui a săvârşi aceasta! Şi încă pe zidurile unor sfinte lăcaşuri de închinăciune, măria-ta?!

— Îngăduinţa o dau eu, părinte! Preacuvioşia ta vei rândui celelalte întruchipări, între care slobod eşti să alegi. Să nu lipsească doar Rugăciunea tuturor sfinţilor, Imnul către Fecioara, împresurarea Constantinopolului şi, dintre sfinţi, Sfântul Gheorghe, purtătorul de biruinţă – care este şi ocrotitorul bisericii acesteia domneşti! înfricoşatului Judeţ, asemeni, eşti învoit a-i hărăzi orice loc şi cât de-ntins pe zidurile acestei ctitorii a părintelui nostru! Cât despre Vămi, lasă-le-n seama mea! Drept ai spus că-mi sunt mai cunoscute mie videşugurile şi graiul vameşilor Ieşind, domnul trânti cu putere uşa cea mare a spătăriei, cutremurând bolţile.

— „În Dumnezeu am nădăjduit, nu mă voi teme: ce-mi va face mie omul?” se rugă în şoaptă, cu ochii închişi, părintele Macarie.

— Încalecă, Bogdane, şi porneşte! Te-ajung din urmă, cu Nicoară! Ia-l cu tine pe Ieremia! Slujitorii să ne urmeze cu cele de trebuinţă! strigă Petru, din cerdacul caselor domneşti, către fiul său, care aştepta nerăbdător în curtea largă, pietruită cu bolovani mari, de râu.

Principele Bogdan – care împlinise atunci optsprezece ani – se veselise tare, de cu seară, când îl chemase părintele

Său în iatac, spunându-i că în zori aveau să meargă la o preumblare, în afara târgului. Cu acest prilej, măria-sa voia să afle ce-a dobândit fiul său în meşteşugul armelor, de când i-l trimisese dascăl întru acestea pe Ieremia, nepotul portarului Mihu. Cu cinci ani mai vârstnic decât Bogdan, Ieremia îi plăcu acestuia de cum se văzură şi curând apoi se legară într-o frăţie de cruce, pecetluită cum se cuvine, prin crestarea braţului cu paloşul şi amestecarea sângelui, jurându-şi astfel unul altuia credinţă până la moarte.

Luca, feciorul comisului Albotă, aduse calul domnului. Nu îngăduia nici unui comişel să se-ngrijească de dânsul, învăţându-l anume a nu suferi alt călăreţ decât pe stăpânul său. Nici pe Luca nu-l răbda în scări, dar tocmai astfel voise acesta a-l deprinde.

Nicoară Hâra se apropie cu calul lui. Când vodă coborî treptele cerdacului, Luca îi ţinu calul; Petru încalecă şi ieşi ca fulgerul prin porţile larg deschise, urmat de Nicoară şi Luca. Păstrându-se la o cuviincioasă depărtare de dânşii, veneau călăii câţiva argaţi de curte, purtând arcuri, suliţe, paloşuri şi săbii din cele scurte, aduse de la Veneţia.

Trecând în goană pe uliţa mare, alaiul se pierdu spre marginea pădurii, care începea de partea cealaltă a Bahluiului. Apele lui se trăseseră cuminţi în albia veche, dar mai săltau sloiuri albe pe spinarea valurilor, ca nişte plauri. Dimineaţa se limpezea din ce în ce, norii se subţiau, albindu-se ca o horbotă. Când intrară în pădure, domnul îşi găsi fiul, care-l aştepta, cu Ieremia, călare. Porniră iară, eu toţii, spre luminişul larg ce se zărea înainte. Ajunseră tocmai când soarele îşi făcuse copcă în pojghiţa subţire a norilor şi, scălda luminişul.

— Rânduiţi-vă roată, cât îi locul de larg, porunci Petru, când se adunaseră cu toţii. Tu, Bogdane, ai să lupţi cu Ieremia, călare; cu

paloşul! Abia atunci văzu domnul că fiul său nu îmbrăcase cămaşă de zale. Ieremia, de asemenea.

— Nu-ţi fie frică, măria-ta, zise Bogdan, ghicindu-i g. N-dul. Fraţii de cruce nu mor unul de paloşul celuilalt, chiar dacă se bat pe viaţă şi pe moarte şi s-ar vătăma în luptă!

Petru zâmbi la această credinţă de copil a coconului său, dar o umbră de teamă tot îi rămăsese în suflet. Ieremia dădu de-nţeles, printr-o privire anume, că el va şti sul apere…

Începură lupta. Sub ei, caii fornăiau şi se ridicau în două picioare, strânşi dureros cu zăbala. Paloşul lui Bogdan – mare şi greu – se rotea în aer, ori se izbea cu zăngănit puternic de paloşul lui Ieremia. Apoi caii, încrucişladu-se, dădeau un ocol locului şi iar se repezeau împotrivă.

Petru simţi un val cald năpădindu-i tâmplele.

Era mândru de acest vlăstar al său, pe care, până, acum, îl socotise plăpând şi nevolnic.

Înalt şi subţire, cu pletele negre atingându-i umerii laţi, Bogdan părea mai bărbat decât îi erau anii. Ochii verzi, străjuiţi de gene lungi, negre – „ca ale Mariei”, gândi Petru. – dezvăluiau o minte ageră, iscoditoare, sălăşluind îndărătul lor. „Va fi un domn bun, înţelept şi viteaz, gândi iar Petru. Şi frumos ca un arhanghel! Aşa ss cuvine! Că şi ţara-i frumoasă!…” Furat de aceste gânduri. Petru nu mai urmărea lupta. Se-nturnă iar către dânsa când, îmbujoraţi la faţă, cei doi îşi încrucişară încă o dată paloşele, repezindu-se în goana cailor unul către altul. Ajuns lângă Ieremia, Bogdan se ridică în scaii şi izbi cu putere. Tăişul de oţel fulgeră o clipă sub razele soarelui, apoi alunecă pe lama paloşului lui Ieremia spre umărul acestuia, lovindu-l. Simţind arsura ea de fier înroşit în foc, Ieremia scăpă din mână paloşul, îşi cuprinse umărul cu cealaltă. Printre degete ţâşni sângele.

Zâmbind cu dragoste către Bogdan, se-nchină în faţa lui: „M-ai învins, măria-ta! în luptă dreaptă!”. Bogdan rămase câteva clipe încremenit, pe cal, fără să-n teleagă ce se petrece. Pe chipul lui, brobonit de sudoare, jucau, pe rând, valuri de bucurie şi umbre de spaimă şi părere de rău. Luca îi ajută pe Ieremia să descalece. Cu o fâşie de pânză albă Îi legă umărul. Un comişel luă de dirlogi caii şi-i

duse la marginea pădurii, lăsându-i în voie.

Petru descăleca şi el, apropiindu-se de cei doi.

— Caută degrabă să-ţi oblojeşti rana eu ierburi de leac, îeremie, spuse domnul. Bătrâna Marina, doica odtas ielor noastre, cunoaşte acest meşteşug al tămăduirii. Vom răsplăti şi noi cu dărnicie osteneala şi priceperea pe la: v ai vădit o în a-l învăţa pe fiul nostru să lupte bărbăteşte.

— Nu-i altă răsplată mai de preţ pentru mine, măria-ta, decât bucuria de a te vedea mulţumit, iar pe fratele meu de cruce încrezător în iscusinţa şi puterile sale. Căci, dacă-i lipseşte ceva acestui vrednic urmaş al măriei-tale, este nu curajul, nu puterea, nu înţelepciunea, nici iscusinţa, ci încrederea în sine! Şi – să mă ierte măria-ta că-ţi spun – pofta de viaţă!... Vorbind. Icremia îşi ascundea cu greu o ameţeală, care-i lua, din când în când, ca o apă-n vârtej. Chipul îi pălise şi buzele se şi lingeau a durere.

— Până-n prânzul cel mare, vom mai afla, poate, Bogdane, ce alt meşteşug de arme ai mai dobândit. Dar tu, Ieremie, întoarce-te îndată la curte, ia un însoţitor, cu tine şi caut-o pe Marina, cu leacurile ei descântate, porunci Petru. N-apucă să sfârşească vorba, că dinspre târg se auzi un galop singuratic. Bâtind dintr-acolo, soarele împiedica privirea să deslueşească pe cel ce se apropie. Era limpede doar că era un călăreţ, care-şi strunea astfel calul şi că era înveşmântat cu mantie neagră, cu glugă. Curând copitele trosniră sub ele crengi uscare. Galopul se potoli şi-i luă locul un pas strunit cu dibăcie din frâu. Îndată arătarea se ivi în luminiş. Cu o mână îţi dete pa spate gluga. Scăpat de sub ea, părul lung, de culoarea spicului copt., se revărsă pe umeri. Ochii mari, albaştri, râdeau, strecurând printre gene şi câteva scame de teamă. Pe sub mantia îmblănită cu samur, dominţa Chiajna îmbrăcase straie de-ale lui Bogdan şi călărea pe deşelate. Calul tremura după goana nebună. Zăbala îi sângerase gura.

— Ţi-am dat poruncă să rămâi lângă jupâniţa Grozava şi doica Marina, domniţă! Cum se face că te afli aici?! Uiţi că se cuvine să mă asculţi de două ori – ca dom şi ca părinte?!

— Mi-ai dat poruncă, măriat-ta, numai că n-am avut lângă cine rămâne: jupâniţa Grozava a plecat în zori, cu butca cea mică, să-şi vadă

părinţii. Zicea că-i e dor şi că i-a visat azi-noapte. Mă tem, însă, că dorul o fi mai cu ochi şi cu sprâncene decât spune. Zicând acestea, Chiajna se uită pe furiş către frate-său, Bogdan. Acesta pălise la vorbele ci, dar se făcu a avea mare grabă să-şi cerceteze calul. Iar Marina, urmă domniţa, colindă livezile şi dealurile din jur după ierburi de leac, zicând ea că trebuie culese cum au ieşit de sub zăpadă, înainte de-a le încolţi firul. Şi cum lângă preacuvio-sul Macurie nu se cuvine a şedea o făptură de parte femeiască, spre a nu-i tulbura ceasurile de rugăciune, mi-am luat inima-n dinţi şi ţi-am călcat porunca… Dacă ai să mă mai dojeneşti tot atât de aspru, părinte al meu şi măria-ta, are să-mi sângereze inima şi mai tare. Apoi are să se ducă la locul ci, să bată, cu durere şi pentru măria-ta, şi pentru Bogdan, şi pentru mitic, că am uitat cu toţii că se cuvine a fi mai cerniţi şi pe dinafară şi pe dinlăuntru, după maica noastră şi soaţa măriei-tule i…

219

Chiajna rostogoli ultimele vorbe cu repeziciune, ca să n-apuce a fi oprită din a spune tot ce avea pe suflet mai de mult… Isprăvindu-le, îşi propti bărbia în piept şi închise ochii. Toţi credeau că în curând aveau să-i curgă lacrimi pe obrajii cuprinşi de arşiţă. Dar îşi ridică îndată capul şi deschise ochii. Luminile lor fulgerau acum ca oţelul. Buzele albiseră, ca şi faţa, golită de sânge.

În schimb, pe chipul domnului Petru se făcuse lumină. Lăsând în grija inimii să macine grăunţele tristeţii care-o năpădise, Chiajna îşi alătură calul de al tatălui său.

— Îngăduie, tată, să-ntind şi eu arcul şi pune-mă la-ncer-care, să mă-ntrec cu cine porunceşti din cei de faţă.

Cu toate că nu-i venea a crede că făptura aceasta firavă şi crudă – Chiajna avea atunci doisprezece ani! –, mai înaltă decât o îndreptăţea vârsta, este în stare a-ntinde un arc şi-a slobozi săgeată, Petru făcu semn lui Luca să se apropie. Acesta aduse cu sine un arc şi o tolbă cu săgeţi. La porunca domnului, luă şi el unul şi se pregăti să-ncalece. Dar Chiajna făcu din cap a tăgăduire.

— Nu cu domnia-ta voiesc a mă-ntrece, comise al doilea, Luca. Porunceşte, tată, lui Ieremia să-mi stea alături.

Petru voise tocmai să-i dezvăluie domniţei întâmplarea care

nu-i îngăduia lui Ieremia să mai întârzie şi nici să-ntindă arcul, dar acesta încalecă dintr-o săritură, ca şi cum ar fi fost teafăr. Luă de la un slujitor arcul şi săgeţile şi se apropie de Chiajna.

— Poruncă, domniţă!

— Vezi, domnia-ta, boier Ieremia, înaintea noastră, dincolo de marginea luminişului, în pădure, un paltin subţire, printre trunchiurile noduroase şi bătrâne?

— Îl văd, dară.

— Vom ţinti într-însul, Ieremie!

Chiajna luă arcul, în mâinile ei mici, de copil, cu degete lungi, subţirele, unealta părea şi mai mare, şi mai grea. Dar, uimindu-şi părintele şi pe cei din jur, domniţa puse cu dibăcie o săgeată, ridică arcul lângă obrazul îmbujorat; cu o mână propti capătul săgeţii în lemnul arcului, ţinându-l bine, iar cu cealaltă prinse coarda întinsă. Şuierând şi tăind aerul, săgeata se-nfipse tocmai în trunchiul subţire al paltinului, rămânând acolo.

Cei de faţă scoaseră strigăte de bucurie şi laudă. Ieremia ridică şi el arcul. Faţa i se umplu de o sudoare rece. Umărul îl durea cumplit, făcând să-i tremure braţul. Tocmai proptise săgeata în lemnul arcului, când albi ca varul şi, căzu de pe cal, fără cunoştinţă. Chiajna descăleca şi se aplecă asupra celui căzut.

— Are fierbinţeală mare, spuse. De ce m-aţi lăsat să fac aceasta?!

— Luaţi-l pe braţe şi duceţi-l degrabă la curte, porunci Petru. Apoi încalecă. Bogdan, Luca şi Nicoară Hâra erau şi ei gata de plecare. Porniră în galop. Opt slujitori îşi împletiră braţele, aşezându-l culcat pe Ieremia, care încă nu-şi venise în simţire. Nici nu băgaseră de seamă că cerul se-nno-rase şi începuse să ningă, o zăpadă amestecată cu ploaie. Vântul se-nteţea, cu răspasuri, învârtejind fulgii grei şi uzi, care-i loveau peste feţe…

— În seara aceea, îşi urmă preasfinţitul Macarie depanarea, nu l-am mai văzut pe vodă, care şi-a petrecut ceasurile dinainte şi de după cină, până la culcare, cu odraslele măriei-sale, fără să-mi poruncească a fi de faţă. L-am chemat însă, la mine pe meşterul zugrav, cu care am ţinut sfat, până aproape în zori, despre cu ce şi cum să împle pereţii bisericii domneşti cu zugrăveală. La Judeţul de apoi – ascultându-mă el

cu supunere întru toate până acolo –, încuviinţă cele ce se cuvenea a nu lipsi dintr-o asemenea întruchipare, după canoanele zugrăvelilor bisericeşti, pe care le ştia pe de rost, apoi se codi o vreme, neştiind dacă se cade a îndrăzni să-mi spune ce-l frământă. În cele din urmăse-ncumetă să grăiască:

— Oare păcat mare aş săvârşi, preacuvioase părinte, zise omul, dacă, pe lângă nelegiuiţii prigonitori ai Domnului nostru Iisus Hristos şi ai bisericii lui – cum se ştie că au fost împăratul Irod şi Maximian, şi Irodiada, dănţuitoarea –, aş zugrăvi pe unii dintre duşmanii de astăzi ai Moldovei, cum îs tătarii şi turcii, sau păcătoşii prin eres, cum îs armenii, smintiţi de la dreapta credinţă? I-aş zugrăvi, unii după alţii, iar în fruntea lor i-aş pune pe jidovi, al căror păcat, de care nu se vor spăla până la Judecata din urmă, este că l-au răstignit pe Fiul lui Dumnezeu, în acest fel, aş da de-nţeles, celor ce au să vadă, că şi aceia care îmbla să calce şi să robească poporul Moldovei, dreptercăincios, tot duşmanii lui Dumnezeu se vor chema! Gândul acesta mi-a încolţit în minte când a vorbit măria-sa despre perşii care au bătut cetatea Bizanţului, de-a scăpat-o Sfânta Fecioară… şi asemănarea cu primejdia în care s-ar putea să se afle Moldova.

— Apără-ne. Maica Precistă! Tot astfel mi s-a năzărit – zugrăvind la Dobrovăţ pe regii care i-au ucis pe apostolii Domnului – a pune în mâinile străjilnr nu arme ale vremii aceleia, ci topuzuri turceşti! Măria-sa m-a răsplătit cu mare dărnicie, pentru munca mea, dar spunându-mi că i-a plăcut cu osebire aceasta!…

Zugravul îşi făcu o cruce mare şi apoi tăcu, aşteptând smerit să audă ce am a-i spune…

— Păcat este să-i amesteci pe nelegiuiţi şi pe eretici cu sfinţii, meştere, i-am zis. Dar să-nmulţeşti pe ticăloşii din veac, cu păcătoşii de-acuma şi de oricând, adunânău-i laolaltă, nu faci aecât să-i aduci mereu în ochii lumii, să nu uite de dânşii, să-nceapă a-i cunoaşte şi a-i ţine minte…!

Când am gătit sfatul şi plecă zugravul, către răsărit se vesteau zorile. Poruncisem surugiului de la butca mănăstirii să fie treaz şi, la primul cântal al cocoşilor, să înhame caii şi s-o scoată încetişor în afara zidurilor. Clinii de la acareturi prinseră a lătra, dar se potoliră îndată.

Nu trecu mult şi o bătaie uşoară-n fereastra odăii melc îmi dădu de-nţeles că toate eram, pregătite pentru plecare.

Ştiam că nu se cuvine a părăsi curtea hoţeşte, fără învoirea domnului, dar pesemne că şi el socotise a-i fi mai lesne astfel despărţirea, că nu trimise straja după rime şi nici scrisoare de dojana nu mă ajunse din urmă…

Vlădica Macarie povesti apoi că, după cele întâmplate, se mai văzuseră la faţă cu domnul Petru doar aproape de lăsarea postului Crăciunului, ciraci s-a fost iârnosit zugrăveala aceh-i biserici.

Era după mijlocul lui noiembrie al aceluiaşi an 1530, dar încă nu ninsese.

Chir Calistrat – mitropolitul – îi trimisese răspunsul la Neamţ, ca nu care cumva să lipsească de la acea slujbă. Egumenul Muearie înţelesese atunci că însuşi vodă vorbea prin glasul vlădkăi, nevroind a-l învrednici chiar de porunca domnească.

Se supuse şi unuia şi celuilalt…

Ochii li se-nlâlniră întâia oară în biserică, la cântarea He-ruvicului, când egumenul de la Neamţ străbătu naosul, gropniţa şi pronaosul cu pas lin, cădind cucernic. Mulţimea credincioşilor se despică în două, cu freamăt surd, lăsându-i cărare pe mijloc, plecându-şi capetele şi închinându-se când arhimandritul trecea pe lângă dânşii. Femeile se repezeau

222”. „””.

să-i atingă veşmintele, sărutându-le şi frecându-şi ochii cu clânsele, nădăjduind astfel tămăduire la suferinţele trupeşii şi sufleteşti.

Ajuns în dreptul jilţului din care vodă Petru asculta slujba, în naos, părintele Macarie se opri, se întoarse către dânsul şi, murmurând odată cu cântarea de la strană, doar vorbele: „toată grija cea lumească să o lepădăm…”, clătină de trei ori cădelniţa către domn, făcând să se-ndrepte spre el o şuviţă de fum alb, bine mirositor a tămâie şi smirnă. Petru îşi plecă fruntea şi se-nchină, apoi se priviră scurt, dar cu stăruinţă.

Praznicul îi despărţise, aşezându-i departe unul dv altul, la masa lungă aşternută în casele domneşti, fiind poftiţi ca la vreo sută de

boieri şi clerici.

Preacuviosul Macarie se trase spre capătul dimpotrivă, iar vodă Petru nu-i făcu vreun semn că l-ar voi lângă dânsul.

Când s-a sfârşit ospăţul, au trecut cu toţii, după datină, pe rând, să-i sărute mâna domnului.

Arhimandritul de la Neamţ rămase la urmă, fără voia lui, dimpreună cu egumenul Bistriţei şi al Dobrovăţului. Fiind mai vârstnic, cei doi îi dădură cinstirea cuvenită, lăsându-l înainte. Astfel, Macarie se apropie de Petru, care rămăsese cu mâna întinsă, după ce tocmai i-o sărutase uja boier din Sfat. Stareţul de la Neamţ se aplecă şi i-o a Unse şi el cu buzele. Petru nu-şi trase mâna şi nici nu-l dojeni pentru aceasta.

Macarie ajunsese la uşa mare, deschisă, când glasul domnului îl opri, înainte de-a trece pragul:

— N-am uitat ce ţi-am poruncit cândva, părinte Macarie! Doar că n-am voit să te smintesc de la nevolnţa smereniei…! Mi-aş fi adăugat încă un păcat greu – al ispitirii – lângă atâtea altele, de care nu m-am mai despovărat de multă vreme…

— Tatăl nostru ceresc, cu îndelunga lui răbdare, ne aşteaptă toată viaţa – lungă sau scurtă, câtă ne e dată! – să ne căim şi să ne despovărăm de păcate, mărturisându-le! Cum n-ar aştepia smeritul său slujitor, duhovnicul?! Doar că acesta din urmă poate fi el însuşi chemat la Domnul, mai devreme, şi astfel cine-l cercetează s-ar putea să nu-l mai afle pe lumea aceasta. Şi ar fi atunci nevoit să afle pe altul!

— În drumul de întoarcere acasă, la Neamţ, m-am simţit greu ca pământul, de amărăciune, de osteneală şi mai ales de părere de rău pentru cel pe care simţeam că-l pierdusem. Ciutura trufiei şi a slavei deşarte îl urcase, abia în patru ani de domnie, sus, sus de tot, către înaltul cerului, dar îmi venea mereu să închid ochii, temându-mă să nu-l văd prăbuşindu-se în hăul nimicniciei…

Sfârşindu-şi adiicerea-aminte, vlădica Macarie rămase o vreme tăcut. Cei trei oaspeţi ai sfinţiei sale îşi ţineau răsuflarea, după ce, mai întâi, sloboziseră un oftat adânc fiecare.

— Înţelegeţi, dară, fiii mei, urmă vlădica, de ce se temeau fraţii mei întru lucrarea Domnului, şi nici eu însumi nu mă-ndreptam – Za un

an aproape după, toate acestea – cu o bucurie deplină către cel care, până atunci, îmi fusese ca un fiu. Adică eu, ca orice părinte, eram cu dragoste către dânsul, dar mă-ndoiam eu şi el mai era către mine acelaşi…

— Dar, preasfinţite părinte, cu ce rău se putea întoarce măria-sa către cel care i-a fost duhovnic şi sfătuitor atâta vreme? îndrăzni să întrebe Nicoară Hâra.

— Ştii bine, Nicoară, fătul meu, că domnul are putere deplină asupra supuşilor săi. Şi, până la înfăţişarea mea înaintea Stăpânului ceresc, sunt şi eu supusul lui. Putea, de pildă, să poruncească scoaterea mea din stăreţia lavrei Neamţului. Ceea ce nu ar fi fost o pedeapsă, ba dimpotrivă, mă slobozea dintr-o îndatorire care-mi împuţina adeseori ceasurile, de rugăciune şi de smerită cugetare. Mai putea să mă trimită la un schit, departe de lume, în sihle şi sălbăticii de codru. Nici aceasta nu m-ar fi-ntristat prea tare, căci m-a. Ş fi aflat mai aproape de Dumnezeu şi-ntâlnirile cu El mi-ar fi fost înlesnite de liniştea singurătăţii.

Ar fi putut da şi cea mai grea poruncă, cerând mitropolitului să nu-mi mai îngăduie a vieţui întru lucrarea duhovnicească şi monahală… Aceasta ar fi fost, cu-adevărat, mai cumplit decât moartea! Nădăjduind, însă, că Dumnezeu nu mă va părăsi şi pedepsi atât de aspru, îmi rămăsese o altă temere, aproape la fel de întristătoare: să aflu că Petru m-a scos pentru totdeauna din sufletul lui, înstrăinându-se de mine…

— Niciuna, nici alta, părinte! Ziua care-l pomeneşte în sinaxar pe cuviosul mucenic Macarie a trecut. Praznicul cuvioasei Parascheva – şi hramul episcopiei Romanului – se află încă departe. Dar nu acestea sunt pricinile pentru care am poruncit Înalt Prea Sfinţiei Sale chir Calistrat să plinească voia noastră la sărbătoarea sfântului mare mucenic Gheorghe, purtătorul de biruinţă, ci tocmai pentru că el este ocrotitorul Şi serieii domneşti din Hârlău.

Văzând că tot nu se şterge nedumerirea de pe chipul egumenului Macarie, domnul urmă:

— Ai uitat, oare, că lângă şi pentru zidurile acesteia ne-am fost învrăjbit noi în toamna trecută?! Şi cel care-a biruit atunci am fost eu!

Adevărat este, preacuvioase?

— Dacă ai biruit sau nu, mintea mea nu mai ţine seama. Adică, îi drept, ai biruit cu poruncă domnească asupra unui umil slujitor. Aşa se şi cuvenea să fie! Ai biruit cu vrerea şi cu puterea pământească pe care o ai, întru ce ai biruit, însă, îi bine a mai cumpăni. Adică biruinţa aceea a fost ea, oare, sau va să fie de folos cuiva, până la urmă? A te bucura de o asemenea biruinţă îi semn că te-a orbit trufia – care nu faţă de mine, nevrednicul, e păcat, ci faţă de Cel de Sus… Apoi, îţi voi mai spune, măria-ta, că între noi socotesc a nu putea fi vrajbă. Mai cu seamă eu nu m; aş îngădui să-ţi port gânduri potrivnice… Nu tăgăduiesc, însă, că temerile care m-au însoţit tot drumul, până aici, gândindu-mă la vreuna sau alta din pedepsele ce le-ai putea porunci asupră-mi, sporesc astăzi cu una nouă.

— La Hârlău ajunseserăm aproape de prânzul cel mare, cu toate că nu tăcuserăm niciun popas, istovind caii – îi lămuri mai departe vlădica Macarie pe Nicoară Hira şi tovarăşii lui de drumeţie. Auzind, pesemne, zurgălăii – pe care, intrând în târg, surugiii îi aninaseră iar de gâtul cailor – slujitorii domneşti ieşiră degrabă să ne-ntâmpine. Pe mine mă ajutară să-mi birui poclăzile şi cergile şi să cobor din sanie. Văzându-mă slab şi nevolnic, mă sprijiniră de braţe, însoţindu-mă în chilie, îndată apoi îmi aduseră o fiertură din flori de tei şi alte ierburi aromitoare. Nădăjduiam să am parte de câteva ceasuri de odihnă. M-am întins, sleit de puteri, aşa, îmbrăcat, pe patul aşternut cu pături. Dar numaidecât se ivi, smerit, fratele Ioil – acela pe care l-aţi văzut adineauri, aici – ceru binecuvântare şi mă înştiinţa că măria-sa mă aşteaptă în odaia de taină de lângă iatacul lui. A vrut Ioil să mă ajute să mă ridic, dar l-am slobozit la ale sale, să mă lase singur.

15 – Vai celui singur. – l;

Părintele Macarie se sculase atunci din pat, îşi orânduise straiele pe dânsul, îşi netezise cu degete tremurătoare barba şi pletele, îşi pusese pe cap comanacul cu văl negru, apoi, făcând trei mătănii adânci, se porni spre iatacul domnului. Slăbit cum era de boală şi lungă zăcere, simţise la început că se clatină. Dar numaidecât apoi fu străbătut de o putere nouă, care-l făcu să-şi recapete întreaga stăpânive asupra trupului şi a minţii… în tine am nădăjduit, Doamne, nu mă voi teme…”,

rostiră buzele lui când bătu uşor ia uşa odăii de taină. I se păru că din lăuntru primeşte îngăduinţă şi intră, întors cu spatele, domnul privea prin fereastră, afară; egumenul rămase câteva clipe, descumpănit, lângă uşă. Curând. Petru se întoarse şi – după cuvenitele vorbe de bună vedere – îi făcu semn către jilţul de lângă soba încinsă. Apoi, fără ocolişuri, îl înştiinţa că îl chemase pentru a-i încredinţa scaunul arhieresc al episcopiei Romanului, rămas pustiu după trecerea la cele veşnice a Prea Sfinţitului Dorotei…

— Aşadar, te temi, părinte arhimandrit?! Domnul începu a străbate odaia în lung şi-n lat pe dinaintea egumenului. Te sperie povara ce-ţi pun pe umeri?! Şi mai ales văd că o socoteşti pedeapsă? Petru se opri şi stătu un timp pe gânduri. Fie ş-aşa! zise apoi, îi chiar mai bine decât m-aş fi gândit eu, care-am poruncit-o ca pe o cuvenită şi dreaptă răsplată. Da, da! Ai dreptate, părinte Macarie! M-aş fi întristat, desigur, să fi fost altfel! Să te fi văzut tocmai pe sfinţia-ta bucurându-te şi înălţându-te pe coturnii trufiei! Zicând acestea, domnul îl privi cu stăruinţă şi anume înţeles pe arhimandrit. Apoi se aşeză în jilţ, în faţa lui, trăgându-se foarte aproape de dânsul. Şi eu m-am temut atunci… Ţii minte? De domnie, de cărările ei întortocheate, de adevărul adesea înecat în bălăriile minciunii, de vorbele care trebuie alcătuite şi astfel rostite încât să ascundă cât mai bine gândul adevărat! Şi mai ales ştii de ce mă temeam mai tare? De videşugul celor ce urmau a mi se spune, ştiind eu că nu le vine la-ndemâna aceasta! Nu, nu norodul cel mult şi sărac şi bun… Nu! El rabdă şi tace şi, dacă ştii cum să-l iei, face! Dar ceilalţi, boierii, ale căror coarne au crescut rămuroase cât au stat în scaun fratele nostru Bogdan şi Şte-făniţă, nepotul domniei-mele. Cel dintâi nu le-a smintit tihna şi îmbuibarea cu mai nimica spre binele ţării, iar pe celălalt ştii că l-au răpus cu videşug şi necredinţă şi vânzai e. Şi dintre aceştia mulţi sunt şi-acum în jurul meu, chiar în Sfatul ţării! Dar caută să mă mai prefac că nu i-am dibuit încă!

—… Cei ce viclenesc vor pieri şi ca o iarbă repede se vor usca… Aceştia sunt păşunea dracilor…", zice ava Ioan.

— Asta-mi place! se veseli domnul. Tocmai de aceea, îi mai las să se coacă o vreme şi încep cositul! Să fac din ei fân pentru cirezile iadului!

Râseră amândoi şi parcă Petru se depărtase cu sufletul de firul gândurilor amare de dinainte. Dar dintr-odată chipul i se înăspri, iar voia bună făcu iarăşi loc întristăiii.

— Mă temeam, ştiind că mă voi afla singur cu acestea toate, împresurându-mă, şi voi fi silit să învăţ a nu mai semăna eu însumi cu mine; a gândi într-un fel şi-a grăi dimpotrivă; a simţi drept şi-a făptui strâmbătăţi… Şi află că le-am deprins pe toate, părinte! Au început chiar să-mi placă! Uneori! Când doarme duhul… Ai dreptei judecăţi. Şi-l lasă pe celălalt, potrivnic, să zburde în voie! Dar când se deşteaptă duhul cel bun şi înţelept, mă ceartă aspru! Am aflat, însă, şi pentru asta leac: îl las să doarmă, cât mai mult! Să nu mă supere!… Şi eu mă-ncredinţez celuilalt, tot mai de bunăvoie. Aşa rai se pare că nu-s singur… Suntem doi. El şi cu mine. Şi ne-nţelegem tot mai bine unul cu altul.

— Pentru că el a aflat graiul cu care să-ţi intre-n voie. Şi să-ţi fie pe plac, măria-ta! Îţi spune vorbe mieroase, care te desfată, lăudându-ţi tocmai acele fapte şi porniri care te fac să te îmbeţi cu băutura pierzătoare de minte a puterii nemărgkfite! Şi între acestea, cele mai de-nceput sunt nedreptatea, trufia, nesăbuita încredere în tine; gândul numai că de voia ta atârnă viaţa oricui – viaţă pe care nu tu i-ai dăruit-o! – te face să-ţi pierzi capul. Adeseori viermele, crescând şi făcând aripi, se urcă sus, sus de tot, către înaltul cerului, uită că-i vierme şi se crede acvilă! „Laudele înalţă şi îngâmfează; iar când sufletul s-a-nălţat, luându-l, mândria îl aduce până la ceruri şi-l doboară apoi, până-n adânc de prăpastie! Cel ce se înalţă se va smeri!”, spune evanghelistul. De ce te laşi amăgit, Petre?!…

Părintele Macarie rostise ultimele vorbe cu glas adânc şi cu durere şi mai adâncă urcându-i din inima care bătea tare şi-l strângea o gheară-n coşul pieptului, îşi duse mâna acolo, cercând a stâmpăra o zvârcolire cumplită înăuntru.

„27

Apoi, liniştindu-se, dar cu faţa albă ca peretele încăperii, rosti cu glas, stins, înstrăinat, de departe:

— Iartă, măria-ta, supusului tău! Cel-de-Sus va avea de auzit în noaptea asta multe rugăciuni de nevoinţă pentru păcatul nestăpânirii

de sine şi pentru uitarea umilinţei ce ni se cere.

— Râu faci, părinte, că pui tocmai acum stavilă gândurilor! Nici nu ştii cât de nimerit veneau ele în calea celor ce voiam a-ţi mărturisi eu însumi. Chiar îmi dădeau curaj. Altfel, poate, m-aş fi înfrânat, părându-mi rău să te supăr. Dar şi cele câte le-ai spus sunt de-ajuns! Şi nu să te amarase vreau, că n-am pricină pentru aceasta. Eşti la fel de aproape inimii mele – în stratul ei mai din lăuntru însă, căci cel de deasupra se mai zbârceşte câteodată cu gândul la st iniţia-ta! Ca acuma, de pildă!… Vreau doar să-mi înţelegi măcar în aceste clipe zbuciumul şi temerile din ziua aceea… Şi do-ai a socotit-am că se cuvine să te aşez în acelaşi zbucium ca pe mine!

Petru se ridică şi se apropie de fereastră. Afară începuse o ninsoare molcomă, cu fulgi rari şi înceţi, nehotărâţi între cer şi pământ.

— Umilinţă, ai spus?! se întoarse Petru către egumen, dintr-o răsucire. Ei, iată că tocmai această umilinţă, care ţi-e atât de dragă şi pe potrivă, nu-ţi va mai fi sortită! Vei fi păstorul unei tumv: – la fel de păcătoasă, dacă nu chiar mai păcătoasă decât a mea! – oricum, mai dibace în videşug, având pe chip smerenie şi straie cernite, dar sufletul pestriţ de felurimea păcatelor, săvârşite nu ia vedere şi la drumul mare, ci în taina ceasului de pavecerniţă, ori liturghie, printre rugăciuni şi mătănii. Păcate gândite bine, dinainte, tocmai în aceste ceasuri!… Şi de-aceea îţi va fi mai greu ca mic să-i dibui! Şi, până atunci, cată să te faci că-i crezi, că nu te-ndoieşti de ei şi chiar să te rogi pentru dânşii I Vei urca o treaptă mai sus decât ei şi-i vei privi de-acolo. Ce-ai să vezi? Vrei. Să ştii?… Spinări încovoiate – valuri de spinări încovoiate, ca o mare neagră! – capete plecate, genunchi smeriţi! Bine! Se vor apropia să-ţi ceară binecuvântărea, îţi vor atinge mâna cu buzele. N-ai să poţi să ţi-o tragi, chiar dacă ai să te-nfiori de atingerea aceea umedă, scârboasă, mincinoasă. Pentru că eşti păstorul lor! Pi\ stăpânul…\ îţi voi cânta când te vor primi. Şi trebuie să te porţi ca un stăpân! Altfel se-mprăştie urma, fără baci.

— Dar Iisus le-a spălat picioarele ucenicilor lui, răspunse liniştit părintele Macarie.

— Da, le-a spălat, dar erau numai doisprezece, aleşi de El, să-ilie învăţăcei, să-l urmeze, să-l cunoască, să-l înţeleagă şi să-l

propovăduiască! Şi câţi l-au urmat? Nu toţi. S-au lepădat de ol unii, au dormit, lăsându-l singur în ceasul cel mai cumplit al îndoielii, alţii, şi l-au vândut pe arginţi! Dar când mulţimilor le-a vorbit ca un împărat, ca un stăpân, le-a robit Lui – şi, i ăcându-le să atârne de cuvântul său ca de însuşi izvorul vieţii!

— Pentru că El era, cu adevărat, împărat… şi stăpânul vieţii şi-al morţii! pe când noi, muritorii… eu, umilul…?

— … tocmai! Pe când sfinţia-ta eşti om ca şi ei, şi te vor judeca după mintea lor, omenească. Şi te vor crede un stăpân croit după mintea lor! Şi, după mintea lor, stăpân adevărat este acela de care le e frică…

— Frică! rosti cutremurat arhimandritul. Ce fel de frică să le fie de un păstor duhovnicesc? Un domn, da, fireşte, poate pedepsi aspru, cu moartea chiar! – judecând drept sau strâmb! – poate porunci, poate vrei ceva anume, iar ei, supuşii lui, sunt datori să plinească voia domnului şi stăpânului lor. Dar ce şi cui voi avea eu însumi a porunci?

— Plinirea pravilelor bisericeşti, dar nu numai pe acelea ce ţin rânduiala slujirii către Dumnezeu, ci mai cu seamă acelea ale gospodăririi avuţiilor lumeşti, de care se bucură din plin şi sfânta noastră biserică! Şi slujitorii ei, mai cu seamă. Ai să fii domn şi stăpân peste turme şi cirezi, peste păşuni şi livezi „prisăci, hambare şi iazuri cu peşti… Şi mai ales, peste viile şi beciurile cu vin ale mănăstirilor, părinte! Şi ai să veghezi ca din toate acestea să-şi capete domnia tainul ei şi mitropolia, şi episcopia, şi stăroţiile… Te mai recunoşti întru toate acestea, preacuvioase? Aşa-i că nu?… Ai să vrei să te rogi, să te mai întâlneşti, pe-aceleaşi cărări ştiute, cu Dumnezeu. O să-ţi cadă fruntea trudită pe Ceaslov şi pe Psaltire, după ce toată ziua ai fost stăpân şi domn! Şi n-ai mai fost nicio clipă sfinţia ta însuţi! Nici n-aveai cum să fii. Ai avut de judecat un popă curvar şi beţiv, sau o stareţă căzută-n păcatul curviei cu argatul de la grajdul mânăstirii! Ai vrut să pedepseşti aspru, după lege şi datină, cu afurisenie şi canon, să-l răspopeşti pe acela, ori s-o goneşti în lumea păcatului pre aceea… Dar afli că mănăstirea, să zicem, se găseşte pe moşia portarului Sucevei, ori a paharnicului, ori a stolnicului, ori altul… Şi acesta face rugare către domn, de milostivire… Iar domnul – eu sau altul! –, voind a-i răsplăti

credincioasa slujbă către domnie, îţi trimite sfinţiei tale „povaţtv domnească să-ndulceşti osânda. Iar sfinţia ta nu poţi a te preface să nu ştii precum că… Povaţa” asta învăluie în vorbele ei blânde o poruncă. Şi cată să te supui!… Şi încă şi încă altele, ca acestea, sau mai grozave, părinte Macarie!

— Şi-adică să nu se afle, oare, altă cale de ispăşire pentru mine, păcătosul? Pedepseşte-mă în orice alt chip, măria-ta, şi-ţi voi aduce laudă şi mă voi ruga pururi! Lasă această cinstire altuia, mai destoinic şi poate chiar mai iubitor şi doritor de mărire şi slavă. Căci sunt destui! Sau, gândeşte – rogu-te – cil de falnic s-ar arăta în straie arhiereşti, cât de tunător i-ar suna glas. Ul, poruncind ori certându-i pe păcătoşi, vărului după mamă al măriei-tale, ar-himandrit al mânâslirii Pobratei – preacuviosul Grigorie Roşca!

— Ei, iacă, poate dacă nu-l aflai aşa iute tocmai pe acesta şi nu mi-l pomeneai acum, cu acest prilej, m-aş fi înduioşat de sfinţia-ta şi m-aş fi hotărât să-ţi ocrotesc firea de ceea ce ştiu că te-ar aşeza în duşmănie cu dânsa!… Dar m-ai supărat acum de două ori! întâi, m-ai linguşit, vorbindu-mi de-o cimotie cu mine, nădăjduind ca astfel să-mi fii pe plac şi să te ascult. Cu aceasta m-ai aruncat înapoi, în întunericul neîncrederii ş-al neiubirii de oameni, clătinându-mi sufletul care te credea mai presus de ceilalţi! De toţi aceia despre care tocmai vorbisem… Nu spun că vărul domniei-mele n-ar fi vrednic – deşi, vrednicia nu-i totuna cu harul! –, ba chiar că i-ar şedea prea bine în asemenea straie şi pohfala unei slujbe ca aceasta i-ar veni ca o ciubotă pe măsură… Apoi, m-ai făcut să văd limpede că vrei anume să mă laşi singur în această înstrăinare de mine însumi şi singurătate… Tocmai acum, când… Marea vieţii văzând-o ridicându-se de viforul ispitelor…”, alergasem încă o dată la sfinţia-ta, ca la un liman de înţelepciune şi liniştire…

Se minună când îl auzi cântând vorbele din troparul de îngropăciune. Nu-i ştia glasul. Era adânc şi frumos!

— Cum am făcut-o întâia oară, îţi mai aduci aminte? Atunci m-ai depărtat de la sfinţia-ta fără mângâiere, fără cuvânt de îmbărbătare. Ba chiar m-ai dojenit cu tărie! „Te temi, Petre?!”, mi-ai zis, şi m-ai certat, şi m-ai îndemnat să nu mă las pradă… Trufiei deşarte”, dar nu m-ai

învăţat şi cum să fug de ea şi de toate câte se ţin după dânsa. Şi iată, a venit ceasul şi am aflat felul în care mă poţi învăţa toate acestea! Anume, prin însăşi pilda cuviosiei tale! Că vorbele se pierd în vânt şi mintea le uita, dar faptele stau! îi drept, vei fi chemat să ieşi din pacea chiliei şi-a ceasurilor de nevoinţă singuratică şi să dai piept cu ispitele, luând chip felurit, arătându-ţi-se în cale la tot pasul, cercându-ţi sufletul şi tăria lui cu nălucirile lor viclene!… Vei fi, aşadar, unul din stăpânii bisericii lui Cristos, într-un veac şi-o ţară unde slujitori cu adevărat cucernici nu se mai află mulţi. Iar et! care se numesc astfel nu-s vrednici de cinstire, făcând să li se clatine bieţilor oameni dreapta credinţă a strămoşilo; întru care s-au pomenit şi s-au botezat. Tot mai împuţinate sunt şi lăcaşurile sfinte în care genunchii se pleacă – amândoi! – odată cu frângerea inimii sub povara pocăinţei adevărate, şi-n care cântările de slavă către Ziditorul să nu fie răcnite doar pentru a răsuna bolţile, goale de duh sfânt! că la comându-l mortului se ceartă popii de la colaci şi ştergare cu dascălu' şi cu ăl de duce crucea înaintea carului; că sodomia şi curvia cresc ca urzica sub ferestrele chiliilor în mănăstiri; că acelor ceasuri de nevoinţă şi rugăciune le ia locul sforăitul şi grohăitul pântecelui prea ghiftuit cu bucate de frupt în posturile cele mari; că asudă icoanele împărăteşii de scârba păcatelor ascunse sub stihurile Psaltirii cântate la strană! Le ştiu pe toate, părinte! Le ştii şi sfinţia-ta! De-aia te temi! Dar ai să le birui! Eşti mai tare ca mine! Te-am vrut în acest scaun tocmai pentru că eşti cu adevărat cucernic şi curat. Asta îţi e tăria! Şi de ea are nevoie acum Moldova! Şi eu, preacuvioase Macarie! Osteneşte-te, deci, să le-ndrepţi pe cele strâmbe întru ogorul Domnului, apropiind norodul iarăşi de altarele ctitoriilor noastre, ş-atunci eu, nemaisimţindu-mă singur, voi fi, la rândul meu, tăria şi sabia Moldovei! Iar linguşirea, minciuna, slava deşartă, ameţitoarea şi, vai, cât de amăgitoarea strălucire a puterii vor ocoli sufletul şi mintea mea, iar lucrarea noastră una va fi – împletită din cele două!

Întâiul care ieşi fu cămăraşul Nicoară…

— Binecuvântează, Prea Sfinţite părinte, şi roagă-te pentru noi şi pentru cel singur…!

Trei capete plecate trecură pe dinaintea episcopului Macarie,

adăstând o clipă fiecare sub crucea scrisă asupră-i de mâna tremurătoare.

Afară burniţa mărunt. Caii nu se îndemnau la un pas prea iute şi nici călăreţii nu-i struneau cu tragere de inimă. Ceasul era după primul cel mic. Prea Sfinţitul silindu-i a nu pleca de la uşa lui flămânzi, nici ei, nici caii. Chelarul episcopiei – cuviosul Foca – împrospătase merindele drumeţilor ca pentru cale lungă şi aspră, dar nu într-aut cât să îngreuneze caii la o goană silită.

Pe Nicoară Hâra „ti împovărase Prea Sfinţitul Macarie şi cu un dar de mare preţ, pentru domnul Petru. Nu-l ascunsese nici în desagi, nici la oblâncul şeii, nici măcar în sân, îi silise Prea Sfinţind să-l pitească în minte, şi tocmai de aceea i se părea lui Nicoară mai greu capul, căpătând acesta un preţ pentru care primejdia crescuse înzecit. Şi doar nu era decât un dar de vorbe… E drept, cu tâlc mare şi adânc… îl sfătuise vlădica să le-nveţe, şi toată noaptea le-nvârtise cu minte, până simţise că au săpat un şanţ adânc, care să nu-l mai poată şterge decât moartea! Se silise apoi să le-ncale ca-ntr-un sipet tainic, ca şi cum le-ar fi uitat el însuşi, să nu cumva, prin somn sau cine ştie ce videşuguri ce i-ar ieşi în cale, să le dea la iveală când şi cum nu trebuie. … Le chema uneori, la popasuri, când se odihneau – ei şi caii – să se-ncredinţeze că n-au pierit cu totul, îşi potrivea – în ghid – glasul cu care avea să le rostească înaintea domnului său, când va ajuta ăl de sus să dea faţă cu dânsid…

— Ţ:

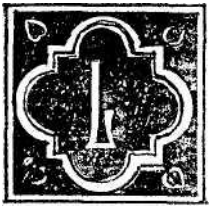

— A TREZIT un zgomot de crengi uscate scrâşnind sub călcătura grea. Apoi s-a lăsat iar linişte, îşi aude bătăile inimii în tâmplă. Aude, parcă, un geamăt surd. I se pare, desigur, cine să geamă în acele singurătăţi?! Crengile trosnesc iar. Mai aproape. Din scorbura de mai, unde, se ghemuiss peste, noapte, desluşeşte că cineva se apropie, de undeva, de deasupra capului. Noaptea nu plecase de tot, iar ziua nu venise încă. Lumina, cită era, ţinea loc de amândouă. Biruindu-şi amorţeala mădularelor chircite, Petru iese cu băgare de seamă din culcuşul ascuns, îşi ascute auzul atât de tare încât încep sui ţiuie urechile. Izbuteşte să desluşească o răsuflare gâjlită, de om greu, sau bătrân şi ostenit. Un trosnet scurt de cracă ruptă îl face să tresară. Se întoarce într-acolo. Abia are vreme să-nţeleagă ce este acea formă mă-tâhăloasă care vine spre el. Se trânteşte cu faţa la pământ. Ştie de copil că, dacă te-ntâlneşti cu ursul în pădure şi n-ai în preajmă im copac în care să te aburci, nu-i scăpare decât să te prefaci că eşti mort. Spunea moş Cuzma – innătoru' – că îi atât de proastă fiară ursu', că nu simte viaţa în om dacă-l vede la pământ, trece de dânsul şi îşi cată de drumul lui. „Câteodată se mai întâmplă chiar să păşască piste tine şi să-ţi frângă oasele, dar aiasta-i numa după cum vra Cel de Sus şi cum îi scris acelui de jos, sarmanu'…! Cată numa cât te amuşină cu botn să nu sufli!…", zisese uncheşul.

Sia trântit pe burtă, dar cu faţa întoarsă oleacă spre fiară, mirându-şi din când în când ochii printre pleoapele strânse. Privit de jos în sus, ursul i se pare cât Ceahlăul. Pesemne e bătrân, că suflă greu şi nu arată grabă către pradă. Oripoate-i sătul şi cămările din trup îi sunt pline, pregătite pentru iernat. Vine încet, dar întins, mai mult iscoditor decât hulpav. E la câţiva paşi şi stă. L-ar putea atinge, dacă ar întinde o mână. Strânge mai mult pleoapele, apoi priveşte iar, printre gene. Fiara mai face un pas, pune o labă chiar lângă obrazul lui şi stă iar. Petru simte în nări mirosul de pământ scurmat, dintre unghii. Şi un

iz iute, înecăcios, de sălbăticiune, îi ştie de la vânătoare, când îi plăcea să poarte pe umeri vânatul cald încă.

Ursul îşi apleacă botul spre capul lui, amuşinindu-L Îi simte pe obraz răsuflarea încinsă, gâjâită. O sudoare rece îi broboneşte spinarea, udând cămaşa. „Numai de nu mi-ar asuda şi faţa…" Botul umed şi rece se atinge de urechea lui stingă. Se-nfioară până în vârful unghiilor, dar îşi ţine răsuflarea. Namila îşi aduce şi cealaltă labă Ungă faţa lui. E mare, cărnoasă, cu blană ţepoasă. Iar îl amuşină, apoi stă, îi vede ochii mici, înecaţi în blană. Deodată, botul se despică şi lasă la vedere colţii lungi, albi, de animal tânăr. Limba roşie plescăie de cerul gurii. Fiara cască, a lene, trosnindu-şi fălcile. Petru simte că nu-şi mai poate ţine răsuflarea. O ameţeală trecătoare îl întunecă. Un mormăit gros, a plăceri şi dezamăgire, zguduie matahala. Laba dreaptă, din faţă, s; ridică. Fiara dă să plece. Petru închide ochii de-a binelea şi aşteaptă. Unde va pune laba, să dea pasul? Poate pe grumazul lui, sau chiar pe faţă? … Simte botul pipăindu-i coastele, sub mâna stângă. Parcă ar vrea să treacă pe sub dânsul. Simte că-l ridică din partea aceea. Vrea să-l întoarcă pe spate. Petrii îşi lasă trupul moale, ca de cârpă. Fiara îşi proţăpeşie toate labele în pământ, îşi împinge capul înainte cu putere şi, într-o zvâcnire iute, îl întoarce cu faţa-n sus. În răsucire, Petru a izbutit să tragă adânc aer în piept. Inima îi zvâcneşte să-l spargă. Cum de n-o simte namila? Că s-o oprească şi pe aceea nu poate. Ursul îl mai cercetează odată cu nările, plimbându-şi-le de-a lungul trupului, întir-zie o clipă – cât un ceas! – în dreptul gurii închise. Petru iar nu respiră. Apoi, într-un salt, greu de-nchipuit la o asemenea matahală, fiara trece peste dânsul, fără a-l atinge, Curând, Petru aude iar trosnet de crengi uscate, sub calcătura grea, dar acum depărtându-se. Din când în când, mormăitul acela lenevos mai sparge, tot mai slab, liniştea locurilor.

Petru nu deschide încă ochii. N-are putere să poruncească pleoapelor. Rămâne aşa, lipit de pământul jilav şi tare; răsuflă adânc şi iute, cu nesaţul însetatului. Apoi, tot mai potolit, mai adânc…

…Aţipise doar preţ de-un ceas şi se trezise. Slobode de sub cerga somnului, gândurile îl năpădiră şi-l ţinură treaz până la ziuă pe pan Nicolae Iskrzycki – starostele cetăţii Oameniţei, Stând cu ochii închişi,

îşi amintea acum, după aproape trei ani, de serbările pe care le poruncire regele Sigismund după bătălia de la Obertyn, în cinstea neaşteptatei biruinţe, în câteva zile uitaseră cu toţii că nu vitejie – de netăgăduit de altfel – a oştirii leşeşti o pricinuise, e o întâmplare binecuvântată, pe care nici n-ar fi visat-o nimeni! Ş-aşa, ajunseseră chiar a crede că fusese o mare bătălie, cu fapte de arme strălucite, izvodindu-se pe seanu hatmanului Tarnowski, ş-a altor căpetenii, povestiri de vitejie care-i aşezau în rândul acelor eroi vrednici de pana poeţilor.

Dar o adevărată linişte şi pace nu venise să pună slăpânire şi să facă după aceea mai trainic prieteşugul celor de: principi, voievodul Petru ţinând-o pe-a lui, că Pocuţia „î face mare trebuinţă şi că el mai bine-i dă foc şi-o calcă-i Copitele cailor, ca să nu fie a nici unuia", dacă riga Sigismund nu i-o lasă de bunăvoie. Acesta din urmă se ţinea şi el tare, că nu şi nu, chemând în ajutor, să-i împace, pe însuş împăratul turcesc. Sultanul îi răspunsese de îndată cum et… Domnul Moldovei – ca şi al Ţării Munteneşti – sunt sclavii şi tributarii mei. Dacă cineva are a face cu ei, se cuvine să se adreseze doar puternicei noastre Porţi"… şi altelect! acestea.

Domnul Petru, care avea în slujba lui iscoade vrednice şi olăcari iuţi, prinsese pe drum unele astfel de înscrisuri, cu oricât de mare fereală şi dibăcie s-ar fi strecurat olăcarii leşilor. Se-nţelege că se supărase şi se mâniase foarte când află toate cele, încât cei din preajmă începuseră a-şi găti armele şi caii ca pentru a purcede la luptă. Dar, mai de la sine, mai după poveţele unor sfetnici cu înţeleaptă cumpătare. Petru se liniştise şi ceruse regelui să-i trimită o solie de taină cu care să mai cerce a se-nţelege creştineşte şi omeneşte Drept care, suveranul Poloniei îl hotărâse pe pan Iskrzyck, ca tocmai el să fie solul de taină trimis la Moldova, în acea zi de septembrie a anului 1533, sosind spre seară în cetatea* de scaun a Sucevei.

Vestit fiind că avea să se înfăţişeze domnului Petru pe la ceasul amiezii, pan Nicolae simţi că-l apasă mai tare pe umeri greutatea celor ce trebuiau să se înfăptuiască prin această solie – împăcarea voievodului valah cu regele şi-gismund, nădăjduindu-se stingerea pricinei legată de o bucată de pământ care, de atâţia ani, strica pacea

lor şi-a ţărilor.

Îşi puse peste frumosul costum de brocart roşu, cu fir de aur bătut pe din două, o mantie, aurie şi ea, îşi periase cu-n-grijire pletele bălaie, lungi până la umeri, iar bărbuţa scurtă

— Care se-ntindea fără cusur cu vârf urile mustăţilor – mirosea bine, atinsă uşor de şipul cu parfum frâncese din cel mai fin.

Dar starostele de Oameniţa îşi simţea inima neliniştită şi mintea înceţoşată după noaptea care, în loc să-i fie sfetnic bun, cum se spune, o petrecuse cu zbucium şi fără somn adânc, spre hodină.

Regele său îl împovărase greu cu această solie, întrucât ştia oricine că a cădea la învoială cu principele valah nu ţinea întotdeauna numai de încâlceala pricinii, ci, adesea, era legată de-o toană a lui din ziua aceea, dacă se sculase voios ori nu, dacă-şi văzuse dimineaţa calul sau dacă îşi aflase" după obicei, câinele culcat de pază pe pragul iatacului său. Apoi se mai temea că – aşa cum spuneau mulţi principi creştini şi solii acestora, care avuseseră parte să-l cunoască

— În făptura voievodului Petru vieţuiau doi oameni, fiecare cu vrerea lui din acea clipă şi mai ales din clipele viitoare, îi mersese vestea astfel că una spunea şi poruncea stând în jilţul său, cu pace şi linişte-n glas şi gânduri, apoi alte hotărâri şi poftiri îi tulburau această pace, numaidecât ce să ridice a sta în picioare…

Aşadar, se-nţelege lesne de ce domnia sa starostele cetăţii Oameniţei nu se simţea prea în largul său, la Casa Domniei unde fusese găzduit, împreună cu slujitorul său credincios Slavka – aşteptând să fie chemat în faţa domnului Petru.

Boierul Costea Albotă – de curând mare postelnic – se arătă harnic, nefăcându-l pe înaltul sol să adaste prea îndelungă vreme.

Îndată ce intră în cămara oaspetelui, Costea Albotă înţelese în ce stare se afla sufletul domniei sale pan Nicolae Iskrzycki.

Prânzlil cel mic, ce-i fusese aşezat pe ştergar curat, de in cu alivenci calde şi-o stacană d; pământ plină cu lapte de oaie covăsit, erau neatinse. Scrobul se răcise în tigaia unde sfârâise îmbietor, peste crestăturile de tochitură bine mirositoare. Azima, atunci scoasă din cuptor, rămăsese întreagă sub şervetul de cânepă cusut cu amici roşu. Starostele era în picioare, lângă fereastra ce dădea în uliţa mare a

târgului Sucevei, privind vânzoleala de lume luminată, de tot felul, neguţători, slujitori domneşti „slugi boiereşi, ori răzeşi, trecând în jos şi-n sus, după treburi şi daraveri care pesemne că nu sufereau amtnare, judecând după chipurile lor apăsate de griji şi de grabă, sau doar căscând gura la taberele neguţătorilor în plină forfotă la ceasul – emn al treilea – al dimineţii.

Costea Albotă, bărbat scund şi vânjos, ca la cincizeci de ani, pe făptura căruia straiele bogate, cu oiţe cu meşteşug, se aşezau fără cusur, pătrunse în încăpere cu un zâmbet larg, urându-i din toată inima bun venit solului, bună şi plăcută şedere în cetatea de scaun a Moldovei.

Tălmaciul care-l însoţea – Simoon, feciorul spătarului Dragşin, şi care învăţase limba leşească ia un uncheş al său după mamă, jupâneasa Ringaila, fată de şleahlic din ţinutul Gwozdieckului – înflori urările postelnicului Albotă cu rostirea lor îndulcită de unduirea glasului său frumos şi adânc.

Solul răspunse la toate cu bucurie grăbită şi prefăcută, clocotind în adânc de nelinişte.

Spuse apoi că se află gata de a se înfăţişa voievodului Petru, dacă domniile lor au bunătatea să-i călăuzească paşii.

Străbătură călări uliţa mare, răzbind anevoie prin mulţimea de gură-cască, adunată ca la iarmaroc. Curţile domneşti, aflate între zidurile cetăţii Sucevei, nu erau prea aproape de inima târgului.

Ajunseră, pe uliţi cotite şi mai ferite de năvala curioşilor, la şanţul lat şi adânc, plin cu apă, ce înconjura zidurile groase. Străjile de pe turnuri, aşezate de veghe, dădură semnul din sunet de trâmbiţă, şi podul greu coborî încet, fără a scârţâi din lanţurile groase, unse mereu, la porunca aspră a domnului, care nu îndura asemenea zgomote asurzitoare când intra ori ieşea din cetate. „” „” ”*°

Porţile mari nu se deschiseră, însă, întrucât se ştia că era doar o solie de taină, ce nu se arăta a fi cu mare pohfală.

Copitele cailor duruiră pe scândurile de stejar ale podului şi solia, însoţită de domnia sa postelnicul Albotă, cu tălmaciul său şi de slujitorul domniei sale panului Nicolae Iskrzy-cki se mistuiră în cetate.

— Domnul vostru, după ce m-a bătut şi mi-a pustiit ţara, nu vrea

să se măsoare pe faţă cu mine. Şi mai mulţi decât atâta, îşi pune nădejdea în păgâni, să-l ajute împotriva mea, care sunt creştin ca şi dânsul!

În spătăria mică se aflau numai domnul Petru, solul leşilor, postelnicul Albotă şi, se-nţelege, tălmaciul.

Petru n-avea stare să şadă în jilţul cu spătar mai înalt, de lângă fereastra îngustă, prin care se vedea un cer albastru, ca zugrăvit cu lumină.

Se plimba prin încăpere, cu mâinile pierdute în mânecile caftanului, de parcă ar fi fost ciung de ele. De fapt, pe sub brocartul de culoarea cerului, se apucase strâns cu degetele de răscroitura tunicii fără mâneci, tivită cu blană de cacom. Cizmele de postav, negre, călcau apăsat pe lespezi, scoţând un sunet sec.

La porunca lui, solul regelui Sigismund înţepenise în scaunul său fără spătar. Doar capul şi ochii i se roteau mereu la dreapta şi la stânga, după preumblarea domnului. Era numai urechi, însă, la cele ce avea să audă şi să-nţeleagă, atât din vorbele, cât şi din coborârea sau înălţarea glasului acestuia.

— Cine-a mai auzit să iasă lucru bun când îşi vâră coada un câne între doi sfinţi?! Dacă s-a auzit cumva una ca aceasta, spuneţi-mi, rogu-vă, şi mie!

Petru se opri, rostind întrebarea şi privi pe rând la toţi cei de faţă, ca şi cum ar fi aşteptat cu-adevărat răspunsul. Trei perechi de ochi rămaseră aţintiţi asupra chipului voievodului, luminat de un zâmbet, amestecat cu batjocură. Inimile băteau tare în porţile albastre ale tâmplelor.

— Că aşa este păgânul între domnii creştini – câne între sfinţi! Şi cea mai mare bucurie a paginilor – şi videşugul lor totodată – este săiste zavistie între principii creştini

Un oftat de uşurare scăpă în odaie, ca o răsuflare de vânt

Umerii coborâră uşor, lăsând slobode mâinile, care stârneseră palmele pe genunchi. Dar glasul lui Petru sparse) glinda liniştită, abia înfiripată.

— Măria-sa, regele tău – vorbi către starostele Cameliţei – după ce şi-a călcat jurământul faţă de mine şi mi-a făcut mari pagube, nu

vrea să ia în seamă răbdarea mea, pe: are-o mai am numai pentru că vreau să cruţ sângele creştin…!

Pan Iskrzycki se ridică fără a cere învoire şi vorbi apăsat: u faţa nu spre Petru, ci spre Simeon tălmaciul; glasul îi tremura, dar nu de spaimă, ci de mândrie rănită:

— Dacă aş fi ştiut că am să te aud pe măria-ta vorbind n acest chip deăpre regele şi stăpânul meu cel milostiv, afară le care nu cunosc alt domn creştin care să strălucească în lumea întreagă prin virtuţile de stăpânitor şi dreptate cu care-şi cârmuieşte supuşii, precum şi dacă n-aş fi venit aici sub ocrotirea salvconductului măriei-tale, aş şti să răspund cum se cuvine, dovedind oricui că măria-sa regele nu a făcut nijmic din cele ce ai spus şi ce nu s-ar fi cuvenit să facă un suveran creştin…

Obrajii lui pan Nicolae se aprinseseră, dar nu-şi pierdu cumpătul, stăpânindu-şi, în cele din urmă, şi glasul, pentru a se păstra întru buna-cuviinţă. Ar fi vrut să-i amintească voievodului că el fusese acela care chemase primul „cinele între sfinţi”… dar se gândi că ar aţâţa zadarnic o vâlvătaie pe care s-ar fi putut să n-o mai poată stinge.

Domnului Petru îi plăcu vitejia şi mândrul răspuns al solului. Se aşeză în jilţul cu spătar înalt, tăcu un timp, cu capul dat pe spate şi ochii închişi, apoi se adresă iar solului, cu prieteşug în glas şi privire:

— Pentru aceasta te-am chemat, tocmai să vorbesc cu tine despre toate aceste lucruri; aşadar nu trebuie să te simţi stânjenit de salvconduct. Spune, deci, ce gândeşti, fără teamă!

Starostele vorbi răspicat şi fără urmă de spaimă sau de încordare. Lăsă, în schimb, să se simtă în glasul lui credinţa puternică în aceea că spune numai adevărul şi dreptatea asupra lucrurilor ce urmară:

— Când măria-ta te-ai suit în scaunul Moldovei, ai întărit – în nu jurământul cu domnul meu şi ţara măriei-sale, să pă

gti şi să ţii pacea veche dintre măriile-voastre? Sau nu «pun eu drept ce spun?!

— Măria-sa regele şi cu mine am întărit acest jurământ de credinţă între noi, adeveri cu hotărâre Petru.

— Atunci din ce pricină măria-ta ai fost primul care ai atacat şi

ai luat cu silă şi puterea armelor acea ţărişoară de margine – Pocuţia –, dispreţuindu-l astfel pe măria-sa regele, domnul meu, făcând pagubă mare supuşilor săi, şi ai ţinut-o o jumătate de an şi câteva săptămâni?! O, cât de mult a răbdat măria-sa regele, aşteptând şi nădăjduind că ai să te căieşti singur. După aceea, măria-sa, văzând o atât de mare nedreptate, care nici avea să ia sfârşit, a pus în cele din urmă de s-au trimis oameni de ai săi acolo. Ce s-a întâmplat după aceea, în mai multe rânduri, nu e nevoie să mai amintesc, căci lucrurile nu sunt vechi şi stăruie, vii, în amintirea fiecăruia… Un fapt lămurit este, aşadar, acela că domnia-sa, marele hatman al Coroanei – Ian Tarnowski – în fruntea acelor oameni, nu a făcut altceva decât să încerce să ia înapoi dreapta ţară a măriei-sale regelui! Ceea ce s-a şi petrecut. Las acum pe măria-ta să judece – cu înţelepciunea pe care-o cunoaştem cu toţii – cine este vinovatul, cel care începe ceva, sau acela care urmează după cele începute de altul?!…

— N-am jurat regelui pentru Pocuţia, ci pentru pace cu coroana Poloniei, şi am trecut peste Nistru, care-mă desparte de voi, numai după ce oamenii măriei-sale regelui mi-au prădat ţara dincoace de Nistru! Aşa să ştii! Adică ştii, da' te faci că nu ştii! Cu aceasta măria-sa regele a fost primul care şi-a călcat jurământul!

Petru coborâse cele două trepte care duceau la jilţul său şi se opri în faţa solului, sfredelindu-l cu o privire tăioasă. Dar acesta nu se clinti, vorbind liniştit mai departe:

— Voi spune şi pricina acestui lucru, de ce s-a întâmplat aşa. După bătălia cu izbândă pentru ostile hatmanului, de la Obertyn, nu s-a mai făcut nicio năvălire în ţara măriei-tale, ceea ce ar fi putut fi cu cale să se facă atunci: începutul l-au făcut însă, tot oamenii măriei-tale, năvălind în satul regelui – Ksieza –, unde au tăiat pe mulţi oameni, şi pe cei pe care i-au prins i-au vândut robi la Cetatea Albă… Aşadar, începutul l-au făcut oamenii măriei-tale, cum am mai spus!

— Eşti părtinitor în tot ce spui! Poţi pleca acum, dacă vrei să pleci întreg şi-n pace, la gazda uncie ai tras!

Domnul îi zisese acestea întors cu spatele, privindu-l în treacăt, peste umăr, pe trimisul regelui Sigismund, ieşind apoi prin uşa care dădea spre cămările sale, i. 3!

240. V

Sărbătoarea naşterii Maicii Domnului, la 8 ale lunii septembrie, era hramul paraclisului de curte al boierului Mihu, portarul Sucevei. Cu acest prilej fuseseră poftiţi la slujbă – şi apoi la ospăţ – boierii megieşi şi prieteni ai domniei-sale, între care se aflau la loc de mare cinste, la dreapta şi la stânga stăpânului casei, boierul Trotuşan, Toader Dumşa – fost mare vistiernic – paharnicul Popescu şi boierul Zbia-rea – fost mare stolnic. Veniseră cu soaţele lor fiecare, în afară de Zbiarea, de doi ani văduv.

Femeile sporovăiau, veseiindu-se, în odăile jupânesei Sofia, soaţa gazdei.

Trecuseră două zile de la înfăţişarea din spătăria mică şi starostele Iskrzycki nu mai fusese chemat înaintea domnului. Dar nici nu îndrăznea să se întoarcă acasă cu slujba neîmplinită. Aşa se făcuse deci că, în ajunul acestei sărbători, se ivise în canatul uşii de la odaia din Casa Domniei, un slujitor al boierului Mihu, făcând prea plecată şi prea plăcută poftire către Pan Nicolae să cinstească hramul şi praznicul de la curţile acestuia.

Bucatele alese, pregătite cu dosăvârşită pricepere de mama Chiva şi ajutoarele sale de la cuhnii şi drese cu mirodenii desfătătoare la gust şi miros, neobişnuite prin părţile locului, vinul vechi din pivniţele gazdei, îi dăduseră curând lui pan Iskrzycki o mulţumire lăuntrică şi o nestăvilită bucurie de viaţă, umbrită, ce-i drept, din când în când, de amintirea soliei neduse la bun sfârşit.

Dar, încet, încet, dezlegându-se limbile şi băierile inimilor, pan Nicolae adulmeca în aer, ca un ogar, fluturarea unei alte solii, la întoarcerea domnici-sale acasă, osebită şi chiar cu potrivnic înţeles celei de-acuma.

— Te aşteptai, pane, să te primească vodă cu alivenci calde şi carafe cu vin? Fii domnia-ta mulţămit că s-a purtat şi-aşa, destul de bine şi cu prietenie, faţă de cum îi e finv-i…! Şi ce dacă eşti sol străin? în ochii lui eşti numai un umil slujitor, iar el e stăpân şi domn atotputernic!

— Drept spune fratele nostru Danciu că, de-o vreme încoace, domnului Petru i-a luat minţile trufia şi nu mai cunoaşte măsura

dreaptă a faptelor şi purtărilor sale, după cuviinţă şi omenie! Şi-i mare păcat şi pentru Moldova şi pentru dânsul, că era un om înţelept şi viteaz şi nădejdi multe şi mari au fost pus în el şi norodul şi boierii…

— Ei, cât despre noi, c-avem a mai spune decât că ne hărţuie şi ne suceşte după toanele ce le are, uitând şi de rangul şi de vârsta şi de voia noastră. Iar de cinstirea şi ascultarea ce ni se cuvin, ca dregători în sfatul domnesc, cu îndreptăţiri şi datorii statornicite de obiceiul pământului, pare să fi uitat cu totul, ori se preface a nu le cunoaşte.

Şi Danciu Huru şi Trotuşan şi Mihu nu vorbiseră cu patimă, ci mai degrabă cu adâncă mâhnire. Dădeau din cap a părere de rău, ascultând ce spune celălalt din faţa lor, şi împlineau gândul aceluia cu gândul lui fiecare, cu la fel de amară încuviinţare.

— A, cinstiţi pani şi prieteni, nu la ospăţ şi desfătare m-aş fi gândit să mă poftească principele Petru, rosti cu glas tărăgănat şi privirile slobozite undeva, într-o zare dinlăuntrul său, pan Nicolae. Dar la vorbă aleasă şi cu prietenie – nu faţă de mine, umilul serv, ci faţă de regele meu strălucit şi plin de-nţelepciune – m-aş fi aşteptat cu tot dinadinsul… Şi dacă mintea mea nu e în stare să priceapă ceva în ruptul capului, este aceea că de ce se tot războieşte voievodul Petru u regele meu pentru o palmă de pământ, făcându-şi paguba mai mare decât câştigul şi pierzând prietenia şi ajutorul rebutului nostru puternic?!

— Din lăcomie şi trufie, pane! se băgă în vorbă peste masă, unde şedea, boier Zbiarea. Apoi, întorcându-se către ceilalţi meseni, se ridică în picioare şi vorbi cu glas plin de patimă şi aprindere, sporite de jăraticul ce i-l strecurase în trup vinul vechi şi înşelător al gazdei: – Fraţii mei întru boierie, iubite frate Mihule, cinstită gazdă a noastră în seara aceasta! Socotesc că e vremea să ne trezim şi să-l trezim pe vodă Petru, dacă mai poate fi trezit din visurile lui nesăbuite de putere şi mărire! Nu vedeţi, ne învrăjbim cu toţi vecinii noştri de la hotare, printre care doi sunt dintre cei cărora se cuvine a le da mare cinstire şi a-i socoti de temut la o adică. Aceştia sunt – cum bine ştiţi cu toţii – regatul Poloniei şi împărăţia osmanilor! Cât despre cei de către soare-răsare, până la cnezatul moscovit şi ţarul Ivan – încă necopt pentru a purta povara domniei singur, necum să ne sară-n ajutor –, ne

paşte mereu năvălirea hoardelor lui Sahib Ghi-rai, hanul tătarilor din Crimeea. Aşadar, vă întreb cinstiţilor şi luminaţilor prieteni şi fraţi ai mei, când au fost ţara Moldovei împresurată de trei părţi numai de duşmani?! i.

Tipsii mari, de argint, pline cu mere roşii şi struguri u-mâioşi, cu bobul brumat, erau purtate în jurul mesei de d, roabe ţigănci – ajutoarele mamei Chiva.

Nalte şi subţiri, cu părul strâns în cosiţe împletite cu l nu-ţi de aramă, asemeni celor din salbele care le jucau). – … pieptul măsliniu şi tânăr, cu ochii mari, deschişi a nestinsă uimire în faţa oamenilor ş-a lumii, Rada şi Zinca plutiră câteva clipe, desculţe, pe scoarţele moi, fluturându-şi mâneciie largi ale cămăşilor de borangic, înflorite cu alesături, aşezând tipsiile pe masă.

Oaspeţii amuţiseră, iar privirile se prelinseră – care mai cuminţi, care mai vinovate, care mai împăcate cu vârsta – pe trupurile mlădii, ce păreau a dănţui împrejurul mesei, strângând talerele goale, schimbându-le cu altele, umplând pocalele din carafe aburite.

Dar nu ţinu bucuria ochilor şi-a inimilor decât câteva clipe, şi făpturile atât de plăcute privirilor se mistuiră degrabă) a cuhnii, de unde veniseră, lăsând în urmă păreri de rău – cele mai multe zadarnice şi târzii, altele abia iscând din adâncuri făgăduieli viitoare.

— Nici Ştefan Vodă cel sfânt nu se dădea-n lături de; – o bătălie ca asta!… Dar avea întotdeauna chibzuinţă să tv; pândească doi duşmani deodată î, le aduse Mihu gându, acasă acelora care şi le pierduseră-n zburdălnicie…

— Bine zicea răposatul Grozav, fie-i ţărâna uşoară vodă al nostru îi os domnesc numai pe-o parte… Şi cu-ac. Calcă bine, tocmai pe urmele tătâne-său, că-i viteaz, hai; şi iute la mânie, ca dânsul; dar se vede treaba că partea tlaltă, cu alcătuire de rând, îl face să calce-n gropile nesubu-inţei!

Toader Dumşa vorbea puţin şi rar la asemenea ospeţe, plăcându-i mai mult să-şi desfete fiinţa cu gustul bucatelor şi aburul vinului. De multe ori se-ntâmpla ca jupâneasa Do-chia, soaţa domniei sale, să arunce din când în când câte-o privire furişă din dosul ferestrelor de la odaia femeilor şi, dacă-şi vedea bărbatul începând a

coborî bărbia în piept, ştia că-i semn a fi-ntrecut număru' paharelor! Atunci se ridica de la masă, de lângă prietenele domniei-sale, chema slujitorul de la grajduri, poruncindu-i să-nhame caii la rădvan, apoi trimitea un copil de casă de-al gazdei să-i şoptească ceva anume boierului la ureche. Nimeni nu ştia însă, care erau acele vorbe, taina lor fiind păstrată sub jurământ şi afurisenie de către copilul de casă. Dar acele vorbe păreau să aibă într-însele un ac de albină, că numai ce se proptea boier Dumşa, auzindu-le, de tăblia mesei şi se ardica, cu greu, dar cu hotărâre şi, spiijinit de fecior, fără să scoată o vorbă, se făcea că pleacă pentru oarecari trebuinţe omeneşti, dar nu se-ntoreca mai mult în odaie, îndată apoi, cei rămaşi auzeau duruitul roţilor pe pietrişul curţii şi tropotul de copite se depărta pe porţile mari deschise.

În seara aceasta Toader Dumşa băuse cu măsură, aţintindu-şi urechile şi privirile la cele ce se petreceau şi se vorbeau acolo.

Fusese mare vistier până cu trei ani în urmă. Domnul Petru îl schimbase, însă, din înalta dregătorie, ocărindu-l aspru că n-a chibzuit cum se cuvine averile vistieriei şi nici nu le-a sporit, după poruncă. După el, îşi încercase norocul în această slujbă cu primejdie Glăvan – om cu mintea luminată altminteri, dar care, şi el, greşise, se pare, în acelaşi fel. Aşa că-l schimbase şi pe el vodă, la abia un an de dregătorie. Acum, mare vistiernic era Mateiaş şi părea că-l au cel mai mult la suflet şi domnul, şi Toader Bubuiog, şi alţi boieri din preajmă. Lui Dumşa nu-i plăceau privirile lunecoase ale acestuia, nici clătinarea capului, a-ncuviinţare, înainte chiar de-a şti ce vrea să spună domnul. Şi alţi boieri – Trotuşan, de pildă – nu-l sufereau pe Mateiaş, că, zicea el, îi sunt într-una palmele umezite de-o sudoare rece şi lipicioasă. Taina iubirii domnului Petru pentru dânsul credeau ei a se afla în aceea că Mateiaş îl sfătuia mereu ce ocine să cumpere ori să ceară cu poruncă a intra în averea domnească, pe de-o parte, şi să facă judeţ nedrept, nelăsându-i pe unii boieri mari să-şi mai sporească avutul cu sate şi ocine prea întinse şi prea aproape între ele, pe de alta…

Cuvintele rostite de Dumşa aţâţară sufletele şi minţile înceţoşate de tăria vinului. Sporovăială începu să semene a gliceavă învălmăşită, glasurile se iţeau unele peste altele, nădăjduind astfel a se mai putea înţelege.

Ospăţul se stinse treptat, către miezul nopţii, iar mesenii se porniră – care călări, care în butci – către casele lor fiecare, însoţiţi de jupânesele încă mai gureşe şi ele, din pricina vinului şi a tăifăsuielilor spornice.

Ultimii se despărţiră de gazdă, mulţămind cu căldură pentru toate de câte se bucuraseră în casa acesteia, paharnicul Popescu şi pan Nicolae. Păhărniceasa – jupâneasa A, na – se ştăbise să plece cu butca boierului Dumşa. Mai vh-stnică decât soţul domniei-sale cu aproape zece ani şi încă mai trecută la făptui A din piicina boiului ofilit din fire, cu genele albicioase făcându-i ochii mai spălăciţi şi fără viaţă, jupâneasa Ana îi adusese în schimb o înrudire boierească şi o zestre însemnată, cu ocine întinse şi patru sate cu vecini şi cu iaz. Paharnicul, de a cărui obârşie nu vorbeau zapise şi urice îngălbenite de vreme şi pecetluite cu pecete domnească, făcuse ca, din pricina frumuseţii cu care-l dăruise Dumnezeu, să curgă multe lacrimi de jupâniţe şi să ofteze multe inimi neprihănite… Era înalt cât un brad, cu părul negru-corb şi ochii căprui. Din pricina înălţimii – dar şi având cunoştinţă de acea frumuseţe – îşi purta privirile pe deasupra celor de faţă, părând a-i lua cu îngăduinţă în seamă. Călca greu, cu pasul întins şi sigur, iar când turna vinul în cupa domnului, la mesele cu pohfală, nu numai straiele străluceau pe dânsul, dar întreaga făptură părea scăldată în aur. Mâinile, cu degete lungi şi albe, se mişcau dibace în cele ce-aveau să săvârşească, sernând cu două porumbiţe într-un zbor de lumină, după cum povesteau cu înflăcărare chiar unele jupânese de la curte.

La cei treizeci şi şapte de ani ai săi, paharnicul era în floarea puterii şi în deplină sănătate a trupului şi-a minţii. Despre dânsul se dusese o vorbă de şagă, cum că, atunci când trebuia să ia credinţa pentru domn, sorbind primul din pocalul său, s-ar fi cuvenit să ia un păhărnicel mai înainte credinţa, deoarece n-ar fi fost de mirare ca vreo jupâniţă în zadar suspinătoare după paharnic să fi născocit pe vreun slujitor să pună cucută pe marginile cupei.

Pan Nicolae dăduse slobozire slujitorului său şi tălmaciului, către sfârşitul petrecerii, socotind că nu va mai avea să-nnădcască vorba decât cu paharnicul Popescu, de care se legase cu prieteşug când

acesta căzuse prins la Ieşi, după bătălia dintre dealurile Obertynului, îi fusese încredinţai; lui spre pază şi găzduire, în cetatea Oameniţei, şi astfel avuseseră prilejul unor zăboviri îndelungi unul cu altul. În cele va luni, paharnicul învăţase limba leşească, uşor la minte pentru asemenea învăţătură.

Străbătură călare, la pas, uliţele întunecoase şi strâmte ale târgului Sucevei. Casele paharnicului se aflau înspre cetate, iar în drum avea să-l petreacă pe pan Iskrzycki, până la Casa Domniei.

Copitele cailor răsunau înfundat în urechi, pe scândurile ce pardoseau uliţa mare. Dughencle neguţătorilor închiseseră de mult pleoapele obloanelor, dormind cuminţi, burduşite de mărfuri scumpe.

— Sunt încredinţat în sinea mea, pane, că domnul Petru arc să te cheme din nou la dânsul.

— Mă tem că nu, pane paharnice, oftă adânc solul regelui Sigismund. Şi chiar dacă mă cheamă, n-am nădejde că ne vom putea înţelege mai bine şi mai cu miez de faptă. Sere-nissimul vostru principe are o alcătuire ciudată a minţii şi-a sufletului, şi îţi lunecă printre degete, ca apa. Această faţă a sa mi s-a dezvăluit la întâlnirea mea cu dânsul, din zilele trecute. Luându-mă după spusele unor soli ai voştri, l-am crezut a fi altfel. Cât despre împrejurarea tristă în care fortuna m-a aşezat faţă-n faţă, sau mai bine zis împotrivă, am păcătuit, părându-mi rău pentru voievodul Petru de cele întâmplate la Obertyn, în loc să mă bucur deplin – cum s-ar fi cuvenit – pentru biruinţa miraculoasă a suveranului şi a ţării mele.

— Nobil suflet ai, pane, putând să judeci astfel lucrurile! Tocmai îmi aflam vină deunăzi că, atunci când eram în pa/. A domniei tale, la Oameniţa, nu te-am descusut mai cu de-amănuntul despre acea împrejurare. Mi-ar fi fost de folos – şi-mi este şi azi! – să ştiu cum ţi s-au arătat întâmplările acelei zile blestemate, întrucât domnia-ta însuţi te-ai aflat acolo, ca oştean, în fruntea cavalerilor ce-i aveai sub poruncă. Chiar dacă adevărul era dureros pentru mine, aş fi fost doritor să-i aflu faţa văzută de domnia-ta. Acum, după aproape trei ani, cred că înţelegerea lucrurilor s-a limpezit şi mai mult. Ca şi mie, de altfel! Dar tot ne mai stăruie în minte tuturor – chiar şi domnului Petru – întrebarea cum de-a fost i-u putinţă o asemenea înfrângere a unei

oştiri de trei ori mai numeroasă, cu cincizeci de bombarde din cele mari, călăreţi ageri şi deprinşi a lupta şi de sub burta calului în galop! Iar în fruntea acestei oştiri aflându-se un domn viteaz, nu un nevolnic. Doar dacă ne mângâiem cu gândul că „asta a fost vrarea şi pedeapsa lui Dumnezeu pentru păcatele noastre", cum zicea prea sfinţitul Macarie, de la Roman. Ştiu bine şi cred cu tărie – ca orice creştin – că la Dumnezeu se află cântarul cel de pe urmă pentru faptele noastre, ale oamenilor, ca făpturi ale sale. Dar şi noi, aceste făpturi adeseori trufaşe pentru o ştiută asemănare cu El, pe care demult am pierdut-o! – se cuvine, dată fiindu-ne judecata, să ne cântărimî singuri faptele, iar păcatele să-ncercăm a le-ndrepta, pe cât np-ajută puterile şi mintea. N-am pus niciodată la-ndoială, şi n-am tăgăduit vrednicia, iscusinţa ori vitejia hatmanului Tarnowski şi a oştirii sale, pane. Dar înţelegerea adâncă lucrurilor tot nu-mi vine!

— Aşa este, pane paharnice, şi domniei-tale nu-ţi voi at-cunde ceva care aruncă o umbră de netăgăduit asupra mult trâmbiţatei noastre biruinţe de-atunci. Au fost mulţi acei; – dintre ai noştri – care s-au îndoit, crezând că visează Hatmanul Tarnowski însuşi, văzând oastea voievodului vostru venind cu el în frunte şi-atât de numeroasă…

— Dai-l când a văzut-o, pane, că vă aflaţi în tabără legată, între căruţe, închisă pe patru laturi, şi era în crucea nopţii când a sosit domnul Petru la locul acela, cu grosul oştirii?

— Ai uitat, prietene, că tot ai voştri au fost cei care au dat foc satului din apropierea taberei şi că la vâlvătăile acelea puteai vedea şi un câine strecurându-se pe uliţă, darămite o oştire atât de mare? Cu siguranţă că, dacă a aflat voievodul vostru cine a făcut această ispravă, acela nu mai este printre vii…!

Paharnicul Popescu avu o tresărire, dar tăcu. Pan Nicolne îşi urmă vorba:

— Aşadar, hatmanul Ian Tarnowski, văzând o oaste atât de puternică, îi mărturisise chiar în noaptea aceea unui nob: l cavaler din suita sa că numai o minune ne-ar putea ajina să scăpăm teferi şi vii din bătălie.

La rându-mi, în fruntea cavalerilor mei, care suduiau ţi spumegau sub chivere şi armurile grele că nu ieşim să ne batem, să

isprăvim odată, mă cuprinsese teama şi aş fi amî-nat cât mai mult clipa când hatmanul va porunci, totuşi, atacul. A ieşi cu piepturile oamenilor şi ale cailor înaintea uniri zid de cincizeci de bombarde şi de călărime, a cărei faimă o ştiam, mi se părea a fi semnul unei pedepse divine care m-i privea pe noi, şi nu pe voi! Gândind astfel – şi nu numai eu –, mi-am îndemnat cavalerii să descalece câteva clipe, să-ngenunche şi fiecare să-şi facă, în gând, rugăciunea de pe urmă. Câteva clipe s-a lăsat peste tabără o linişte adâncă Nici vântul nu clintea o frunză, nici păsările nu-şi începuseră cântecul, deşi zorii uşurau de-acum ochilor să cunoască împrejurările. Nu numai cei de sub comanda mea, dar întreaga tabără îngenunchease. Şleahticii de rând se rugau în limba noastră, leşească, iar nobilii în latină. Cavalerii îşi scoaseră coifurile, sub care pletele asudate se lipiseră de frunţile ude. Rostită în două limbi osebite, rugăciunea – aceeaşi: „Pater noster" – plutea peste toată tabăra, ca un abur zumzăitor

Cum îngenuncheasem şi eu, mi-am rotit privirea către locul unde-l ştiam pe hatman. Nu coborâse de pe cal. Uitaseră să-l ajute, iar armura grea îl împiedica să descalece singur, îşi scoase doar coiful, ţinându-l cu braţul stâng lipit de piept. Pletele roşcovane, lungi, fluturau în voie şi neorânduială. Sta cu capul plecat, cu ochii închişi, iar buzele se mişcau odată cu cele peste şase mii de guri.

Şi n-ai să mă crezi, pane paharnice, dar mi s-a cutremurat întreaga fiinţă când – nu ştiu prin ce întâmplare – am ajuns cu toţii odată şi am rostit într-un glas, într-o singură limbă: Amen! Fără vreo poruncă, toată tabăra a fost din nou în picioare şi călare. Dar hatmanul tot nu dădea semnalul atacului. Am desluşit în jurul meu un murmur de nemulţumire şi ici-colo cineva îl numea: cunctator, adică în latineşte asta însemnând un ins care se codeşte a porni la fapte, întârziind cât poate – el ştie de ce – o ispravă oarecare.

Asculiând, aşadar, febra şi forfota greu ţinută în frâu a ostaşilor, încerc eu atunci a privi peste lanţul de care ce ne ocrotea şi-l văd pe cel ce nu putea fi decât principele vostru – judecând după straie, armură şi căpeteniile ce roiau în jurul lui – că îşi ridică braţele, rotunjindu-le, ca şi cum ar cuprinde pe cineva între ele, îndată după aceea, văd raidurile pedestrimii şi ale călăreţilor, care fuseseră rânduite în spatele celor

cincizeci de bombarde, că se desfac, se răresc spre dreapta şi spre stânga, apropiindu-se de laturile taberei noastre. Eram acum strânşi, cuprinşi din trei părţi. Sub armuri, inimile erau ciocane. De sub coifuri sudoarea curgea. Şiroaie. Mâinile s-au strâns pe mânerele spadelor şi pe legătura scuturilor; un zăngănit scurt, apoi fornăitul calior şi nechezatul gurilor strânse crunt cu zăbala. „Nu mişcă nimeni în flancul drept şi stâng al taberei!", se auzi vocea grea a hatmanului. Caii se potoliră ca prin minune. Şi oamenii. Aşteptam cu toţii. „O mie de călăreţi să iasă prin latura de către pădure!", tună iar glasul lui Tarnowski. La asta nu se aşteptase nimeni. Nici noi, nici voi! Prin spărtura făcută cât ai clipi între carele legate, caii năvăliră afară din tabără, în salturi înalte. Cum era de-nţeles, ai voştri s-au grăbit să dea acolo lupta, rărind şi mai mult rândurile ce trebuiau să apere tunurile şi să păzească ieşirea din partea aceea a taberei noastre. Văzând totul, mi-am zis că numai dacă şi-a pierdut minţile poate săvârşi un conducător de oştire o asemenea greşeală!…

248.

— Cinci ceasuri de iad, pane Iskrzycki! Cinci ceasuri în care m-am rugat de mai multe ori să mă înghită pământul, dar nu de frică, ci de ruşine şi neputinţă! Crezusem în steaua aceea care se arătase pe cer, cu câteva nopţi mai înainte. Îţi aminteşti? Era neobişnuit de mare şi luminoasă, cu o coadă ca o flamură după dânsa. Am crezut că ea ne vesteşte nouă izbânda, cum mai auzisem despre astfel de semne, în vremea domniei lui Ştefan vodă al bătrân şi-a altora, mai din vechime… şi iată că…

— Vezi, pane paharnice, şi noi am crezut-o de partea noastră şi, dacă judeci lucrurile Unind seama că noi eram cei slabi şi puţini, mai îndreptăţită ne-ar fi fost nouă acea credinţă. Mai ales că însăşi pricina bătăliei era cu dreptate pentru noi… îndoiala, însă, nu ne ocolea sufletele, întrucât cunoşteam, unii dintre noi, dictonul: „Fories fortuna adiurat", iar acei „fortes" eraţi voi! Şi totuşi…

Mai merseră la pas o vreme, până unde uliţa mare se-n-gusta, atât cât să poată trece un cal cu călăreţ, singur. Se rânduiră, deci, unul după altul. Tăceau. Cerul era spuzi! deştele, ca în luna lui august. Şi bătea un vânt uşor, ca de vară.

— Îţi voi mai mărturisi un gând al meu, de-atunci pric –, tene, vorbi iar pan Nicolae, când ajunseră mai în lărgime, unde se gătise uliţa mare, iar locul pe care fuseseră până nu de mult nişte dughene păduchioase de neguţători ovrei aştepta, pustiu, să-nceapă domnia-sa postelnicul Albotă, fost mare comis, a-şi ridica pe temelii de piatră curţi noi şi acareturi pentru zestrea fie-şi, jupâniţa Ilinca, Ţii minte, oare, asfinţitul acela care parcă nu mai venea odată să stingă arşiţa zilei ş-a luptei? Priveam oastea moldovenilor voştri împrăştiindu-se în spaima morţii şi l-am deslușit în învălmăşeala aceea cumplită pe voievodul Petru, îşi silea calul, lovindu-l cu frâul peste cap, iar el, cu spada ridicată, răcnea avan printre şirurile destrămate ale oştirii. Se apropia de câte un pilc mai adunat de pedestri ori călăreţi, cu căpeteniile încă în mijlocul lor, şi din gesturile lui înţelegeam că le cere, le porunceşte să se întoarcă, să-l urmeze, să lupte mai departe, însă ei, fără teamă, nici măcar ruşinându-se, se întorceau cu faţa de către dânsul, căutându-şi scăparea după ceilalţi, ca oile fără câini şi fără ciobani. Curând, rămase mult – în urmă. Atâta singurătate purtată de un trup şi oglindită pe un chip de om n-am văzut încă şi nu-s prea de curând pe lumea aceasta, pane paharnice!… A stat astfel multă vreme, uitând că ar putea fi primejdie şi pentru dânsul. Iar eu îl priveam de pe locul meu, fără să-mi; pot porunci nici mie, mei calului să-i urmăm pe ai noştri. Aşa se făcu dar că am mai avut parte de o privelişte pe care-o voi duce cu mine în mormânt.

Aproape de colina pe care mă suisem, chiar pe sub ochii mei – şi ai domnului Petru, de altfel, care privea de partea cealaltă –, se ivi convoiul prinşilor, printre care erai şi domnia-ta, desigur. Erau ca la vreo mie: boieri, curteni, slujitori, călări şi pedestrii, laolaltă, minaţi din urmă de ai noştri. Mai văzusem asemenea lucru şi în alte bătălii, cu muscalii, cu tătarii, cu litvanii. Numai că, de data aceasta, prinşii erau legaţi între ei cu funii, pe câteva şiruri, care, însă, nu mergeau în rânduială, ci se trăgeau în toate părţile, parcă vrând s-o rupă la fugă care-ncotro. Aşa încât, alcătuirea aceea ciudată mi se păru un paing uriaş, greoi, în mişcare bezmetică. M-am cutremurat şi mai mult când scutierul meu îmi spuse că acele funii fuseseră pregătite pentru noi, la porunca domnului Petru, prea iute încredinţat că de partea lui fi-va

izbânda!… Când convoiul se depărtase, dând cotul după şleaul care străbătea satul Obertyn, pârjoait şi pustiu de locuitorii «ascunşi în păduri, l-ara văzut pe principele vostru dând pinteni calului şi pornind în galop după resturile oştirii sale.

Pan Nicoale Iskrzycki şi paharnicul Popescu se opriră iar. Tăceau. Caii râcâiau cu copita în pietrişul uliţei, iscând scânteieri scurte. Din când în când, scoteau un soi de nechez, dar numai pe dinlăuntru. A nerăbdare, în loc să pornească mai departe, cei doi descălecară, într-un gând, priponiră caii de câte un pom de la marginea drumului, lăsându-i să pască iarba dintre pietre. Ei se aşezară pe o stivă de bârne tocmite cu grijă pentru casele boierului Albotă. Nu le venea să se despartă, fiecare parcă simţind că celălalt ar mai avea ceva de spus ori de ascultat…

— … Ştii care mi-i acum bucuria, pane paharnice? rupse pan Nicolae tăcerea. Că nu m-a recunoscut măria-sa Petru vodă, când m-am înfăţişat la dânsul în aceste zile!

— Dar cum era să te recunoască, pane, din iureşul şi prăpădul acela? Că doar nu v-aţi aflat atunci chiar faţă în faţă?

— Ba, iată că acum îţi pot face şi această mărturisire, încredinţat fiind de sinceritatea prieteniei domniei-tale. Află dar că, după ce convoiul prinşilor dispăruse şi domnul Petru îşi porni galopul după ai lui, m-am luat – nici azi nu ştiu din ce simţământ, dar sigur nu era ură – după dânsul, singur, cu calul meu. Nici scutierul, nici cei trei cavaleri din apropierea mea, care mă aşteptau mai la o parte, nu mă urmară, crezând că doresc să mă acopăr singur de gloria de a-l lua prins pe însuşi domnul Moldovei şi a-l aduce astfel în faţa regelui meu. L-am ajuns curând. Ne-am aflat aşadar faţă-n faţă, cu coifurile pe cap, cu chiverele trase. Ce pot să-ţi spun, şi voi recunoaşte în faţa oricui, este că m-a umplut de admiraţie şi cavalerească preţuire vitejia lui. Şi dacă nu i se-mpie-dica într-o hârtoapă calul – ridicându-se, ce-i drept, îndată –, nu l-aş fi rănit, ci eu aş fi fost acela care, poate, aş fi purces chiar atunci spre lumea umbrelor… Lovindu-l, deci, în umărul drept cu suliţa, apoi îngenunchindu-i, cum ţi-am spus, calul, coifului său i s-au desfăcut legăturile, căzându-i, în zdruncinare, de pe cap, A rămas cu pletele răvăşite şi faţa brăzdată de dâre negre de praf, amestecate cu

sudoare. Pe frunte purta un cerc subţire, de aur, ceea ce m-a şi încredinţat că el este, voievodul Petru. Norocul a ţinut cu mine, că mi-a rămas pe cap coiful, O clipă mi-am ridicat viziera, dintr-o pornire lăuntrică, poate, de a mă descoperi în faţa unui suveran… Am lăsat-o îndată la loc, iar dânsul nădăjduiesc că nu mi-a ţinut minte chipul… Ori, poate, s-a prefăcut că nu mă recunoaşte? Sufletul meu încă nu-şi află linişte dinspre partea asta. Ut fata trahunt. … oftă pan Nicolae.

— Nu-i stă în fire să se prefacă a iubi pe cel pe care-l crede vrednic de scurtare a capului, pane! Deci, poţi fi încredinţat că ţi-a uitat chipul! Ar mai fi o dezlegare pentru îndoiala domniei-tale: chiar dacă şi-ar fi amintit înfăţişarea celui din mâna căruia era să primească paharul morţii, nu te socoate vrednic a-ţi arăta aceasta, cu atât mai puţin a te răsplăti cu o răzbunare din partea unui principe, pe domnia-ta, o prea umilă făptură… Cu toate că solia domniei-tale vine din partea majestăţii-sale rigăi Sigismund însuşi! Şi nu te mânia, rogu-te, pe mine, dar nu-mi dă pace mintea să nu-ţi spun şi eu un dicton latinesc, pe care l-am învăţat cât v-am fost „oaspete" fără voie: „Aquila non capit muscas… li

Paharnicul Popescu se opri între râs şi teama de a-şi fi amărât un prieten la care ţinea cu adevărat. Dar izbucnirea în hohote a lui pan Nicolae, mâna lui întinsă, apucându-i cu prietenie braţul, îi dezlănţui şi lui râsul, spărgând tăcerea nopţii şi mişcând urechile cailor a uimire. Se ridicară apoi, încălecară şi porniră la pas, Casa Domniei avea să se arate după primul cot al uliţei.

— Şi cum de nu v-aţi luptat mai departe, pane, legă paharnicul Popescu şirul vorbelor. Mă înfior când mă gândesc că l-ai fi putut ucide!

— Şi eu, pane paharnice! Doar că, simţindu-şi călăreţul în primejdie, calul lui s-a pus pe un galop straşnic, iar eu, rămas singur şi înţelegând că mă-ndepărtasem mult de ai mei, care vor fi fost temători pentru viaţa mea, căutându-mă, nu m-am mai avântat să-i ţin urma, în plus, ştiam că într-acolo unde se-ndreptaseră resturile oştirii moldovene, greşind drumul, se află nişte mlaştini aproape cu neputinţă de trecut. M-am uitat însă, în urma lui multă vreme. Mantia verde îi flutura în spate, ca şi pletele castanii, iar din când în când

cercul de pe cap îi scânteia într-o rază de soare, îţi jur, pane şi prietene, a fost o clipă când am vrut să-l strig, să-l opresc, să-l scap de la moartea sigură şi hidoasă, în smârcurile puturoase. O moarte cu atât mai înjositoare pentru un viteaz ca el. N-am făcut-o! L-am lăsat să se ducă… Dar m-am rugat, în gând, pentru dânsul. Mă crezi, oare? Şi întorcându-mă la ai mei, îmi ziceam că, dacă l-aş fi întors, scăpându-l de la moarte, m-ar fi ucis el pe mine, înţelepţii spun că asta-i legea războiului… Deşi înţelepţii n-ar trebui să spună asta, pen-i – u că războiul nu-i pentru înţelepţi şi, dacă l-ar purta ei, n-ar mai i-i înţelepţi.

Tot drumul spre casă, până am ajuns să-mi îmbrăţişez soaţa şi pe cei doi fii – pe care cred că ţi-i mai aduci amin-1 e –, m-am frământat de un gând: cum va mai sta acest principe – voievodul Petru adică – în faţa supuşilor şi, mai ales, a sfetnicilor şi boierilor săi, după o asemenea întâmplare? Cum le va mai putea porunci şi cum va mai aştepta să-l asculte, să-l urmeze, poate, în alte bătălii sau fapte întru orânduirea dinlăuntrul ţării sale?!

Strânse încet frâul calului, îndemându-l la un trap uşor, ceea ce făcu îndată şi paharnicul. Pan Nicolae credea că vor merge astfel în tăcere până la Casa domniei, socotind a nu mai fi nimic de răspuns la cele vorbite până acuma. De aceea îşi lăsă mintea slobodă către ai săi de-acasă, învăţat cu gândurile stăpânului, calul avea grijă să nu i le-am estece ori tulbure şi-şi legăna trupul atât de armonios în trap, încât călăreţul putea şi aţipi la o adică. Ceea ce pan Nicolae era chiar gata să facă… Îl trezi glasul uşor a paharnicului Popescu:

— Latinii mai au o vorbă, pane: Fortuna caeca est, pe care noi, fraţii lor întru obârşic şi limbă, am tălmăcit-o astfel: „Norocu-i orb ca sobolul: cade tot unde-i nămolul!…

252.”:

Victoria voastră a fost norocul nostru orb! Şi, iartă-mu, pane şi prietene Nicolae, dar nu mă pot stăpâni a-ţi răscoli sufletul cu o singură aducere-aminte, nu prea îndepărtată în timpuri. Ne despart de ea doar treizeci şi şase de ani, iar regele vostru nu se poate să nu mai viseze câteodată, după vreun ospăţ; prea îndestulat, codrii aceia. Că, vorba domnului nostru. Petru: ce căuta cinstita sa faţă pe aceste meleaguri? Şi tot măria-sa zice: căuta o coroană pe care n-o pierduse,

dar nădivjduia s-o afle tocmai în codrii Cosminului!… Iar majestatea-sa regală Ioan Albei1! craiul de-atunci al Poloniei, ruşinatu – s-a oare, de felul în care s-au întors ostile lui din Moldova, puse pe fugă de măria-sa Ştefan vodă şi vitejii săi?! Din câte ştiu – că eram copil, dar auzeam vorbind pe cei mai vârstnici –, a căutat şi majestatea-sa a ascunde cât mai bine această ruşine faţă de supuşii săi, poruncind cântări, dănţuiri şi zaiafeturi la Cracovia, pasămite ca pentru o mare biruinţă! Care?!

— Eh, pane, înţeleaptă vorbă am citit chiar în lunile dinaintea venirii mele aici, într-o carte a unui vestit filosof şi teolog german – Francus: mundus vuit decipi, ergo deci-pialur! Asta a făcut şi regele Ioan Albert atunci! Şi-a minţit poporul, pentru ca să nu-l dezamăgească! Şi dacă am îi judecători desăvârşiţi şi fără părtinire amândoi, am recunoaşte că şi regele Sigismund, poruncind serbările dezlănţuite – şi, aş zice, deşănţate! – după bătălia de la Obertyn, tot mincinos se cheamă că este faţă de supuşii săi, intrurât acea victorie a noastră n-a fost decât o joacă a lui Dumnezeu cu slăbiciunile omeneşti… Şi de-o parte, adică a noastră, lăsându-ne să ne-mbătăm, cum se spune pe la voi, cu apă de izvor, şi de cealaltă, adică făcându-l pe principele vostru să uite că ubi tamen ante vidoriam non erai triumjandum… Lucru dovedit de soarta funiilor pregătite pentru noi! Sau şi mai rău: voievodul Petru a uitat o altă vorbă înţeleaptă care spune că stultum est fiduciam vidoriae în numero reponere! Nu ştiu dacă în limba voastră, românească, se află o asemenea zicătoare, sau, poate să-ncerc a o tălmăci în polonă?!

— Nu te osteni, pane, am priceput-o singur. Dar voi adăuga la cele spuse de domnia-ta o înţeleaptă zicere a voievodului nostru chiar către un sol al rigăi Sigismund: „Spune-i stăpânului tău, majestatea-sa regele Sigismund, că ar face bine să trimită soli să-l împace pe vodă – adică pe domnul Petru, pentru că majestatea-sa l-a bătut. Dar – şi aici e lâlcul, pane! – să nu se-ngâmie că l-a bătut, ca unul cel n-a făcut-o cu puterea sa, ci cu norocul, care adesea se schimbă… Gândească-se deci bine, spre a nu se mai îngâmfu, că aşa ceva pot să păţească şi alţii!

— Cave ne cadas., i-a mai adăugat chiar în latineşte solului, ca o pecete pusă pe toate cele rostite mai înainte Aşa-i, pane paharnice? Şi cum paharnicul Popescu dădu din cap, dar cu mare uimire pe chip, pan

Nicolae vorbi: solia aceasta a adus-o regelui un anume Stanislav Konarski, trimis al episcopului Vilna, chiar cu vreo douăzeci de zile înainte ca suveranul meu să mă împovăreze pe mine cu această ingrată solie. Dar lasă-mă, rogu-te, să isprăvesc cele începute. Mâhnirea aceea care mă cuprinsese când l-am văzut pe voievodul Petru părăsit de o întreagă oştire – de fapt, să o ţară! – a sporit cu cele auzite în seara aceasta, la primitoarele noastre gazde. Toate cele petrecute înainte, cu ce-l o la care am fost astăzi martori, poate chiar nedoriţi, dar vina a purtat-o, fără-ndoială, vinul! –, se leagă-ntre ele. Diclurn sapienţi sat est… Şi au fost chiar mai multe vorbe… din care nu cred că lucruri bune au să se ivească în curând pentru ţara voastră şi pentru domnul vostru… De aceea, zic, dacă îi eşti aproape – cum ştiu – de ce nu încercaţi, domnia-la şi alţi boieri, voitori de bine, să-l sfătuiţi şi să-l îndemnaţi a gândi mai adânc la unele care se pot dezvălui lesne din murmurele încă temătoare ale boierilor. Ale unora dintre dânşii… Mai cu osebire ar trebui iscodiţi îndeaproape, dar pe nesimţite, tocmai acei care linguşesc şi se arată întru totul nici gândind măcar să iasă din cuvântul domnului lor. Aceia sunt mai periculoşi. Mei în ore, fel în corde… adică… Alţii pot fi chiar de bună credinţă, îndemnând la pace şi linişte pentru binele ţării şi al poporului. Şi al lor, firește. În ce mă privește, îţi jur, prietene, îmi pare amarnic de rău că sere-nissimul principe Petru nu înţelege să se împace cu maje-statea-sa regele Sigismund şi că avem ştiinţă că măria-sa a cerut cel dintâi – nu regele meu, cum spune – ca sultanul să facă pace şi dreptate între dânşii. Soliman şi, mai cu seamă, marele vizir, Ibrahim, se bucură de gâlceava dintre doi domni creştini, pentru că ei sunt păgâni. Tertius gaudens ştii bine!

Pan Nicolae Iskrzycki îşi trase sufletul, ca ajuns la capătul unui urcuş greu. Paharnicul Popescu mergea cu calul la pas, alături, cu bărbia proptită în piept, cu spatele adus, încovoiat, ca sub o povară gata să-l biruie… J \i”!

— Dacă ar afla domnul nostru cu câtă dragoste ai vorbit despre dânsul, pane, i s-ar încălzi inima. Că-n ultima vrem.: „Într-adevăr, îi tot mai singur… Atunci, în vara aceea, ne-am depărtat mai mulţi de dânsul. L-am slujit mai apoi iară, cu credinţa, dar nu toţi cu aceeaşi dragoste ca

înainte. Şi printre cei din urmă sunt şi eu însumi… îi drept că nu mi-aş cruţa nici acum viaţa ca să i-o apăr pe-a lui. Doar asta îmi este slujba. Dar dacă aş simţi că, luând credinţa, la un ospăţ domnesc, mi se strecoară în trup moartea, aş îndepărta desigur pocalul de la dânsul, dar mi-aş plânge viaţa, pierdută astfel… Pe când, înainte de acea blestemată bătălie, m-aş fi simţit împlinit în însuşi rostul meu pe lume: de-a muri în locul domnului meu! Şi cred că nu greşesc dacă spun că unul singur îl mai are şi acum în suflet ca pe-o icoană şi n-ar îngălui nimănui să-l judece şi să-l osândească. Ghiceşti, desigur, cine este acela?!

— Logofătul Toader Bubuiog, pane. Ştiu. Nu-i greu de ghicit şi poate că dintre noi toţi – adică dintre domniile-voastre, pentru că eu sunt străin cu totul – el îl înţelege şi-l cunoaşte cel mai bine.

— Pane Nicolae, îţi mai fac o dată o rugăminte, tocmai după toate câte le-am vorbit până aici: străduieşte-te şi domnia-ta, dacă te vei afla iar în faţa domnului Petru – şi sunt sigur că va fi astfel! – să-i spui gândurile cu vorba înţeleaptă şi cumpătată, care îţi e în fire. Simt şi eu un buboi că se coace şi dacă are să spargă are să obrintească sufletul Moldovei şi-al norodului, şi-i păcat…

Oaspetele tăcu şi călări o vreme alături de paharnic, ca şi cum ar fi fost singur. Coborâse undeva înăuntrul său, stând de vorbă cu nişte gânduri tainice. Prin pânza deasă a nopţii, paharnicul Popescu simţea că tovarăşul lui de drum se zbuciumă într-o cumpănă numai de el ştiută şi parcă ar vorbi, parcă ar tăcea mai departe. La răstimpuri dese, îi auzea oftatul şi răsuflarea îngreunată, într-un târziu, vorbi iar:

— Nu ştiu, pane paharnice, dacă fac bine ce fac, dar ceva mai tare decât mine mă-ndeamnă la aceasta. Preţuirea mea pentru sufletul ales şi mintea ageră a domniei-tale mă-ndreptăţeşte să-mi deschid initna ca faţă de un frate. Ştiu că pentru mine e cu mare primejdie să-ţi dezvălui această taină, dar am credinţa că nu mă vei face să pătimesc spunându-ţi-o. Taina ţi-o încredinţez, să faci cu ea ce vei socoti de cuviinţă, mai cu seamă că ea nici nu trebuie ţinută departe şi ascunsă

urechilor principelui Petru. Dar de la cine o ştii, asta nu trebuie să se afle, cu niciun preţ, niciodată! Nu-ţi cer să juri, că astfel ţi-aş dovedi neîncredere şi bănuială, ori cu aşa ceva nu te-aş răni în ruptul capului. Şi totuşi… încă sufletul meu se mai leagănă în cumpăna nehotărârii…

Pan Nicolae oftă iar. Paharnicul îşi apropie calul de la său şi rosti cu voce scăzută dar sigură:

— Întâi şi-ntâi îţi mulţumesc, prietene, pentru dragostea şi preţuirea ce-mi arăţi. Apoi, cu toate că nu mi-ai cerut, îţi jur eu pe ce am scump pe lume – copiii mei – că cele ce-mi vei încredinţa le voi folosi aşa cum se cuvine, fără să-ţi pricinuiesc nici cea mai mică supărare. Ştii bine că ne leagă o adâncă şi trainică prietenie, pe care domnia-ta mi-ai dăruit-o când soarta mea era în mâinile domniei-tale, iar eu am primit-o cu sufletul deschis şi fără urme de viclenie.

Pan Iskrzycki se uită în dreapta, în stânga şi-n urma lor, cu toate că n-ar fi putut zări nimic şi pe nimeni mai departe de zece paşi. Opri calul. Paharnicul făcu la fel. Ascultară o clipă, cu urechile aţintite la zgomote. Nu auziră decât cocoşii, care vesteau al doilea ceas după miezul nopţii. Caii sforăiau uşor pe nări.

— În ziua în care m-am pornit spre ţara domniei-tale, la chemarea principelui Petru şi din porunca regelui meu, m-am încrucişat la porţile cetăţii Oameniţei – al cărei staroste ştii că sunt – cu bunul meu prieten Andrei Tenciński, castelanul Cracoviei. Venea de la Stambul, unde fusese cu treburi ale regatului şi unde s-a aşezat – spunea el –, la o noapte de petrecere cu Aias Paşa şi cu credinciosul slujitor şi sfetnic al sultanului, veneţianul Aloisio Gritti. De la aceştia doi prietenul meu află veşti înfricoşate pentru voievodul Petru al Moldovei, cum că acolo, la Înalta Poartă, se plănuieşte scoaterea sa din

domnie şi înlocuirea lui cu alt domn. Acesta pare să fie şi hotărât de pe acum şi mi-a rostit pe unul cu numele de Ştefan, ce se dă nepot al bătrânului răposat Ştefan-vodă, tatăl principelui vostru. Dacă am înţeles eu bine, era. Şi acela de faţă la ospăţ şi ar fi zis chiar către Gritti – cu care se vădeau a fi în vechi prieteşug – să facă ce-o şti, să-l îndemne pe padişah să nu-l mai lase pe „acest ţăran" – sunt vorbele lui –, adică pe principele Petru, să mai şadă în scaunul Moldovei. Gritti l-ar fi sfătuit să aibă răbdare, că toate vor veni la timpul lor, şi că s-ar fi şi pus la cale o înţelegere a padişahului cu regele Sigismund al nostru pentru această lucrare. Se nădăjduieşte – ziceau ei – că şi riga Zâpolya le va sta alături, căci nici el nu-l mai are la inimă pe voievodul Petru, de când se da drept stăpân atotputernic peste o bună parte din ţinutul Transilvaniei. Da ajutorul tătarilor nu se mai îndoia nimeni… Aşadar, vezi domnia-ta ce strâns în cleşte se află domnul Petru şi încolţit de duşmani din toate părţile, înţelegi, dar, că o împăcare cu regele nostru i-ar fi de mai mare folos decât acea afurisită bucată de pământ a Pocuţiei. El poate s-o ia cu armele oricând, dacă va şti să fie mai cumpănit în fapte decât a fost în bătălia de la Obertyn, unde pripeala şi prea marea încredere în sine, pe de o parte, şi nesocotirea ştiinţei într-ale armelor a hatmnaului Tarnovski, pe de alta, i-au adus neizbin-da, însă ce folos ar avea că ar câştiga un petic de ţară străină şi, în schimb, şi-ar pierde-o pe-a lui şi coroana?!

Cât despre buboiul care mocneşte înăuntrul Moldovei şi chiar în preajma tronului, acesta iar îl poate oricând duce la pierzanie… Să ştii, domnia-ta, că, într-un timp – cât se aşterneau în seara aceasta ultimele bucate pe masă –, tălmaciul meu nu mi-a tălmăcit câteva vorbe schimbate aproape în şoaptă între unii din meseni şi cinstita gazdă. Eu, însă, am putut desluşi înţelesul a două cuvinte care nu trebuiau tălmăcite: jalbă şi sultan, în mintea mea le-am legat lesne una de alta, şi cred că înţelegi şi domnia-ta ce voiau a spune cu ele, anume că vor să trimită o jalbă către sultar» despre felul cum se poartă domnul vostru cu dinţii.

Fără să-şi facă vreun semn, cei doi porniră deodată, Îs pas încet. O bună bucată de drum tăcură. Paharnicul Popescu era copleşit de cele ce auzise. Şi-n sufletul lui şi-i, mintea, ageră de obicei, dar acum parcă

înţelenită, se-nvă: mâşeau întrebări, hotărâri şi îndoieli adânci despre cele e era dator să săvârşească, după ce-i fuseseră încredinţate atâtea taine, nu una singură.

Înţelegea că el va trebui să-i spună domnului tot ce aflase. Dar dacă-l va întreba de unde ştie? Dacă îi va porunci să-i spună, cum va putea să dea senine de nesupunere?! Oricum, vă trebuie să păstreze taina, altfel îi va pune în primejdie prietenului său viaţa!

Acum, însă, mai presus de orice, ar fi vrut să îndrepte vorba şi gândurile amândurora spre alte făgaşuri. Nu ştia cum.

Casa Domniei urma să se-arate după primul colţ pe care-l făcea uliţa mare.

J7 – Vai celui singur.

Paharnicul îşi opri iar calul. Pan Nicolae” se opri şi el, aşteptând să audă ce are a-i spune prietenul său. Popescu tăcu un timp, străduindu-se, parcă, să-şi aducă aminte ceva anume. Apoi vorbi cu glas şoptit, mai mult ca pentru sine:

— Aşadar, n-ai nicio veste pentru mine de la sora domniei tale, jupâniţa Danuta?! Ştii domnia-ta că mi-a fost dragă de când am văzut-o şi că zilele şederii mele în cetatea Oameniţei, în loc să fie negre şi amare, din pricină că eram ostatic, au fost însorite şi dulci din pricina ochilor neasemuiţi ai domniei-sale…

Nicolae Iskrzycki oftă adânc, privindu-şi tovarăşul cu oarecare tristeţe. Apoi îşi luă inima în dinţi şi-i mărturisi adevărul.

— Sora mea a fost luată cu cununie de hatmanul Tarnov-ski, a cărui soaţă s-a prăpădit cu doi ani în urmă… Nu i-a fost drag Danutei de la-nceput, dar acum îi e robită cu trupul şi cu sufletul pe viaţă… îmi pare rău că-ţi dau asemenea veste, dar eşti bărbat şi-mi eşti prieten, şi trebuie să fac astfel.

Paharnicul Popescu tăcea mai departe, întunericul îi ascundea bine faţa, pe care lumina zilei ar fi vădit o tulburare adâncă.

— Ş-apoi, să-ţi mai spun ceva, pane paharnice, urmă solul. Domnia-ta eşti un om cu femeie şi copii, şi în niciun caz nu aveai îndreptăţire să râvneşti la mâna paniei Danuta… Iartă-mă că sunt atât de aspru, dar astfel îmi porunceşte dreptatea şi adevărul… Sau greşesc, poate? îşi înmuie pan Nicolae glasul.

— Nu, nu greşeşti, prietene, doar că mă doare sufletul pentru adevărul acesta şi că nu e altul. Ceea ce nu ţi-am spus, ş-acum îmi pare şi mai rău, este că eu am avut o înţelegere cu jupâniţa Danuta că, la un semn anume din partea domniei-sale, eu ştiam ce am de făcut aici, ca să nu ne mai despartă nimeni, nici moartea, unul de altul! Ştiu că asta l-ar fi făcut pe vodă să mă scoată din dregători e şi că aş fi atras asupră-mi blestemele neamului Şerpeştilor, socrii mei. Dar dragostea pentru jupâniţa Danuta ar fi dărâmat şi munţii din calea împlinirii ei! Cât despre averea pe care am dobândit-o cu zestrea jupânesei Ana, nu-mi pare rău s-o pierd, că daniile pe care mi le-a rostuit domnul mă fac la fel de bogat ca şi dânsa. Dregătoria nu cred să mi-o ia, totuşi, vodă Petru, deoarece până acum îmi arată că mă preţuieşte mult şi-i mulţămit de slujbă…?

…finii… – î

253».

— Se cuvine şi aici să afli adevărul, pane! Acel semn a pornit din partea Danutei către domnia-ta, dar a fost întors din drum de mine, ca frale mai mare şi tutore. Am socotit că nu-i cinstit şi drept a se întemeia o fanvlie pe nimicirea alteia, unde o femeie va plânge şi va blestema câte zile îi vor mai fi hărăzite şi vor plânge şi doi copii, rămaşi să crească orfani de tatăl lor, deşi acesta mai este încă în viaţă… Supără-te şi urăşte-mă chiar, dacă-ţi vine de la inimă, însă n-am putut face altminteri. Şi nu se poate ca-n adâncul sufletului domniei-tale – că eşti bărbat drept şi iubitor de adevăr – să nu socoteşti că am făcut bine…

Porniră amândoi odată mai departe şi făcură tot restul drumului în tăcere. Ajunşi în faţa porţilor de la Casa Domniei, Nicolae Iskrzycki bătu cu putere, lovind lemnul cu ciocanul de fier legat cu lanţ. Un slujitor deschise ferestruica zăbrelită şi, când îl recunoscu pe oaspete, la lumina unei lumânări ce-o avea în mână, deschise numaidecât poarta mică, poftindu-l să intre. Pan Nicolae păşi călare înăuntru, aplecându-şi doar capul şi se depărta, fără să mai spună un cuvânt celui cu care venise. Poarta mică se închise în urma lui, iar slujitorul răsuci de două ori cheia în broască. Paharnicul îşi întoarse calul şi porni la pas mai departe. Se pomeni gândind cu glas tare: „Să nu juri

strâmb!… A câta poruncă o fi asta, din cele zece?!… Strâmb ori drept, jurământul e tot vorbă, iar vorbele nu-s făcute decât să ascundă gândurile… şi sufletul…”

— O fi jurat părintele domniei-mele acolo, la Colomeea, cum zicea regele – într-o solie trimisă nouă –, dar n-a jurat nimic despre Pocuţia! Iar domnia-mea nici n-am pus piciorul acolo! Darămite să jur! Că eu nu jur niciodată, pe nimic; eu nu-s babă să mă jur „că să-mi fie şi să-mi pată!”, şi altele de-acestea! Eu am trimis soli şi mi-am pus pecetea cea mare pe vechile înţelegeri de bună vecinătate între două ţări creştine. Atât!

— Cât despre Pocuţia, voi spune până voi închide ochii pentru vecie că a fost a Moldovei din vechime3 este a Moldovei şi va fi în veacul veacurilor astfel!

În ziua aceea de 9 ale lunii septembrie, chiar înainte de a se lumina, aprozii domniei bătuseră călări uliţele Sucevei şi sculaseră din cotloane slugile de la curţile boierilor dip Sfatul domnesc, cu poruncă pentru stăpânii lor să se-nfăţişeze, înainte de ceasul al doilea al dimineţii, la măria-sa vodă

Petra. Frecându-se la ochi, în cămeşoaie lungi, slugile ceruseră lămuriri, ce şi cum şi cu care pricină? Avea să se judece oarece sâadă între megieşi de moşie, ori vreun ţap nărăvit va fi tulburat ograda vreunui gospodar cumsecade, făeârrlu-i pagube, ori ce alta? Aprozii domneşti nu luară în seamă vorbele fără minte nici ştiinţă în ale treburilor domniei, ci dădură pinteni cailor, lăsând la porţi doar porunca şi colbul uliţelor strâmte stârnit de copite.

Aceia dintre boieri care fuseseră de cu seară la ospăţ în casele pori arului Mihu se arătaseră la Curte mai printre cei din urmă. Nici nu vorbeau între dânşii, limba fiindu-le, se vede, încă lenevoasă, iar mintea mai plutindu-le într-o aburească uşoară. Intrând în spătăria mare, dăduseră doar din capete, către ceilalţi, cufundându-se grăbiţi între braţele înalte ale jilţurilor. Numai portarul Mihu sosise tot cel din tâi, ca-ntotdeauna. De altfel, domnia-sa stătuse mai toată seara cu pocalul plin, păhărnicelul fiind oprit să i-l mai umple, chiar după miezul nopţii, golindu-se.

Nu era însă, niciunul prea nedumerit de chemarea domnului. Îl ştiau de-acum, că dacă nu-i dădeau pace gândurile peste noapte, ori niscaiva griji mai noi, a doua zi avei mare trebuinţă de dânşii. Cel mai adesea nu ca să le ceară sfatul, ci ei să-i afle voia şi hotărârile.

De astă dată credeau că erau chemaţi a fi martori când se va înfăţişa la domn, pentru a doua oară, pan Nicotaie Iskrzyeki.

Petru începuse, însă, prin a-i cere logofătului Toader Bubuiog să porunccasesă să se aducă înscrisurile de la cancelarie, în care se însemnaseră spusele solilor regelui Sigis-mund asupra Pocuţiei.

Un pisar de limbă latinească le dădu citire şi tălmăcire. Când ajunse la locul în care riga Sigismund – prin trimis\i) său – spunea că: „Majestatea-sa regele a binevoit să ovdare că, dacă măria-ta vrei, să te întorci la pocăinţă, să dai despăgubiri pentru neajunsurile de care te-ai făcut vinovat, să te umileşti, să-ţi lepezi îngâmfarea…” şi că el, riga şi ţara sa au fost păgubiţi de către moldoveni, drept care regele să gătească de răzbunare, Petru se ridicase din jilţ şi începuse a umbla printre dânşii, ca un apucat:

— Auzit-aţi?! Să mă pocăiesc! Să mă umilesc! Dacă ar zice asta Prea Sfinţitul Macarie, nu mi-ar fi de mirare. Dar nici cu sfinţia-sa n-am ajuns la-nţelegere întru aceste dona nevoinţe spre desăvârşire şi dobândirea vieţii veşnitee.

Că până la aceea, o avem de trăit pe aceasta, pământească, şi nu-i totuna cum o trăieşti, hi picioare sau în patru labe! Asta se potriveşte a gândi despre orice om de rând! Cu atât mai mult despre un domn!

Petru se urcase iar şi se aşezase în jilţ, vorbindu-le:

— Aştept, cinstiţi şi înţelepţi sfetnici ai mei, un cuvânt

— Sau mai multe! – despre toate acestea. Adică despre gâlceava pentru Pocuţia!

— Măria-ta, am vrea să credem că dacă ţi-am spune

— Unii dintre noi – ceva care să se arate dimpotrivă celor ce ştim că le voieşti, nu te vei mânia şi nu ne vei tăia vorba, şi nici capul… Dar dacă vrei să ne cunoşti cu adevărat gândurile, apăi să ştii că ele sunt mai ales apăsate de teamă…

— Nu, zău?! Ce spui domnia-ta, pârcălabe Huru, parcă vine

dintr-alt trup şi numai gura şi glasul sunt ale domniei-tale! Atât îţi sunt de nepotrivite cu firea… Mai e vreunul dintre voi care s-a făcut slugă cuvântătoare pentru un stăpân din afară de sine?!

— Nu-i vorba de niciun stăpân, că nu cunoaştem şi nu voim altul, în afara măriei-tale, ridică glasul cu linişte şi blândeţe logofătul Toader. Dar uneori omul mai gândeşte lucruri care i le porunceşte firea, vârsta ori sănătatea trupului. Că mintea e adeseori mult mai tânără decât mădularele şi ar îndemna la multe fapte bune, pline de vitejia, măreţe chiar, dar când e să le urnească spre făptuire, acestea scârţâie sau sunt prea încete. A spune şi a nu face, iară este lucru de ruşine!

— Şi mădularele domniei-tale cum îs, logofete Toader?! Că mintea şi sufletul ştim că-ţi sunt mai iuţi şi mai îndrăzneţe decât ale multor tineri, întrebă domnul, cu zâmbet bun.

— Apăi, tocma asta-i, măria-ta, că şi cu mine se-ntâmplă aşa cum am spus adineauri. Adică, vorba aceea, bătrânească: „Ochii văd, inima cere, da' trupu' n-are putere".

— Măria-ta şi boieri dumneavoastră! îşi ridică pârcăla-bul Huru glasul peste larma zumzăitoare care se stârnise: eu aş tălmăci într-un fel starea aceasta de care bine vorbeşte fratele nostru, logofătul Toader, dacă nu m-aş teme de mânia măriei-tale…

— Grăieşte, Huruie, că la „tălmăciri" şi snoave nu te-ntrece nimeni! îi drept că şi slujba ne-o faci cu cre „dinţă! Ştiind aceasta, s-ar putea să-ţi iertăm altele…

— Spusele mele – ca şi ale logofătului – se potrivesc mai întâi celor ce pătimesc din dragoste de femeie. Adică dintre cei la care în inimă-i pârjol şi-n mădulare zăpor… Da' nu-i numai de râs aceasta, ci poate pricinui adâncă durere şi supărare. Mai cu seamă când ar fi vorba de fapte mai deasupra acelora, îi tare rău, de pildă, când sufletul şi mintea îţi dau ghes spre lucrări de laudă, pentru ţară şi obşte, dar nu te mai ţin puterile. Zicea – despre astfel de supărare – răposatul socru-meu, Dumnezeu să-l aşeze cu drepţii, că: „Vai de sufletul, încă tânăr, osândit să vieţuiască în trup bătrân! îi asemenea ca şi cum o ciocârlie s-ar sălăşlui într-un bou! Ea, sărmana, ar tot vrea să zboare şi să se-nalţe către bolta cerului, da' cum ar putea sălta şi pe bou după

dânsa?!”…

Hohotirea Sfatului învioră bolţile spătăriei, dar fu retezată ca de paloş de glasul domnului:

— Lupii, când îs bătrâni şi nu mai pot umbla, nici mânca, îi sfâşie ai tineri! Asta-i legea haitei!

Zumzetul amuţi. Se lăsă o linişte grea ca pământul care umple gropile morţilor…

— Dar nu despre legea asta voiesc să ţinem astăzi sfatul, că nici haita nu stă la sfat când vine vremea s-o pună-n faptă. Credeam – mă amăgeam, adică –, amintindu-vă scrisoarea rigăi Sigismund, că aveţi a rupe lanţu’ auzind că-i cere domnului vostru – şi vouă, şi, mai cu seamă. Moldovei! – să se „pocăiască”, să se „umilească”! Lupii nu îngăduie altei jivine să le batjocorească „starostele”. Sar toţi, ca unul! Asta-i o altă lege a haitei! îi drept că lupii nu-s oameni…!

Petru tăcu îndelung, măsurându-i pe rând, cu privirea. În afară de Toader Bubuiog, care se apropia de şaizeci şi cinci de ani, şi de pârcălabul Huru, care să fi avut vreo cincizeci şi opt, ceilalţi, toţi, erau mult mai tineri. Mihu era de vârsta lui, adică bătea spre patruzeci şi şapte, Dragşin, spătarul, nu împlinise patruzeci, iar paharnicul Popescu număra şi el doar vreo treizeci şi şapte de ani. „Se simt bătrâni” gândi Petru. „Or fi! Cu sufletul, poate! Şi asta-i mai rău!… Când ţi-e bătrân sufletul, nu mai vrei nimic. Iar trupul, fie el cât de tânăr, se ticăloşeşte, se usucă şi moare înainte de vreme…”

— Domnia-ta, boier Mihule, nu zici nimic? Doar te-am pus mai mare peste oaste! Să fi pus, oare, un moşneag? 1

Dacă te-aş socoti bătrân, va-aş socoti şi pe mine! Tocmai domnia-ta taci?!

— Măria-ta, când şuiruieşti, când ne iei pleasna vorbelor aspre, încât nu ne dumirim întotdeauna ce-ar fi mai cu cale a-ţi răspunde. Dar dacă mă-ntrebi, cată să…

— Aşa, aşa! Iată cum s-a prins biata pasăre singură în laţ! Drept ai grăit, Mihule, îi greu cu unul ca mine, care adeseori nu-s aidoma cu mine însumi… Cică astfel mi-ar fi şi ieşit vorbe, cum că una spun stând în jilţ şi alta când mă ridic în picioare…

Un foşnet se stârni printre jilţurile boierilor. Câţiva se răsuciră

către paharnicul Popescu, cu bănuială. Acesta, însă, era el însuşi cuprins de-o mirare adevărată, fără să-l poarte gândul la bănuiala celorlalţi şi nici el având vreuna…

— Aşa el îi întoarse Petru către clipa de faţă. Iată, acum, st md jos, mai spun o dată că Pocuţia a fost din vechime a Moldovei; mă ridic în picioare – ceea ce şi făcu, stând drept şi înalt – şi spun că Pocuţia trebuie să fie în veci a Moldovei! Ce anume nu se aseamănă în cele două spuse ale mele?! Vă arăt tot eu: că ea nu e acum, în clipa de faţă, a Moldovei! Dar această deosebire stă în vrerea şi puterea noastră! Şi iată, jur – dacă vreţi! –, cu mâna pe crucea spadei părintelui meu, să-mi pun capul pentru ca între şederea mea şi ridicarea în picioare să se plinească fapta care să le facă una?

— Aşa cum rămăsese, cu mâna ridicată, ţinând strâns crucea spadei, cu ochii spre bolta spătăriei, părea un arhanghel dintr-un iconostas, doamnă! În ochii verzi bătea piezi, şi o rază de soare, făcându-i să împrăştie, la rândul lor, şi mai multă lumină. Nu mai zise nimic, nici nu se clinti, aşteptând. Boierii înţeleseră că nu mai voia nimic de la dânşii, că, de altfel, măria-sa nici nu mai era acolo decât cu trupul, fiind cu sufletul şi cu mintea, undeva sus, sus de tot, către înaltul vrerii sale. L-am lăsat astfel şi am ieşit cu toţii, fără zgomot, ca dintr-o biserică, după ce-a miruit popa şi-am luat în palmă anafur”…

— Nici flacă i-ai fi ibovnică ori nevastă prea iubitoare n-ai şti să vorbeşti mai frumos despre omul care ţi-e drag, Nicoară. Şi, zugrăvindu-l astfel, m-ai făcut, să-mi fie şi mai dor de dânsul… „v, J.

Doamna Elena Ecaterina se petrecuse cu cămămşul Ni-coară Hâra pe gangul întunecos, luminat slab doar de două făclii, care-i lega iatacul de spătăria cea mare. Pe fereastra din odaia de culcare văzuse boierii, pâlcuri, ieşind din cetate, îndreptându-se către târgul Sucevei, pe la castele lor, înţelesese că sfatul se mântuise şi un îndemn mai puternic decât glasul judecăţii înţelepte o făcuse să caute a-i ieşi bărbatului ei înainte. Nădăjduia să-l afle în odaia de taină, de lângă iatac, dar nu era acolo. De-aceea se încumetă spre spătăria cea mare.

Poate Nicoară Hâra ar mai fi avut de spus unele şi altele, dar uşa tainică se deschise, şi Petru, aplecându-sa mult, se ivi în gang, chiar sub făclia aprinsă. Faţa îi era fără culoare, iar sub ochi un zugrav

dinlăuntrul său feştise două umbre. Mantia lungă, de postav verde, o lăsase pe braţul jilţului, în spătărie. Rămăsese doar în tunica de culoarea mugurilor de brad, cu lanţul de aur atârnat pe piept. Elena Ecaterina zâmbi cu voioşie, văzând cum ţinea Petru în mână, ca pe ceva ne-nsemnat şi nu prea trebuincios, cercul de aur purtat pe frunte.

— Ia-l, Hâro, că-mi strânge ţeasta şi nu-mi lasă slobode gândurile! l-l aruncă în sus, iar Nicoară îl prinse cu îndemânare, se-nchină către amândoi cu supunere şi dispăru, lăsându-i singuri.

Mî ia lată, cu degete mari, de pescar deprins a trage la mal numai năvoade pline, mai mângâie odată cu gingăşie nebănuită fruntea albă, resfiră pe damascul strălucitor al pernelor şuviţele de culoarea griului copt şi Petru adastă câteva clipe încă, în picioare, lângă crivatul în care Elena Ecaterina se lăsase învinsă de un somn adânc. „Dacă are să fie cocon, are-l să poarte numele părintelui meu, Ştefan!” îi şoptise, acoperindu-i ochii, faţa, gura, cu sărutări pătimaşe. Răspunsul – o încuviinţare bucuroasă – îi sporise valul de căldură ce-l cuprinsese. În clipele acelea o iubise ca niciodată.

Se-ntoarse apoi uşor şi păşind în vârfurile botforilor de saftian auriu, se apropie de uşă, apăsând cu grijă clanţa.

— Şi dacă va fi fată, cum se va numi, Pero?! Glasul alintat şi somnoros al Elenei îl făcu să tresară. Se opri. Dar nu se întoarse. Rosti doar, cu hotărâre, aproape ca o poruncă:

— Ruxandra!

Îndată după aceea ieşi din odaia de dormit a doamnei, care-i petrecu în auz paşii, până se pierdură. Elena Ecate-rina zâmbi pentru sine, cu înţeleaptă înţelegere, şi adormi iară.

*

Patru zile mai trecură, fără vreo veste de la domnie pentru solia leşească. Pan Nicolae îşi închisese cu lacăte cuierele, poruncise să fie potcoviţi caii şi gătiţi de plecare.

Spusese la cuhnii să-i pregătească ultima cină şi merinde pentru a doua zi, când avea să pornească spre casă.

Tocmai credea că i se aduce mâncarea, când cineva bătu în uşa odăii sale, în încăpere intră, însă, un trimis al cancelariei domneşti, care-l vesti că a doua zi are să se înfăţişeze la vodă.

Drept aceea, pan Nicoaae îşi petrecu noaptea rostind cu glas tare cele ce-avea să le mai spună domnului Petru, hotărât să-ncerce ultima oară a-i îndrepta gândurile către înfăptuiri şi mai paşnice.

(*

În spătăria mică îl îniimpinară patru dregători: Toader Bubuiog logofătul, paharnicul Popescu, Mateiaş vistierul şi Dragşin spătarul. Se afla acolo şi tălmaciul curţii, altul, pe care până atunci nu-l mai văzuse.

— Măria-sa îţi trimite, prin noi, urări de bine şi rugămintea de iertare că nu te poate vedea la faţă, întrucât l-a cuprins o fierbinţeală în timpul nopţii. Noi, însă, ne bucurăm că avem prilejul încă o dată să te rugăm să cauţi a-l îndupleca, pe suveranul domniei-tale, să ajungă la pace şi bună înţelegere cu domnul nostru.

Toader Bubuiog pusese în rugămintea ce-o adresa solului o căldură blândă, menită să-l convingă.

— Cinstite feţe şi iubite gazde ale şederii mele aci, răspunse starostele Oameniţei, cu glasul străbătut de mâhnire. Eu nu sunt un sol atât de înalt şi nici nu am împuterniciră de la stăpânul meu să împac doi principi atât de luminaţi, ca regele meu şi principele vostru. Eu am venit la Moldova să sting oarecari pricini de hotar între ţara mea şi a domniilor-voastre, şi să fie pace la aceste vecinătăţi ale noastre. Şi chiar dacă voi stărui pentru înţelegere între dânşii, nu mă vor asculta mă ţimile-îor pe mine! Mărturisesc că aş

— L 265

Încerca o mare bucurie în sufletul meu să văd că înfloreşte pacea şi nu se mai varsă în zadar sângele creştinilor. Multă salus bello, dar…

— Ar mai fi o cale, pane Iskrzycki, îi taie vorba vistiernicul Mateiaş, ridicându-se din jilţul său şi începând o preumblare neliniştită prin încăpere. Er-a un om ca la vreo patruzeci de ani, înalt, subţiratic şi puţin afjs de spate. Ochii mari, negri, sfredelitori, aveau şi ei un neastâmpăr şi o licărire de duh într-înşii. Buzele subţiri, umbrite să o mustaţă aspră şi deasă, neagră ca şi pletele îngrijit netezite şi aşezate pe umeri, rosteau vorbele şuierat printre dinţii mari şi cu strungă. Dar glasul, parcă ţinut în frâu, răsuna bogat şi din adâncul pieptului, nebănuit de puternic. Ai putea domnia-ta să atragi pe hatmanul

Tarnowski – cu care avem ştire că te-ai şi înrudit de curând – sau pe alţi nobili consilieri, pe care i-ai socoti vrednici de o astfel de lucrare, îndemnându-i să-l sfătuiască şi pe măria-sa regele de bine. Să trimită apoi măria-sa o solie înaltă, cu toată pohfala, cum se cuvine, care să vorbească domnului nostru, reuşind astfel, poate, să-l înduplece. Căci domnul Petru, fiindu-ne stăpân atotputernic şi rânduit nouă de însuşi Dumnezeu, nu se ia întotdeauna după sfaturile noastre.

Mateiaş se opri, întorcând capul spre logofătul Toader, părându-i rău că-i scăpaseră cele din urmă vorbe. Paharnicul Popescu schimbă privirile cu ale lui pan Nicolae, amintindu-şi şi unul şi celălalt de acelaşi lucru.

Starostele Oameniţei se ridică apoi, se uită pe rând la toţi patru boierii care-l primiseră şi făcu semn tălmaciului să se apropie:

— Oricine ştie, cinstiţi pani, că oamenii cu adevărat înţelepţi, atunci când au în minte o anume lucrare de înfăptuit, aruncă o privire la faptele petrecute mai înainte cu ani – sau cu veacuri – şi caută să scoată învăţăminte din ele. Apoi, aşază acele fapte, cu rostul lor, alături de cele ce are de gând să înfăptuiască de-acum înainte şi, cântărindu-le în cântarul minţii, caută a-nţelege cum este mai bine să facă, pentru a nu-şi aduce pagubă, sieşi sau altora. Felix eram quem faciunt aliena pericula cantum… Cu atât mai vârtos, dacă faptele trecute i s-au întâmplat chiar lui însuşi, va putea scoate învăţătură mai bogată dintr-însele. Şi dacă această învăţătură e dreaptă şi cuminte şi ea îi spune că cele ce vrea să făptuiască nu-i vor aduce folos, ci numai pagubă, atunci nu le mai făptuieşte. Se mai poate şi altfel: bonhm causam mile agendo…!

Zicând acestea, solul se înclină adânc în faţa gazdelor şi ieşi din încăpere. Cei patru boieri rămaseră nedumeriţi de înţelesul spuselor sale, cu toate că tălmaciul îşi făcuse cinstit slujba, atât pentru cele rostite în limba leşască, cât şi în cea latinească. Numai paharnicul Popescu ştia bine ce voise să zică şi la ce se gândise prietenul domniei-sale…

Vremea ajungând la prânzul cel mare, pan Nicolae hotărî să-şi amâne plecarea pentru zorii zilei următoare. Se-ntoarse la Casa Domniei, intră în odaia lui şi se trânţi îmbrăcat pe patul acoperit cu

cergă albă.

— Eu nu sunt un domn bătrân şi, totuşi, ţin minte că de patru ori s-a purtat război pentru această Pocuţie, care nu face nici pe departe cât se cheltuieşte şi cât sânge s-a vărsat pentru dânsa!

— Bine ai spus măria-ta, serenissime principe! Iar dacă astfel gândeşti, înseamnă că vei fi cu adevărat înţelept până la capăt? şi vei opri de-acum înainte gâlceava şi zavistia dintre măria-ta şi regele meu…

Pan Iskrzycki se înfăţişase a doua zi, după poruncă, înaintea lui Petru, fiind întors din drum de un căpitan din straja domnească, trimis să-l oprească. Abia se depărtase de uliţa mare a Sucevei, urmat de slujitorul său Slavk a; alt alai nu voise să-ngăduie după dânsul, zicând că poftește să străbată singur târgul şi ţara până la el acasă.

Petru îl făcuse să aştepte aproape două ceasuri în cancelaria domnească, printre scribii şi pisarii care îşi pregăteau penele şi cernelurile, îşi aşezau pergamentele, gata să aştearnă pe ele, la porunca domnului, slovele înflorite, într-un târziu, când soarele suise de mult dintre dealurile care înconjurau cetatea, domnul se ivi în uşa cancelariei, însoţit de cămăraşul Nicoară Hâra. Acesta îl pofti pe sol să-i urmeze în cămara de taină, de lângă iatacul domnului.

Făcându-i oaspetelui semn să se aşeze, Petru se rezemă de soba caldă, scuturat parcă de friguri. Pan Nicolae îi spusese ce crezuse de cuviinţă, îndemnându-l – cu toată smerenia şi supunerea unui slujitor – să cerce a lega prietenie, şi nu război cu regele Sigismund. I se păru că domnul nu mai este atât de aprig, căutând chiar o cale de împăcare. Zisese că s-ar mulţumi fie şi numai cu oarecari despăgubiri băneşti în schimbul Pocuţiei pentru că – spunea el – vistieria e goală şi au păgubit mult, şi el şi Moldova, de pe urma acestei zavistii. Vorbise cu bunăvoinţă şi pl eţuire la adresa regelui, până când, din senin, se posomorâse şi glasul îi devenise aspru, aţâţat.

— Măria-sa regele ar putea să ia aminte la răbdarea mea, pe care o mai am încă, în ciuda pagubelor pe care mi le-a făcut din pricina acestei palme de pământ blestemate! Aştept ca măria-sa să se căiască de aceasta, dar dacă nu vrea în ruptul capului să termine cearta cu mine, vezi această icoană a sfintei învieri, de deasupra mea?! – şi arătă

cu mâna întinsă icoana ferecată în aur, sub care ardea o candelă –, am mai jurat o dată pe ea, şi jur şi acuma, că nu voi înceta nici eu şi mă voi răzbuna, chiar de-ar fi să-mi pun capul!… Şi chiar de-ar fi să se prăvălească toată lumea asupra mea! Aşa să-i spui! Şi-acum poţi pleca!

Se desprinse de lângă sobă şi, urmat de Nicoară, intră în iatacul său. Un copil de casă îi deschise lui pan Nicolae uşa şi-l urmă pe coridoarele înguste şi întunecoase ale palatului, în care, din loc în loc, spre ieşire, ardeau făclii.

Podul de fier se ridică în urma lui pan Iskrzycki şi a sâujitoului său, care părăsiră călări cetatea de scaun a Sucevei, în ziua aceea posomorâtă de septembrie 1533, îndreptându-se spre Lehia, fără să mai privească înapoi. De la fereastra odăii sale din cetate, paharnicul Popescu fu singurul care-l urmări cu privirea pe fostul său prieten, până ce acesta dispăru în afara porţilor grele, închise în urma lui de căpeteniile străjii, îl petrecu apoi cu gândul fără să-l mai vadă, închizând pleoapele, sub care i se zbătu câteva clipe chipul jupâniţei Danuta, ca o vedenie dragă şi pentru totdeauna pierdută…

Temerile şi bănuielile se adeveriseră mai curând decât s-ar fi aşteptat pan Nicolae Iskrzycki şi domnia-sa, paharnicul Popescu. Şi anume, chiar în ziua plecării solului polon, pe când acesta se apropia de hotarul Lehiei, pe-nserat, curţile portarului Mihu forfotiră de sosirea butcilor şi ca-râtelor boiereşti, care îşi deşertau pe rând stăpânii în faţa cerdacului înalt. Caftanele grele, cu gulere largi, din jder, zibelină sau vulpe, urcau parcă singure treptele care scârţâiau gros sub călcătură grea, ori scheunau subţire sub psţi sâltăreţi.

Glasurile, înăbuşite, se pierdeau în dosul uşilor mari, închise îndată după fiecare oaspete. Nu se aprinseseră nici făcliile de la porţi, nici de la cerdacul ascuns de viţa deasă. Nu veniseră cu jupânesele şi nici stăpâna casei nu se arătă să-i întâmpine. Ba, chiar, la porunca soţului domniei sale, jupâneasa Sofia se pornise de pe la prânzişor la Bosanci, unde avea dumneaei nişte cumetri, pe care de mult nu-i văzuse. O însoţea, la aceeaşi poruncă, Ierernia, nepotul boierului Mihu.

Odaia cea mare se învioră dintr-odată de glasurile slobozite. Se aflau de faţă domniile lor boierii Gavrilă Trotu-şanu, stolnicul Colun, boier Scripcă şi Zbiarea, postelnicul Costea Albotă, fost mare comis,

vistiernicul Glăvan, fost pisar de cancelarie domnească şi domnia-sa paharnicul.

Roabele de la cuhnii umpluseră dinainte tipsiile cu nuci, mere, struguri şi plăcinte calde, iar carafele pântecoase se aflau rânduite pe lângă perete. Pocalele avea să le umple însuşi domnia-sa, Mihu. Slugile fură slobozite pe la grajduri şi acareturi, cu poruncă aspră să nu se arate decât la chemare. Doar la porţi vegheau două slugi de credinţă, înarmate cu suliţă şi paloş.

Laviţele lungi, acoperite cu scoarţe groase, gemură sub şezuturi. Mâini slabe şi uscate ori cu degete groase, lacome şi puternice, se întinseră deodată, ca la un semn, după cupele pline, le ridicară şi le coborâră, oprindu-le în dreptul buzelor pofticioase sau abia deschise. Pleoapele se lăsară, iar licoarea aromitoare şi dulceagă – vinul vechi al gazdei – luă drumul gâtlejurilor însetate. Şi tot deodată, pocalele se aşezară pe tăblia mesei, cu zgomot sec, golite cu totul sau pe jumătate. Mâneci de brocart şterseră bărbi şi mustăţi, apoi mâinile se aşezară cuminţi, unele peste alte! \ ca la rugăciune, împreunate pe pântece, ori se odihniră pe genunchi, lenevoase, cu vinele umflate.

— Văd pe feţele domniilor-voastre ceva care mă-ntmteează, dragii mei oaspeţi… Portarul Mihu, tărăgăna anums vorbele, în timp ce ochii iscoditori alergau de la un chip la altul. Să fie, oare, păreri de rău că vă aflaţi aci? Vi s-a făcut, oare, frică? Ori una, ori alta de este, spuneţi-mi, rogu-vă, şi lesne se poate preface seara aceasta într-o de? – fătătoare petrecere. Vin este, bucatele nu lipsesc, iar lăutarii nădăjduiesc că nu-şi vor fi muiat încă scripcile şi cob

26S

zole în rachiuri. Şi astfel nu vom pierde în zadar prilejul care ne-a lăsat slobozi din partea jupâneselor noastre… Mihu şi irşi vorba într-un hohot de veselie cam silită.

— Aşa este cu toate câte le-ai spus, frate Mihule. Cel puţin în ce mă priveşte, nu mă sfiesc a spune adevărul: iaca mă tem, ştiind că ceea ce ne-a adunat sub acoperişul caselor domniei-tale este un lucru cu primejdie mare. Şi nici nu prea ne face cinste!

Cel dintâi vorbise stolnicul Colun, un bărbat înalt, uscăţiv la chip şi la alcătuirea trupului pe care straiele, bogate şi bine croite, stăteau

ca pe o sperietoare de ciori în itrâu. Nu era bătrân, la cei patruzeci de ani, dar glasul îi era de moşneag, tremurat şi gâjâit.

— Atunci?! vru să ştie Mihu pricina pentru care stolnicul se afla, totuşi, în casa lui.

— Trag nădejde să avem înţeleaptă judecată, căutând o cale cât mai cinstită prin care să ni-l facem mai ascultător şi îngăduitor nouă pe vodă Petru.

— Şi care-ar fi, după gândul domniei-tale, calea aceea?

— Să cercăm a-i deschide ochii la primejdiile care pândesc Moldova. Cele din afară, ca şi cele din lăuntru. Bună-uară, dacă norodul e tot la oaste şi boierii, cu steagurile lor, de asemeni, cine ară, cine seamănă şi cine culege? Cine şi de unde se vor strânge dările către domnie? Şi cum vom plăti tributul dintr-o vistierie goală?! Apoi, dacă turcii nu-şi vor primi tainul, vor veni după el, cu ordia şi, neavând ce aia nici din vistierie, nici din cămara domnească, vor lua ţara cu totul! Numai acestea dacă i le spunem, vodă va. Tiibzui, poate, îndelung şi va opri şi gâlceava pentru Focuţia.

— Crezi că nu le ştie? Le ştie cu de-amănuntul, că nu-i prost! Da' într-atâta e de trufaş, încât tocmai aflându-le de la noi, sau de la oricine, va face cu bună ştiinţă dimpotrivă. Că aşa îi e firea!

— Să nu vorbim cu patimă, frate Zbiareo! Că a adus Moldovei faimă bună şi linişte.

— Care linişte, paharnice?! Trei ani de domnie, cei dintâi, da! Dar mai apoi? Ai uitat rosătura funiei de la Obertyn? Tocmai domnia-ta spui că vorbim cu patimă?! Şi văd că am uitat cu toţii moartea fratelui nostru Viad… şi-a altora…!

— Să dăm, rogu-vă, pasul gâlcevii spre buna înţelegere, dragii mei! Pe morţi nu-i mai întoarcem noi de la groapă, iar cei ce trebuie să ne frământe acum sunt viii!

Portarul Mihu stinsese cu dibăcie scânteia care ameninţa să aprindă o vâlvătaie.

— Şi viii aceştia suntem noi, pe care, însă, vodă ne socoteşte în ultima vreme mai morţi decât morţii. Cu morţii mai vorbeşti în gând măcar. Nu simţiţi uneori, în spătăria mare, că duhneşte a hoit?!… Şi ca să fiu drept, mai miroase a ceva: a opinci şi surtuce de pănură, a ţară

de mijloc cocoţată unde n-a visat să ajungă şi n-a avut răgaz să se spele, să se primenească…

— Şi ce, vreţi să-l chemăm pe Soliman să deschidă ferestrele?! Ai grijă, frate Trotuşene, să nu te tragă sorbu' afară ori să-ţi înţepenească mădularele! Cată mai bine de-ţi înfundă urechile cu bumbac, să nu te doară dinţii!

— A rostit cineva aci astfel de vorbe, despre chemarea sultanului, vistiernice Glăvan? Bagă de seamă că s-ar putea crede că acela eşti chiar domnia-ta!

Mihu se ridicase furios de la masă, fulgerându-l pe vistiernic cu privirea. Apoi, ca să-şi ascundă tulburarea, începu să umple pe rând cupele deşarte de pe masă.

— Da' ce-avem a-i scrie, dar? se oţărî Glăvan, fără să ia în seamă tulburarea gazdei. Că m-aţi chemat ca pisar ce-am fost, nu ca vistiernic!

— Bunăoară, rugămintea să-l mai sfătuiască şi el pe domnul nostru la a cârmui ţara mai cu blândeţe, a nu nesocoti cuvântul nostru şi obiceiul pământului şi altele ca acestea; nimic altceva. Şi nimic rău, ori cu viclenie, frate Glăvane… Şi mai cu seamă să-l îndemne a nu se mai înfrunta cu craiul Lehiei, că nu face Pocuţia nici a mia parte din câte pagube ne-a adus şi ar mai aduce gâlceava pentru dânsa, dacă…

— Ei, iacătă-ne şi copiii de suflet ai padişahului, chemându-l să ne apere de părintele nostru creştin, dăruit nouă de Cel de Sus! Bine zicea măria-sa vodă Petru: câne între sfinţi! Da' acuma se vede treaba că noi suntem câniі şi el e sfântul. Sultanul, adică!

— Nu te-aprinde, postelnice, că de-aia ne-am adunat, să-ntoarcem lucrurile pe toate feţele, să chibzuim şi să facem ce-i înţelept a face. Că nici aşa cum se petrece viaţa noastră ş-a ţării, de-o vreme, nu-i bine! Cine altul, dacă nu noi, e dator a o-ndrepta?!

Şi unde mai pui că suntem cei dintâi care ne luăm asupră-ne o asemenea povară – îndreptarea lucrurilor, atât de tare strâmbate! Cu blândeţe, cu înţelepciune, cu dreaptă cumpănire, orice se poate-ndrepta!…

— Chiar şi spinările deprinse a sta încovoiate, în umilinţă şi slugărnicie?!…

— Otrăvită ţi-i limba, boier Mihule! Aşa ţi-o fi şi sufletul!

— Otravă ai spus, postelnice? Iacă ai adus vorba de calea pe care au ales-o – nu pe, ea de mult – unii, ca să-ndrepte lucrurile strâmbate, pasămite, de Ştefăniţă vodă! Erau şi dintre noi printre aceia… Cumplit păcat, cu care şi-au mânjit mâinile şi sufletul! Şi numai a vorbi despre acestea cutremurător este, fraţilor!

— Nu ştiu, zău, Mihule, dacă-i mai greu păcat să-ţi alungi din scaun domnul sau chiar să-l ucizi! – dacă s-a făcut rău, tiran şi fără dragoste de supuşii lui –, decât a-ţi ucide însuşi numele, vrednic de cinstire, al ţării! Şi al neamului! Gândiţi-vă bine că am puteau fi socotiţi cei dintâi care am chemat păgânii să facă rânduială în casa noastră creştină t Ajuns-am, oare, atât de bicisnici?! Şi noi şi ţara?!

— Adineauri ai rostit o vorbă, Trotuşene, pe care n-o poate îngădui cu niciun chip acoperişul casei mele! Mă mir cum de nu s-a boltit deasupra noastră, surpându-se apoi şi îngropându-ne de vii! şopti Mihu, căutând înspăimântai la feţele oaspeţilor săi. Pe rând, ochii lor priviră în pământ, umerii se strânseră, spinările se adunară, aşteptând jungherul. Liniştea zumzăia în urechi, spartă dintr-odată de hămăitul unui câine. Apoi alt câine se trezi, stârnindu-şi toţi semenii din acea parte a târgului Sucevei. Un şuierat scurt sfâşie întunericul. Se auziră glasuri aspre, răstite: Opreşte! Stai, n-auzi?! apoi un galop de cai se pierdu în afara porţilor izbite cu putere.

*

— Coste! Iacobe! La mine!

Ferestrele de la odaia cea mare erau acum întunecate. O linişte de gropniţă înconjura casele şi acareturile boierului Mihu. Zăvozii tăcuseră. Nici slugile nu ieşirăla vedere, fără chemarea stăpânului.

Portarul Mihu sta în cerdac cu o făclie aprinsă în mână. Sub caftanul lung, trupul îi era cuprins de-un tremur. Dar glasul, stăpânit, sunase aspru.

Slugile de credinţă de la porţi se apropiară. Descălecară şi coborâră de pe unul din cai ceva greu, înfăşurat într-un dolman negru. Nedibaci, îi dădură prea de sus drumul şi, după bufnitură, se ghici un trup de om mort.

— Pe cine aţi ucis?!

— Nu ştim, stăpâne, da' o fost ţâşnit din dosul caselor şi n-o vrut să stea la strigarea noastră. O sărit zaplazul cel cu palisadă, cu cal cu tot. Ne-am luat după dânsul, pe uliţa noastră, tot zicându-i să stea şi, dacă am văzut că nu stă, crezând noi că-i un lotru care s-o furişat pe la acareturi şi hambare cu gânduri rele, Iacob i-o răpezit suliţa-n spate şi l-o doborât. Calu' o scăpat către inima târgului, singur. Acu' domnia-ta îi vedea ce şi cum, că pe-ntunecimea aiasta n-am putut să-i cunoaştem chipul.

Portarul Mihu coborî treptele cerdacului înalt, pipăindu-le cu piciorul, parcă orbise.

Apropie făclia de trupul înfăşurat în mantie, Costea dădu la o parte gluga. O clipă, i se păru lui Mihu că ochii mortului, rămaşi deschişi, îl fulgerară cu privirea sticloasă.

— Ieremie! gemu, ducându-şi mâna slobodă la inimă, unde simţise o gheară. Duceţi-l în iatacul lui, porunci cu glas stins.

Se întoarse şi începu să urce cu pas ne moşneag treptele cerdacului. Se pierdu în întunericul nopţii şi în spaima ceasului blestemat cu-o moarte…

— Care eşti acolo, măi?!

— Om bun, frate, numa desfă mai degrabă lăcatu'" porţii, că-s ud până la suflet!

— Om bun, om bun!, Dracu-i rău, că te poartă pe drumuri în puterea nopţii, să baţi la porţi străine, drept îi?!

— Drept, dară, cum zici, da' mai rapide!

Glasul din lăuntru era moale, vorba rară şi lată, fără grabă. Cel din afară se împletea iute cu clănţănitul dinţilor, părând vorba şi mai deasă din pricina aceea. Cât tăcură şi de-o parte şi de cealaltă, avu răgaz cheia să geamă în broască şi poarta se crăpă oleacă, proptită încă pe dinlăuntru cu piciorul. O mână ridică în crăpătura porţii lampasul de lut, de forma unui chiup, în care pâlpâia o lumânare, răzbind afară Prin două găuri rotunde, ca nişte ochi de buhă. La lumina tremurată se desluşi cu greu chipul de-afară. Cu greu şi din pricina mustăţii, bărbii şi sprâncenelor, toate stufoase şi negre, ascunzând gură, obraz şi umbrind şi mai tare ochii. Straiele drumeţului erau întunecate şi ele, dolmanul cu glugă, de postav îmblănit cu piei de sobol, înfăşurându-l

din cap până-n picioare.

Poarta se mai desfăcu oleacă, atât cât să pătrundă un om. Mâna cu lămpaş îi făcu semn să intre. Străinul păşi în ograda pădurarului.

— Da' cal n-ai?! întrebă gazda, adăstând cu poarta deschisă.

Vâr;

— Mi-o murit… O crăpat inima-ntr-însul, de goană… Poarta scârţâi ca un răspuns cu mirare, apoise-nchise, ferecată cu un drug de fier, pe dinlăuntru.

Câinele din lanţ, care până atunci lătrase să se gâtuie, se potoli la fluieratul stăpânului şi se pierdu în culcuşul aşternut cu fân, îl mai auziră pufnind de câteva ori pe nări, morocănos şi nedoritor de oaspeţi.

În încăperea scundă, era cald de la soba pe care oala cu lapte tocmai îşi boltise pojghiţa, gata să se reverse pe de lături. Simion, pădurarul, suflă asupra ei şi sparse cuşma albă, apoi trase oala mai la margine. Străinul rămăsese în picioare, lângă uşă. La lumina opaiţului, Simion băgă de seamă că-i om tânăr. După straie părea a fi dintre slugile unui mare boier, înainte de a-l pofti să şadă, Simionse-ncre-dinţa că baltagul îi la locul său, în firida de lângă uşă. Apoi îi făcu semn din cap să-şi caute un loc în odaie. Drumeţul îşi desfăcu gluga, îşi scoase mantaua, îşi descheie bumbii de aramă care-i închideau tunica, tot neagră, lăsând să i se vadă cămaşa albă, de in şi gâtul puternic. Scăpate de sub glugă, pletele i se domoliră pe umeri, negre şi drepte.

— Dacă ai asupra ta jungher, ori paloş, ori baltag, lasă-le la odihnă, pe prispă, că nu-ţi fac trebuinţă dacă ai intrat cu gând curat în aiastă casă, vorbi Simion, zgândărind jăraticul în sobă şi înfundându-i cu un buştean gura încinsă.

— N-am la mine asemenea scule, răspunse cu oarecare ţâfnă în glas străinul. Ba stai, că mint: iacă, jungherul ăsta, îl scoase de la brâu, de sub tunică, şi îl aşeză pe masă. Lama ascuţită, de oţel, luci scurt sub flacăra opaiţului, apoi adormi paşnic.

— Vei fi având, poate, altele, mai lesne de pitit şi de mânuit, dar şi pe acelea lasă-le deoparte. Afară doar dacă n-ar să fie vorba de armele cele nevăzute ale minţii… Află însă, că şi pe-acelea tot fieru'le

biruie până la urmă…

T

Abia acum, zicând acestea, se-ntoarse Simion, să-şi cu»noască mai bine oaspetele, îl află aşezat pe laviţa de sub ferestruica joasă, rezemat de perete, cu mâinile-mpreunate la piept, cu capul dat pe spate, ochii închişi şi buzele strânse, între sprâncene, gândurile săpaseră un şanţ adânc, care, coborând, se-ntâlnea cu şaua nasului lung şi puternic, cu nări largi, nesătule. Simţindu-se privit, deschise ochii. Văzând chipul paşnic al gazdei, se însenină. Şanţul dintre sprâncene se şterse, buzele se descleştară, dezvelind dinţii albi, de fiară tânără.

Simion aşternuse două străchini pe masa de lemn geluit, turnase laptele clocotit şi frânsese două coltuce de pâine de secară. Se aşeză pe scăuieciul cu trei picioare, care trosni sub greutatea lui, făcându-i semn străinului să-ndrăznească.

Mâncară tăcuţi.

Într-un târziu, Simion strânse străchinile şi lingurile de lemn, adună cu muchia palmei fărâmele de pâine. Din când în când, îşi mai fura oaspetele cu coada ochiului. Acesta dădea semne de mare osteneală, că lupta greu cu pleoapele să le ţină deschise.

— Ai să te hodineşti aci, pe laiţă, zise Simion, despăturind o cergă şi aşternând culcuşul. Nici patu'meu nu-i mai moale, colo jos, pe tohoarca ceea. Şi arătă în cui o sarică din vreo patru oi sure.

Să fi fost aproape de primul cântat al cocoşilor, când Simion, ascultând sforăitul cutremurător al drumeţului, se ridică deodată-n capul oaselor, ca îmboldit de-o suliţă-n coaste:

— Scoală, bre, că n-ai zis cum ţi strigă cine-ar avea trebuinţă de tine! tună Simion şi glasul lui sparse noaptea ca pe-o strachină goală. Drumeţul sări drept în picioare, buimac, dar străduindu-se să nu arate prea mare spaimă. Atâta doar că-şi duse mâna la piept, pipăind ceva sub tunică, încredinţat, se vede, că inima – sau acel ceva – îi la locul său, se aşeză pe laiţă, căscă lung şi se cutremură aşoi de un râs năprasnic.

— Dacă-ţi spun că mă cheamă Stavăr şi că maica mea îmi zicea, în pruncie, „Stăvăruşu'maichii", îi putea dormi mai departe? vorbi

oaspetele, abia ţinându-şi râsul.

— Aşa dar?! Atunci îi bine! zise Simion, culcuşindu-se la loc pe tohoarca. Acu', dacă vrei, eşti vrednic să afli ţi cine-s eu, mormăi printre căscaturi aprige, îmi zăce Simion şi îs vătaf de vânătoare şi pădurar în slujba dumnealui boierului Zbiarea… Şi noapte bună!

— Pe el, Neagro! Apucă-l! Ţine-l bine!

Căţeaua îşi înfipsese colţii în dulama fugarului, care cerca zadarnic să-şi scoată de la brâu jungherul.

La şuieratul cu două degete al stăpânului, Neagra îşi des-cleşte o clipă gura, dând drumul dolmanului, dar îndată îi aşează străinului labele de dinainte pe umeri. Cu botul îi amuşina obrazul, mârâind surd. Stavăr nu mai mişca, îşi ţinea mâinile, pe lângă trup, neputincioase, iar capul îi înţepenise, întors spre umărul stâng, ferindu-se de răsuflarea fierbinte a râmelui.

Simion se mişca leneş pe lângă casă, căutând ceva anume, intră chiar în odaie, fără să-i fie teamă că prinsul ar putea să scape. Neagra mârâia din când în când, spre aducere-aminte străinului că nu-i cu putinţă vreo mişcare, în cele din urmă Simion ieşi, ţinând în mână o funie şi baltagul. Trase uşa, răsuci cheia. Cu funia legă la spate mâinile lui Stavăr. Neagra privea în ochii stăpânului, aşteptând porunca.

— Ce-ai visat, „Stăvăruşu' maichii", de ţi s-o făcut de fugă cu noaptea-n cap? vorbi Simion, strângând bine nodul. Că somnu' părea să-ţi fie sănătos şi fără zbuciumare! Stavăr tăcea, cu fălcile încleştate. Tot eu îs de vină – îşi răspunse Simion – că nu te-am descusut de cu seară de unde vii şi-ncotro te duci, înainte de a-ţi da drumul pe poartă. Da' ce, parcă mi-ai fi spus?! mai cu seamă dacă aveai – cum s-o arătat – oarece daraveri care nu pot fi scoase la lumina zilei! Ai fi tăcut ea peştele… Cum taci acu'!…

RE SA VORBEASCĂ el dacă şi-o veni în fire. Nu vezi că-i mai mult mort! Cine ştie câtă cale-o bătut şi de unde vine?!

— Ar hi să hie de neam, după straie. Măcar că-s rupte, da' tăt să vede că-s scumpe.

— Şi la chip îi fain, numa că-i mânjit şi cu barbă. Haida să-l sucim o ţâră pe spate, să vedem mai suflă ori ba!?

— Ni, că deschide ochii! Hai, omule, grăieşte ceva! Batăr să vedem că ştii grăi româneşte. Ori oi fi bozgor, ori sas, ori ce dară? Spune batăr care ţi-i numele? Nu-ţi hie frică!

— Petru… rostiră stins buzele, până atunci încleştate şi vinete.

— Dă-i vinars Gligore, să mai prindă putere!

O mână mare, cât o labă de urs, păroasă şi cu degete aspre, îi întinde o cană de pământ. O ia cu amândouă mâinile, care-i tremură, o duce la gură, soarbe adânc. Dar îndată simte că ia foc pe dinlăuntru. Ochii îi ies din orbite, gata să plesnească. „Apă! Apă!…" strigă printre tuşea şi sughiţul care-l zdruncină. Aceeaşi mână îi întinde un ulcior. Soarbe cu nesaţ, înghiţituri mari. Treptat, măruntaiele i se răcoresc, apoi o căldură blinda i se strecoară prin mădulare. Închide ochii. Mai aude ca prin câlţi:

— Lasă-l să doarmă, Stavnile. LI

— Stavăr l-o chemat, măria-ta. Era slujitorul de credinţă al domniei-sale boierul Ieremia şi fratele meu. Stăpânu-său încredinţase, în noaptea aceea blestemată, o taină, de care el însuşi se cutremurase auzind-o, fără voie. Călcase porunca domniei-sale boierului Mihu, uncheşu-său, şi se-nturnase acasă înaintea jupânesei Sofia de la Bosanci. Siavăr zicea că a doua zi aveau a purcede împreună la curţile din Hârlău, unde-i poruncise pe amândoi măria-sa coconul Bogdan. Socotind că n-ai să dai crezare lui Stavăr numai pe vorbe, Ieremia aşternuse veştile rele şi cu primejdie pentru măria-ta pe o bucată de pergament. Parcă a presimţit, sărmanu', că avea să piară de mână

ucigaşă.

— Şi tu de unde ştii că erau veşti de primejdie?! Vorbeşte mai scurt şi mai lămurit!

— Măcar c-o tăcut vitejeşte, cât l-or biciuit şi l-or fi căznit slugile boierului Mihu, lăsându-l ca şi mort în beci, i-or aflat înscrisul cusut în pieptul de la tunică şi l-or luat de la dânsu'. După aceea m-or chemat pe mine să-l iau şi să-l primenesc de îngropare, crezându-l plecat dintre cei vii. L-am vegheat în noaptea aceea până-n zori, văzându-l că suflă încă. Către ziuă o-nceput a geme şi mă chema mereu. Da' nu putea-nnădi vorbe cu-nţeles. Către prânzişor, mă aplecasem să-i ascult inima, care mai bătea stins. Deodată, Stavăr m-o prins de mână, m-o tras cu urechea lângă buzele lui şi am putut desluşi într-un horcăit greu doar aceste vorbe, rostite însă cu-nţeles: „Boierii se gătesc să se lapede de tine"… Zadarnic l-am strigat pe urmă, să-l fac să spună mai limpede şi mai cu tâlc dacă ştie mai multe… îndată după aceea s-o coborât într-un somn adânc, din care, numai cu un suspin lung, o trecut pragul vieţii acesteia…

— Te lepezi de Satana? De toţi îngerului? De toată trufia lui?!

— Mă lepăd de Satana…

Îi priveşte pe rând, le caută ochii. Toţi boierii, în straie de sărbătoare, strânşi roată în jurul cristelniţei de argint, în care Înalt Prea Sfinţitul chir Calistrat, Mitropolitul, scufundă de trei ori trupuşorul coconului Ştefan. Apoi naşa, domnia-sa jupâneasa Sofia, îşi primeşte finul în braţe, pe pânza de in albă ca spuma. Cât fuseseră rostite acele vorbe de lepădare, pe care naşa le repetase după Mitropolit, Petru îl privise lung pe Mihu, care ţinea cu smerenie lumânarea de botez dinaintea soaţei sale. Dar portarul nu-şi coborî pleoapele, căutând senin şi cu zâmbet neprefăcut în ochii domnului.

Nici ceilalţi boieri nu-şi feriseră privirile… Să nu fi-nţeles că el asta voise, să lege vorbele botezului cu cele rostite cu limbă de moarte de Stăvar, doar o săptămână în urmă? Ori, poate, acele vorbe ale lui fuseseră fără noimă, cum se-ntâmplă udesea să rostească cei ce trag să moară?!…

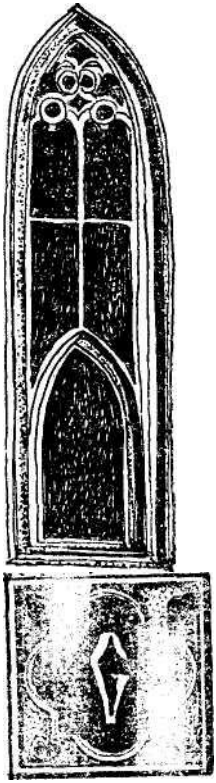

LIGQRE, aprinde lumânarea! Nu, vezi că moare?!

Mâini puternice îl cuprind – două, său.

— Parcă, patru? –, îl saltă de la pământ, sus, sus de tot, parcă l-ar sui la cer…

— Are fierbinţeală mare, Stavrule! Ni um frige tăt – l'Adă o ţâră de oţăt, să-l frecăm!

Simte ceva ud şi rece pe fruntea care-i dogore. Apoi cineva îi desface cămaşa ruptă, acel ceva ud şi rece îl străbate pe tot trupul, purtat de palmele aspre, grele, care-i dau parcă la r mdea toate mădularele, îi e dintr-odată cald şi bine, şi nu mai aude şi nu mai simte… Buzele rostesc ceva ne-nţeles, fără glas…

— Ce zice, Gligove? O zis oareceva?

— Vrea să zâcă, da' n-are putere.

Deschide dintr-odată ochii. Parcă nu se desfac în de-ajuns

pleoapele. Nu vede. De ce nu vede? Nu vede în o, fără nimic.

În el, însă, vede o adunare de capete, de caftane, de mnni sprijinite pe toiag ori pe sabie. Da… acum desluşeşte bine, sunt ei… în jilţurile lor, după rang, după dregătorie… sau fără dregătorie… Trotuşanu… Glăvan… Mihu… Popescu… Toader?… Unde-i Toader? în locul lui, în jilţul cu spătar înalt, e altul… cine-i mare logofăt? Toader Bubuiog e beteag de podagră… şi nu mai are veşti de la dânsul… de ce n-a poruncit să-l cerceteze un trimis al domniei şi să-i aducă ştire ce-i cu bătrânul şi cedinciosul lui slujitor… prieten…?! N-a apucat… ce să mai apuce acum, când a aflat că Soliman e dincolo de Dunăre, gata să pună piciorul pe pământul Moldovei!?… Şi el e singur…! Nu, nu e singur, e cu Moh r ova şi cu norodul!… Dar norodul e departe, că el e înconrrat de zidurile cetăţii pe dinafară şi de alte ziduri, nevăzute dar tot atât de groase, pe dinlăuntrul său… Şi norodul n-ar e cum mai ajunge la dânsul… Se deschid uşile cele mari… Tu mai vede bine? Ce-i cu el?! Cine intră în sala spătăriei, înde el i-a chemat pe boieri la sfatul cel de obşte, să pună Wa la dăpost, şi uite că acu' vine la el un sol! După straie seunoaşte că e un trimis al Padişahului. Ise-nchină, dar cam trufaş! Aşa sunt ei, plini de trufie… Se-ndreaptă în jilţ, încleştează mâna pe spada de la şold. Cercul de pe cap îl «7 înge, parcă i s-a umflat ţeasta… Se străduie să aştepte răbdător închinăciunile solului. Dar acesta scoate din sân un pergament făcut sul, îl desfăşoară cu mişcări lenevoase, privind cu viclenie şi necuviinţă în ochii lui, apoi către boieri… Boierii… Ce fac boierii? Şi-au cobibrât pleoapele peste xhi… Toţi. Niciunul nu priveşte spre sol. Nici spre domn. Deodată, glasul piţigăiat al trimisului Porţii sparge auzul deprins cu liniştea grea din spătăria mare:

— Care-i mai marele dintre voi? îi întreabă pe boieri, parcă el, domnul, nici n-ar fi de faţă, în jilţ se ridică logofătul… acum îl vede bine. Băloş, da, el e mare logofăt acum, în locul bietului Bubuiog… Şi tot Toader îl cheamă… Solul îi întinde pergamentul. Apoi rosteşte cu vorbele lui ce se află înscris acolo. Iar n-aude? Sau nu-nţelege?

Vorbelese-ncalecă, cele turceşti peste cele româneşti, ale tălmaciului. Dar, în sfârşit, izbuteşte să priceapă că Soli man le-a ascultat plângerile „dese şi rugătoare", aşa zice! Care plângeri?

„împotriva tiranului voievod Petru!” Adică el?!... „îl roagă pe Sultan, cu toată supunerea... dacă pot să nădăjduiască de la dânsul un ajutor, să-i scape de nesuferita domnie a acestui om!... dacă nu, se vor ridica toţi din ţară şi o vor părăsi, făcând loc altui neam...!” Care neam? Ei sunt neamul?! Ei sunt norodul?!... Simte că se înăbuşă, dar îşi porunceşte să mai rabde, „... sau se vor ruga de vreun alt principe, din afară...” îl chemau, deci, pe sultan să le facă dreptate şi să se răzbune el însuşi pe domnul lor care, ziceau, „adună oaste şi se laudă că nu asupra altcuiva, ci asupra otomanilor va să pornească... De-aceea, numai într-însul, Padişahul, mai au nădejde şi-i făgăduiesc...” Aci vorbsle solului sunt tăiate de glasul lui Mihu, care vrea să spună ceva, se foieşte în scaun, iar toţi ceilalţi încep să bâj. E „ca un S*UP în care a pătruns o gânganie străină. Dar so-iu* îşi suie glasul ca o surlă dogită peste zumzetul lor şi-şi

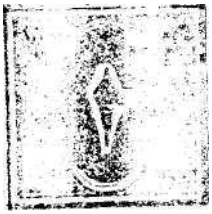

lumânarea.

Vezi

r

I i puternice îi cuprind – două, sau, i., jj’îi u? –, îl saltă de la pământ, sus.

(toi –, parcă l-cr sui la cer... – A. E fierbinţeală mare, Stavrula! în vii frige tăt! Adă o ţâră de oţăt, să-l

Siârde Cţ 11 c ud şi rece pe fruntea care-i dogore. Apoi cineva îi desface cămaşa ruptă, acel ceva ud şi rece îl străbate p? tot trupul, purtai de palmele aspre, grele, care-i dau parcă l. I rindea toate mădularele, îi e dintr-odată cald şi bine, şi nu mai aude şi nu mai simte... Buzele rostesc ceva ns-nţeles, fără glas...

— Ce zice, Gligore? O zis oareceva?

— Vrea să zică, da’ n-are putere.

Deschide dintr-odată ochii. Parcă nu se desfac în de-ajuns pleoapele. Na vede. De ce nu vede?! Nu vede în C”. ară nimic.

În ol, însă, vede o adunare de capete, de caftane, de rodirii sprijinite pe toiag ori pe sabie. Da… acum desluşeşte bine, sunt ei… în jilţurile lor, după rang, după dregătorie… sau fără dregătorie… Trotuşanu… Glăvan… Mihu… Popescu… Toader?… Unde-i Toader? În locul lui, în jilţul eu spătar înalt, e altul… cine-i mare logofăt? Toader Bubuiog e beteag de podagră… şi nu mai are veşti de la dânsul… de ce n-a poruncit să-l cerceteze un trimis al domniei şi să-i aducă ştire ce-i cu bătrânul şi cedinciosul lui slujitor… prieten?! N-a apucat… ce să mai apuce acum, când a aflat că Soliman e dincolo de Dunăre, gata să pună piciorul pe pământul Moldovei!?… Şi el e singur…! Nu, nu e singur, e cu Mol

2 G0

dova şi cu norodul!… Dar norodul e departe, că el e înconjurat de zidurile cetăţii pe dinafară şi de alte ziduri, nevă-ute, dar tot atât de groase, pe dinlăuntrul său… Şi norodul are cum mai ajunge la dânsul… Se deschid uşile cele mari… x mai vede bine? Ce-i cu el?! Cine intră în sala spătăriei, de el i-a chemat pe boieri la sfatul cel de obşte, să punăà la dăpost, şi uite că acu' vine la el un sol! După straie se noastre că e un trimis al Padişahului. Ise-nchină, dar cam ifaş… Aşa sunt ei, plini de trufie… Se-ndreaptă în jilţ, înştează mâna pe spada de la şold. Cercul de pe cap îl s-rânge, parcă i s-a umflat ţeasta… Se străduie să aştepte răbdător închinăciunile solului. Dar acesta scoate din sân un pergament făcut sul, îl desfăşoară cu mişcări lenevoase, ivind cu viclenie şi necuviinţă în ochii lui, apoi către bo)!… Boierii… Ce fac boierii? Şi-au coborât pleoapele peste. Hi… Toţi. Niciunul nu priveşte spre sol. Nici spre domn. odată, glasul piţigăiat al trimisului Porţii sparge auzul d prins cu liniştea grea din spătăria mare:

— Care-i mai marele dintre voi? îi întreabă pe boieri, p. Încă el, domnul, nici n-ar fi de faţă, în jilţ se ridică logoăţul… acum îl vede bine. Băloş, da, el e mare logofăt acum, în locul bietului Bubuiog… Şi tot Toader îl cheamă… Solul îi întinde pergamentul. Apoi rosteşte cu vorbele lui ce se află înscris acolo. Iar n-aude 7 Sau nu-nţelege?

Vorbelese-ncalecă, cele turceşti peste cele româneşti, ale tălmaciului. Dar, în sfârşit, izbuteşte să priceapă că Soliman le-a ascultat plângerile „dese şi rugătoare", aşa zice! Care plângeri?

„împotriva tiranului voievod Petru!” Adică el?!… îl roagă pe Sultan, cu toată supunerea… dacă pot să nădăjduiască de la dânsul un ajutor, să-i scape de nesuferita domnie a acestui om!… dacă nu, se vor ridica toţi din ţară şi o vor părăsi, făcând loc altui neam…!” Care neam? Ei sunt neamul?! Ei sunt norodul?!… Simte că se înăbuşă, dar îşi porunceşte să mai rabde, „… sau se vor ruga de vreun alt principe, din afară…” Îl chemau, deci, pe sultan să le facă dreptate şi să se răzbune el însuşi pe domnul lor care, ziceau, „adună oaste şi se laudă că nu asupra altcuiva, ci asupra otomanilor va să pornească… De-aceea, numai într-însul, Padişahul, mai au nădejde şi-i făgăduiesc…” Aci vorbele solului sunt tăiate de glasul lui Mihu, care vrea să spună ceva, se foieşte în scaun, iar toţi ceilalţi încep să bâzâie ca un stup în care a pătruns o gânganie străină. Dar solul îşi suie glasul ca o surlă dogită peste zumzetul lor şi-şi urmează rostirea, spre a le aduce aminte cum că, în soliile lor, boierii ziceau că „făgăduiesc înălţimii Sale Padişahului ca, venind el însuşi cu ordia, să-i fie călăuze în ţara Moldovei, să-l primească şi să-i închine oraşele, cetăţile, oastea, Moldova…! Nu cer altceva, în schimb, decât să-l socotească duşman pe principele Petru, să-l scoată din domnie, să aşeze alt voievod, însă dintre ai lor, creştin adică, să nu facă jaf şi omor, să nu ia ţara pentru sine, să nu se atingă de femei şi copii, să nu ia robi şi să le lase neştirbite averile şi dregătoriile şi credinţa…” Credinţa?! Au ei, oare, vreo credinţă? Care? Cum vor fi cu credinţă faţă de Dumnezeu, călcându-şi-o pe aceea jurată faţă de unsul lui pe pământ?!… Solul tăcea de o bună bucată de vreme, iar Petru tot nu se ridică din scaun, aşteptând, în spătăria mare parcă nu mai era nimeni. Jilţurile cu spătare şi laturile înalte păreau goale. Trupurile celor ce şezuseră în ele se-ndesaseră într-atâta sub apăsarea ceasului aceluia, încât încăpuseră, chircite, ca-n coşciuge.

Îşi duce mâna la gură… îi vine să râdă în hohote, dar se ţine… L-ar socoti nebun…

Dar nu-i nebun… Ei au fost nebuni, că s-au încrezut în sultan! Şi iată, el îşi bate joc de ei! Cum ar fi aflat el, Petru, altfel, de mârşăvia şi hiclenia lor?!

Iată că însuşi Soliman i-i dă legaţi lui!

— Porunca prea puternicului împărat al lumii, Solî-man, este ca

tu – solul, îl arată pe logofăt – împreună cu ceilalţi boieri, să puneţi mâna pe Petru voievod şi să-l trimiteţi legat la dânsul! Să nu vă temeţi nici pentru viaţa, nici pentru averile voastre, căci să ştiţi cum că, ridicând numai capul acestuia – îl arată cu degetul pe el, Petru! –, toate celelalte ale voastre vor rămâne neatinse din partea împăratului. Iar altminteri făcând, veţi fi pedepsiţi şi voi împreună cu dânsul!…

Aşadar, viclenia osmanilor e şi mai mare!… Pe ei i-i dă legaţi lui, iar pe el îl dă pe mâna lor! Şi, de fapt, toţi sunt, la un loc, la mâna şi în mâinile Padişahului! înţelege acum atât de bine totul… dar mai înţelege şi că e prea târziu… La cuvintele solului, care ceieau boierilor să-l dea pe el prins, spătarul Dragşin trăsese spada. Mâna cu inel cu pecete a portarului Mihu, aflat în stânga lui, i se aşează pe braţ, cu putere. De ce n-a poruncit, el, Petru, ca solul să fie scurtat de cap?! Ar fi adus îndată răzbunarea cumplită a sultanului peste el şi ţară… Poate că acesta chiar ar fi dorit să se-ntâmple astfel, îndreptai indu-i-se cotropirea ţării. Ce să facă, dar?! Să aştepte, să asculte, să afle până unde va ajunge netrebnicia omenească! Ceva îi e, totuşi, limpede, cumplit de limpede: că e singur! Şi el şi Moldova… Un domn şi o Moldovă! El şi ea sunt singuri, cu toate că el, împreună cu ea sunt mulţi… sunt tot!… Şi totuşi… Pe când Lo-ierii, sunt ei, adică mulţi… adică toţi!…

— Noi toţi, aci de faţă, avem să dăm seama de cele ce-ai spus, având cugetul împăcat că n-am voit nimic rău pentru ţara aceasta. Acum vei ţine şi tu minte cele ce avem a-ţi încredinţa către stăpânul tău, prea puternicul împărat: să-i spui dar cum că noi toţi suntem şi vom fi pururi cu credinţă şi supunere către voia sa, gata oricând a-i plini poruncile. Iar dacă l-am mâniat cumva, cu umilinţă ne rugăm de iertare! Cât despre fapta plină de ruşine de a ne călca jurământul către principele nostru, care de Dumnezeul părinţilor noştri ne-a fost rânduit şi a-l da prins vouă – ţie, adică! –, nici că putem a ne gândi vreodată! Astfel făcând, ne-am mânji sufletul şi numele pentru tot restul zilelor noastre, lăsând moştenire urmaşilor noştri un nume pe veci de ocară! Şi, pare-ni-se că aceasta tu însuţi ai scornit-o, căci un împărat atâta de înţelept şi drept, cum este prea luminatul Padişah, în a cărui milă şi putere stă însăşi viaţa noastră, ca şi a principelui nostru, nu ne-ar fi putut cere asemenea josnică fărădelege!… Ai grijă, aşadar,

ce vei spune, ajuns la treapta luminatului său scaun, că dacă vom afla că vicleneşti în vorbele tale pe seama noastră, îi vom da de ştire şi nu-ţi va fi de-ajuns capul, care-l porţi cu atâta trufie pe umeri, să-ţi răscumperi cu el viaţa şi să potoleşti mânia sultanului! Şi-acum, îngăduie, măria-ta, solului să plece! sfârşi logofătul Băloş, închinându-se după rânduială în faţa domnului său.

Tăcuse… Tăcea… Nu vorbe îi erau trebuincioase acum, după ce uşile marise-ncfuseseră în urma solului turcesc. Ce-ar avea să le spună? Nici ei nu vorbesc. Tac toţi ca unul singur. Îi priveşte pe rând… Acum nu-şi mai coboară pleoapele… îl privesc şi ei, fără ruşine, fără teamă! Nu se tem? Nu, nu se mai tem! Dar dacă ar chema straja, să-i lege, să-i ducă în temniţele cetăţii ş-apoi ar porunci să-i taie?! Nu mai are timp! Vremea îi lipseşte, nu vorbele! Chiar şi până ar veni straja, l-ar ucide ei. Sunt mai aproape de dânsul… Aproape!? Aşa-i credea… Şi cât erau de departe…! Toţi! Toţi, oare? Dar el, Ştefan vodă, părintele său, ce-ar fi făcut acum? I-ar fi tăiat el, cu mâna lui! Nu… că n-ar fi-ndrăznit cu dânsul ceea ce au cutezat cu el… Nu atâţia, nu toţi. Pe paharnicul Ulea l-a scurtat de cap, dar era doar unul! Cel puţin pe faţă… Coboară treptele încet, cu paşi rari. Se teme! îi e silă de sine!… „Te temi, Petre?!… Mă tem, părinte Macarie! Mă laşi slab şi singur, când te-am chemat să fim mulţi şi tari?!…” Izbuteşte să-şi poruncească picioarelor să calce apăsat şi sigur. La dreapta şi la stânga, boierii s-au ridicat din jilţuri, dar stau cu mâinile încleştate pe spade… Toţi!… Toţi?… N-are vreme să vadă, cât trece printre ei, fără să se oprească. Doar în spate simte un fior rece, parcă i s-ar înfige în carne o mulţime de lipitori, îşi porunceşte greu trupului să nuse-ncovoaie. Trece înalt şi drept până la capătul şirurilor de jilţuri şi laviţe. Străjerii de la uşi îi deschid… dar parcă prea puţină grabă şi supunere… Poate i se pare… oricum, îi e frig… frig… dinţii încep să-i clănţăne… tremură tot.

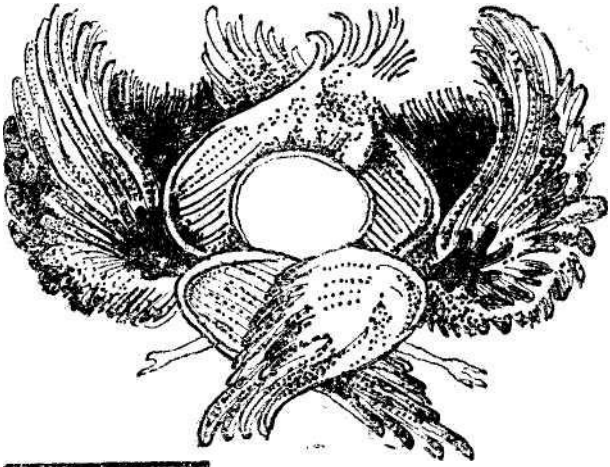

O, PETRU VOIEVOD… Strajă, pe ei!: Boieri…

— Sărmanir, aiurează…

— Înveleşte-l mai bine, Slavnde. Aduc îndată fiertura. Poate-om izbuti să-i băgăm ceva-n gură… De două zile şi-o noapte se zvârcoleşte, chinuit de el ştie ce vedenii…

O vână rece i se aşază pe fruntea udă, cu părul năclăit de sudoare. Deschide greu şi nu de tot ochii. Acum parcă zăreşte mai bine ce-i în jur. O încăpere scundă, luminată de un opaiţ… Nu, e lumânare… I-au aprins-o lui, la căpătâi, crezând că se duce… Pe peretele din dreapta deslueşte două umbre mari, negre… N-are putere să-ntoarcă faţa către cei ale cui sunt umbrele… Visează ori închipuirea beteagă îl poartă în alte vremuri ale vieţii lui?… De grindă sunt atârnaie unelte de pescari. Un minciog se leagănă chiar deasupra… Aude glasuri vorbind şoptit… da, unul e Zaheu… dar celălalt?… dacă s-ar putea întoarce, dar îl doare cumplit capul şi trupul i se pare de pământ, greu… atât de greu… O licoare caldă i se strecoară în gură printre buzele abia desfăcute. Înghite greu, încet, dar îi place. Simte că-i dă putere.

— Haida, no, că ţi-i tomni în câteva zile. Şi ni-i spune apoi ce-i cu tine. Lasă, nu te mai zbuciuma, lasă…

Nu, nu-i Zaheu…! Pe unde-o umbla oare? Nici de ei nu mai ştie…

*

Poate că l-o fi căutat, dar n-a mai putut pătrunde la dânsul de când e domn şi are strajă, şi sfetnici, şi curteni, şi boieri… şi supuşi… Nu, supuşi n-are, decât pe cei ca Zaheu şi pe cei mulţi şi săraci… că ăştialalţi i se supun doar de silă, că e domnul şi stăpânul lor legiuit, dar altfel, ei, mai ales boierii, cei mari adică, fiecare se crede domn el însuşi pentru slugile lui. Şi cu cât are mai multe slugi, mai mulţi robi şi ţărani ajunşi în sapă de lemn şi la mâna lui, e mai trufaş către domn, către vodă… către el, adică… De-aia nu le-a dat lor pământurile, şi ocinele, şi deadinele, şi satele boierilor fugari… De-aia nu i-a mai lăsat să-şi adune laolaltă mai mult de patru-cinci sate. Că începuseră a-şi lăţi moşiile în vremea lui Bogdan, frate-său, micşorând chiar ocoalele domniei şi în zadar a-ncercat Ştefăniţă să le scurteze nasu'… L-au scurtat ei pe el, de zile… Au apucat să rupă lanţu' cu care-i ţinuse legaţi Ştefan vodă ăl bătrân, şi-odată scăpat din lanţ, cânele turbat îşi muşcă stăpânu'!

1?

INE-NTRE SFINŢI!… Între mine şi riga Sigismund! Aşa să-i spui!

auzi?! Să-i spui. … îţi poruncesc!

— Cu cine vorbeşti omule, cu cine te sfădeşti? Ha?!

— Lasă-l Glâgore! Tăt îi bine că nu mai are fierbinţeală şi-o-nceput a-nghiţi câte ceva… În ia sară om frige peşte şi om cerca să-i dăm şi lui… Hai, dară, omule, grăieşte mai departe cu cine-i vrea… Ori, poate, ni-i spune şi nouă ceva despre tine, de unde vii, de-al cui eşti?

— Al Moldovei! Domnul Moldovei… Io, Petru voievod, din mila… Dumne…

— Apăi, cum bag seamă, Stavrule, aci nu-i bine! Gândeam că aiurează numa de fierbinţeală, ca tăt omu', da' acu să vede că-i bolind! I s-or stricat minţile de când boleşte, ori poate era cu ele stricate gata…? auzit-ai, se crede vodă?! Aşa s-arate, adică, un vodă? Că io, dreptu-i, n-am vast nice unu'!? Da' dacă arată aşe, apăi nu-i cine ştie ce lucru mare. … Auzi numa, domnu' Moldovei!… hă… hă… hă!…

— No, nu vorghi aşe, Gligore, că mi-o zis mie un măjar moldovan, care s-o tâmplat p-aci pa la noi – să tăt hie două luni – că are Moldova un vodă pă cinste! zicea Zaheu – aşel chema pe măjar – că din ailaltă toamnă vodă a lor o-nţărcat bălaia cătră-mpăratu'turcesc, că nu-i mai trimite darea, haraciu', cum îi zicea. Apăi aşe vodă nu-i un oarecine că trăbă coraj să faci una ca asta!

— Meri, mă, Stavrule, că s-o hi felelit acela aşe numa, de fudul! Câtu-i otomanu'de tare şi câtu-i Moldova?! Cum să se puie cu aşe o-mpărăţâie?! Ce gândeşti?!

— Iacătă că s-o pus! No! Că omu' nu era fără minte, ieri om cu păru' alb şi zicea c-o făcut negoţ cu peşte dimpreună cu vodă a lor, în tinereţe… Ptiu, bată-mă pustia, că uitai: Patru zicea că-l cheamă pă vodă!

— No şi ce dacă?! Numa un câne-i scurt de coadă? N-ai mai auzit şi pă altu' că-l cheamă Patru? La noi în Zăgreni o fost unu' care era prostu' satului şi tăt Pătru-i zicea. Adică dacă-l cheamă Patru pă creştinu' ăsta îi musai să hie vodă? … Io mă duc dară să cârpesc năvoadele, că tăte-s rupte. Tu şezi aci, dacă, vrei, aşteaptă-l să deschidă ochii şi închină-te. Zi-i: să trăieşti, măria-ta. … Să hie aci dară doi bolânzi, nu numa unu!

Cine să fie, oare, cei care-l găzduiesc?… De cină?… Sunt pescari… asta ştie… dar cum a ajuns aici? Aici, unde? Vreme şi loc îi sunt încă străine… De ce-şi aduce atât de greu aminte…? Iar i se-ntunecă… nu… e noapte. Ba nu-i noapte, decât în mintea lui, în ochii lui, care nu văd… de ce nu văd? … Da, uite că-şi aminteşte ceva: că era pe-aproape o apă mare şi tulbure. Se vede că plouase tare la munte, sus către izvoare. Ştie că trebuie s-o treacă înot, ca să meargă tot către soare-apune şi, într-un fel, şi către miazănoapte, ca să scurteze calea spre cetatea Ciceului… Vuietul apei îi sparge urechile… îşi pune mâinile la urechi, să nu mai audă… ca atunci, ca acum trei săptămâni, Ungă târgul leşilor, în tabără…

Era la căutarea oştii… Poruncise să se adune oastea cea mare, să se gătească de bătaie, că Soliman stă la Dunăre, cu botul pe labe, la pândă, gata să treacă dincoace, în Moldova… Acolo, în tabără, îl aflase alt trimis al Padişahului, care îi făgăduia liniştea lui şi-a ţării, dacă se-nfăţişează la cortul acestuia şi-i sărută papucul!… Cine? El, Petru voievod?!… îşi pusese mâinile la urechi, să nu mai audă încă o dată. Apoi, hohotise de se cutremurase tabăra. Cei din preajma lui se speriaseră că-i nebun… Se apropiase apoi de sol, cu paşi rari, cu degetul întins spre acesta şi, cu un zâmbet, greu de tălmăcit, în colţul gurii. „Spune-i strălucitului tău stăpân, care e şi al nostru! că neam de neamul meu n-a visat să-i fie hărăzită o asemenea bucurie şi cinstire! Uite-acu' aş cere calul, aş încăleca, aşa, neprimenit, fără pohfală, alergând să-mplinesc aceasta nu ca pe o poruncă, ci ca pe o binecuvântare… Dar – şi zisese acest „dar „apăsat, cu ochii mijiţi sticlos printre gene – întrucât până acum niciun domn al Moldovei n-a făcut aceasta, cum aş putea eu să nesocotesc obiceiul pământului?! Aşadar, cată să mă-nârânez şi să-mi iau de la gură această binefacere, să mor, poate, fără a-mi mai fi hărăzit vreodată de soartă, ca buzele mele să atingă şi nările mele să adulmece binemirositorul papuc al Luminăţiei sale…!" Solul plecase buimac de aceste vorbe, neştiind dacă să le dea crezare, ori să le socotească o necuviinţă… Domnul îşi privise căpeteniile, descălărate în jurul lui. Amuţiseră. „De ce tăceţi? le strigă. Ar trebui să răcniţi cu toţii de bucurie! Nu ştiţi de ce? Pentru că Soliman nu vrea să se bată! mai încearcă să se-nţeleagă cu mine şi cu

Moldova!… Cu voi s-a-nţeles, dar se vede că nu prea vă ia-n seamă făgăduielile. Ori vă cunoaşte firea hiclenitoare… Aflaţi de la mine, boieri cinstiţi – încă vă socotesc astfel! – un stăpân nuse-ncrede în slugile care se leapădă de stăpânul lor ca să se bage-n slujba celuilalt…! Nimeni n-are trebuinţă de slugi netrebnice şi mincinoase. Că de la vânzare şi minciună, uciderea mişe-lească, pe la spate, nu-i decât o urmare firească!" Portarul Mihu îndrăznise, într-un târziu, să rupă tăcerea care cuprinsese tabăra după vorbele lui Petru, zicând că „de-acu' s-aşteptăm, că nu este departe şi n-are să ne mai ocolească furtuna!…"

Oare cât să fi trecut din noapte? Nu ştie… Nu ştie nici dacă-i într-adevăr noapte… Nu, doar ochii lui nu văd… De ce nu văd, oare?

— De ce nu văd?! Elenă!… N-aud! Cânţi? Cântă, Elenă!

— Strigă ceva, Stavrule, cheamă pe oarecineva! N-auzi? Ce zice?

— Îşi strigă muierea, mă, lasă-l, dă-i pace… Ni, că s-o liniştit… o adurnit iară… Poate-a visa-o şi i-a trece fierbinţeala… Elenă, i-o zis, aşei?

— Aşemi pare. Elenă i-o zis, dară!

Se supusese poruncii lui Doamna. Când, în tabăra de lângă şâpotele Botoşanilor, aflase că ordia sultanului călca pământul Moldovei, prădând şi pârjolind târgul Ieşilor, îl mânase pe Nicoară Hâra la Suceava, în miez de noapte, poruncind Doamnei să ia copiii şi să pornească îndată, cu însoţitori călări şi oşteni buni, spre cetatea Ciceului, unde aveau să se

19 – Vai celui singur afle în siguranţă, sub oblăduirea însuşi a rigăi Ioan Zâpolya. Doar că măria-sa, Elena Ecaterina, voise cu tot dinadinsul să facă un ocol către Botoşani, de unde, adăpostită la curţile vornicului din Ţara de Sus, îi trimisese răvaş domnului şi stăpânului său prea iubit că nu poate purcede mai departe fără să-l vadă… Petru urcase în fugă treptele cerdacului, intrând ca o vijelie în cămara de oaspeţi din casele vornicului Suciu. Flăcările lumânărilor din sfeşnicul de argint cu trei braţe se aplecară toate deodată la deschiderea uşii. Dintr-un ungher întunecos al odăii, de lângă fereastra îngustă, cu perdea grea, de mătase, dată-ntr-un colţ la o parte, se auzi un foşnet şi un pas uşor, fără destulă îndrăzneală.

— Ştiu că nu trebuia să fac asta, Petar…

Glasul Elenei Ecaterina sunase stins în liniştea nopţii, îndrăznind apoi, se apropie şi, când se află în faţa lui, ridică ochii, privindu-l cu nelinişte şi cu dragoste neţărmurită. Petru îşi înghiţi o dojana de pe buze, se lăsă luat de mâini şi condus încet, ca un orb, spre jilţul de lângă soba caldă. Elena avea mâinile reci. Petru i le cuprinse şi i le aşeză în jurul tâmplelor lui, care zvâcneau, închise ochii şi statură astfel câteva clipe, în tăcere. Apoi, Doamna se desprinse încet şi-i duse la buze o cupă plină. Petru bău vinul ca la poruncă. Numai după aceea deschise ochii, iar glasul îi suna aproape aspru şi înstrăinat în liniştea sau, mai degrabă, neliniştea ceasului:

— Unde-s copiii, Doamnă?

— În odăile cele mici, cu doica lor, stăpâne…

— Şi Chiajna?

Elena nu răspunse îndată, îşi trase lângă jilţ un lăicer şi se aşeză, mângâind cu palmele reci cahlele încinse ale sobei. Vorbi apoi, cu tristeţe:

— … N-a vrut să vină la Suceava, să plecăm împreună, cum ai poruncit… A trimis răspuns de la Hârlău că are să pornească îndată, chiar în noaptea asta – cu slujitori de nădejde –, spre schitul stareţei Singlitichia. Acolo, zicea, se va afla în plină siguranţă, ascunsă sub camilafcă şi rasă călugărească. Pe măria-ta te roagă s-o ierţi pentru nesupunere, dar să nu-i duci grija…

— Multe vorbe voi avea eu de spus acestei copile îndărătnice, dacă va voi Cel-de-Sus să ne mai privim în ochi vreodată…! spuse Petru, cu amărăciune.

Se ridicase, apoi, dintr-odată, îşi smulse de pe speteaza jilţului mantia de postav căptuşită cu blană de lup, şi-o puse pe umeri, îşi potrivi la şold sabia scurtă, cu mâner de os lucrată cu mare meşteşug la Veneţia şi, gata de drum, se apropie de Elena, trăgând-o binişor lângă dânsul, cuprinzându-i umerii scuturaţi de un hohot lăuntric. Dar ea îşi îndreptă trupul, poruncindu-i stăpânire de sine, îşi privi bărbatu! ca pentru a şi-l înveşnici sub pleoape, apoi se lăsă supusă îmbrăţişării năvalnice şi nestăvilitelor sărutări pătimaşe, cărora le răspundea întreagă.

— Să-ţi porţi de grijă, Pero… Şi ţie, nu numai Moldovei. Mă tem cumplit… Doamne, nu ne lăsa! vorbi Elena Ecate-rina, printre suspinele stăpânite greu. Dar dacă soarta şi cel ce-o ţine în cântarul veşniciei va voi ca tu, aici, să… Porunceşte dinainte cui ştii, să mă aducă lângă tine… la Pobrata…

Petru pusese mâna pe clanţa uşii, când, din încăperea vecină, se auzi un duduit de paşi mărunţi, de copil. La un an şi câteva luni cât avea, domniţa Ruxandra se deprinsese de-a binelea cu umbletul şi vorbele începeau să se-nşire cu-nţelesuri mici, unele după altele, rostite nu tare stâlcit. Copila se ivi în canatul uşii, în cămăşuţă de in cum scăpase de lângă Iovanca. Pesemne, femeia aţipise, toropită de osteneala drumului, de dogoarea sobei şi, mai ales, de căldura dulce a trupuşorului firav, pe care-l strângea lângă dânsa, legănându-l. Când îşi văzu părintele, domniţa se sfii să alerge în braţele mamei şi rămase cu o mână rezemată de uşor, cu cealaltă frecându-se la ochi, somnoroasă. Petru o privi lung, încruntându-se mai întâi, apoi fruntea i se descreţi şi ochii i se luminară.

— Închide ochii, Ruxandra, că-s prea albaştri!…

Atât îi spuse – cu glas şoptit… ca pentru sine. Apoi, fără să mai zăbovească, ieşi. Noaptea era întunecoasă, cu nori negri, de ploaie ori, poate, de zăpadă, timpurie în septembrie, astfel că Elena Ecaterina nu-l mai putu zări. Auzi însă tropotul calului, pornit de-a dreptul în galop, şi scârţâitul porţilor închise de slugile gazdei…

Se-ntorsese-n tabără la primul cântat al cocoşilor. Cunoştea bine locurile şi tot ceea ce orânduiseră ca să facă din ele o capcană, dar rătăci destulă vreme printre copacii prăvăliţi de-a-valma, încâlcind drumurile cu crengile şi rădăcinile

29-l 19*!

Smulse din pământ. Din loc în loc, întâlnea oşteni cu topoare şi baltaguri în mâini, rezemaţi de câte un stejar gros şi înalt, al cărui trunchi fusese retezat la câteva palme de pământ, dar nu pe de-a-ntregul, ci doar cât să se ţină în picioare. La poruncă, acesta avea să fie năruit din câteva lovituri dibace de secure – de-a curmezişul potecilor, peste oameni şi caii ordiei.

Recunoscându-l pe domn, doi oşteni îi înlesniră trecerea şi-l

călăuziră pe o cărare deschisă, dar mult cotită, până la cortul său. Locul era astfel ales, încât îl ocroteau cu desimea copacilor şi încâlceala lăstărişului codrii cei bătrâni ai Bucovinei. Tabăra – cu un singur cort ridicat, al domnului – părea adormită. Sub poala pădurii, stănoagele cailor se-nşirau cu anume rânduială gospodărească, statornicită şi aici, în rândul călărimii, de marele comis, întocmai ca la hergheliile domneşti.

Petru descăleca, un comişel îi luă calul. Domnul intră în cort. Copiii de casă îl ajutară să-şi scoată straiele jilave de aburul nopţii, îi traseră cizmele şi-i turnară apă din cofăiel, să se spele. Toate acestea se săvârşiră la lumina unei singure făclii, care arunca umbre lungi pe pereţii mohorâţi ai cortului.

Domnul tocmai gătise de îmbrăcat straiele primenite, când năvăli în cort cămăraşul Nicoară. Avea chipul răvăşit, sub barba crescută în neorânduială de câteva zile, iar pletele i se lipiseră în şuviţe de fruntea asudată. Părea să fi alergat cale lungă pe jos, nu călare, aşa răsufla de greu, abia putând să rostească:

— Stăpâne, boierii s-au lepădat de tine!

„Parcă mai auzise cândva, nu de mult, asemenea vorbe… gândi Petru. Da, le îngăimase în pragul morţii, acel credincios Stavăr… Dar acelea nu se adeveriseră… încă!”

— Ai avut, pesemne, o vedenie în somn, ori poate acum ai friguri şi fierbinţeli care-ţi tulbură mintea, sărace prietene! Stai mai întâi şi-ţi trage sufletul, şi mi-i spune apoi toate câte le ştii, Nicoară.

Domnul îl împinse pe cămăraş, uşurel, într-un jilţ cu spătar înalt. Făcu semn cuparului, care rămăsese pironit locului, cu o carafă pântecoasă în braţe, înspăimântat de vorbele lui Hâra. Alături, pe-o laviţă, se aflau două cupe de argint, pe care cuparul le umplu cu vin şi le întinse celor doi. Petru – cum avea un obicei pentru care adeseori îl certase cu părintească spaimă logofătul Toader Bubuiog – luă o cupă şi o duse la gură, fără să aştepte a se lua credinţa. Nicoară sări ca fript în picioare, oprindu-i mâna înainte de-a atinge buzele. Ochii îi ieşiseră din orbite şi faţa îmbujorată păli ca varul, întinse mâna, luă cupa şi sorbi cu sete. Stătu câteva clipe astfel, aşteptând o vestire dinlăuntrul său. Simţind că-i străbate trupul, treptat, doar o căldură dătătoare de

putere, ce însoţea băutura prin mădulare şi că nici» o durere ori scârbă din măruntaie nu vădeşte otrava, îi lumină chipul o rază de linişte, încuviinţând din cap spre domnul care-l privea cu uimire. Acesta zâmbi la rându-i, luă cupa şi o goli dintr-odată. Cu blinda căldură pe care i-o picura în trup vinul, îşi simţi şi inima copleşită de sfânta bucurie a prieteniei şi credinţei – a câta oară dovedite?! – astfel că şi uitase cele ce i le vestise Nicoară.

— N-a fost nicio vedenie, măria-ta! Cum aş fi vrut să fie! Cheamă-i nuraa pe boieri la un sfat grabnic şi întreabă-i unde le sunt steagurile, de n-au sosit încă să se pună sub porunca măriei-tale? Au un ştii că aici în tabără n-ai decât oastea domnească şi slujitorii de curte?!

Cum Petru tot îl privea parcă de departe, neîncrezător în cele auzite, cămăraşul se hotărî să ia altă cale, pentru ca spusele lui să-şi dovedească adevărul:

— După ce-am înştiinţat-o pe măria-sa, doamna ce şi cum ai poruncit să facă, m-am abătut de la Suceava prin câteva sate ce stau în alcătuirea moşiei boierului Mihu. Era sâmbătă, pe la toacă. Oamenii se adunaseră pe lângă ceaunele cu fiertură, ori îşi vedeau liniştiţi de vitişoare, ca-n vreme de pace. I-am întrebat dacă nu ştiu că măria-sa vodă a poruncit să se adune oastea cea mare şi toate steagurile boiereşti sub spada lui, că păgânii au pus piciorul pe pământul Moldovei, că au prădat şi pârjolit sate şi târguri, ajungând până la Ieşi, şi-i în mare primejdie şi ţara şi domnul ei!? Unii ridicau din umeri a neştiinţă, alţii îşi suiau cuşma pe creştet, povârnind-o apoi spre ceafă, şuierând printre dinţi a „mare poznă şi minunăţâie!”… Dar niciunul nu dădea semn că s-ar fi arma cu graba să purceadă la bătaie chiar în seara-aceea… La Bosanci, în capu’satului dinspre târgul Sucevei, am întâlnit un pâlc de călăreţi, ca la vreo douăzeci. Mai marele lor, un vătaf boieresc, mi-a spus că-s rânduiţi de stăpânul lor, portarul Mihu, să păzească via de lotri şi de flămânzii satelor megieşe. Am intrat în sat. Pe uliţa mare, a-i văzut ţăranii stând la taifas pe la porţi, fără grijă. Unii erau îmbrăcaţi în straie de sărbătoare. Un moş mi-a făcut semn să mă apropii de prispa pe care şedea. Am descălecat. Mi-a făcut loc lângă dânsul. O vreme a tăcut, privind la scăpătatul soarelui după dealul cel

mare. Apoi, îmi spuse că Simion a lui Bivol îşi însoară fecioru', pe Voicu. Satu' se gătea de nuntă mare, răzăşască, în seara aceea, zicea moşul, mirele cu alaiul are să plece în satul vecin, Nemirveni, să-şi aducă mireasa.

Ascultam şi nu pricepeam de ce uncheşul îmi făcea întruna cu ochiul stâng, ca şi cum spusele sale nu se aflau la un loc cu adevărul faptelor. Mi-am zis că i-o fi rămas ochiul acela deprins cu năravde pe când era flăcău şi şuguia cu fetele la şezători şi-n horă, ori să fi avut, poate, vreun beteşug. „Apăi, domnia-ta se vede că nu mă crezi, boierule, ori nu pricepi tâlcu' celor ce am voit a-ţi spune" zise deodată bătrânul, ridicându-se în picioare şi dându-mi a-nţelege că a-l urma ar fi spre folos şi mai deplină lămurire a lucrurilor. Mărturisesc că n-am putut sta locului, curios fiind, ca o muiere, să dezleg cimilitura moşneagului. Cam la a zecea curte de gospodar ne-am oprit. Gardul de nuiele cu palisadă, ce vădea bunăstarea şi buna gospodărire a gazdelor, era împodobit cu vâsc şi cu ulcele de lut smălţuite, ca nişte flori. Poarta mare, dată în lături, sta semn de bună primire pentru oricine ar fi voit să intre, în ogradă se aflau mese întinse, aşternute cu ştergare de cânepă, iar ulcioarele cu vin făceau cam dese plecăciuni către stacanele de lut, mereu întinse. Nu mai zăbovesc povestindu-ţi despre bucatele ce se aflau din belşug. M-am minunat foarte însă, de puţinătatea la număr a jupâneselor şi femeilor nuntaşe, precum şi de mulţimea bărbaţilor în puterea vârstei şi a flăcăilor, gătiţi cu toţii după datina locului. Bătrânii parcă fuseseră dinadins uitaţi acasă… Dar cu toate că erau puţine, glasurile femeilor răzbăteau şi biruiau nu arareori sfatul bărbaţilor. Voicu, mirele, îmi ieşi în întâmpinare. Parcă pe mine mă aşteptase. Ce mi-a spus, luându-mă deoparte, sub umbrarul teiului din dosul caselor, vei afla măria-ta la vreme.

Petrecurăm apoi până la cântatul din zori al cocoşilor, care, vara, se potriveşte ca un orologiu fără sminteală cu răsăritul soarelui. Dar fiind acu' toamnă şi ziua scurtă, vestirea lor mai călca încă noaptea pe poale, cum zicea cândva moş Sofronie, nu ştiu dacă-l mai ţii, măria-ta, minte. Ori că vinul fusese bun şi curat, ori că bucatele fuseseră gustoase şi îndestulate, dar nu era nimeni stăpânit de duhul băuturii fără de măsură. Feciorii, în frunte cu mirele, se rânduiră

atunci călări, în uliţa mare; carul, gătit cu frunze de nuc şi cârciumărese, căptuşit cu poclate şi cergi moi, ieşi pe poartă. După el, încă un car cu darurile mirelui urmă alaiului, pe care-l închideau toţi bărbaţii satului, călări. Vătafii chiuiră şi ne pornirăm cu toţii, plini de voie bună, stârnind colbul uliţei celei mari în copitele cailor ţinuţi la trap săltat. Pe mine mă cinstiseră cu locul de frunte, lângă mire şi vătafii de nuntă.

Mi-am aruncat înapoi privirea şi m-am socotit că alaiul strânsese ca la vreo cincizeci de oameni. Cuprins la mijloc, carul miresei mi se păru a scârţâi tare greu, lăsând şleau adânc în colbul drumului. Satul rămăsese în urmă, pustiu. Curând, ne înşirarăm pe drumeagul dintre vii, care urca uşurel spre satul vecin, tupilat după dealul căruia zorii îi înroşiseră cocoaşa. Dintr-odată, culmea stearpă se umplu de umbre mişcătoare ivite din pământ şi care rămaseră deodată pe loc, ca înfipte. Gândirăm a fi, pesemne, rubedeniile miresei, pornite să întâmpine alaiul la intrarea satului, după datină, începură să coboare spre noi. Erau călări, ca la vreo treizeci. Numai că straiele nu le erau de nuntă şi în mâini ţineau, în loc de ploşti cu vin, suliţi şi spade. Veneau spre noi ca un zid. Voicu ieşi înainte, yroind a grăi cu mai marele celorlalţi, dar acela – vătaf boieresc – făcu semn alor săi să-l înconjoare şi să-l prindă pe Voicu. Cât ai clipi, feciorii mirelui făcură zid în jurul acestuia, scoţând la iveală din dolmanele de pănură albă junghere şi paloşe. se-ncinse o luptă strânsă, cu mişcări iuţi şi lovituri dibace. Tot mai credeam că aceia sunt cimotiile ori prietenii vreunui flăcău, care se socotise el a lua de soaţă pe mireasa noastră, când Voicu şuieră deodată ca lotrii, întorcându-se către alaiul de nuntă. Flăcăii şi bărbaţii se rânduiră cât ai clipi în jurul lui. Ceata vrăjmaşă se risipise şi dispăruse după coama dealului. Atunci Voicu ceru să fie ascultat, grăind către ai săi:

— Fraţii mei şi prieteni, acum ne putem îndrepta în mare grabă către mireasa cea adevărată, până ce nu soseşte, sporită, ceata slujitorilor boiereşti. Domnia-sa, boier Nicoară, pe care ni l-a trimis la vreme Cel-de-Sus, are să ne fie călăuză spre locul unde are să-nceapă nunta, la care ne-a poftit însuşi măria-sa vodă Petru şi Moldova. – 5

...şi de la care era să fim lipsă, tocmai din porunca boierului Mihu, măria-ta!

Voicu intrase în cort – aplecându-se mult, că era înalt şi lat în spate – în toiul spuselor lui Nicoară Hâra şi grăise parcă înnădit cu glasul cămăraşului, astfel că nu mai apucase să se închine domnului. Numai după ce-şi isprăvi vorba „puse un genunchi în pământ, scoase cuşma, îşi plecă fruntea, ducându-şi mâna la piept, în semn de supunere şi ascultare.

— Şi cum vorba umblă mai iute ca omul, fie el şi călare pe-un cal năzdrăvan, zise Nicoară, porunca portarului Mihu s-a-ntins şi pe alte moşii, ale altor boieri. Am aflat, astfel, veşti despre steagurile boierului Trotuşan, ale lui Cosma şi Crasnaş, ale lui Dumşa şi Zbiarea, Hrană, Scripcă şi câte or mai fi neştiute încă. Chiar ale acelora care ar fi voit să-ţi fie cu credinţă, încă n-am dibuit prin ce videşug au fost oprite să vină. Când am fost ajuns, adineauri, în tabără, am trecut mai întâi pe la stănogele cailor, să-l las pe-al meu. „Nuntaşilor" cu care venisem le-am poruncit să adaste sub poala pădurii, în cea mai deplină tăcere. L-am luat cu mine doar pe Voicu, încă se-ngâna noaptea cu zorile. Lângă trunchiul unui copac doborât am auzit glasuri. Ne-am oprit şi ne-am pitit să nu fim zăriţi, dar să putem auzi. Atâta am apucat a desluşi: „... Padişahul ne-aşteaptă mâine, către seară, sub zidurile Sucevei şi nu se cuvine să zăbovim... Ce şi cum îi spunem lui vodă Petru îi treabă grea, dar mai cu seamă cine-o face?!..." Calul meu a sforăit şi-a lovit cu copita, astfel că glasurile au amuţit. N-aş vrei să-mi împovărez sufletul cu alte păcate, că oi fi având eu destule, dar mi s-a părut a cunoaşte glasul lui Trotuşan şi-al lui Zbiarea.

— Unde ţi-s nuntaşii, Voicule? întrebă Petru, ridicându-se din jilţ şi făcând semn de ridicare şi celui ce rămăsese-ngenuncheat.

— La marginea taberei. Aşteaptă poruncă, măria-ta.

— Du-te şi spune-le să se gătească de ospăţ. Şi vezi ca „zestrea" din carele miresei să fie luată-n seamă şi rânduită cum se cuvine de armaş şi căpitanii de oaste!

După ce Voicu ieşi, Nicoară mai căută a-ntări cele de până acum.

— Oare nu-ţi pare, de asemeni, ciudat, măria-ta, că de patru zile, de când ne-am aşezat aci cu tabăra, niciuna din

Iscoadele trimise nu s-a-nturnat cu veşti despre ce face şi unde se află Soliman cu ordia? Dacă ar fi trecut prin aceste locuri, cum socoteam cu toţii, fiind cea mai scurtă şi mai uşoară cale spre Suceava, trebuia să fie pe-aproape…

29?
20 – Vai rpn ««nour

E CE I SE PARE că se-ndepărtează, în loc să se apropie, apa…?! Nu, uite-o, la o aruncătură de suliţă. Are s-o treacă şi ara să se-ndrepte apoi către cetatea Ciceului. Numai că nu vrea să treacă printre oameni. Fuge de ei… fuge din calea lor. Fuge, iată el, Petru voievod, fuge! „Fuga la vreme îi semn de bărbăţie…”

„… Uite-i cum stau cu mâinile vârâte-n mânecile caftanelor, până-n coate! Ce caută aici, în tabără, căftăniţi, ca la ungerea domnului, când se cuvenea să se afle în strai de luptă?! Parcă-s în spătăria mare,

la sfatul de obşte, ori la liturghie…”

Vântul răvăşeşte bărbi şi plete, sub căciuli de blănuri scumpe. Boierii şed pe buştenii doborâţi, ca pe laiţe. Spadele lungi, înfipte în faţa fiecăruia, sclipesc în soarele dimineţii, ca nişte fulgere curgând în pământ. „Nici nu s-au ridicat în picioare… Parcă nu le mai sunt domn!”

— Aveţi, cumva, altul?! îşi împlineşte gândul cu glas tare, în timp ce se apropie de adunarea lor, poruncită prin cămăraşul Nicoară. Strajă îl urmează, ca-ntotdeauna şi pretutindeni, la picior.

— Nu ţi-am priceput gândul, măria-ta: ce „altul”, adică?

— Alt domn, am zis! Că altminteri, când aţi mai cutezat a-mi grăi mie, hodinindu-vă şezuturile – ce-i drept, îngreunate de prea lungă pace şi agoniseală bogată?!

— Ori în picioare, ori şezând, noi tot aceleaşi vorbe avem a-ţi spune, iar întâmplările hărăzite de soartă tot au să se petreacă, dacă nu vom fi înţelepţi să le ştim ocoli, măcar în ceasul al doisprezecelea, aşa că…

— Aşa că, să şedem dară şi să aşteptăm învierea morţilor, aşa-i Zbiareo?!

— Învierea morţilor are să vie la vremea ei, da’ îi mai depărtişor, măria-ta, pe când moartea noastră, a celor vii, de sabia păgânului, poate veni în câteva ceasuri…

— Sau într-o clipă, Mihule!

Trase spada şi păru că se-ndreaptă cu tăişul ei spre grumazul portarului. Acesta nu se feri, doar se ridică în picioare, căutând cu îndrăzneală în ochii domnului, care-şi lăsă mâna în jos, a lehamite. Spada străluci o clipă, apoi zăngăni sec, lovită de trunchiul pe care Petru se aşezase, în faţa boierilor. Simţea că se-năbuşă, îşi desfăcu tunica. Cercul de pe cap iar îi strângea tâmplele, îl scoase şi începu să-l învârtească pe-un deget, în joacă. Pe chip i se aşternu o linişte ciudată. Lângă el, Strajă pusese botul pe labe, a veghe.

— Vă veţi fi-ntrebând, desigur, care-i pricina că ne aflăm aci, fiind vorba atât despre locul însuşi, cât mai cu seamă despre împrejurare. Aşa-i, credincioşii mei sfetnici?

— Aşa-i, măria-ta, adică tocmai despre împrejurare ne iscodeam minţile. Şi, de fapt, împrejurarea îi limpede şi s-ar chema, cum se zice,

„margine de prăpastie…” Cât privește pricina, nici aceea nu-i prea ascunsă, pentru înțelegerea unei minți sănătoase…

— Înțelept ai vorbit, Trotușene, ca-ntotdeauna, numai că aș mai întări un gând: pricina de care spuneai nu e una singură, ci ar fi să s-arate întreită. Și anume: ne-ar fi putut împinge către această margine de prăpastie, cum bine ai numit-o, întâmplarea. Știm, însă, cu toții că aceasta își poate bate joc de un om, o sută, o mie, dar nu de-un neam întreg! Putem, oare, crede că Soliman, aflându-se din întâmplare, de partea cealaltă a Dunării și vrând, pasămite, să-și răcorească picioarele umflate de podagră, a intrat în apă să se scalde. Și tot din întâmplare a greșit, ieșind pe cestălalt mal, pe la Qbluciţa, în Moldova; iar ordia l-a urmat, se-nțelege, orbește?!…

— Da, măria-ta, așa este, că nu putem crede a fi toate acestea o-ntâmplare. Dar mă întreb, cu-ngăduința măriei-tale ș-a tuturor fraților mei întru boierie aci de față, prin care întâmplare am fost aflat noi – sau, mai bine-zis, ai aflat măria-ta – atât de târziu aceasta?! Vreau să spun că sunt, adică, mai multe feluri de-ntâmplări…

— Avem să ajungem și la ele, paharnice, iar pentru agerimea gândului ți s-ar cuveni o răsplată domnească, dacă am avea vreme pentru aceasta…

— Răsplata pentru mine ar fi să ieșim fără sminteală pe)., cestălalt” mal al întâmplării, care ne-a adus nepacea și ne-hodină.

— Ei, vedeți, întâmplarea aceea oarbă și fără teniei e una, iar cele ce s-au întâmplat acum ne duc cu judecata tocmai la cea de-a doua pricină care s-ar fi putut să fie: uneltirea!

Un freamăt surd vânzoli adunarea, cu pădurea din jur cu tot. Le cercetă pe rând chipurile: nici spaimă, nici uimire, nici măcar o prefăcută tulburare. Se arătă a nu băga de seamă, urmându-și jocul de-a vorbele despicate-n patru, ori tălmăcite în felurite chipuri, ca-n chimilituri și snoave cu tâlc ascuns:

— Aud că n-au venit steagurile domniilor voastre?! Știați? Să fi avut piedici de netrecut în cale? Care să fi fost ele? Ce zice boier Mihu, credinciosul nostru slujitor și portar al cetății Sucevei, adică mai marele oștilor țării, după domnia-mea? Și voi, ceilalți? Răbdați, oare, o asemenea nesupunere?!

„Se fac că nu pricep… Parcă n-au auzit… Gândul le hălăduieşte pe coclauri, nu-s aci decât cu hoiiir lor umblător şi mişelnic!… Tac!… Le-a secat graiu'?!"

— Mai aud că oastea de-aci, cită se află, o mai puţină decât se cuvine să fie şi înspăimântată de moarte! De ce? De cine? Cine a descumpănit-o? Credea cineva că vine aci la praznic, la zaiafet, când turcu-i în inima ţării?! Ştiau şi ştiaţi cu toţii că ne-am aşezat tocmai lângă Şipotele Botoşanilor pentru că pe-aici trece drumul cel mai la-ndemână şi mai de-a dreptul către Suceava, pentru ordia lui Soliman, şi-i vom putea tăia calea. Au făcut şi părinţii noştri la fel şi-au scăpat ţara. Spătare Dragşin, porunceşte vătafilor de oaste s-o-m-bărbăteze, să-i risipească spaimele fără temei. Iar domniile-voastre spuneţi-le, de asemeni, că vor avea răsplată mare, din cumpăra domnească, dacă ne vor sluji cu credinţă şi vitejie!

„Dragşin îşi pleacă fruntea… nici nu se mişcă… îşi face de lucru cu mâinile în poalele caftanului… Şi el e-n caftan?! Şi el şi-a-nfipt spada-n ţărână… parcă-i cruce!… Toate spadele lor parcă-s cruci la căpătâiul câte unui mort. Ei sunt mor

300.

ţii… Ei şi vrerea lor… Da' eu? Sunt mort şi eu?! Şi vrerea şi puterea mea?!… Io, Petru voievod, voiesc şi poruncesc!…"

— … poate socotiţi că ar finţelept să ne prefacem a danapoi, ca să creadă Soliman că ne temem de dânsul, că în

I chinăm ţara de bunăvoie… „Vezi, nici nu tresar la gândul

— L ăsta! Şi nici nu-şi scot mâinile din mâneci, parcă-s ciungi!…

Ce i-aş schilodi eu!… Cu mâna mea, cu spada mea!…" Spui neţi-mi cum socotiţi a fi mai bine, şi aşa vom face! Pe faţă!

J Iar altminteri vom pune mai întâi la adăpost femeile, şi băi trântii, şi pruncii, apoi vom pârjoli bucatele în calea ordiei, vom otrăvi apa, vom… Ştiţi rânduiala! Pe sultan îl vom adei meni cu hărţuială şi înfometare către locurile anume gătite să fie stavilă puhoiului, cum sunt acestea unde ne aflăm acum şi, dacă ne ajută Cel-de-Sus să-nceapă mai curând

! ploile reci, de toamnă, glodul şi poate chiar să vremuiască

! dinspre munte, îl vom slei de putere, silindu-l astfel să nu i mai

vrea nimic alta decât să se-ntoarne acasă, el şi ai lui, vii şi cu şalvarii uscaţi! Poate că va cădea şi la-nvoială cu noi, în folosul nostru, adică să ne lase-n pace. Iar întru acestea toate ne stau pavăză şi ajutor voia şi tăria lui Dumnezeu.

rugăciunea tuturor sfinţilor şi credinţa voastră, de care nu m-am îndoit niciodată!... „Uite-i cum se prefac a mă crede!”...

I Căci un adevăr filozoficesc din vechime spune că virtutea

I omenească îi cu atât mai strălucitoare, cu cât are a se măsura şi cu o primejdie mai înfricoşată. Şi vitejia aşijderea! Scoateţi, aşadar, bărbaţilor, mâinile voastre dibace din largile mâneci care vă-mpiedică, lepădaţi-vă caftanele cum îşi leapădă şar

! pele pielea la asfinţitul soarelui, ca să-l afle zorii primenit, şi...

I – Târzii şi zadarnice sunt acestea toate, măria-ta! „Ce-a spus? Cine-a spus?... Tot Mihu! Aşadar, el e starostele lor I...

S-au ridicat, ca la poruncă, în picioare, toţi, şi-au sprijinit mâinile de mânerele spadelor. Stau ca ciobanii rezemaţi în bâtă... încă nu le scot din pământ. Niciunul. De ce, oare?...

Nicoară!?... Unde-i Nicoară?... Nu-i!... Cine i-a dat lângă

I duinţă să plece?...” Strajă s-a ridicat şi el pe toate patru pii cioarele. Şfichiuieşte aerul cu coada lui stufoasă şi mârâie surd.

Ţ Din când în când, i se văd colţii albi, până la gingiile roşii.

Ochii şi-i aţine asupra boierilor, nu-i slăbeşte o clipă. „L-ar duce mintea să sară la ei, să-i sfâşie, dacă...! Mintea lui de câne... credinţa lui – de câne, nu de om!”. Mihu vorbeşte iar: L

— Oastea-i risipită, iar steagurile noastre n-or să vină! Dar nu pentru că nu ne-au dat ascultare, ci tocmai dimpotrivă! Cât despre Soliman, află că nu-i în inima ţării, cum crezi, ci de-acu’ trebuie să se fi aşezat în tabără tocmai sub zidurile Sucevei şi ne-aşteaptă. Astfel că, şi din această pricină, vreme de vorbă multă nu mai este... Măria-ta...! „Auzi!... Mi-a zis aşa, doar în batjocură!... Şi eu nu-l tai?!...”

— V-aşteaptă, ai spus? Poate ne aşteaptă! Aşa da, vitejii mei! Să mergem la el! Voi şi cu mine, domnul vostru, pe care voi l-aţi ales şi i-aţi jurat credinţă! îi juraserăţi adică lui Ştefăniţă că mă veţi alege, aşa-i?! Lui de ce i-aţi jurat? Nu putea să vă silească s-o faceţi, cum se afla el, pe patul de moarte!

— Nici domnia-ta nu ne mai poţi sili! Acum! Ca şi cum te-ai afla tot pe-un pat de moarte, doar că… Iar despre Soliman, la el vom merge singuri!

— Singuri?! Dar ce, singuri aţi gătit ţara să se apere? Singuri aţi întărit cetăţile cele vechi, le-aţi îngroşat şinălţat zidurile, la Hotin, la Orhei, la Cetatea de Baltă, la Soroca?! Singuri aţi zidit din piatră – că era de lemn – Tighina?! Singuri aţi înmulţit şirurile oştirii celei mari şi aţi orânduit-o cum se cuvine, învăţând-o să ştie a se bate mai bine?! Singuri?!!! Dacă-i astfel, apăi aflaţi că eu voi merge să mă bat cu Soliman, singur! Nu-mi puteţi lua acest drept! Mă voi bate cu el pe viaţă şi pe moarte! Singur! Fără voi! Am auzit că ştie să mânuiască straşnic spada, cu toate că nu-i prea tânăr. Dacă-l voi dovedi în luptă – cum nădăjduiesc putere de la Cel-de-Sus –, vom face şi noi, eu şi domniile voastre, pace între noi şi ne vom vedea cu mai multă chibzuinţă şi înţelepciune de treburile ţării. Dacă el mă va birui pe mine, atunci goniţi-mă ori daţi-mă prins lui! Iar dacă soarta – şi păcatele mele – vor face chiar ca eu să pier de sabia lui Soliman, cu-atât mai bine! Voi fi pierit atunci pentru Moldova!:

— Nebuni am fi cu toţii să facem una ca asta!… Să-l birui domnia-ta n-ai cum, că n-a bătut atâta cale cu toată ordia ca să se pună pe sine singur în primejdie! Asta se petrecea în basmele cele vechi, când se lupta Verde-împărat cu Roş-împărat, „zi de vară până-n sară”, şi oştirile şedeau la \ priveală de-o parte şi de cealaltă… Iar dacă ai fi domnia-ta cel biruit – viu sau mort –, tot soarta aceea am avea-o, noi şi Moldova, pe care ar face-o numaidecât paşalâc! Vezi, aşadar, că toate aceste trei închipuite dezlegări ale ceasului de grea cumpănă în care ne aflăm cu toţii o vădesc ca fiind cea mai înţeleaptă şi mai fără primejdie pe-a patra: să schimbăm domnia!

— A da cinstea pe ruşine, adică! Aşa spune o vorbă din bătrâni despre asemenea fapte! Şi norodul? Ce-o să zică norodul când o să afle? Gânditu-v-aţi, oare?

— Norodul e mut! Adică n-are vorbe pentru asemenea fapte. Nu ştie grăi în limba noastră, a celor în grija cărora ni l-a dat Dumnezeu, pe el şi ţara. Ţara grăieşte, oare?

— O fi mut, norodul, dar nu-i surd, nici orb, nici fără minte!

Aude, şi vede, şi judecă!

— Şi dacă judecă, ce-i? Judecata lui se-ntinde cât ţine strachina cu fiertură. Ş-apoi, un judecător adevărat trebuie să poată da şi pedeapsă. El ce pedeapsă poate da? Norodul, adică prostimea?! Ca să pedepsească, trebuie să se mânie. L-ai văzut vreodată mânios? Cel mult îndărătnic…

— De la-ndărătnicie la mânie nu-i mult, logofete Băloş! Ştii ce spune Scriptura: „Cei blânzi vor moşteni pământul!”

— Asta după Judeţul cel de apoi! Da’ până atunci, mai avem de-mplinit alte îndatoriri către ţară. Noi, nu el!

— Vedeţi, asta spun şi eu: avem să ne batem, să scoatem păgânul în afara hotarelor, ce altă îndatorire către ţară cunoaşteţi? Şi-acum a sosit ceasul. Ori vreţi să daţi dosul?! Atâta vă e vitejia?! Că aţi uneltit şi aţi hiclenit împotrivă-mi şi împotriva Moldovei, avem să judecăm altă dată…

— A ta, da, nu a Moldovei!

— Oare părintelui meu i-aţi fi făcut una ca asta?

— Dacă el era ca tine, iar noi cei de-atunci, dar cu mintea de-acum, da! Numai că el era altminteri şi vremurile altele. Ş-apoi, mai trebuie luat seama şi la altceva: hăţurile strânse de el le-a fost slăbit Bogdan. Când Ştefăniţă a voit să le strângă iarăşi, mâna îi tremura şi braţul îi era nevolnic. Iar calul care-şi simte călăreţul fără vlagă îl aruncă din şa!…

„Eu, fără vlagă!? Eu, un nevolnic!? Aşa mi-au zis…?! Aşa! Adică aşa sunt, au spus drept!… Dacă n-aş fi astfel, aş…”

— În jurul tău am rămas numai noi, ăştia pe care ne vezi… Abia acum îi vede cu-adevărat: Glăvan, Mihu, Trotuşan, Zbiarea, Scripcă, Băloş, Dragşin… Coaun… Nu-s toţi! Dar ceilalţi, unde sunt? Şi mai ales cu cine sunt?!…” Nici noi – ca şi norodul – n-avem de ales. A ne pribegi în ţări străine? Ce-avem a face acolo? Să cerşim mila altor neamuri, să ne facem robi pentru un blid de fiertură şi-o rirpă, cu care să ne-acoperim goliciunea trupului?! Dar sluţenia şi goliciunea sufletului cu ce s-o acoperim, oare? Şi ce s-ar alege de noi după aceea? Am stărui în mintea urmaşilor ca nişte mişei care şi-au lăsat ţara de izbelişte, pe mâna păgânului, acesta încuibându-se cu desfătare în agoniseala şi

avutul nostru, ca puricele-n blana cinelui!... „Avutul, agoniseala, asta-i roade! Astea şi le tem! Nu ţara!..."

— Dar norodul?! Se va creat părăsit de mine, domnul său! Eu nu-l pot părăsi astfel!

— Norodul s-a-nchinat unui alt domn, adus de însuşi împăratul Soliman, de la Stambul... L-ai creştin, pământean... Ştefan îl cheamă şi ţi-e nepot de frate – feciorul lui Alexandrei al slăvitului Ştefan ăl bătrân... La Suceava se va fi gătit alaiul cu toată polifaia, să-l urce-n scaun... Pe tine te va uita curând. Norodul uită repede că urările şi chiotele de „să trăieşti, măria-ta!", strigate din răsputeri pentru domnul cel nou, le-a mai răcnit şi pentru tine. Nu ţii minte cum îţi Striga prostimea: Trăiască măria-sa, vodă Petru!", în drum spre Suceava, când ne-nturnam de la Putna, unde lespedea pusă peste Ştefăniţă abia o-ncheiau pietrarii cu mortar?!... Ba îl şi plânsese pe Ştefăniţă norodul...!

— ... Fii cu băgare de seamă, meştere, la întruchiparea chinurilor iadului! Vezi de potriveşte astfel culorile ca la loc să bucure ochii privitorilor, să-i înspăimânte, înţelegânef oricine că un suflet ajuns acolo nu se va desfăta cu lumina vieţii celei veşnice!... Aşa! îi bine! Azvârle-i în vâlvătaia focului Gheenei, pune-i pe draci să-i tragă de picioare pe ăi de i-au dobândit din mâna îngerului, la trecerea vămilor! S* veghezi şi cuvioşia-ta, vere Roşca şi părinte arhimandrit Gri-gorie, ca să se facă întocmai!

— Amin zic ţie, vere şi doamne Petre, dacă aşa porunceşti, aşa va face zugravul. Mă tem însă, că norodul mai în – tăi se va sfii să privească la atâta puhoi de diavoli zugrăviţi pe zidul bisericii iar când va fi privit totuşi, are să se cutremure. Dar nu ştiu dacă va şi pricepe ceva, adică ceea ce trebuie să priceapă?!

— Că se sfieşte nu-i rău, vere Roşca! îi e-n fire sfiala* Şi nici că se va cutremura n-are să-i fie de sminteală. Cât despre agerimea minţii lui, nu-i pricină să ne-ndoim nici eu, nici cuvioşia-ta, întrucât o cunoaştem bine. Ţine minte ce-ţi spun, părinte arhimandrit, fă norodul să-ncerce aceste două simţăminte: sfiala şi teama, desluşindu-i însă, de cine se cuvine a se sfii şi de cine are a se teme – şi apoi vei putea să-i ceri să te urmeze, să te asculte, să se supună ţie!

— Dar te va şi iubi, oare? Ori socoteşti că nu-i prea însemnată iubirea lui, dacă îi eşti stăpân?

— Însemnat este să faci ceva şi ceea ce faci să fie spre folosul lui!

— Dar ştie, oare, cu-adevărat cineva ce este şi ce nu este în folosul semenului său? Oare, crezând că-i faci cuiva un bine, nu se poate să-i pricinuieşti suferinţă, ori scârbă?

— Dacă un domn este unsul lui Dumnezeu pe pământ, nu poate face nicio scârbă norodului căruia i-a fost hărăzit, îi drept că, adeseori, turma nu pricepe calea pe care-o mână baciul şi se abate prin hăţişuri care i se par mai ademenitoare, iar acolo o-mpresoară lupii. Aşa se-ntâmplă şi cu norodul. Dar tu, care-i eşti stăpân şi părinte, caută de-l apără, chiar fără voia lui, de duşmani – ştiuţi sau, mai ales, neştiuţi de el –, şi va fi lângă tine!; i

— Şi te va apăra şi el?! Chiar de acei duşmani ai tăi de care, poate, el însuşi are a se teme?

— Nu-i cere asta! Dimpotrivă, ca domn, trebuie să fii pregătit, să te aştepţi ca el, norodul, să te părăsească cel din lâi, urmând, ca o turmă neştiutoare, pe baciul cel nou. Chiar dacă acesta a pus stăpânire pe strunga ta, omorându-te…

— Ş-atunci, de ce n-ai poruncit zugravului să-ntruchi-peze printre vânătorii aruncaţi în focul Gheenei şi oile proaste care şi-au părăsit păstorul? în schimb, ai cerut să fie zugrăvit, la Hârlău, acelaşi chip, de zeci, de sute de ori la nesfârşit, până nu se mai vede decât cercul de lumină din jurul capetelor, ca un talaz de mare, întruchipând cetele drepţilor, ale celor mulţi, neştiuţi decât de Tatăl ceresc, după numele şi sufletul lor…

E drept că acolo, la Pobrata, poate nu înţelesese nici el prea bine rostul adânc al acestui chip înmulţit, îl poruncise însă, de atunci pe toate bisericile zugrăvite pe dinafară… Dar ziua aceea îi vine acum în minte pentru altă pricină şi cu sporită durere… Descălecase în afara zidurilor înalte ca de cetate, şi pătrunse pe sub bolta porţii celei mari în curtea mănăstirii. Biserica nouă, zidită din porunca lui – pe locul celei vechi, cu hramul Sfântului Nicolae – i se păru necuviincios de înaltă şi semeaţă, gândindu-se la ctitoriile părintelui său. Poate pentru că zidul era încă alb, neîmpodobit cu zugrăveala la care meşterul şi

ucenicii săi trudeau, pe latura dinspre apus, la întruchiparea Judecăţii celei de apoi. Egumenul Grigorie Roşca – văru-său după mamă – se afla în stăreţie, nefiind vestit de sosirea domnului. Straja rămăsese, la poruncă, în afara zidurilor. Se grăbi să intre în biserică singur, până a nu prinde cineva de veste. Intră de-a dreptul în despărţitura de la mijloc, în care aveau să fie rânduite locurile de veşnică hodină pentru el şi Elena Ecaterina. Gropile, una lângă alta – aşa, e bine! –, se căscau, doar zidite cu cărămidă, ca două hăuri negre… Va pune meşteri pietrari să facă lespezi de marmură, încastrate cu flori de acant, şi pisarii vor dăltui pe margine numele lor, al lui… „aci zace răposatul, din mila lui Dumnezeu, Io, Petru voievod, domn al Moldovei, care s-au săvârşit din viaţă la văleat…”. Care va fi acela? Care va fi ziua rânduită de Cel-de-Sus?… Şi, oare, se va-ngropa el aci cu toată cinstea şi dragostea norodului… şi va fi plâns şi petrecut de durerea lui… sau…? Ce-i venise, oare, să gândească astfel? Atunci, în acel an 1535, când tocmai se isprăvise de zidit şi începuse zugrăvirea Pobratei, primăvara, iar el era de opt ani stăpânit-l Seplin al Moldovei şi al norodului ei şi iubit de el?!… Iubit?! Da, aşa simţea… Sau i se părea, poate, nefiind astfel? Nu întotdeauna când norodul îţi iese în cale cu pâine şi sare şi strigă „să trăieşti, măria-ta!”, se cheamă că el chiar vrea cu toată tăria aceasta, adică să mai trăieşti, ca stăpân al lui… Uneori îi e totuna dacă trăieşti până mâine, ori încă o sută de ani… Doar lui să-i dai pace, să-şi crească pruncii, să-şi are şi să-şi semene palma lui de pământ, să-şi culeagă roadele şi să-i laşi cât să trăiască omeneşte… Şi puţin îi pasă dacă te cheamă Petru, ori Bogdan, ori Ştefan vodă!… Aflase multe despre această purtare şi simţire a norodului pe vremea când el însuşi era între cei care priveau alaiurile domneşti străbătând drumurile Moldovei. Strigase, ori nu strigase, privise şi gândise însă, ca ceilalţi… Aşa-i omu’, curios din fire. Cum să stea cu spatele, când trece vodă pe uliţa târgului ori a satului, şi să nu se-ntoarcă, aşa numai, să zică şi el că a văzut un vodă în carne şi oase… Şi ce dacă l-a văzut? Ce-are el cu vodă şi vodă cu dânsu’?!… „Iar alteori, poate că se-ntâmplă şi-aşa, îţi strigă «să trăieşti, măria-ta I», da-n gândul lui îţi cere de la Dumnezeu moartea. Când simte ci, norodul, că viaţa ta i-o gătuie pe-a lui şi că, dacă te-ai mântui din această lume, ar răsufla şi el uşurat, măcar o

vreme, până ar prinde 4 noul stăpân năravurile rele ale tale…" S-apleacă peste cele două vrane întunecate… „Am privit în morminte ş-am văzut i oase goale, ş-am întrebat: care-i împăratul şi care ostaşul, care-i bogatul şi care săracul, care-i înţeleptul şi care păcătosul?…"

I Aşa va citi mitropolitul la priveghere, Stâlpii… Se cutremură ca de friguri… Îi e chiar frig… Zidurile sunt încă umede. Nu ştie bine ce, dar mai simte că-l apasă ceva… Ba da, e un, simţământ pe care l-a mai trăit de câteva ori, mai ales de când e domn… Se simte singur. Şi el şi însăşi biserica aceasta, aici, e însingurată parcă de toate celelalte… Poate pentru că nu-i gata încă?… Iese din gropniţă în pronaos, în dreapta, lângă zidul care desparte cele două încăperi, chiar lângă pral gul uşii, zăreşte încă o groapă, doar lipită cu pământ. A cui o fi, oare? Să-şi fi rânduit lăcaş de veci aici egumenul Gri-gorie? Se poate. Şi i se cuvine…

— Nu m-am putut împotrivi, măria-ta, cu toate că nu

(primisem poruncă pentru aceasta… Dar cămăraşul Nicoară Hâra s-a jurat că-şi sapă el groapa, cu unghiile, dacă nu poruncesc eu meşterilor să i-o facă, astfel că…

I Glasul lui Roşca spărsese vraja acelor clipe, dar o

! bucurie mare şi caldă îi umpluse sufletul, spulberându-i pe i deplin gândul singurătăţii. Nicoară Hâra…! El e norodul!…! Aşa-i norodul, ca Nicoară, ca Zaheu, ca Ieremia, ca Stavăr, i ca Strajă… Şi ce dacă-i câne?!… N-a zis bine Zaheu: „Stă

I pâne, stăpâne, mai cheamă-ţi şi-un câne!"?… Cine ştie?!…

Ei, toţi aceştia, oricare, ar vrea să doarmă lângă pragul lui din această viaţă, dar şi lângă pragul lăcaşului său de veci… Aşadar, nici acolo n-are să fie singur…! Iese din biserică, i urmat de egumenul Grigorie Roşca. Afară, călugării şi meşterii zugravi îl aşteptau smeriţi, să-i laude ori să-i certe…

*: „:

Î – Aşadar, iartă-ne dacă ţi-am greşit cu ceva şi dezleat găne de jurământul pe care soarta – şi chiar domnia-ta! –

ne sileşti să-l călcăm…; –

— Şi-acum slobozeşte, Doamne, pe robii răi!…" Aşa-i, i Glăvane? Numai că asta spune acela care moare. Voi muriţi?

— Pentru tine, da… suntem ca şi morţi, de azi înainte!

Şi tu pentru noi, aşijderea! Cu toate că tu eşti viu, încă…

Şi stă în puterea înţelepciunii tale să rămâi viu. Vezi, dar, că tu mai ai de ales!

— Să fug? Mă siliţi să fug? îmi „îngăduiţi", adică, să fug?… E cel mai mişelesc lucru, fie şi pentru un om de rând, darmite pentru un domn! Ştii bine asta, Mihule!

— Fuga la vreme înseamnă bărbăţie!…

s îiiti

— «*

U MAI poate fugi… abia îşi lârşiie picioarele, pline de răni, desculţe. Merge oleacă şi stă… Ar merge în mâini, dac-ar putea… în coaie şi-n genunchi, târâş, pe brânci, numai să nu mai pună picioarele-n pământ… Se uită la cer. Dinspre Moldova s-adună nori negri. Are să plouă iar, încearcă să grăbească pasul… Dar nu-s paşi, sunt sărituri dureroase… O ţopăială de iepure şchiop… Cade iar… cum, cade?!… Cine cade?… El, Petru voievod!?… îl strigă cineva? Nu! l-au răspuns hăurile singurătăţii… „Norodul s-a-nchinat noului domn!…" Nu-i adevărat! Nu crede! Şi-a plecat doar spinarea…

Mihu îşi scoate spada din pământ. Ceilalţi fac toţi la fol şi deodată.

„S-a ridicat şi el. Când? Odată cu el? Se clatină pe dinlăuntru, dar rămâne în picioare… Ei ce fac? S-au apropiat cu un pas, doi… Când i-au făcut? Sunt atât de aproape, că le-aude răsuflarea gâfâită. Lui îşi aude inima în tâmple. Strajă s-a aşezat între el şi ei; nu-şi mai mişcă nici coada. Buza de sus îi tremură, botul îi freamătă, adulmccând ceva. Nu mai mârâie. Tac şi ei. Iar el?… El e singur… în spatele lui nu e nimeni, decât pădurea… Îi vine, aşa, din senin, să se lase în genunchi… Chiar se lasă în genunchi…! îl privesc uimiţi. Nu cred… Nici el nu crede, dar stă în genunchi! în faţa lor!… Buzele lui murmură ceva, la-nceput ne-nţeles, apoi aud toţi, se aud strigaţi pe numele lor, fiecare, pe rând:

— Mihule… Trotuşenc… Colun, Glăvan…! „Pot să mă hăcuie-ntr-o clipă!… De ce n-o fac? Ce-aşteaptă?” … Credincioşii mei slujitori şi sfetnici! Sunteţi aici, suntem aici, cu toţii… legaţi de aceeaşi restrişte!… „Să mai aibă, oare, un dram de cinste?…” Mi-aţi fost întotdeauna cu credinţă, ştiu asta… „Auzi-mă, Doamne, ce le pot spune!…” Mi-aţi cerut iertare… Pentru ce? Fost-aţi, oare, în vreun fel, necredincioşi mie?… De ce-i mai întreb, le-am spus-o doar adineauri, că ştiu tot…” Nu cred!… N-am crezut niciodată şi nimic din câte mi le spuneau alţii. Eu, însă, ştiu, adesea am fost aspru cu voi, neiertător şi nu întotdeauna judecându-vă cu dreptate… V-am ostenit în războaie fără noimă şi v-am nesocotit uneori sfatul înţelept. Dar am voit doar binele ţării şi-al… „dacă le spun de norod, iar turbă… fiarele! Uite-i cum se holbează la mine! Le e frică, oare? De cine, de mine, care stau în genunchi în faţa lor?!… Trebuie să mă ridic odată-n picioare! Cum am ajuns în genunchi?… Te temi, Petre?… Mă tem, părinte Macarie!…”. Înţelepţii spun că un domn cu atât e mai vrednic de cinstirea supuşilor săi, cu cât e mai aspru cu dânşii. Dacă le-arată prea multă îndurare şi îngăduinţă, e crezut slab şi bicisnic… înţelepţii!… Ce ştiu înţelepţii?! Pe

când voi, cu-adevărat înţelepţii mei, m-aţi răbdat atâta vreme astfel! Adică aspru!... Şi uite, chiar şi acum, nu voi mă părăsiţi! Dumnezeu mă părăseşte, pe mine, păcătosul, pentru păcatul meu cel mai de jos, al trufiei! „Cel ce se-nalţă se va smeri!..." Iată, mă smeresc în faţa voastră! Înălţaţi-mă iar! Voi mă puteţi şi ucide, dar şi înălţa iar... Dacă vreţi... Şi dacă vrea Cel-de-Sus! „Opreşte-te, nebunule! Hai, ridică-te! Şi râma-şi saltă capul din când în când, nu se târăşte întruna!... Ridică-te, pune mâna pe spadă şi laie-i! Măcar pe unul dintre ei!... Ş-apoi? Ce va fi apoi, Mă vor tăia ei pe mine... Şi nu pentru că ei sunt mulţi, iar eu. 4 nt singur, ci pentru că, desigur, li s-a făcut lehamite şi vor să mântuie odată... Doamne, de m-aş putea ridica! Ce mă (intuieşte? Trupul sau cugetul? Care-i mai greu şi mai nevolnic acum?... Am izbutit! Iată-mă iar în picioare! Ce greu atârnă sabia în teaca ei... S-o trag..." Pune mâna pe mânerul în formă de cruce, încearcă s-o scoată din teacă, dar nu-l ascultă... „Cine? Mâna ori spada? Amândouă! Ei ce tac? Parcă-s mai aproape... Nu... sunt la locurile lor şi mă privesc... Cum e, oare, chipul meu în ochii lor? Dacă m-aş vedea eu, pe mine, ce-aş face?... Mi-ar fi silă... desigur... cumplită silă şi scârbă m-ar cuprinde! Io. Petru voievod...!"

310".

— Domnia-ta ai adus ţara unde este şi pe noi unde ne aflăm... „Trotuşan... mai are ceva de spus... mai are venin în guşa lui de viperă şi, dacă şi-l înghite, moare el..." Adevărat ai vorbit, spunând că ai gătit ţara să se apere, aşa cum i se cade oricărui domn să facă. Dar tot domnia-ta ai mai spus cum că ne-ai ostenit – pe noi şi ţara – în războaie fără noimă. Iar acum, iată-ne, şi pe noi şi ţara, sleiţi de putere, tocmai când – precum ai zis – a sosit ceasul bătăliei celei mari, în care ni s-ar pecetlui soarta pentru cine ştie câte veacuri! Ştii cum ai făcut domnia-ta? Ca un gospodar care s-a pregătit îndelung de un ospăţ mare, în cinstea unui oaspete de seamă. Dar până la sosirea acestuia, a tot chemat la sine megieşi ori drumeţi şi le-a pus dinainte din bucatele cele alese, împutinându-le. Iar când, în sfârşit, oaspetele cel de seamă a sosit, bucatele erau sleite, neîndestulătoare, iar slugile, ostenite, dormeau prin cotloane... „Rânjesc toţi, le-a plăcut parabola Trotuşanului... Mărturisesc că şi mie... Voi cugeta asupra ei cândva...

dacă va mai fi pentru mine vreme…” Se vede că şi pe unul şi pe ceilalţi ne-a ajuns aceeaşi pedeapsă a lui Dumnezeu. Poate doar păcatele să fie osebite… Smerenia îţi este, însă, târzie şi nu-i mai e folositoare nimănui… Adică poate să-ţi folosească domniei-tale, în faţa Dreptului Judecător… Se uită la mâna mea şi zâmbeşte otrăvit…” Cu spada nu te mai căzni s-o scoţi, nici ca să aperi cu ea Moldova, nici împotriva noastră, că vezi, nici ea nu te mai ascultă!… Şi dacă te-ar asculta cumva, nu te sfătuim să-i porunceşti altceva decât să stea în teacă!… „Nemernicul! Eu l-am scos din temniţă, unde-l aruncase Ştefăniţă, pentru hiclenie Ar fi putrezit de mult acolo!…”

— Trotuşene, cutezi să-mi grăieşti astfel, mie?! Nemer…! A izbutit… a tras spada… Face un pas înainte… Nu, i se pare… A rămas ţintuit pe loc. Strajă mârâie surd. Mihu a ridicat şi el spada. „Cutează?!… Să-i las să mă hăcuie!? S-ar isprăvi îndată totul! Să-i las s-o facă, să-şi mânjească mâinile cu sângele meu?… Şi pe urmă?… Ce va zice norodul?… Da! Acel chip înmulţit la nesfârşit, talazul de aureole al sfinţilor şi martirilor fără nume-n sinaxar este el, norodul… care de veacuri s-apleacă, arcuindu-şi spinarea, ca să poată luneca peste el viforele şi valurile potrivnice, fără să-l frângă, fără să-l doboare, ca peste obcinile Moldovei…!” Acum izbuteşte chiar să facă un pas. Vrea să le mai spună că… Dar, uite, Mihu ridică spada încet, foarte încet, cu vârful întins

— 311

către pieptul lui… aproape să-l atingă… când a ajuns Mihu atât de aproape?… Îşi aude deodată glasul – parcă nu-i al lui –, dar strigă: Straja!!!… într-o clipă, Strajă s-a repezit la Mihu, l-a înhăţat de braţ. Mihu scoate un răcnet; scapă spada… Dar Strajă nu-l slăbeşte, ş-atunci… „Doamne, Drag-şin!?…” Un geamăt cumplit de fiară înjunghiată sfâşie locul, îşi cuprinde faţa cu palmele, să nu vadă… Stă aşa, nu ştie cât… I se pare mult… Deschide ochii încet, cu groază… La picioare, cu botul pe cizma lui, Strajă se mai zbate slab, cu zvâcniri scurte ale trupului, tot mai rare… Un şiroi de sânge a făcut baltă sub el şi i-a năclăit blana sură. Se apleacă, îi cuprinde capul cu amândouă mâinile, ridicându-i-l. Câinele deschide greu ochii, îl priveşte lung, cu credinţă… cu nesfârşită credinţă şi iubire… cască o dată, cu un horcăit

scurt, apoi gura ise-ncleştează, lăsând să mai scape doar un scâncet subţire, ca un suspin…

— … Poţi lua cu tine pe oricine vrea să-ţi rămână credincios şi să te urmeze… Dintre boieri, slujitori, oşteni… Câţi vor voi să se-ntoarne din drum, iarăşi sunt slobozi! Domnul cel nou nu le va lua capul. Ba, dimpotrivă, îi va cinsti cu încrederea lui, cu slujbă domnească ori, poate, chiar dregătorie înaltă. Pentru unii a pregătit chiar câte un înscris cu pecete domnească, pe numele aceluia, chemându-i să se întoarcă fără teamă, chiar dacă n-au plecat încă… Printre aceia să ştii că se numără şi cămăraşul Nicoară Hâra… Dar pentru el s-ar crede că hrisovul s-a fost întocmit zadarnic, fiindu-ţi el ţie cu prea adevărată credinţă… „Bine că nu-i aici Nicoară… L-ar ucide şi pe el, ca pe Strajă…”

Zicând acestea, Mihu face un semn. Un slujitor aduce cu sine un cal alb… „Parcă-l ştie?!…”. Alţi doi ţin pe braţe patru saci grei. Calul, înşeuat pentru povară, se arcuieşte de şale sub greutatea sacilor aşezaţi pe dânsul. Slugile îi leagă strâns, cu frânghie. Calul încearcă să-i scuture. Se ridică, nechezând. Dar un bici îi şfichiuieşte peste cap, peste ochi, apoi pe spinare. Mâini putemcie îl apucă duşmănos de dârlogi, strâng zăbala, rănindu-i gura. Un firicel de sânge se prelinge încet… Tremură din tot trupul.

— Ai aci odoare de preţ şi pungi cu bani, din cămara domnească. Şi calul pe care l-ai dobândit în dar de la ucigaşii lui Gritti. Am socotit că-i mai înţelept să nu mai dea cu ochii de el Soliman şi să-şi aducă aminte… L-ar putea cuprinde iarăşi mânia, revărsând-o acum asupra noastră ş-a ţării… şi a… „norodului”.

Tot nu se clintesc după ce Mihu şi-a isprăvit vorbele. Şi-au vârât spadele în teci şi le ţin, cu mâna dreaptă, lângă şold. Gulerele caftanelor îşi vânzolesc blana în răspăr sub degetele unui vânt subţire. Stropi mărunţi de ploaie, încă rari, înţeapă feţele încinse… îşi trece mâna peste frunte… Când mi-am pus iarăşi cercul de aur?…”. Caută cu degetele ceva, îşi pipăie fruntea, parcă s-ar şterge de sudoare, ori de sânge… „N-au vrut să-mi facă nici măcar cinstea să mă ucidă…”. Îşi aude iar glasul, înstrăinat de fiinţa lui, dar nu-i poate porunci să tacă:

— Ai uitat un lucru însemnat: că domnul este unsul lui Dumnezeu! Io, Petru voievod, sunt unsul lui Dumnezeu!

— Şi Ştefan va fi, în curând, unsul lui Dumnezeu!

— Dar nu este încă!

— Nici tu nu mai eşti!

— Cine sau ce spală sfântul mir de pe fruntea unui domn?: – Alt mir!… Alt domn!… Sau apa!… Apa morţilor…

„… O să-noate! N-o să mai fie silit să umble. … Dar ce mult mai e până la malul apei. … I se pare uneori că se-nde-părtează, în loc să se-apropie… Nu, uite-o colo, la o aruncătură de suliţă… Câţi paşi să fie, oare, într-o aruncătură de suliţă? Nu i-a numărat niciodată… O să-i numere acum… unu, doi, trei… A ajuns lângă apă. E murdară, adâncă, vine năboind, nu-i ajung malurile. Ici-colo, rupe din ele câte-un colţ, lăsând răni galbene, argiloase… Trebuie să se arunce cât mai repede în apă, să treacă dincolo, până nu-ncepe ploaia… până nu se-ntunecă… Izbit de unda rece, trupul i se chirceşte… începe lupta cu valurile… trebuie să le taie de-a curmezişul, dar simte că n-are destulă putere, îl duc la vale, ca pe-un buştean plutitor. Parcă-i sunt goale oasele. Dă din mâini ca un apucat… A ajuns în mijlocul albiei. Nu i se păruse atât de lată… Numai de n-ar nimeri într-un sorb… Apa e moale şi acum i se pare caldă… Mai are puţin până la mal. Un fulger sparge cerul către Moldova… ca vara… dar tunetul nu vine… sau nu-l aude? A ajuns lângă mal, se agaţă de rădăcina unui copac smuls de ape. Simte sub picioare un vârtej care-l trage. Se ţine cu amândouă mâinile… un val mai mare îi smulge rădăcina din braţe. Rămâne câteva clipe în loc, apoi se simte iarăşi tras în adânc, mai adânc… întinde mâinile, apucă buza malului de argilă, îşi înfige degetele în lutul cleios, care se sfarmă… Apa i-a trecut de umeri, îşi ţine greu afară doar capul. Bată apa cu tălpile şi cu braţele… Uite că se saltă J… 7 Dar cade iar. Înghite câteva guri de apă… e miloasă… amară… Şi ameţeala aceea… iar îi cuprinde tâmplele… Deasupra, cerul se roteşte, se roteşte şi dedesubt, apa, ca-ntr-o ştează… se-n-tunecă deasupra şi se-ntunecă, ud, dedesubt, în sorbul de care nu mai scapă… Deodată, ceva mare, puternic, moale şi ud îl saltă sus, apoi trupul i se izbeşte de pământ cu o bufnitură grea şi…

Nimic… nu-şi mai aduce aminte nimic, decât că stă culcat pe-o rogojină, că e viu… că n-a murit… că nu l-au ucis…

—!

UTEAU SĂ-L UCIDĂ, adică! Pricepeţi? Şi eu, care ziceam că rostul vieţii mele îi viaţa lui! Cu toate că mă aflam atât de-aproape, am fost totuşi prea departe ca să-l apăr! L-am auzit când a strigat: „Straja!” Am vrut să alerg într-acolo, dar m-am pomenit cu straja domnească, făcând zid înaintea mea, ca să nu pot trece, în loc să fie lângă el, gata la poruncă. Am tras spada, dar douăzeci de suliţi şi-au îndreptat vârful către pieptul meu.

— Apăi, se vede că nici Voicu a lui Bivol n-o fost mire pentru aşa mireasă, nici flăcăii din Bosanci nu s-or aflat nuntaşi pe măsura nunţii! Când te-nsori, nu stai cu mâinile la piept, că se cade să-ţi cuprinzi muierea cu dânsele! îna, că n-am fost eu acela ş-acolo!

— Ce făceai, Haralambie, singur, cu douăzeci de oşteni călări, înarmaţi cu suliţi şi paloş?

— Lasă-l, boier Nicoară, că viteji, după război, ca bureţii după ploi!…

— Cată-ţi de treabă, Vasâle, că-i da de dracu’ cu mine, aşa să ştii! Adicătelea, tu ai fi şezut pe câmeşe, aşa-i dară?

— Nu vă luaţi la sfadă de pomană! Ascultaţi mai bine ce-a urmat, că v-oi spune. Mai întâi, aflaţi că Voicu şi „nuntaşii” lui se duseseră dincolo de pădure, într-un ascunziş, tinde armăşeii şi vătafii de oaste

luau în seamă „zestrea” miresei. Eu mai zăbovisem în cortul domnului, să-i unduiesc veşmintele şi să poruncesc cele de trebuinţă pentru prânzul cel mare. Aveam să alerg apoi la adunarea boierilor. Cine s-ar fi gândit că are să se petreacă acolo asemenea grozăvia? Judecată de om prost, adică, întrucât chiar eu adusesem domnului vestea hicleniei! Dar aşa îi ia uneori Dumnezeu minţile cele bune omului! Ori, poate, diavolul lui

Nicoară Hâra începu să tacă, lăsându-i pe cei doi tovarăşi de drum aninaţi de vorbele lui, aşteptându-le urmarea. Dar nici Haralambie, nici Vasile nu-ndrăzniră să-l tulbure cu întrebări şi iscodiri care, desigur, le împungeau inima şi mintea. Călăreau toţi trei la pas, de vreo două ceasuri, abătându-se de la şleaurile umblate. Era pe la asfinţit. Nădăjduiau să-i apuce înserarea la marginea vreunei păduri, unde aveau să se simtă ocrotiţi şi să se poată hodini oleacă, înainte de miezul nopţii, când urmau a se avânta către crestele munţilor, ţintind să-i treacă, în vreo două zile şi două nopţi, dincolo, în ţara Transilvaniei. Numai dacă nu le va porunci cumva iar boier Nicoară vreun ocol şi popas pe la cine ştie ce locuri de taină şi cu primejdie.

— De ce ţi-e frică nu scapi, Vasile, nu ştii cum îi zisa?

— Apăi tocma la curţile domniei sale pârcălabului Huru ne făcea trebuinţă a merge?! Unde ne-o sfătuit cu poruncă să nu ne apropiem şi domnia-sa logofătul Toader, stăpânul nostru şi Prea Sfinţitul Macarie?!… Să-l cauţi tu pe dracu’ dacă nu te caută el?! Nu care cumva să te uite?! Aiasta îi chiar de pomină. … Brrr! Siăi binişor, Surule, lată, că te-aude vodă cel nou şi mă lasă pe jos!…

Vasile îşi linişti calul, care pufnea şi fornăia pe nări, el ştie de ce, ori poate doar de urâtu’ nopţii. Apoi Vasile se cuibări, învelit cu sarica, lângă copacul gros şi noduros, sub care-i lăsase Nicoară Hâra, poruncindu-le să vegheze, ciulind urechile la orice zgomot.

Curţile pârcălabului Efrem Huru păreau pustii. Nici câne să nu fi avut, oare? Şi nici vreo rază de lumină nu i se ivea pe nicăieri, de parcă muriseră toţi înăuntru.

— Auzi bre, Haralambie, ce-avem de făcut dacă ar fi să s-arate vreo iscoadă a domniei 7 Ştii ori nu? Şi dacă ar să ne-ntrebe ce călăm

aci şi cu cine mai suntem, ce-avem a răspunde? Că boier Nicoară nu ne-o poruncii decât s-aşteptăm în tăcere şi să fim cu ochii-n patru. De parcă ar fi chip să vedem cevaipe-ntunecimea aiasta!

— Mai întâi avem să vedem câţi îs aceia. Şi dacă-s măcar cu unu' mai mulţi decât noi doi, cată să luăm de partea noastră şi copacii ista. Apoi om stuchi-n palmă, om pune mâna pe baltag ş-om… «… j". U…

— Taie domnia-ta sfoara şi rupe pecetea, că n-am voit să fac eu însumi aceasta. Mă temeam să aflu singur că te pândeşte moartea… Dacă asta are să glăsuiască înscrisul, măcar să fim doi…

Domnia-sa Efrem Huru, fostul pârcălab al cetăţii Neamţului, îi întinse lui Nicoară Hâra sulul de pergament cu pecetea mică a domnului celui nou, Ştefan. Câmăraşul îşi trase de la brâu jungherul şi reteză dintr-o mişcare sfoara de mătase roşie, împletită cu fir de aur. Despături sulul, se apropie de lumânarea aprinsă într-un sfeşnic, cercând să citească cele din lăuntru cu glas tare: „Ştefan voievoda, cu mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, scriem slugii noastre Hâra (de când mă ştie a fi sluga lui?!); îţi dăm aceasta a ştire că te-am iertat de greşeala ce ne-ai greşit. (Ce să-i fi greşit, oare, afară că nu i-am ieşit în cale cu toţii, să-i spunem că ţara Moldovei are domn, şi încă unul bun!). Drept aceea, cum vei vedea această carte a noastră, tu să vii în ţară fără frică şi fără-ndoială, pe sufletul nostru şi pe credinţa domniei-mele şi pe credinţa şi sufletul tuturor boierilor, mari şi mici. (Halal suflete şi halal credinţă! Aş avea în ce mă-ncrede!) Altfel să nu faci. (Ei, oi vedea eu!) Scris în Suceava…"

Câmăraşul Nicoară strânse încet sulul de pergament, care foşni sec în mâinile lui, îl aşeză pe masă, Ungă sfeşnic şi rămase-n picioare. Pârcălabul Huru suflă în lumânare, apoi se lăsă în jilţul de lângă sobă.

Înalt şi lat în spate, jupân Efrem dăduse abia de-un an pasul în cea de-a doua jumătate de veac a vieţii domniei-sale, fapt care, însă, oricum nu se vădea nici în pletele castanii, ajungându-i pe umeri, nici în barba şi mustaţa care-i împodobeau obrazul, încă tânăr. Ochii negri, neastâmpăraţi, ca de veveriţă, scrutau în întunericul des ce cuprinsese odaia, încercând să „vadă" măcar gândurile, dacă nu şi chipul cărnă-raşului Nicoară, în acel ceas de mare cumpănă pentru dânsul, într-un târziu, vorbi cu glas adânc:

— Slujitorul care mi-a adus acest înscris mi-a fost trimis în mare taină de Florea, unul din logofeţii lui Toader Băloş, logofătul cel mare, dimpreună cu un răvaş. Zicea acolo Florea cum că a pus chiar el om de-a ucis pe olăcarul minat să te afle şi să-ţi dea înscrisul ori, dacă va fi nevoie, să ia cu dânsul oşteni de-ai domniei şi să te-aducă legat. „Viu sau mort, acest Hâra îmi face trebuinţă domniei-mele, ca să ştiu că nu se mai află dimpreună şi în slujba netrebnicului aceluia fugar, Petru-Majă" zisese Ştefan vodă către boieri, în Sfat, şi poruncise spătarului Dragşin să te caute. Aşa că, dacă ţi-ar lua urma aci oamenii domniei, m-ar mai omorî şi pe mine încă o dată, de-a binelea, că până acum doar mă ştiu mort, din auzite, şi de-aia mă lasă-n pace. Am pus pe-ai mei să dea zvon că mi-am făcut singur seama şi că, după un asemenea păcat fără de iertare în faţa lui Dumnezeu, trupul mi-a fost zvârlit într-o groapă neştiută de nimeni, fără cruce.

— De ce n-ai fugit cu măria-sa vodă Petru?

— Ca să urmezi un om, în asemenea vremuri de restrişte şi cumpănă, trebuie să-ţi fie viaţa lui mai scumpă decât a ta ori să crezi orbeşte în steaua lui, în el însuşi.

— Nu l-ai iubit ori n-ai crezut într-însul?

— L-am iubit ca pe-un frate şi-am crezut în el cum cred în mine însumi!

— Atunci? Ţi-a fost frică? Ţi s-a stins dragostea, ori ţi s-a năruit credinţa?

— Niciuna, nici alta. A murit un om! Care, poate, nici n-a trăit vreodată, decât în închipuirea mea. Ş-a altora, mulţi. Ş-a lui, poate…

— De ce nu te-ai pus, atunci, de bunăvoie în slujba domnului cel nou?

— Nu slujba îmi face mie cinste şi trebuinţă, ci domnul. Ş-acesta nu-i domn decât cu numele şi pus cu de-a sila!

— Greşeşti, frate Huruie, îi chiar mai cu-adevărat domn decât vodă Petru, li os domnesc pe de-a-ntregul, nu…

— Îţi iert vorba otrăvită, frate Nicoară, ştiind că otrava ei vine din mai adânca amărăciune a inimii. Dar se cuvine şi îţi este de folos, socot, să-mi afli câteva gânduri despre vodă Petru, acele pricini care m-au depărtat de dânsul, nu numai în ziua pribegiei, ci mult mai

dinainte. N-am fost, însă, în cât-dăşie cu cei ce-au hiclenit pe-ascuns împotriva lui, pentru că nu-mi sunt în fire căile cotite şi lucrările cu ascunzişuri. Chiar am cercat odată să-i dau a-nţelege că boierii se vânzo-Icsc şi că ar finţelept a mai slăbi hăţurile, până se-nvaţă bi-ne-n buiestru, ş-apoi să-i mâne iarăşi în galop, după trebuinţă. Mai ales dacă acea trebuinţă îi cu-adevărat de folos cuiva. Ţării, adică! Nu numai că nu mi-a luat în seamă sfatul, dar m-a certat aspru, poruncindu-mi ca mai mult să nu ridic glasul înaintea lui şi să nu mai cutez a-l învăţa cum se cârmuieşte o ţară! Am tăcut şi mi-am zis că el are dreptate, iar eu am întrecut, de bună seamă, măsura şi am uitat orice bună-cuviinţă. Şi nici că i-am mai zis vreodată ceva!

Ba, mai mult decât atâta, am cugetat adânc şi îndelung la toate faptele sale, de când ne e domn, bune şi mai puţin bune, cercând a le-nţelege tâlcul, ş-al unora ş-al celorlalte. Am sfârşit prin a-l cunoaşte bine, dar tot de-atunci am început a nu-l mai iubi.

— Se zice că, atunci când cunoşti bine un om, îl înţelegi mai lesne în tot ceea ce făptuieşte. Iar dacă-l înţelegi, nu se poate să nu-l şi iubeşti.

— Nu-i adevărat din cele ce-ai spus decât jumătate! Că l-am cunoscut şi l-am înţeles. Dar din clipa aceea a fost pentru mine altul, nu cel pe care l-am iubit! Şi ca să mă-nţelegi mai bine, uite, să vorbim despre una din înfăţişările firii lui care părea să-i steie ca o cunună de aur pe frunte: mândria! L-am văzut, la-nceputul domniei, punând mândria Moldovei mai presus de mândria lui, fiinţa Moldovei, mai presus de fiinţa lui, faima Moldovei, mai presus de faima lui! Şi astfel, vândria lui se topea în vrerea denălţare şi bucurie a ţării. De-aceea, când am văzut că pune stavilă puterii şi chiar averii boierilor celor mari, că înalţă în rang şi dregătorie pe cei care au făcut credincioasă slujbă către domnie şi ţară, chiar dacă aceştia nu-s de neam ales, cu urice din vechime, mi-am zis că-i bine, că-şi „rădicaseră prea sus coarnele unir, cum zicea el. Dar cu vremea, a-nceput el însuşi a-şi creşte coarne! Şi fapte, care grăiesc despre aceasta, cunoaştem amândoi destule! Mândria aceea se prefăcu în sumeţire de sine, în făloşenie goală, suindu-l undeva, sus, cum se cocoaţă unii, la bâlciuri, pe picioroange, de strigă la lume să vină să vadă ce n-a mai văzut… Şi

tot din pricina acelei sumeţiri neînfrânate a-nceput a nu mai deosebi faptele cele mărunte de cele mai însemnate pentru soarta ţării, duşmanii cei mai de-aproape, ori mai slabi, de cei mai de departe, dar mult mai de temut, mai cu seamă când au început a-ntinde punţi între dânşii peste capul lui, ş-al nostru, ş-al Moldovei…! Şi iată cum, dintr-o virtute care-l împodobea ca pe-un arhanghel, mândria aceea s-a prefăcut în meteahnă, în urâtă deprindere, sluţindu-i chipul şi sufletul.

— Dar norodul l-a iubit întotdeauna şi-l iubeşte ş-acuma, îi plânge şi-l aşteaptă…

— Norodul nu-l ştie astfel. Nu l-a văzut niciodată de-aproape, că aşa se cade ca norodul să nu-l vadă pe voievodul său decât de departe… Iar nedrept şi aspru cu norodul n-a avut de ce să fie, că nu se-nfrunta cu norodul pentru putem, şi cu boierii l Ş-apoi, dintr-o singură vorbă bună şi blândă, rostită de-vn domn către un biet om sărman, însoţită, poate, şi de-un ban de argint pus în palma lui bătătorită, norodul izvodeşte basme cu-mpăraţi buni şi-nţelepţi, cu milostenie către cei săraci şi cu dreaptă asprime judecându-i pe cei bogaţi şi hulpavi! Sau, uneori, închipuirea fierbinte şi nădejdile neclintite ale norodului fac dintr-un astfel de stăpân chiar un sfânt ocrotitor…

— Mă cutremur şi mă smeresc de adâncimea celor ce le-ai spus, frate Huruie, dar şi de-ntinderea aripilor minţii tale! Nu ţi-am ştiut-o şi nu cred că ţi-a cunoscut-o cineva. Lasă-mi însă, rogu-te, măcar nădejdea că nu-s toate adevărate! Ca să mai pot trăi în viaţa aceasta cu o credinţă şi un îndemni şi un rost, adică! Altminteri, m-aş surpa în hăurile nimic nu ciei mele ca-ntr-o prăpastie fără fund…

— Acum e rândul meu a-ţi cere iertare, frate Kicoară şi prietene, că ţi-am zdruncinat sufletul! Poate că mi-a folosit chiar de călăuză această atât de tare credinţă şi curăţie de suflet de care te văd în stare, făcându-mă a mai privi oleacă în urmă şi-n mine însumi…

— Dor, până una-alta, ce-ai de ghid să (aci de-acum înainte, frate? Că n-o să poţi sta „mort”, având viaţă! Vino acum, cu mine, în ţara Transilvaniei şi, ajunşi acolo, ai să le socoteşti dacă ne despărţim sub zidurile cetăţii Ci-ceului – unde nădăjduiesc să-l aflu pe vodă Petru – ori intri cu mine-n cetate…

— Nu, frate Hâro, vreau să rămân aici, unde, viu sau mort, se cheamă că sunt acasă, şi credinţa vrea nu moare odată cu slujba domnească pe care am pierdut-o. Se-ntoarce înapoi, către strămoşii mei, către părinţi şi tot neamul meu de oameni ai pământului acestuia. Tu du-te sănătos, dar fii cu băgare de seamă, că eşti pândit ca un lotru. Ai face bine să-ţi schimbi straiele cu unele de-mprumut… Afară doar, dacă, gândindu-te bine! – nu vei socoti mai înţelept a schimba domnul şi, poate, dregătoria…?!

Pircălabul Huru zâmbi amar, ştiind că Nicoară nu-l vede. Scapără apoi amnarul, aprinse iar lumânarea şi, la lumina ei slabă, scotoci într-o ladă veche. Scoase la iveală un rând de straie de baci de stână – opinci şi sarică, bâtă şi traistă, şerpar lat, cu pungă pentru gologani, amnar şi iască şi chiar un fluier…

— Ia-le, Nicoară! Le ţineam pentru mine, da' morţii nu-şi mai schimbă straiele după-ngropăciune…

Nicoară primi straiele pe rând, în tăcere. „Aşa-i obiceiul la noi în sat, gândi, ca părintele să-şi gătească feciorul când pleacă la oaste. La urmă îi întinde suliţa, sau paloşul, sau arcul, sau ghioaga, sau baltagul, fiecare cu ce-i poruncit să se-nfăţişeze…"

— Ia şi baltagul, Nicoară, vorbi pârcălabul, parcă-nnădindu-i gândurile. Nicoară îl luă, îl aşeză pe masă, încet, să nu tulbure liniştea, dar nu se clinti. Când începu să vorbească, glasul îi era gâtuit de-o mână nevăzută.

— Crezi, oare, frate Huruie că a aflat… înainte de-a ne pribegi-mpreună… de înscrisul acesta, adică?

— De aflat, a aflat, ştiu sigur. Poate nu tot ce scrie într-însul, dar că domnul Ştefan te vrea lângă sine, sau, oricum, nu mai vrea să te ştie credincios domnului Petru, a aflat de la însuşi logofătul Toader Băloş şi ceilalţi boieri, în ziua aceea blestemată, în tabără, Ungă Botoşani.

— Aşadar, când i-am cerut îngăduinţa să plec, să-mi mai apuc nevasta în viaţă, s-a făcut doar a mă crede, iar în sufletul lui era, poate, încredinţat că mă-ntorc în Moldova ca să mă pun în slujba domniei celei noi…!

— După cum s-ar putea să şi faci, Nicoară, şi nimeni n-are dreptul să te judece pentru aceasta. Nici măcar vodă Petru… De-aceea,

încă o dată te sfătuiesc, adună-ţi gândurile şi întreabă-ţi inima… Şi numai apoi hotărăşte-ţi calea pe care vei merge!

— … ar fi să-nsemne adică, boier Nicoară, că dacă domnia-ta n-ai îmbrăcat straiele cele ciobăneşti după cum se vede, eu şi cu Haralambie avem de-acu' altă cale decât a domniei-tale… S-ar zăce, adicătelea, că nu mm mergi să-l ajungi din urmă pe măria-sa Patru vodă…

— Şi dacă-i aşa cum zice Vasâle, apăi ai să binevoieşti a, ne spune pe unde avem s-apucăm ca să dăm de dânsu', ori în ce loc să-l căutăm, dacă pe drumurile cotite ale munţilor n-ar să mai zăbovească de-acuma.

— Aveţi să aflaţi toate la vremea lor, rosti Nicoară vorbă aspră, peste umăr, către cei doi. Până atunci, vă poruncese tăcere şi ascultare deplină, că eu vi-s stăpân!

Mergeau cu băgare de seamă, străbătând drumuri necunoscute, temându-se ca acestea să nu le scoată cumva în cale aşezări omeneşti, de t: are erau siliţia în feri cu străşnicie.

Tăceau toţi trei de multă vreme, când Haralambie îşi trezi calul, care părea că adormise sub el:

— Iacă om tăcea, dară, că şi morţii tac… Auzi tu vreo vorbă, Vasile? Cine să vorbească?! îs pline locurile aieste de 7 norminte şi de morţi care îmbla pe picioare, ori călare pe cai suri… Şi tac, săracii!… Şi ei şi caii…

— Da oare, de văzut văd şi ei ce vedem noi, măi Haralambie? Aiştia vii, adică?!… Şi simţăsc şi ei că-i seacă la inimă cele ce li s-arată?

— Dacă văd, de bună seamă că-i seacă, măi Vasile.

— De bunăvoie şi după cugetul tău te apropii către Dumnezeu?

— Aşa, cu ajutorul lui Dumnezeu, preacuvioasă maică stareţă!

— Nu de vreo nevoie ori silă?

— Nu, preacuvioasă maică stareţă!

— Vei rămâne în mănăstire şi în pustnicie, până la cea din urmă a ta suflare?

— Aşa, cu ajutorul lui Dumnezeu, preacuvioasă maică stareţă!

— Te vei păzi pe tine însăţi în feciorie…

Era sau nu era glasul stareţei Singlitichia? Atât de puternic? Ori,

poate, răsunau zidurile bisericuţei scunde, în liniştea miezului de noapte? Lui Nicoară Hâra i se păruse întâi, apoise-ncredinţă, că un alt glas răspunde întrebărilor rostite cu oarecare asprime. Dar acela era firav şi venea, parcă, de undeva din pământ, de pe lespezile din faţa altarului. Şi nu-i era străin glasul!… O gheară îi strânse inima o clipă, două, apoi bătăile, slobozite din strânsură, se-ndesiră, mai tari, mai năvalnice. Urechile-i ţiuiau şi-un vârtej îi cuprinse capul. Nicoară se rezemă de cerdacul bisericii. Câteva clipe, nu mai auzi niciun glas. Nu mai auzi nimic, nici vântul care, până atunci, făcea să vuiască pădurea de brad. Apoi îşi veni în fire. Se desprinse încet de stâlpul de lemn, făcu un pas spre dreapta, încercând să desluşească ce se petrece înăuntru, dar cu mare băgare de seamă, să nu-l vadă nimeni, în biserică ardeau doar candelele de la icoanele împărăteşti şi o lumânare înaltă în sfeşnicul de la icoana Maicii Domnului. La numai atâta lumină, i se dezvăluiră câteva umbre mişcătoare, înfundate în strane, pe două rânduri, de-o parte şi de alta. O umbră subţire şi înaltă aprinse o lumânare de la cea din sfeşnic şi, trecând încet, plutind parcă, de la o umbră la alta.

U22”.

aprinse lumânările ţinute în mâinile tremurătoare. Când isprăvi, pe cele două şiruri clipeau lumânări aprinse, dând la iveală chipuri prelungi, de sub camilafcă şi văluri negre. Toate aceste chipuri priveau undeva jos, spre pardoseala dinaintea uşii celei mari a altarului, cu dvera dată deoparte. Ni-coară privi şi el într-acolo. Desluşi cu greu o făptură omenească, înveşmântată într-o cămaşă de in lungă, albă, cu mânecile largi, care stătea răstignită cu faţa-n jos, pe lespezile de piatră. Mâinile întinse-n lături, ca nişte braţe de cruce, păreau fără viaţă. Capul întors spre dreapta, era luminat slab de candele, astfel încât Nicoară abia putu desluşi părul lung, negru, despletit pe umeri. „Grozava!”, gândi cămăraşul şi se cutremură adânc. Şi, din clipa aceea, tot ce urmă fu pentru el un vis urât, din care voia să se smulgă, dar n-avea putere. Stătu nemişcat, ascultând ca vrăjit cântările din biserică, tărăgănate de vocile subţiri ale maicilor, ca o tânguire, întrebările stareţei şi răspunsurile din ce în ce mai hotărâte ale Grozavei. Văzu – şi ochii i se-mpăienjeniră de lacrimi – cum preacuvioasa Sângeltichia taie

patru şuviţe de păr, în formă de cruce, din creştetul fetei, rostind acum cu glasul ei cel ştiut, adică mai subţire, mai blând: „Sora noastră Gli-cheria îşi tunde părul capului său, în numele Tatălui şi-al Fiului şi-al Sfântului Duh. Să zicem pentru dânsa: Doamne miluieşte”.

Ca slobozite din temniţa tăcerii, glasurile maicilor răsunară voioase, izvodind cântarea poruncită.

Grozava sta acum în picioare şi două maici o îmbrăcau în veşmântul monahicesc. Lui Nicoară i se păru că însăşi noaptea îi ascunde pentru totdeauna trupul mlădios, în cele din urmă, i se dădură în mâini o cruce, o lumânare şi fu aşezată şi fu aşezată într-una din strane. Abia atunci Nicoară îi văzu chipul. Faţa îi era albă ca varul, ochii mari, negri, deschişi larg, priveau undeva departe, iar pe obraji i se prelingeau lacrimi.

— Cum te cheamă, soră?

Stareţa Singlilichia se apropiase pe nesimţite de strana Grozavei şi-n glasul ei răzbătu ceva înstrăinat, de parcă într-adevăr n-ar fi cunoscut-o vreodată. Grozava tresări uşor, apoi glasul ei – altul!? – răspunse simplu, fără să şovăie:

— Monahia Glicheria…

— „Să te mântuieşti întru Domnul şi să te rogi şi pentru mine…; să te mântuieşti întru Domnul şi să te rogi şi pentru mine”, răspundeau, pe rând, toate maicile, trecând pe lângă dânsa…

Apoi lumânările, cu flăcăruia ocrotită greu de vântul care se pornise iarăşi, străbătură împrejurimea schitului şi se făcură nevăzute în chiliile cu ferestre întunecate. Cea dintâi ieşise din biserică stareţa şi Nicoară se făcu nevăzut, în umbra zidurilor. Cu ochii urmări însă paşii mărunţi ai maicilor, căutând printre ele s-o desluşească pe domniţa Chiajna. Dar nu se afla. Cea din urmă se grăbi spre chilie, cu mersul vădind o adâncă tulburare, Grozava. Lumânarea aprinsă, apărată de vânt în căuşul mâinilor mici şi albe, îi lumina faţa, pe care lacrimile încă nu se uscaseră. Păşea cu pleoapele lăsate şi buzele strânse. Trupul i se topise, parcă dintr-odată, sub straiele negre, şi din făptura aceea, dăruită de Dumnezeu cu viaţă şi atâta frumuseţe, nu mai rămăsese decât o umbră.

Nicoară îndrăzni să-l iasă-n cale. Ochii lui o rugau să nu se

sperie şi să nu-l gonească. Să-l asculte, înainte de a-i auzi glasul, Grozava îi auzi bătăile inimii. Rămaseră unul înaintea celuilalt, fără cuvânt. Grozava clipea des din gene, poruncindu-le să nu se ridice. Nicoară îi cerceta chipul cum te uiţi la cel pe care n-ai să-l mai vezi vreodată. O pală de vânt stinse scurt lumânarea. Întunericul îi strivi pe amândoi, şi tot ce era-n jur, ca o lespede de mormânt. Din adâncul său şi chiar de dincolo de sine, glasul lui Nicoară şopti stins:

— Dumnezeu să te aibă-n pază şi roagă-te şi pentru mine…

A

r

DESCHIDE OCHII şi pentru întâia oară vede J Vede iiâmpede, cwm credea în copilărie că cerul, ca un ochi nesfârşit, spălat de ploaie şi zvântat de vânt, vede lumea altfel. Nici capul nu-i mai huleşte când îl clatină. Se ridică, sprijinit în coate. Priveşte în jur. Odaia scundă – o colibă de nuiele şi lut – e luminată slab de zorii care pătrund printr-o spărtură cât o strachină. Se vede stând pe-o rogojină, învelit cu sarică, în colţ, Ungă uşa din trei scânduri legate cu şipci, două vâsle roase la capete, întinde mâna, apucă o vâslă… coada e lustruită de palma care-a strâns-o. Simte o bucurie adâncă străbăiându-i fiinţa.

Se ridică în picioare… Se clatină o clipă, apoi mai prinde putere,

înalt cum e, atinge cu creştetul minciogul spânzurat deasupra. Mâinile îi tremură când pipăie sfoara, cercetând ochiurile sparte… îşi adulmecă degetele. Un miros înţepător de peşte îl ameţeşte. Iese afară, aplecându-se. Soarele încă nu se arată de după crestele munţilor. Se desparte greu de Moldova… Numai că soarele are să se-ntoarcă mâine iară Ici, dânsa… pe când el…?! «Voi fi ce-am fost şi mai mult decât atâta /…» A spus el asta? Adică ce-a fost? Nimic! A fost ceea ce n-a vrut să fie şi, când eşti ceea ce nu vrei – sau nu poţi să fii –, nu mai eşti nici ceea ce erai înainte, adică tu, cel adevărat… Şi eşti, oricum, din ce în ce mai singur… Adeseori i se-ntâmpla, privind din odăile palatului domnesc din cetatea Sucevei, să creadă că e întemniţat acolo. I se părea că toată ţara, toată lumea e dincolo de zidurile groase, că nu mai ajunge nimeni până la el… Uneori nici păsări nu mai vedea zburând, oprite, pesemne, şi ele de străjile cetăţii… Atunci se simţea şi mai singur… fără oameni şi mai ales fără păsări…

Nici glasuri nu mai răzbăteau de afară, în unele nopţi, neavând somn, se suia în turnul cel mare… Era o linişte nefirească între ziduri… aşa i se părea… ca-ntr-un mormânt… Da, acolo afară, oamenii trăiau, munceau, năşteau prunci, mureau… Mureau după ce-au trăit, însă! Aşa cum au vrut, cum au putut, cum le-a fost scris. Şi lui i-a fost, poate, scris să trăiască astfel, dincolo, cu pescarii lui, cu Zaheu, cu Maria… Ş-apoi, cineva a rupt înscrisul acela şi a făcut pentru el altul! Cu pecete domnească… cu cap de bour… Brrr. … îşi cuprinde umerii, înfrigurat de răcoarea dimineţii de septembrie… Da, luna tot septembrie, brumar adică, trebuie să fie… Şi anul ştie: 1538. Dar ce zi?!… Cât o fi dormit, doborât de fierbinţeală, scuturat de friguri, cât o fi bolit astfel?… Ori a visat?… Să fi fost, oare, totul un vis urât şi lung, care l-a sleit de putere? Un vis rău? … Şi Moldova, şi boierii, şi Soliman, şi domnia…? Ce straie sunt cele de pe el? Nu-s ale lui… Cămaşa groasă, de cânepă, e largă şi lungă, până la glezne… ca de uriaş…! Peste ea are un pieptar de dimie neagră… E încins cu sfoară împletită în patru… E desculţ… dar tălpile nu-l mai dor când calcă pe pământul bătătorit din faţa colibei… Nu departe, e apa… apa aceea mare… Acum nu mai e năvalnică şi nici miloasă… Curge domolită între maluri… acum îi ajung… pentru că ele sunt cele vechi, ale ei, adevărate… iar ea este atâta cât e firesc să fie,

de-aceea nu-i nici murdară… e limpede, că-i vezi pietrele de la fund… dar de adâncă-i adâncă…! A ostenit oleacă şi ochii îl dor de lumina din ce în ce mai strălucitoare către răsărit. Parcă iau foc crestele munţilor. Se aşază pe un buştean, Ungă colibă. Respiră adânc aerul tare, până îl ia ameţeala. Dar îi e bine.

** *

— No, ce ţi-am fo' zis, Stavrule?! Văz t-ai? Nici acu' nu crezi că-i vodă, creştinu' ăsta?!

— Ba cred io, da' mai mereu! Că nu-i uşor de crezut că un vodă adevărat să poată popândi aşe numa, ca un prăpădit ac-acela!

— Apăi, dacă l-or gonit boiarii cei mişălnici, ce-ai-Kl vrut să facă? «Să şadă şi să moară de mâna lor?… Trage năvodu', omule, că s-o-mburda cu noi lotca l Hai ş-om mere mai degrabă acasă, până nu asfinţăşte. Om vedea noi, l-om mai întreba o dată cum îl cheamă şi cine-i, să vedem ce zăce!

— Şi dacă-i drept că-i vodă a Moldovei, ce-om face, dară?

— Ne-om gândi, ne-om socoti şi-om face oareceva! No, bine-i?!

— Ba! Că dacă ne-om începe a gândi numa atuncea, geaba ne gândim noi, că până să ştim ce să cade să facem, îl pun iar în scaun boiarii, c-aşe-i roata vieţii! Şi pă noi ne taie!

— No, apăi gânăeşte-te tu, Gligore, că io oi trage singur peştele la mal, l-oi deşerta-n coşuri şi, cât om mere cu el pă drum, tu ţi-i tăt gândi numa!

La o aruncătură de băţ de colibă se opresc. Lasă jos coşurile grele, se şterg de năduşeală cu dosul palmelor mari cât maiul şi oftează amândoi deodată. Mijind pleoapele, privesc spre colibă. Crezând că nu văd bine, se mai uită o dată, apoi se privesc unul pe altul, a mirare.

— Măi, Stavrule, vezi şi tu ce văd io?

— Văd, dară! Adică ce vezi?

— Omu'nost îi în bătătura dinaintea colibei şi lucră oareceva cu mânurile, da' nu ştiu ce lucră?

— Drege năvoadele ale rupte, Stavrule! Ni, mă, că-i mărg deşi tele de numa numa! Parcă tată viaţa o dres numa năvoade!

— Aşe, dară?! No, acu' zi, ce facem?! Gânditu-te-ai bine? Ori nici acu' nu eşti gata cu gânditu'?!

Se opintesc deodată, ridică icnind coşurile şi se mai apropie câţiva paşi, cu teamă.

Petru nu-i vede sau nu vrea să-i vadă. Ochiurile de sfoară se leagă cu iuţeală, unul după altul, nodurile se strâng sub degetele dibace. Sudoarea îi broboneşte fruntea. Din când în când, se şterge cu dosul mâinii, îşi pipăie dunga închipuită, unde stătuse cândva cercul de aur… şi coroana… Acum fruntea îi e slobodă şi de ele şi t? e fierbinţeală. Un vânt uşor îi usucă broboanele, îi răsfiră pletele lungi, barba rară, crescută.

Au ajuns la doi paşi de dânsul. Se opresc, pun jos coşurile în care peşti vii se mai zbat încă. Picioarele mari, desculţe, frământă pământul, schimbând greutatea trupului de pe unul pe altul. Omul din dreapta îşi drege glasul. Dar vorba vine de la cel din stânga:

— ALE rugăm de iertare! Noi n-am fost ştiut, dară! Numa az am fost auzit de la nişte ortaci că domnu' Moldovei îi pribeag şi s-o fost dreptat către ţara noastră, a Ardealului. Apoi dac-am fost aflat că l-o chemat Patru, ne-am înfiorat până-n tălchi… Aşe dară, cu spaimă…

— … şi cutremur ne rugăm de iertare, da' trebuia să ne spui mai apăsat, ca să pricepem cine eşti, măria-ta!

Abia acum ridică ochii, îi priveşte, coborându-şi sprâncenele, între care s-a săpat un şanţ adânc. Cei doi au îngenuncheat, dar se uită la el cu ochii limpezi, curaţi. Şi cu nesfârşită supunere. Au rămas astfel, aşteptând cu sufletul la gură să le-ntărească sau nu vorbele. Vântul şi clipocitul molcom al apei îi aştern pe suflet o pace, o linişte de mult uitate. Şi tot glasul lui sparge singur această pace, făcându-i pe cei doi să tresară, uitaţi în genunchi şi-n tăcere:

— Sunt Petru-măjaru', ce vreţi de la mine?!

Sfârşitul volumului întâi

Redactor: DOINA FLOREA Tehnoredactor: MIHAI BUJDEI
Bun de tipar: 23.07.1990. Apărut 1990 Coli de tipar: 20, 5
Comanda nr. 102
Combinatul Poligrafic Bucureşti
Piaţa Presei Libere nr. 1
ROMÂNIA
Exemplarul lei 33 T.L. 2 lei 35 Iei